HAFTALIK
Oksijen
www.gazeteoksijen.com
Türkiye'nin Tek Hafta Sonu Gazetesi
SAYI 79 < 15-21 TEMMUZ 2022 < 15 TL

Müziğe veda vaktim artık yaklaşıyor

İlk teklisini 50 yıl önce yayınlayan Nilüfer artık albüm yapmayacağını belirterek "İnsanlar benden sıkılmadan efendice çekilmek gerek. Yılda 10 konser versem yeter" diyor. **ALPER BAHÇEKAPILI**

Stephan Beşlisi'ndeki dört galaksi Dünya'dan 290 milyon ışık yılı uzakta. En altta görünen galaksinin bize uzaklığı ise 40 milyon ışık yılı. Hatırlatalım, bir ışık yılı 9 trilyon km.

ÇAĞRI MERT BAKIRCI TARİHİ KARELERİ ANLATTI

Dünya'ya 1.5 milyon kilometre uzaktan ilk fotoğraflarını gönderen James Webb Uzay Teleskobu, evrenin kapılarını ardına kadar açtı. 13 milyar yıl önceyi görmeyi başararak en eski galaksileri fotoğrafladı

James Webb, selefi Hubble'ın 10 günde çekebildiği derin uzay fotoğrafını sadece 12.5 saatte oluşturdu. Merkezine 4.24 milyar ışık yılı uzaktaki galaksi kümesini aldığı Derin Uzay fotoğrafı şu ana kadar çekilenlerin en detaylısı. Fotoğrafta görülen parlak noktaların çoğu, Güneş gibi yaklaşık 200 milyar yıldızı barındıran birer galaksi.

Stephan Beşlisi olarak bilinen fotoğraf, zamanla birbiriyle birleşen galaksilerin etkileşimi konusunda önemli ipuçları veriyor. Karadeniz kıyılarına benzetilen Kozmik Uçurum ise bildiğimiz en aktif yıldız doğumevi. 7 bin 600 ışık yılı uzaktaki gaz bulutu, yıldızların oluşumuna dair teorileri sınamak için önemli bir imkan sunuyor. **26'da**

Teleskoplar aslında birer zaman makinesidir. Ne kadar uzağa bakarsa o kadar geçmişi görür. Çünkü ışığın belli bir hızı vardır, mesela Güneş'ten Dünya'ya 8 dakikada ulaşır. Evrenin en derin noktasından gelen ışıkların bize ulaşması ise 13 milyar yılı bulur.

Kader uzayda da cilve yapabilir!

Teleskoba ismi verilen James Webb, Kennedy ve Johnson dönemlerinde NASA'yı yöneten, görevi sırasında "cinsel yönelim ayrımcılığı" yapmakla suçlanan bir bürokrat. NASA'ya büyük katkısı olan bir başka tartışmalı isim ise füzeler konusundaki tecrübesini ve mühendislerini ABD'ye taşıyan eski Nazi subayı Wernher von Braun. **LEVENT ERDEN 27'de**

Kim aşı olmalı kim beklemeli

Covid vakaları hızla artarken uzmanlar kronik hastalığı olanlara hemen güçlendirici doz yaptırmalarını öneriyor. 50 yaş altı sağlıklı kişiler ise güncel aşıları bekleyebilir

Dünya genelinde son iki haftada vaka sayısının yüzde 30 arttığını bildiren Dünya Sağlık Örgütü Genel Sekreteri Tedros Adhanom Ghebreyesus "Covid hiçbir yerde bitmedi" dedi.

Fortune dergisine konuşan uzmanlar yeni varyantların çıkış hızına hiçbir aşının yetişemeyeceğini, mevcut aşıların en kötü sonuçlara karşı hala koruma sağladığını söyledi.

ABD'de Covid'le mücadelenin simge ismi Dr. Anthony Fauci uyardı: "Önceki dalgalarda enfeksiyona yakalanmış olmanız sizi BA.5'e karşı ya çok az korur, ya da hiç korumaz."

Omicron'un alt varyantlarına yakalananların doğal bağışıklığı yaklaşık 4 hafta sürüyor. Uzmanlar tam doz aşılıların da büyük ihtimalle BA.5'ten kaçamayacağını belirtiyor. **10'da**

Altılı masanın kabine planı

Seçimin kazanılması durumunda ittifakın hedefi, altı partinin de oyları oranında temsil edildiği bir kabine oluşturmak ve tüm bakanları TBMM dışından atamak

Altılı masanın seçim sonrasına dair çalışmaları sürüyor. Parlamenter sisteme hemen geçilemeyeceğini hesaba katan muhalefet, cumhurbaşkanına bağlı kabinenin nasıl şekilleneceği konusunun üzerinde özellikle duruyor.

Plana göre her partiye bir bakanlık verildikten sonra kalan koltuklar oy oranlarına göre paylaştırılacak. Bakanlar dışarıdan seçilecek, atamalarda liyakat ve uzmanlık dikkate alınacak.

GÖKÇER TAHİNCİOĞLU 32'de

Aysu Türkoğlu'yla Bodrum Kalesi'nin yanındaki Mahfel Plajı'nda antrenman yaparken konuştuk.

Mutluluk öğrenilebilir işte ilk ders

Vücudumuzdaki her hücre düşüncelerimizi dinler. Zihinden gelen biyokimyasal sinyaller bedenimizde ciddi etkiler yaratır. Mutluluk kendiliğinden oluveren değil, öğrenilen bir beceridir. Bu hedefe antrenmanla ulaşılabilir. **8-9'da**

DR. MARK HYMAN

Karaciğerde yağlanma salgın gibi

Karaciğer yağlanması en hafif durumda bile önemli bir sağlık sorunudur. Obeziteyle birlikte yaygınlaşan yağlanmanın sonu siroza ve karaciğer kanserine varabilir. Karaciğer kendini yeniler ama sadece evre 1 yağlanma dahi temizleme kapasitesini azaltır. **11'de**

DR. AYŞEGÜL ÇORUHLU

Manş'ın soğuk sularına hazır

Aysu Türkoğlu 2001 Bodrum doğumlu bir yüzücü. Bir hayali var, o da açık su yüzücülerinin Everest'i sayılan Manş Denizi'ni geçen en genç Türk kadını olmak. Her sabah 07.00'de antrenmanda, vizesi çıkar çıkmaz Manş'ın 16.5 derecelik suyuna girmek için gün sayıyor.

DEVRİM DEVECİOĞLU 20-22'de

İlk Togg 29 Ekim'de

Yerli elektrikli otomobil Togg'un seri üretimi 29 Ekim'de başlıyor. Gemlik'teki fabrikada ilk olarak C-SUV modeli üretilecek, araçların Mart 2023'ün ilk çeyreğinde satışa sunulması planlanıyor. **METE TANSU 16'da**

Kadın futbolu neden korkutur?

Sosyolog Prof. Itır Erhart'a göre futbol Türkiye'de halen erkekliğin kalesi: "Kadınlar, eşcinsel erkekler, göçmenler gelirse futboldan anladığımız şey artık orada olmayacak deyip o kaleyi korumak istiyorlar." **ZEYNEP MİRAÇ 34'te**

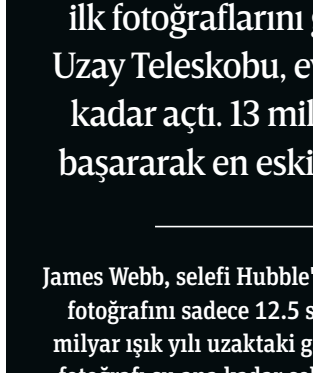

The New York Times

Biden bir daha aday olmasın

Hararetli bir Demokrat Parti destekçisi olan The New York Times ABD Başkanı'yla arasına mesafe koydu. Gazetenin Pulitzer ödüllü yazarı Michelle Goldberg "Ülkenin tekrar özgüvenini kazanması için zinde bir lidere ihtiyacı var, Biden çok yaşlı" diye yazdı. **30'da**

NATO'nun yazı, Putin'in kışı

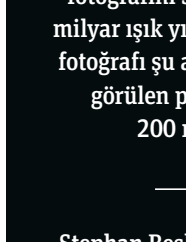

Ukrayna savaşında en kötü günler henüz geride kalmamış olabilir. Savaş yeni bir evreye girmek üzere. Ben buna NATO'nun "yaz stratejisine" karşı Putin'in "kış stratejisi" diyorum. Putin enerji ve gıda fiyatlarının NATO ittifakını böleceği ihtimali üzerine oynuyor. **THOMAS L. FRIEDMAN 31'de**

Tatil kavgaları

Bugünkü konumuz tatile çıkarken yanınıza neden eşinizi almamanız gerektiğiyle ilgili. Yanınızda hayatınızı cehenneme çevirme potansiyeline sahip bir tür silah varken onu patlatmaya hiç gerek yok.

MEHMET Y. YILMAZ 2'de

Metropollerin yarattığı imkan

Ekonomik, sosyal, siyasal sistemlerde yeninin ne olacağını, nasıl olacağını metropolleri esas alarak düşünmek zorundayız. Çünkü yeni hayat, ekonomik, sosyal, siyasal fırsatlarıyla metropollerden yeşeriyor.

BEKİR AĞIRDIR 27'de

Resesyona sevinelim mi?

Küresel resesyon ihtimali yüksek görünüyor: Bunun bize iki etkisi olabilir: Emtia fiyatlarının düşmesiyle enflasyon baskısı hafifleyebilir, ancak ihracatın yavaşlaması büyümeyi baskılayabilir.

HALUK BÜRÜMCEKÇİ 17'de

Dijital bunama

İnternet ile iç içe geçen zihinlerin bir tür "dijital bunama" yaşadığı artık kabul gören bir gerçek. Telefon numarası ezberleyemiyoruz, bir içeriği baştan sona izlemek ya da okumakta zorlanıyoruz.

M. SERDAR KUZULOĞLU 28'de

FINANCIAL TIMES

Çinli milyarderden Elon Musk'a gözdağı

Çin'de yılın ilk altı ayında 641 bin otomobil teslim ederek 564 bin teslimat yapan Tesla'yı sollayan BYD'nin sahibi eski bir üniversite hocası olan Wang Chuanfu. Yatırımcıları ters köşeye yatırmaktan keyif alan Çinli milyarder için "Elon Musk onu hafife aldı" yorumları yapılıyor. **14'te**

Sol için tabanını genişletme fırsatı

Cumhuriyetçi Parti'nin ve Yüksek Mahkeme'nin ölçüyü kaçırdığı bu ortamda Demokrat Parti için tabanını genişletme fırsatı var. Ancak bunun için halkın geçim derdi ile hedef aldığı Cumhuriyetçilerin aşırı görüşleri arasında dengeyi bulmaları lazım.

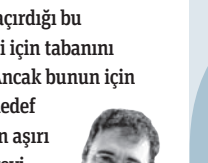

DARON ACEMOĞLU 30'da

Tatilde eşinizle niye kavga ettiniz?

Mehmet Y. Yılmaz

Uzatılmış bir bayram tatilinin daha sonuna geldik.

Eskiden tatillerin böyle uzatılmasına karşı çıkanlar olurdu, gazetelerde "Zaten fakir bir milletiz bu kadar uzun tatil bizim neyimize" gibisinden eleştiri yazıları yayımlanırdı.

Bunlar, başka birçok şey gibi "eski Türkiye'de" kaldı.

Yeni Türkiye'de hayat şöyle ilerliyor: Reis, tatili uzatmaya mı karar verdi? En iyisini yaptı!

Reis tatili uzatmamaya karar verseydi de zaten en iyisini yapmış olacaktı.

Yani aslına bakarsanız mükemmel bir hayatımız var!

Hiçbir şeyi düşünmemiz, kendimize dert etmemiz gerekmiyor.

Bizler adına düşünen birisinin olması ne kadar iyi!

Ben şahsen Reis'in tatili uzatmaya karar vererek doğru bir iş yaptığına inananlardanım.

İş gücü verimliliğinin, uzun saatler ve günler boyu aralıksız çalışarak arttırılamayacağını hem kendi yöneticilik deneyimlerimden biliyorum hem de kişisel ruh durumumdan.

Ve şuna da eminim ki herkes bugün sahip olduğu tatil olanaklarının iki misline sahip olabilmiş olsaydı (elbette o tatilde harcayacak paraya da sahip olmak şartıyla) daha iyi bir hayatımız olurdu, iş yerlerindeki patronlar da çalışanların verimliliklerindeki artış nedeniyle daha çok kazanırlardı.

Bir de "kongre tatilleri" var, onu ihmal etmeyelim.

Cennet vatanımızda kimsenin rakamlarla başı hoş olmadığı için bilemiyoruz ama ABD'de çalışan nüfusun üçte ikisine yakını böyle tatillerden de yararlanıyormuş ve tesadüfe bakın ki kongreleri, bayi toplantılarını, şirket arama konferanslarını filan düzenleyenler de bu toplantılar için çoğunlukla Karayipler gibi, Hawaii gibi yerleri tercih ediyorlarmış.

Ve küçük bir not daha; kongre turizmine katılanların ancak onda biri bu toplantılar için beş yıldızlı otellere giderken yanlarında eşlerini de götürüyorlarmış!

Bu toplantıların aslında bir "tatil" olduğunu en iyi bilenler de zaten patronlarmış.

Ancak masrafların gider yazılabiliyor olması ve personelin bu tür tatillerden motive olarak dönmeleri, bu durumu bilmezden gelmeyi tercih etmelerine neden oluyormuş.

Kâbuslar da rüyaya dahildir!

Zaten bugünkü konumuz da tatile çıkarken yanınıza neden eşinizi almamanız gerektiği ile ilgili ama önce biraz bilgiçlik taslamama izin veriniz.

Bertrand Russell, 1935'te yazdığı bir kitabında günlük çalışma süresinin 4 saatle sınırlandırılmasını, artakalan zamanın da insan aklının dinç kalması için havailikle geçirilmesini önermişti.

Zaten iş yerinde vakit geçirmek her zaman "başarı" için yeterli olmuyor.

Arşimet'in en önemli buluşunu hamamda suyla oynaşırken yaptığını hatırlatmama bilmiyorum gerek var mı?

Seinfeld'de de Cosmo Kramer, bütün gününü duşun altında geçirdiğinde daha lezzetli yemekler yapabileceğini keşfetmişti, o bölümü izlemiş miydiniz bilmiyorum.

Günümüzün akıllı işverenleri, iş dışında vakit geçirmelerinin, çalışanların sakin kafayla fikir üretmelerine yardımcı olacağını düşünüyorlar.

Çalışanların bitkin düşmelerini, yorgunlukla dağılan dikkatleriyle işlerine zarar vermelerini istemiyorlar.

Unutmayın ki "iş yerindeki en karamsar kişi", işe en erken gelip, en son çıkandır. Ve genellikle en verimsiz olan da odur.

Şimdi bütün bunları neden yazdığımı merak ediyor olmalısınız.

Hayır, Ekrem İmamoğlu'nun bu bayramda da tatil yapması ve sel götüren İstanbul'u, marifetli adamları vasıtasıyla uzaktan yönetmesinden söz etmek amacında değilim.

Elbette her çalışan gibi İmamoğlu da tatil yapmalı ama sanırım önce en azından çalışıyormuş görüntüsü vermek daha iyi olurdu.

Büyük iddialara sahip politikacıların, iddialarıyla doğru orantılı davranmalarında yarar gördüğümü söyleyip, bu konuyu da kapatacağım.

Haftalık çalışma saatlerinin azaltılması gerektiğine inanan bir sosyalist olarak kafanızı daha fazla bulandırmayacağım.

Bugün aranıza nifak sokmak için başka planlarım var çünkü; solculukla ilişkili olanları ileride kullanmak üzere bir kenara ayırmaya karar verdim.

Bugün çiftlerin tatillerde neden kavga etmek "zorunda kaldıkları" üzerine sohbet edeceğiz.

Beğendiği, âşık olduğu bir kadın ile bir tatile çıkmak her erkek için bir rüyanın gerçekleşmesidir ki şunu da eklemeliyim: Kâbuslar da rüyaya dahildir!

İnsan türünün dişisiyle tatile çıkan bir erkek homo sapiens bilir ki tatilde kötü giden her şeyin sorumlusu kaçınılmaz olarak erkektir!

Hava çok mu sıcak? O mendebur, bu sıcak yerde tatil yapmayı seçtiği içindir!

Tam güneşlenecektin, yağmur mu başladı? Pinti herif paraya kıyamadığı için daha güneyde bir yere gidemediniz!

Saç fırçan evde mi kalmış? Bavulu toplarken annesi aramasaydı, unutmazdınız.

Telefon çekmiyor! Su fazla sıcak!

Trafik çok kötü! Lokantadaki en kötü masayı bize verdiler!

Bunların hepsinin bir tek sorumlusu vardır: Çiftin erkek olanı!

Her şey onun başının altından çıkar, kızlara üç günlük tatili zehretmek için görevlendirilmişlerdir sanki!

Üzülmeyin beyler, yalnız değilsiniz.

Ve yine üzülmeyin hanımlar, bu sizin kişisel kaprislerinizin yol açtığı bir sorun hiç değil.

Filmlerden ve dizilerden bildiğimiz Orange County'de yaşayan psikolog Dr. Antoinette Gupta'ya göre "tatil kavgaları" beynimizin amigdala bölgesinde cereyan eden birtakım kimyasal olaylardan kaynaklanıyor.

Beynimizin amigdala bölgesi sadece fiziki tehditleri değil, aynı zamanda duygusal ve psikolojik tehditleri de algılıyor ve tepki göstermemize neden oluyor.

Benim için değil arkadaşları için burada!

Tatile çıkarken, en iyi anlaşan çiftlerin bile tatilden anladıkları şeyler farklıdır.

Ve bu farklılık kaçınılmaz olarak isteklerin çatışması sonucunu da yaratır.

Birisi denizin kenarında öylece yayılmak isterken, diğeri dağ tepe dolaşmak isteyebilir örneğin.

Erkek yemekten hemen kalkıp, bara geçmeye isteklidir, kadın "biraz daha oturalım"cı!

Ve bu durum, isteği reddedilen tarafta ister istemez "önemsenmediği" duygusunu yaratır.

Beynimizin korku – alarm sistemi amigdaladaki sinir uçları ve kimyasallar işte o anda dürtmeye başlar: Bana ve isteklerime değer vermiyor!

Onun can dostu sayılabilecek, eleştirel düşünce ve endişe merkezi anterior singulat korteks de gazı verir: Burada benimle ama benim için değil, arkadaşları için burada!

Dr. David Austern, LA Times'da bunun tatili zehretmesinin önüne geçmek için, çiftlerin tatil öncesinde planlarını paylaşmaları gerektiğini anlatıyor.

Adam Amerikalı tabii, insan ilişkilerinin böyle önceden ince ince planlanıp sürdürülebileceğine inanıyor.

Her yanıt, bir sonraki soruyu uyarır

Bir Amerikalı erkek eşine şunu söyleyebilir mi bilmiyorum ama ben en azından bizim memlekette bu tür iddialı cümleler kurmamak gerektiğini biliyorum:

"Bak tatlım, bu tatilde alışveriş, dükkân, tarihi eser, müze filan istemiyorum. Oralarda karşılaştığımız arkadaşlarınla yemek de icat etme!

Tek derdim bu tatilde yüzmek ve gölgede oturup iki kasa bira içmek, saçımı bile taramayacağım!"

Dr. Austern, tatil sırasında eşinizle "istek çatışması" yaşamanız durumunda kendinize "bu tatil, tam olarak umduğum gibi giden bir deneyim olmayacak ama ne yapalım canım" demenizi öneriyor.

Ki bunun için psikolog olmaya gerek yok, bana sorsaydınız ben de söylerdim.

Zaten aklı başında her erkek böyle düşünmelidir.

Yanınızda hayatınızı cehenneme çevirme potansiyeline sahip bir tür silah sayılabilecek eşiniz var, onu durduk yerde patlatmaya gerek yok.

Üstelik siz doldurduğunuzu zannetmeseniz bile şeytan doldurabilir, akıllı hareket etmek gerek!

Kanadalı psikiyatrist Eric Berne, insan doğasını "etkileşimsel (transaksiyonel) analiz" adı verilen bir yöntemle açıklamaya çalışma yöntemini geliştirmişti.

Berne etkileşimlerin zincirleme işlediğini söyler.

Erkek konuşur, kadın konuşur, erkek konuşur, kadın konuşur… Her yanıt, bir sonraki soruyu uyarır, yanıtı etkiler.

Beyinlerimiz, bir tür video kayıt cihazı gibi, yaşam sürecinde edindiği hislerle birlikte tüm duyumsal bilgiyi depolar. Hatırlamak bu nedenle sadece olaylarla değil, o olay esnasında neler hissettiğimiz ile de ilgilidir.

Tatil için alınmış yeni mayonun ya da yeni bir şortun kalçaları büyük gösterip göstermediği ile ilgili bir soruyla karşılaştığımızda samimi bir yanıt mı isteniyor yoksa duymak istediği yanıtı mı bekliyor, bilemeyiz.

Doğrucu Davut olmanın pek iyi sonuçlar vermeyeceği bir iletişim içine girmektense iletişimi askıya almak gerektiğini de düşünürüz.

İletişim askıya almak da sorunu çözmez.

Aslında bir oyun oynanmaktadır.

Berne, "aile ve evlilik hayatı yıldan yıla aynı oyunun varyasyonlarına yaslanır hale gelebilir" diye yazıyor.

Bu oyunu oynamayı öğrenmek gerekir mi gerekmez mi tartışmasına girmeyeceğim elbette.

Anladığım bir konu değil.

Tatil sırasında kaçınılmaz olarak ortaya çıkabilen "istekler çatışması", bir etkileşim zincirini tetikler.

O zincir, geçmiş deneyim ve duyumlarımızdan kaynaklanan sorunlar nedeniyle kırılabilir.

Onun için arkadaşlar, dert etmeyiniz.

"Ne zaman tatile çıksak tatilin bir bölümünü tartışmalarla ziyan ediyoruz" duygusu sadece size özgü değil.

Bu ikili ilişkilerin doğasında olan bir durum, sadece uzatmayın yeter!

Bazı insanların (kadın ya da erkek fark etmez) tartışmaları uzatmaya eğilimli olduğunu biliyorum, siz onlara uymayın derim! ●

Stoneline doğanın kalbinde milyonlarca yılda oluşan
doğal taşları mekanlarınızda birer başyapıta dönüştürüyor.

stonelinecollections

stoneline.com.tr

Daima biriz
birlikte Türkiye'yiz
15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü'nde
tüm şehit ve gazilerimizi saygıyla anıyoruz.
Birlikte mümkün
vodafone

Geçmişten günümüze Paris

ECE SÜKAN

Eski günlere özlemle bugünün teknolojisinin birleştiği tasarımlar, Paris Couture Haftası'nın genel havasını belirledi

Paris Couture Haftası geçen hafta görkemli defileleriyle gerçekleşti. Koleksiyonlardaki genel görünüme baktığımızda şunu görüyoruz: Modern couture tasarımcıları, eskiye özlem duyulduğu bu dönemde, retrodan beslenerek yeni anlamlar çıkarıyor. Nostaljik tasarımları günümüz teknolojisiyle birleştirerek yepyeni dünyalar yaratıyorlar. •

BALENCIAGA'NIN ROMANTİK ŞİİRLERLE BAŞLAYAN GÖSTERİSİ

Je t'aime... Balenciaga bu yılki koleksiyonuyla couture haftasına farklı bir boyut kazandırdı. Gösteri Fransızca okunan aşk şiiriyle başladı ve modellerin, Bang & Olufsen iş birliğiyle tasarlanan, el çantası şeklindeki müzik setleriyle güçlendirilen dramatik müzikle devam etti.

Modaevinin kreatif direktörü Demna Gvasalia, ikinci haute couture koleksiyonu deneyimiyle geleneksel lüks kodlarıyla ileri teknolojiyi birleştirerek en önemli kitlesi olan Gen Z'nin yanı sıra daha geleneksel müşterilerin de ilgisini çekti.

Defilenin açılışını Demna'nın imzası olan "total black look" adını verdiği bütün vücudu monokrom siyah deri bir tulum ile saran ve Mercedes-Benz iş birliğiyle tasarlanmış yüzün tamamını kaplayan siyah bir kask görünümü yaptı.

Demna'nın body ve elbiseler için kullandığı Japon neopren, 1958'de Cristobal Balenciaga'nın Zürih'teki bir kumaş fabrikası ile birlikte geliştirdiği gazar kumaşına atıfta bulundu. Couture hâlâ ünlülerin kırmızı halı elbiseleriyle ilişkilendirildiğinden podyuma sarı mini drape elbisesiyle Dua Lipa, gümüş ipek taftа elbisesiyle Nicole Kidman ve vücudu saran parlak siyah elbisesiyle Kim Kardashian çıktı. Ünlü model Bella Hadid ve Naomi Campbell ise modaevinin geleneksel kodlarını yansıtan elbiseleriyle defilede yerlerini aldılar.

JEAN PAUL GAULTIER'YE BİR AŞK MEKTUBU

Jean Paul Gaultier iki yıl önce moda dünyasından emekliye ayrıldığını açıkladı ve markasını iş birlikleri için bir platforma dönüştürmeye karar verdi. Geçmiş sezonlardaki koleksiyonların kreatif direktörleri Sacai'den Chitose Abe ve Y/Projects ve Diesel'den Glenn Martens iken bu yılki koleksiyon Balmain kreatif direktörü Olivier Rousteing'e emanet edildi.

"Bu gösteri Jean Paul'e açık bir aşk mektubu..." diye açıklama yapan Rousteing, farklı yılların JPG hitlerini günümüz bakış açısıyla yeniden yorumladı.

Defile siberpunk unsurları, Masai ve Aztek kabilesinin kimliği ve Breton denizci temasını içeren bir dizi erkek imajıyla başladı. Görünümleri burun halkaları, zincirler, büyük bilezikler ve Gaultier parfümlerinin metal şişelerini taklit eden tabanlı botlar tamamladı. İlk kadın görünümünün sahneye çıkmasıyla podyumdaki aydınlatma değişti ve Le Male parfüm şişesinin reenkarnasyonu biçimindeki elbise defilede boy gösterdi. Devamında Lara Stone'un üzerinde taşıdığı Madonna'nın 1992'de giydiği açık göğüslü elbise, yine Madonna'nın ikonik hale getirdiği büstiyer detaylı parçalar ve JPG'nin geçmiş yıllarda dikkat çeken ceket detaylı elbise gibi parçalar izleyiciye sunuldu.

Gösteri sadece içeride oturanlar için değil, sokaktaki izleyicilere de yayınlandı ve mankenler balkona çıkarak salona giremeyenler için de şovlarını gerçekleştirdiler.

MAISON MARGIELA'NIN ÇÖLDE GEÇEN KOVBOY HİKAYESİ

John Galliano pandemi boyunca moda şovları yerine Nick Knight ve Olivier Dahan tarafından yönetilen uzun metrajlı filmler yapıyordu. Modaevi bu yıl fiziksel olarak gerçekleştirilen couture haftasına özel "Cinema Inferno" adlı bir tiyatro oyunuyla koleksiyonunu sundu. 40 dakika süren ve çölde geçen bir kovboy hikayesi olan gösteride yıldızlarla süslenmiş narin organze elbiseler, kırık ayna parçaları ve kristal detaylarının eklendiği kovboy ceketleri ve çizmeler göz kamaştırdı. Bu koleksiyonla Galliano, giysilerin hem sahnede hem de hayatta olduğu gibi kendi benliğimizi oluşturan ve yansıtan kostümler olduğunun altını çizmiş oldu.

Bu sıcaklarda işe giderken ne giyilir?

Mesaiye dönmek zaten zor. Bir de bastıran sıcağa karşı Guardian gazetesinden birkaç öneri var

Pandemi dönemindeki kapanmalarla birlikte "İşte ne giyilir" sorusunun yanıtı iyice muğlaklaştı. Bir de üzerine sıcak hava dalgaları eklendi.

G-7 liderlerinin geçen ayki zirvede yaptığı gibi kravattan vazgeçmek mümkün mü? Bu sıcaklar şort giymenin bahanesi olur mu? The Guardian gazetesi yırtılan "kıyafet kodu" kitabını yeniden yazabilmeniz için nelerin giyilebileceği, nelerin kabul görmeyeceği üzerine tavsiyeler derledi.

GİYEBİLİRSİNİZ

"Şehir şortları"

İşvereninizin katı bir kıyafet yönetmeliği olmadığı sürece, "şehir şortları" diyebileceğimiz, diz seviyesinde ya da dizin hemen üstünde zarif şortlar giyebilirsiniz. Amerikalı moda tasarımcısı Thom Browne hem erkekler hem de kadınlar için bu konuda iyi seçenekler sunuyor ama pek çok alternatif var.

Keten yine popüler

Neyse ki Marks & Spencer, Mint Velvet ve Zara dahil olmak üzere geniş kesim pantolonlu takımlar sunan birçok kadın giyim markası var. Sıcaklığı düzenleyen sürdürülebilir giyim malzemesi keten yeniden popüler.

Bu arada, M&S'in erkekler için ipek ve keten takım elbisesi modelleri var. John Lewis'in keten takım elbiseleri ve keten-pamuk karışımı gömlekleri de bulunuyor. Keten ve ipek sıcak hava dalgalarına karşı dostunuz.

İpek tercih edecekseniz terli kırışıklıkları gizlemek için desenli parçaları seçin.

Daha rahat ayakkabılar

Sıcak havalarda çorapsız loafer tercih edenler... Etmeyin. Ofisinizde spor ayakkabıya izin veriliyorsa minimal bir tarza sahip markaları deneyin. Kadınlar arkası açık ayakkabıları tercih edebilir. Böylece ayakkabılar masanın altında ayaktan kolaylıkla çıkarılabilir.

SAKIN GİYMEYİN

Parmak arası terlik

Ofis kıyafeti konusunda bir temel kural: Sahilde giyeceğiniz her şey büyük olasılıkla iş yeri için uygunsuzdur. Parmak arası terlikleri, şeffaf sandaletleri, kısa şortları ve üstleri tatile saklayın.

Çok parçalı giysiler

Kadınlar için bol elbiseler hava dolaşımına izin veriyorken neden kendinizi ayrı ayrı parçaların içine hapsedesiniz ki? Hatta kollu giymeniz gerekiyor mu? Oysa kolsuz elbiseler ter izlerinden de sizi korur. İş yerinde takım elbise giymek zorunda olmayan erkekler gömlek ve kravat yerine polo yaka veya hafif bir tişört tercih edebilir.

OKSİJEN 05 CMYK

The Economist dergisi Facebook’un yarı süresinde ilk 1 milyar kullanıcısına ulaşan Çin merkezli uygulamanın iki büyük riskine dikkat çekti: Vergi güvenliği ve siyasi manipülasyon. İşte o yazı...

Dans ve playback videolarıyla çıkış yapan TikTok kendisini “internetteki son güneşli köşe” olarak tanıtıyordu. Uygulama, yalnızca beş yıl önceki lansmanından bu yana 1 milyardan fazla kullanıcıya ulaşarak Silikon Vadisi’nin sosyal medya yöneticileri üzerinde soğuk duş etkisi yarattı.

Ancak “güneşli” uygulamanın karanlık bir tarafı olduğuna inananlar da var. Uygulamanın sahibi ByteDance’in merkezi, gözetim ve propaganda bağımlısı Çin’de. TikTok’un nüfuzu artarken yaklaşan ABD ara seçimleri öncesinde Kongre’deki Cumhuriyetçiler de Demokratlar da uygulamanın Amerikan siyaseti içine sızan bir “Truva atı” olduğu iddiasıyla fırtına kopardı.

Haklı endişeler

TikTok hakkındaki endişeler haklı. Uygulamanın denetimsiz kalması Çin Komünist Partisi’nin düşmanları için bir güvenlik riski oluşturuyor. TikTok’un Batı’da güvenli bir şekilde çalışmasının bir yolunu bulmak, ABD-Çin ilişkilerinin bozulduğu bir dönemde küresel ticaretin ve internetin bozulmadan kalıp kalamayacağına dair bir test anlamına geliyor.

TikTok’un basit arayüzünün gerisinde korkunç derecede gelişmiş yapay zeka, yaygın adıyla AI yatıyor. İnsanların nelerden hoşlandığını öğrenme becerisi, TikTok’un Facebook’un yarı süresinde ilk 1 milyar kullanıcısını kazanmasına yardımcı oldu. Amerika’da ortalama bir kullanıcı, her gün uygulamada normal bir kullanıcının Instagram’da harcadığından yüzde 50 daha fazla zaman harcıyor. TikTok’un gelirlerinin bu yıl 12 milyar dolara, 2024’te ise 23 milyar dolara ulaşması bekleniyor.

Facebook taklit ediyor

TikTok’un rekabet üzerindeki etkisi çok büyük oldu.

Adını Meta olarak değiştiren Facebook’a sosyal medyaya hakim olduğu iddiasıyla davalar açılmıştı. Bugün bu tür endişeler artık marjinal görünüyor çünkü teknoloji hisseleri düşerken özel olarak Facebook da büyük darbe aldı. Şimdi ürünlerini TikTok’u taklit ederek geliştirmeye çalışıyor. Şimdiye dek hep Amerika Çin’i “taklitçi kapitalizmle” suçlardı. TikTok konusunda roller değişmiş görünüyor.

Manipülasyon korkusu

Donald Trump, başkanlığının sonuna doğru ByteDance’i TikTok’un ABD ayağını Amerikalı bir sahibe satması için uğraşmış ancak bunu başaramamıştı. Bugün, TikTok Trump dönemindeki büyüklüğünün iki katına ulaştı.

En sık altı çizilen risk, veri gizliliği. Çin hükümetinin ülkedeki firmalardan istediği verileri talep etme hakkı var. Çoğu TikTok’çunun dans figürlerinin Çin Komünist Partisi tarafından analiz edilmesine itirazı yok ancak uygulamanın video seli içinde Çin’in kendi içinde inşa ettiği dijital cezaevine eklemek üzere yüz ve ses verileri toplanabilir.

TikTok ile ilgili daha büyük olan ve yeterince kabul görmeyen sorun ise uygulamanın Çin’e geniş yabancı kullanıcı kitlesini manipüle etme şansı tanıması. TikTok bir eğlence ortamı olmaktan çıkarak büyük bir haber platformuna dönüştü. Uygulamayı açtığınızda şarkılar ve skeçler arasında Yüksek Mahkeme protestolarını veya İngiltere’deki Boris Johnson yönetiminin nasıl patladığını

“Amerikalı kullanıcıların dörtte biri TikTok’u bir haber kaynağı olarak gördüklerini söylüyor. Ana akım medyanın zayıf olduğu ülkelerde bu oran yüzde 50’ye kadar çıkıyor

da göreceksiniz. Amerikalı kullanıcıların dörtte biri TikTok’u bir haber kaynağı olarak gördüklerini söylüyor. Ana akım medyanın zayıf olduğu ülkelerde bu oran yüzde 50’ye kadar çıkıyor.

Bu, TikTok’un sahibinin Çinli olmasını ciddi bir endişe kaynağı haline getiriyor. Çin hükümeti, yerel medyaya aktif olarak müdahale ediyor. TikTok’un içerik moderatörleri Çin dışında. Ancak uygulamanın algoritması Pekin’den besleniyor. İnce bir ayarla mesela Covid-19’un Çin’den çıktığını sorgulayan veya Ukrayna’daki savaşla ilgil olarak NATO’yu suçlayan videolar ön plana çıkabilir. Her kullanıcının önüne çıkan videolar kişiselleştirilmiş olduğundan böyle bir müdahaleyi fark etmek çok zor olur.

TikTok, böyle bir müdahalenin gerçekleşmediği konusunda ısrar ediyor. Ancak medyayı manipüle etmeye takıntılı olan otoriter bir hükümetin zorbalığına maruz kalan bir şirket açıkça risk oluşturur. Bu fikrin paranoyakça olduğunu düşünen herkes Çin’in Hong Kong’da yaptıklarına bakmalıdır. Yeni güvenlik mekanizmaları oluşturulmazsa Batılı ülkeler bir gün TikTok’u kapatmak zorunda kalabilir.

Kodlar denetlenmeli

TikTok, Amerikan kullanıcılarının verilerinin bir Amerikan firması olan Oracle tarafından tutulduğu ve TikTok’un Çin’deki personelinin sınırlı erişime sahip olduğu bir çerçeve üzerinde Amerikalı düzenleyicilerle birlikte çalışıyor. Manipülasyon sorununu çözmek için TikTok üçüncü tarafların algoritmasını incelemesine izin vermeyi teklif etti. Ancak yapay zeka programlarının kara kutusunu anlamak gerçekten zor. Karşınıza çıkan bir sürü Trump yanlısı video Pekin’deki birinin müdahelesini mi gösteryior yoksa izleyicilerin kutuplaştırıcı içeriklerden hoşlandığını mı? Yine de kaynak kodlarını göstermek ve algoritmanın nasıl güncellendiğinin sürekli olarak denetlenmesine izin vermek bir miktar güvence sağlayacaktır.

Bundan daha zor adım, TikTok’un bağımsızlığını desteklemek olacaktır. ByteDance’in TikTok yönetimini ana şirketten ayırma çabaları daha da ileri gitmeli. TikTok, kendi bağımsız kuruluna karşı nihai sorumlu olmalıdır, bu kurulun Çin dışından üyeleri olmalıdır. Mülkiyet ve oy hakları yabancılara daha fazla söz hakkı verecek şekilde dağıtılmalı, bunun için örneğin Çin dışındaki bir borsada kayıtlı olmalıdır. Tüm bunlar, TikTok’un gerçekten özerk olduğunu kanıtlamaya yarayacaktır.

Çin TikTok’un kodunun kamuya açılmasına itiraz edebilir. Kurumsal kontrolü yabancılara bırakma konusunda istekli olmayacaktır. Ancak şirketleri kontrol altında tutan otoriter yönetim bu şirketlerinin küresel olarak hassas sektörlerde faaliyet göstermesini istiyorsa bu tür uyarlamaların gerekli olacağını kabul etmelidir. Aksi halde TikTok ve benzeri şirketlerin Batı’da tamamen yasaklanması kaçınılmaz olacaktır. •

Konuşmalar sızdı: İzliyorlar

BuzzFeed News, geçen ay 80’den fazla dahili TikTok toplantısından sızan ses kayıtlarını değerlendirerek Çin’deki ByteDance çalışanlarının ABD’deki TikTok kullanıcıları hakkında halka açık olmayan verilere eriştiğini yazdı.

BuzzFeed News tarafından incelenen kayıtlar, dokuz farklı TikTok çalışanından Çin’deki mühendislerin Eylül 2021 ile Ocak 2022 arasında ABD verilerine erişimi olduğunu belirten 14 ifade içeriyor. TikTok’un güvenlik departmanının bir üyesi Eylül 2021 toplantıda “Her şey Çin’den görülüyor” diyor. Başka bir eylül toplantısında, bir direktör, Pekin merkezli bir mühendisten “her şeye erişimi olan usta yönetici” olarak bahsediyor.

TikTok’tan karşı hamle

TikTok gizemli algoritmasına yönelik eleştirilere yanıt verebilmek amacıyla”Sizin İçin Sayfası”nda (FYP) önemli değişiklikler yaptı.

FYP, kullanıcıların izlemek istediği içerik türünü bulabilmesi ve yeni videolar arasında gezinmelerini sağlaması nedeniyle beğeni kazanmıştı. Ancak bu özellik algoritmanın insanları sağlıksız veya radikal video türlerine teşvik edebileceğinden endişe edenlerin eleştirilere de yol açtı.

Şirket halen FYP’nin nasıl çalıştığını açıklamayı reddediyor ve belirli videoların neden ortaya çıktığını açıklamıyor. Ancak, sağlıksız videoları kaldırmayı kolaylaştıracak, gençlerin uygunsuz içeriği görmesini engelleyecek ve önerileri daha çeşitli hale getirecek yeni araçlar ekliyor.

Bu yeni araçların ilki, insanların belirli kelimeleri veya hashtag’leri eklemesine ve bunları sizin için sayfasından filtrelemesine olanak tanıyor.

Şirket ayrıca gösterilen gönderi türlerini çeşitlendirmek ve insanların üst üste görüntülendiğinde sağlıksız hale gelebilecek çok sayıda gönderiyi izleme tuzağına düşmesini önlemek için de yeni araçlar arıyor.

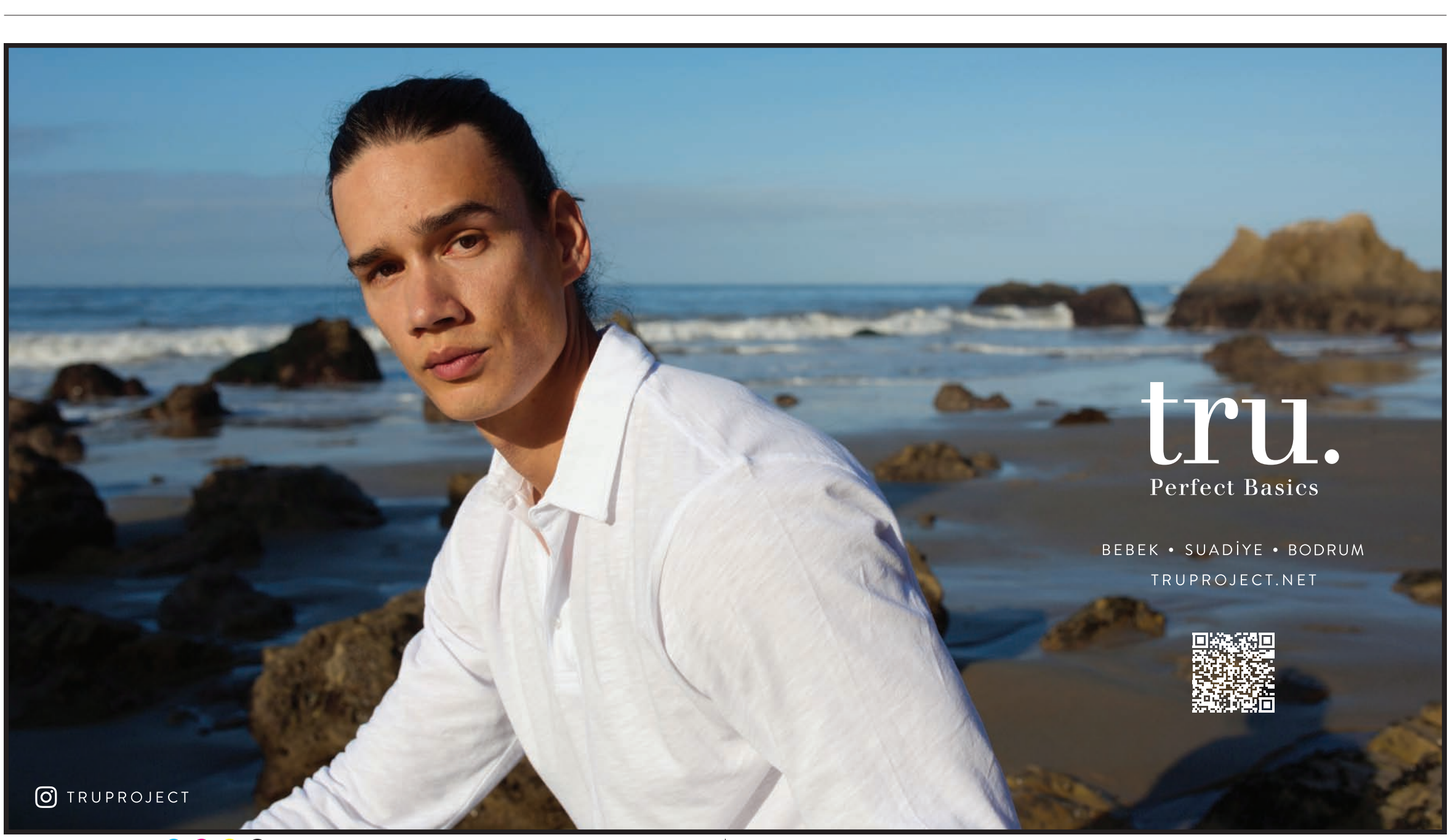

Metaverse ekonomisi fizikseli geçecek, sanal arsaya takılmayın

Eren Aksu yaklaşık 10 yıldır dünyanın pek çok noktasında artırılmış gerçeklik ve Metaverse'le ilgili projeler hazırlıyor. Haziran ayında dünyanın en önemli yaratıcı pazarlama organizasyonu Cannes Lions'ta ödül aldı

FERHAT ZUPÇEVİC

Her yıl dünyanın en parlak reklam-pazarlama fikirleri Fransa'daki Cannes Lions'da yarışır, yaratıcı zihinler de gözünü buraya diker. Bu yıl Eren Aksu'nun (29) liderliğini yaptığı yaklaşık 50 kişilik bir ekip, çalıştıkları Deloitte adına geliştirdikleri projeyle bir Altın Aslan ödülü almayı başardı.

Eğitimini University of Virginia'da tamamlayan Aksu, yaklaşık 10 yıldır AR/VR (Artırılmış gerçeklik / Sanal gerçeklik) sektöründe. Yani son bir yıldır artık Metaverse diye andığımız dijital dünyaya bizi hazırlayanlardan.

Kendisini de çok daha büyük projelere hazırlıyor.

Sektöre tarih merakım yüzünden girdim

Bu sektöre aslında tarihe olan meraktım yüzünden girdim. En büyük hayalim Ayasofya'nın içinde AR gözlüklerle her farklı kültürün ne yaşadığını o inanılmaz ortam içinde insanlara gösterebilmekti. Bir komşumuzun evindeki kitaplara dalıp giderdim. Türkiye'nin bu konudaki zenginliğini hem fiziksel hem dijital ortamda dünyaya tanıtmak için birtakım planlarım var.

Kullanıcı deneyimi uzmanlığı önemli olacak

Ben şu anda üniversiteye başlayan biri olsam, örneğin Metaverse'te bir sanal alan satın almak yerine UX (kullanıcı deneyimi) uzmanı olurdum. Çünkü teknoloji geliştikçe bunu test etmek ve problemleri doğru saptamak çok önemli olacak. Bu mesleğin önemi çok artacak, dünyanın her yerinde çalışabilirler.

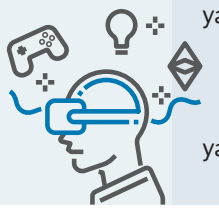

"İşlerimin bir kısmını Türkiye'ye taşıyacağım"

Ne yazık ki çok fazla arkadaşımız dövizle para kazanabilmek için ya yurt dışındaki firmalara çalışıyor ya da doğrudan Türkiye'den ayrılmayı seçiyor. Bundaki artışı gözleyebiliyorum ve çok üzücü. Yurt dışında daha sert çarpışmayı, hatta sürünmeyi göze alabiliyorlar. Ben de yapmaya çalıştığım işlerin bir kısmını buraya taşıyarak buradaki sektöre katkı sağlamaya çalışıyorum.

Artırılmış gerçeklikle milyonlarca dolar tasarruf

ABD'de yaşadığım Kaliforniya eyaletinde her yıl büyük orman yangınları oluyor. Southern California Edison da bölgemizin en büyük elektrik firması. Eyaletin kuzeyinde aynı işi yapan bir firma, ekipman bakımını ihmal ettiği için ciddi bir yangına sebep oldu. Hem insanlar öldü hem de maddi kayıp yaşandı. Bunun üzerine Southern California Edison böyle bir ihtimali ortadan kaldırmak için Deloitte'la çalışmaya başladı. Kendi personellerine 500 adet iPad Pro tablet verdiler ve tüm üretim-dağıtım alanlarındaki cihazların fotoğraflarını çekmelerini istediler. O fotoğrafları bir havuzda toplayıp nerede bakıma ihtiyaç var, nerelerde bitkilerin kesilmesi gerek, nerede yeni malzeme kullanılmalı gibi sonuçlara varmayı hedefliyorlardı.

Ama çalışanların çektikleri fotoğraflar iyi sonuç vermedi. Bize "Doğru fotoğraf çekmelerini sağlayıp standart oluşturabileceğimiz bir süreç yaratabilir misiniz?" diye sordular. Biz artırılmış gerçeklik sayesinde her defasında doğru görüntünün doğru açıdan, doğru mesafeden çekilebilmesini sağlayan bir yöntem geliştirdik. 2.5-3 ayda bir de görsellerin kalitesini ölçen bir yapay zeka programı yazdık. Biz başladığımızda yüzde 38 olan fotoğraf kalitesini 1-1.5 yılda yüzde 78'e çıkardık. Çok sağlam bir kütüphane yarattık.

Süreyi üçte bir kısalttı

Ayrıca çalışanlar fotoğraf çektikleri her noktada 99 soruya cevap verdikleri bir anket doldurmak zorundaydı. Biz bir sistem geliştirdik ve bu anketin üçte birinin, çekilen fotoğraftan elde edilen verilerle otomatik olarak doldurulmasını sağladık. Bu da yılda milyonlarca dolar tasarruf edebilmelerini sağladı. Her muayene yaklaşık 22 dakika sürüyordu, bunu 15 dakikaya çektik.

Bu proje Cannes Lions'ta Creative Business Transformation (Yaratıcı İş Dönüşümü) dalında Deloitte tarihinin ilk Altın Aslan'ını getirdi.

Eren Aksu Hindistan'da hikayesini çektiği Vijai Kumari ve oğluyla.

HİNDİSTAN'DAKİ ADALET SORUNLARINA KARŞI FİLM

2016'da Facebook'un VR For Good adında, sanal gerçekliği insanların faydası için kullanılmasını amaçlayan bir programı vardı. Seçtikleri 10 kişi arasına girdim ve 150 bin dolarlık bütçe aldım. Bizi kar amacı gütmeyen 10 kurumla eşleştirdiler. Ben Hindistan'da cezaevindeki adalet sistemini düzeltmek için çalışan Commonwealth Human Rights Initiative ile çalıştım. Haksız yere hapse atılmış Vijai Kumari adlı kadının hikayesini çektim. Sahip olduğu araziyi ele geçirmek isteyenlerin attığı iftira nedeniyle cinayetten cezaevine girmiş. O sırada beş aylık hamileymiş ve içeride doğurmuş. Hindistan cezaevlerinde 6 yaşından büyük çocuk bulunması yasak olduğu için oğlunu yetimhanelere göndermişler. Çocuk 18 yaşına geldiğinde annesinin haksız yere suçlandığını öğrenmiş ve onu çıkarmak için mücadeleye başlamış. Sonuçta başarmış. Ama Hindistan'da neredeyse her üç kişiden ikisi yetersiz yargılama mağduru. Bu hikayeyi seçtim, filmin senaristliğini ve yönetmenliğini üstlendim. İki-üç hafta hapishanelerde kaldık, içeride çekimler yaptık. Görüntülerle bir sanal gerçeklik yarattık. İzleyiciler hapishanelerin içine girerek hikayeyi bire bir yaşadı.

Benzer şekilde, insanları normalde giremeyecekleri ortamlara, mesela Suriye'de patlama yaşanmış bir bölgeye sanal gerçeklik gözlükleriyle sokuyorduk. Bölgeden alınan gerçek görüntülerle yarattığımız ortama onları dahil ediyorduk.

3 BOYUTLU İNTERNETİN İÇİNE GİRİYORUZ, METAVERSE BU

AR/VR ve blokzincir sektörleri birleşti. Bu da internetin sonraki aşamasına dönüştü. İki boyutlu internetten üç boyutlu internete geçildi. Yani internetin içine giriyoruz. Buna Metaverse deniyor. Dijital kimlikle fiziksel kimliklerimiz iç içe geçiyor. Şu anda sanal arazi alıp kar etmeye çalışmak yerine Metaverse'i geliştirme hedefleri belirlemek çok daha avantajlı. 10-15 yılda Metaverse ekonomisinin dünya toplam ekonomisini geçmesi bekleniyor. Ki bugün küresel ekonomik büyüklük 94 trilyon dolar. •

Mutluluk kendiliğinden oluveren bir şey değil *öğrenilen bir beceri*

Dr. Mark Hyman: Bu hafta konuğum Dr. Rangan Chatterjee ile mutsuzluk, mutluluk ve mutlu olmanın yolları üzerine konuşacağız. İnsanların bağırsaklarını düzgün çalıştırabiliyor, vitamin, hormon seviyelerini optimum seviyeye getirebiliyorum. Ama beynimizi rahatlatmadan mutlu ve memnun bir hayat yaşamak zor. Çünkü sağlığımız düşüncelerimizden, zihnimizin iyiliğinden çok etkileniyor. Hoş geldin Rangan; bize gündelik hayatta mutlu olmamızı sağlayacak üç yöntem söyleyebilir misin?

Rangan Chatterjee: Önce mutluluk tanımını doğru yapmalıyız çünkü on kişiye mutluluk nedir diye sorsanız on farklı cevap alırsınız. Bu yüzden kitabımda "temel mutluluk" diye bir kavram ortaya atıyorum. Bu, her birimizin hayatında ulaşmak istediği mutluluk demek. Topluma ve reklam panolarına bakınca mutluluğu eşimiz ve çocuğumuzla birlikte deniz kenarında gülümseyerek yürümek olarak anlayabiliriz. Ama bu yanıltıcı. Çünkü bütün vaktimizi çalışmaya, daha fazla para kazanmaya, bizi mutlu bir hayata götüreceğine inandığımız şeyleri almak için uğraşmaya ayırıyoruz. Reklamlarda gördüğümüz mutlu aile resmi gerçekten de mutlu bir yaşamın parçası olabilir ama bence mutluluk bu değil.

Mutluluk ile sağlık arasında çok güçlü bir bağ var. Temel mutluluk kavramını üç ayaklı bir sehpa gibi düşünmenizi istiyorum. Bu üç ayak sırasıyla tutarlılık, memnuniyet ve kontrol. Tutarlılık derken içimizdeki kişiyle dış dünyadaki halimizin aynı olmasını, içimizdeki değerler ile dışarıdaki eylemlerimizin örtüşmesini kastediyorum.

İkinci ayak memnuniyet. Gündelik hayatta bizi sakin, huzurlu ve ferah kılacak şeyler çok önemli.

Üçüncü ayak ise kontrol. Kontrol genellikle yanlış anlaşılıyor. Dış dünyadaki olayları kontrol etmekten bahsetmiyoruz; son iki yılda dünyada bizim kontrolümüz haricinde neler olabileceğini gördük. Buradaki kontrol, başkalarının yaptıklarını kontrol etmek de değil. Kontrol duygusuna sahip olmak. Bu duygusu daha yüksek olan kişiler daha motive, daha başarılı oluyor; daha uzun yaşıyor, daha sağlıklı ve mutlu oluyor.

Dr. Mark Hyman: Yani düşünce biçimimizle ilgili olduğunu söylüyorsun. Düşünce yapımızı mutlu olacak şekilde düzeltmek gerek çünkü iki kişi bire bir aynı deneyimi yaşayıp buna farklı tepkiler verebiliyor. Dış koşulları, uyaranları kontrol edemiyoruz ama kendi tepkimizi, düşüncemizi, duygumuzu ve etkileşimimizi kontrol edebiliriz. Huzursuzluk ve mutsuzluk genellikle yaşamımızı yorumlama ve anlamlandırma biçimimize bağlı. Bu yüzden aslında mutluluğa gücümüz olduğunu, bunu doğrudan deneyimlememize engel olanın kendi şartlanmalarımız, korkularımız, inançlarımız ve travmalarımız olduğunu anlamak çok önemli.

Psikolog Gabor Maté, "Travma başınıza gelen şeyler değildir. Başınıza gelenlerden çıkardığınız anlamdır" diyordu. Elbette insanın başına çok kötü şeyler gelebiliyor, benim de geldi, ancak önemli olan onları nasıl dönüştürdüğünüz. En büyük hapishaneler zihnimizin içinde ve mutluluğumuza engel olan da bunlar.

Rangan Chatterjee: Halbuki son derece pratik yöntemlere başvurulabilir. İşte gündelik bir öneri. Sosyal sürtüşmelerden olumlu sonuçlar çıkarın. Diyelim ki patronunuz attığı bir e-postayla canınızı sıktı. Beş yıldır verdiğiniz onca emekten sonra haksızlığa uğradığınızı düşünüyorsunuz. Bu durum sizde gerilime ve strese yol açıyor ve şeker, alkol, sosyal medya ya da televizyon izlemek gibi alışkanlıklarla bu mutsuzluğu gidermek istiyorsunuz. Bunun yerine sizi mutsuz eden hikayeyi yeniden yazmaya çalışın. Patronunuzun hayatında neler olabileceğini, onun da baskı altında olabileceğini, belki çocuğunun hasta olduğunu düşünün. Gerçek bu olmayabilir ama birçok durumda gerçek zaten herkes için farklıdır.

Daha da basitleştirelim. Mesela bir çift kavga etmiş olsun. Gerçekten neler oldu? Eşlerden hangisine sorsanız size olayı kendi açısından anlatır. Yani tek bir durum için farklı gerçeklikler var. Bu bir yandan da iyi bir şey. Her durum birden fazla gerçekliği içinde barındırıyorsa bu gerçeklikler içinden sizi esir almayacak, aksine güçlendirecek hikayeyi seçecek şekilde kendinizi eğitebilirsiniz. Eskiden başkalarının yaptıklarından çok etkilenirdim. Bana iyi davranıldığında kendimi harika hissediyor ama aksi halde kötü oluyordum. Sürekli kendimi zayıflatan hikayeler kuruyordum. Şimdi akşamları gün içinde beni tetikleyen şeyleri düşünüp bu hikayeleri yeni baştan yazıyorum.

Mutluluğun sağlıkla ilgisine dair somut veriler mevcut. Kısa süre önce yeni bir araştırma yapıldı. Bazı insanlara laboratuvar ortamında rinovirüs, yani soğuk algınlığı virüsü enjekte edildi. Ruh halinin pozitif veya negatif olmasına göre ne kadar hasta oldukları ölçüldü. Mutsuz olanlar arasındaki hastalanma oranının üç kat fazla olduğu bulundu.

Dr. Mark Hyman: Aslında vücudumuzdaki her hücre, bağışıklık sistemimiz, mikrobiyomumuz ve bağırsaklarımız düşüncelerimizi dinliyor. Bu düşünceler biyokimyasal sinyallere, gen ifadesindeki değişimlere, enflamasyon değişimine, hormon değişimine yansıyor ve bedenimizde ciddi biyolojik etki yapıyor. Bu yüzden zihnimizi düzene sokmayı öğrenmemiz şart.

Egzersiz, doğru beslenme, uyku gibi şeylerin hepsini yapabiliyoruz ama beynimizi eğitmek en zoru. Böyle bakınca tetikleyici adını verdiğimiz dış etkiler ister vücudumuzu ister zihnimizi etkilesin olumlu bir işlev görebiliyor. Bir sorun olduğunu haber verip düzeltmemiz için fırsat sunuyor.

Rangan Chatterjee: Affetmekte zorlanan, kronik kızgınlık içinde olan, küskünlüğü sürdüren kişilerde otoimmün rahatsızlıklar gibi kronik hastalıkların daha fazla görüldüğünü gösteren birçok veri bulunuyor. Elbette kimseyi böyle hissettiği için suçlayamayız ve çok hassas bir konu olduğunun farkındayım ancak duygu ve düşüncelerimizin etkisi ortada.

Örneğin bir hastamda yüksek tansiyon vardı. Yaşam tarzını, beslenmesini, her şeyini değiştirdik ama tansiyonunu düşüremedik. Biraz sohbet etmeye başladık. Eski kocası tarafından aldatılmıştı ve yıllar geçmesine rağmen olayı bir türlü atlatamıyordu. Bu tavrın kendisine zarar getirdiğini söyledim. Ona bağışlayıcı olmasını söyledim. Eski kocası için değil, kendisi için. Bazı psikolojik egzersizler yaptık ve birkaç ay içinde tansiyonu normale döndü. Yani sosyal sürtüşmeleri bir nevi öğretmen olarak kullanmak çok önemli.

Birçok durumda ise kendimizi karşımızdakinin yerine koyduğumuzda aynı şekilde davranacağımızı görebiliriz. Biz de çocukluğumuzda zorbalığa maruz kalsak, 17 yaşındayken rezil bir patronla uğraşsak aynı şekilde davranabilirdik. Bunu anlamak lazım. Bu sayede empati ve şefkat duygumuzu geliştirebiliriz. Karşımızdakinin kötü davranışını kabullenmekten bahsetmiyorum; ancak bize getirdiği duygusal etkiyi ortadan kaldırmak için bu yaklaşım yardımcı olacaktır.

Üstelik duygusal etki ortadan kalktıkça karar verme yetimiz de güçleniyor. Beynimiz kabaca akılsal ve duygusal olmak üzere iki bölümden oluşuyor. Sürekli stres ve yoğun duygu içindeyseniz mantığınızı yöneten prefrontal korteks kapanıyor ve kuralları duygularınız koymaya başlıyor.

Dr. Mark Hyman: Birine küsmek, zehri kendiniz içip karşınızdakinin ölmesini beklemeye benziyor.

Rangan Chatterjee: Bazı durumların gerçekten zorlu olduğunu anlıyorum ama bunların öğrenilebilir beceriler olduğunu anlamak önemli. Mutluluk kendiliğinden oluveren bir şey değil, öğrenilen bir beceri.

Dr. Mark Hyman: Mutluluğun antrenmanı nasıl olur?

Rangan Chatterjee: Tutarlılık, memnuniyet ve kontrol demiştik. Mesela tutarlılık... Seni gerçekten mutlu eden ve her hafta düzenli yaptığın neler var?

Dr. Mark Hyman: En önemli rutinlerimden biri otuz-kırk yıllık arkadaşlarımla her hafta iki saat Zoom üzerinden görüşmek. Sohbet ediyoruz, birbirimizi görüyoruz, gülüyoruz, zor zamanlarda birbirimize yardım ediyoruz, iyi bir şey varsa kutluyoruz. Mutluluğuma büyük katkısı var. İkincisi de benzer bir rutin. Etrafımdaki arkadaşlarımla bağımı koparmamak. Üçüncüsü ise işimi yapmak. İnsanlara yardım ettikçe kendimi daha mutlu hissediyorum.

Rangan Chatterjee: Şöyle bir egzersiz öneriyoruz. Önce seni mutlu eden üç alışkanlık belirle. Ardından hayal ettiğin mutlu sonu yaz. Diyelim ki ölüm döşeğindesin ve geri dönüp yaşamına bakıyorsun. "Şu üçünü yaptığım için mutluyum" diyeceğin şeyleri düşün.

Dr. Mark Hyman: Çok sevdim, çok güldüm, çok dans ettim.

Rangan Chatterjee: Harika. Şimdi egzersizin iki kısmını birleştiriyoruz. Her hafta bunları yaparsan hayatının sonunda istediğin mutluluğa kavuşmuş olur musun? İnsanlardan bunları yazmalarını istiyorum. Çünkü insanlar yaşamın sonuna geldiklerinde hep keşke daha az çalışsaydım, ailem ve dostlarımla daha çok vakit geçirseydim, daha fazla mutlu olmama izin verseydim, başkalarının benden beklediği değil kendi istediğim hayatı yaşasaydım diye düşünüyor.

Bu egzersizi insanlar kendini suçlasın diye yaptırmıyoruz. Hayata dair amacınızı kağıda döküp ona göre yol almak çok önemli. Gidişattan memnun değilseniz değişiklik yapabilirsiniz. Elbette zaman zaman şartlar engel olabilir ama genel olarak her hafta sizi mutlu eden

DR. MARK HYMAN

Her kitabı olay yaratan Dr. Mark Hyman gıdaları ilaç olarak kullandığı sağlıklı yaşam reçeteleriyle tanınıyor. Cleveland Clinic Functional Medicine Direktörü ve The UltraWellness Center'ın kurucusu olan Dr. Mark Hyman'ın eserleri, tam 13 kez New York Times'ın en çok satan kitapları listesinde 1 numara oldu. Cornell Üniversitesi mezunu. The Huffington Post köşe yazarı. CBS This Morning, Today, Good Morning America, The View ve CNN'in düzenli yorumcusu. Doktor Farmacy adlı sağlık ve beslenme sitesinin kurucusu. Hyman'ın doktorlar ve konunun uzmanlarıyla sohbet podcast'leri çok izleniyor. Bu yazı dizisi, Oksijen için bu podcastlerden derleniyor.

DR. RANGAN CHATTERJEE

İngiltere'nin en etkili hekimlerinden biri olan Dr. Chatterjee, mesleğinin gelecek yıllardaki değişimine önayak olmayı amaçlıyor ve dünyada 100 milyon insanın daha iyi yaşamasına yardım etmeye çalışıyor. İngiltere ve Avrupa'nın en çok dinlenen sağlık podcast'i olan Feel Better, Live More'un sunucusu olan Chatterjee'nin programlarını her ay 2 milyondan fazla kişi takip ediyor. Son kitabı Happy Mind, Happy Life bütün dünyada çoksatanlar listelerinde yer alıyor.

şeyleri yapmaya başlayınca farkı göreceksiniz. Bu sayede tutarlılık ayağını halletmiş olursunuz.

Üçüncü sırada ise kontrol vardı. İnsanlar televizyonda haberleri izleyen birinin mutlu olamayacağını söylüyor ve haksız değiller. Ama burada bir yanlış anlaşılma var. Başkalarının yaşamını umursayıp yine de iç huzurunuzu etkilememesini sağlayabilirsiniz. Ben bunun için sabahları otuz kırk dakikalık bir rutin uyguluyorum. Farkındalık, hareket ve düşünce yapısı çok önemli. Farkındalık için beş dakika nefes egzersizi. Kahvem hazır olana kadar beş dakika fiziksel egzersiz yapıyorum. Esas önemli olan ise düşünce yapısı. Bunu sağlam tutmak içinse işlerim ne kadar yoğun olursa olsun yirmi otuz dakika vakit ayırıp kitap okuyorum. Çünkü aksi halde kafam rahat olmazsa haberlere dalıp mutsuz olacağımı biliyorum.

Bunları babam ölünce öğrendim. Hastaydı, 15 yıldır diyalize gidiyordu ve bakımına ben yardımcı oluyordum. Öldüğünde kim olduğumu, nasıl bir hayat sürdüğümü, kendimin mi yoksa başka birinin mi hayatını yaşadığımı sorgulamaya başladım. Bu farkındalık ve bahsettiğim rutinler sayesinde düşüncelerimi kontrol etmeyi öğrendim. Annem de epey yaşlı ve kardeşimle birlikte bakımına yardımcı oluyoruz. 10 yıl önce annem kötü bir gün geçirse beni çok etkiliyordu. Eşimle, çocuklarımla ilişkime de olumsuz yansıyordu. Şimdi anneme yine aynı şefkati gösteriyorum, yardımcı olmaya çalışıyorum ama içimdeki sükuneti korumayı başarıyorum.

Dr. Mark Hyman: Birçoğumuz yaşadığımız hayatın sebebi değil sonucuyuz ve bu kendiliğinden oluveriyor. Böyle programlanmışız. Ama kolay olmasa da bunu değiştirebiliriz ve değiştirmeliyiz. İçimizdeki olumsuzluklarla nasıl başa çıktığımız, onlardan nasıl kurtulduğumuz çok önemli. İçimizdeki küçük insanı yenip, en azından köşeye sıkıştırıp hayatımıza yön vermesini engellemeliyiz.

Yazma egzersizini ben de yaptım ve faydasını gördüm. Alt benliğimle diyaloglarımı kağıda döktüm. Kendi kendime ne dediğimi, hayatım hakkında ne düşündüğümü, başarı ve mutluluğumun nasıl altını oyduğumu, nelerin beni umutsuzluğa sürüklediğini yazdım. Bu sayede üzerlerine düşünüp düzeltme imkanı buldum.

Rangan Chatterjee: Farkındalıktan ve iç sesimizden bahsetmemizin sebebi tam da bu. Bütün iş iç sesimizi değiştirmek. İnsanlar kendilerine yüklenince bunun vücut üzerindeki fizyolojik etkilerini fark etmiyor. Gerilim ve stres kontrol duygumuzun elimizden kaçmasına yol açıyor ve bizi zehirleyen toksik etkiler yaratıyor.

Birinden en sevdiği beş özelliğini yazmasını istesem buna yanaşmaz ve kendini huzursuz hissederler. Halbuki çok faydalı bir alışkanlık. Kendinize mektup yazabilirsiniz.

Motivasyon kaynağı arayanların başvurabileceği bir gerçek daha var: Tutumunuzu değiştirmezseniz bu durum sadece sizi değil çocuklarınızı da etkileyecek. Aynısını yapacaklar. Bu çok yaygın bir durum.

Dr. Mark Hyman: İnsanlar, "Pozitif bakış açısı kulağa güzel geliyor ama biraz aldatıcı bir yanı var gibi" diye düşünebilir. Toksik pozitivite diye bir kavramdan, hayatın parçası olan üzüntü ve kayıp gibi duygulara yeterince imkan tanımamaktan bahsediyorsun. Bunları mutluluk modelinin içine nasıl entegre edebiliriz?

Rangan Chatterjee: Her zaman pozitif olmak diye bir şey yok. Üzgünken de temel mutluluğumuz için bir şeyler yapabilirsiniz. Bir yakınınızı kaybettiğinizde, "İyiyim, hayat devam ediyor, her şey yolunda" demek sorun olabilir; çünkü içiniz öyle demiyordur. Yani tutarlılık kalmaz. Bu aşamada yakın dostlarınız, çevreniz devreye giriyor. Birilerine "10 ay oldu ama hala toparlanamadım. Onu çok özlüyorum. Ağlamak istiyorum" diye açılabilmek önemli. Nasıl hissettiğiniz konusunda dürüst davranır ve bunu paylaşacak güvenli bir yer bulursanız üzgünken bile temel mutluluğunuza katkı yapabilirsiniz. Esas olan maskesiz diyaloglara girmek. Yani bütün mecazi maskeleri çıkarıp kendiniz olabileceğiniz ortamlarda bulunmak. Kimseyi etkilemeye çalışmadan, yargı veya eleştiri korkusu duymadan dertlerinizi paylaşabilmek. Çok önemli çünkü başkalarına açıldıkça kendimizi de daha iyi tanıyoruz. Bahsettiğin haftalık Zoom buluşmaları tam da böyle bir şey.

Bu sayede mutluluğun üç ayağı da yere basmış oluyor. Kendinizi daha iyi tanıdığınız için daha tutarlı oluyorsunuz. Konuştukça içiniz rahatlıyor, memnuniyet duyuyorsunuz çünkü başkaları ne düşünür diye korkmayı ve utanmayı bırakıyorsunuz. Tüm bunların sonucunda kontrol duygunuz da gelişiyor.

Dr. Mark Hyman: Zihnimiz ile sağlığımız arasındaki bağlantıyı anlayabilirsek otoimmün rahatsızlıklar, kalp hastalıkları ve kanseri önlemede aşama kaydedebiliriz.

Yine Gabor Maté'nin kitabında, öfkesini ifade etmekte zorlanan kadınların meme kanserine daha çok yakalandığı yazıyordu. Hatta hastanede psikografik profillerine bakarak birçok hastanın biyopsi sonuçlarını tahmin edebiliyorlardı. Öfkeyi bastırmaya, herkese iyi davranmaya yatkın olanlarda meme kanseri riski artıyor. Bunu ben de hastalarımda bizzat gözlemledim.

Rangan Chatterjee: Elbette kimseyi hissettiklerinden dolayı suçlamıyoruz. Birçok insan çok zor şeyler yaşıyor. Ancak bilim bize sürekli yeni bulgular getiriyor ve bir kez sorunun farkına varırsak bir şeyler yapmak mümkün.

Dr. Mark Hyman: Üstelik önemi giderek artıyor. Toplum olarak otokrasinin, sağlık ve ekonomik alanındaki eşitsizliğin, iklim değişikliğinin etkilerinin ve şiddetin arttığı bir dönemdeyiz. Birçok şeyle uğraşıyoruz ancak zihnimizi değiştirecek adımları atarak daha mutlu olabiliriz. Teşekkürler, Rangan. •

DR. MARK HYMAN'IN MUTFAĞINDAN LEZİZ VE SAĞLIKLI TARİFLER

Hızlı, pratik çok sağlıklı

Dr. Mark Hyman, bol sebze ve lif içeren bitki temelli vegan beslenme ile sağlıklı yağlar ve proteinlere dayalı Paleo diyetini birleştirerek 'Pegan' diyeti keşfetti... Pegan diyette tabağın yüzde 75'i sebze, kalanı sağlıklı protein ve yağ

Yavaş kavrulmuş somon

30 dakika içinde hazır · 2 kişilik

Bu yemek sadece lezzetli değil, aynı zamanda optimum beyin fonksiyonu için gerekli Omega-3 kaynağı. Ek bir destek olarak, kasenizi, yetişkinlerde bilişsel performansı artıran ve yaşa bağlı bilişsel gerilemeyi önleyen bir Omega-3 yağ asidi olan DHA'dan yüksek kavrulmuş cevizle doldurun. Bir adım daha ileri gitmek istiyorsanız, tatlı olarak yaban mersini ekleyin. Hangisini seçerseniz seçin, mideniz ve beyniniz kesinlikle mutlu olacak.

İÇİNDEKİLER

- 250 gram somon fileto
- Karışık otlar (Frenk soğanı, biberiye ve kekik gibi)
- Limon kabuğu rendesi
- Sızma zeytinyağı
- Deniz tuzu

Sos
- 1 kase dolusu fesleğen
- 1/4 su bardağı paketlenmiş Frenk soğanı
- 2 yemek kaşığı limon suyu
- 1/4 çay kaşığı deniz tuzu
- Taze çekilmiş karabiber
- 1/4 su bardağı sızma zeytinyağı

Salata
- Bir avuç Brüksel lahanası
- Limon suyu
- Sızma zeytinyağı
- Deniz tuzu ve taze çekilmiş karabiber

Ekstra malzemeler
- 1 avokado, dilimlenmiş
- İki avuç bebek marul
- İsteğe bağlı: üç renkli kinoa ve/veya baby patates

HAZIRLIK

1. Somon için: Fırını önceden 120 dereceye ısıtın.
2. Yağlı kağıt kaplı bir fırın tepsisine somonu derisi alta gelecek şekilde yerleştirin.
3. Deniz tuzu serpin ve üstüne biraz taze ot serpin - elinizde ne varsa kullanın ama benim favorilerim kekik, biberiye ve Frenk soğanı. Biraz limon kabuğu rendesi ve çok az zeytinyağı ekleyin.
4. Somonu 25-30 dakika fırında pişirin.
5. Brüksel lahanası için: Rendelenmiş filizleri limon, zeytinyağı ve isteğinize göre tuz ve karabiber ile karıştırın.
6. Sos için: Fesleğen, Frenk soğanı ve limon suyunu blenderda karıştırın.
7. Makine çalışırken, sos pürüzsüz hale gelene kadar zeytinyağını yavaşça ekleyin. Tuz ve karabiber ile tatlandırın.
8. Somonu iki parçaya bölün.
9. Her bir somonu, Brüksel lahanası, bebek marul ve avokado içeren iki kaseye koyun. Üç renkli kinoa ve/veya baby patates de ekleyebilirsiniz.
10. Her kaseye bitki sosunu ekleyin.

Porsiyon başına besin analizi (tarifin yarısı)
Kalori 565 · Yağ 47 g · Protein 26 g · Karbonhidrat 14 g · Sodyum 649 mg

Ispanak ve avokado çorbası

10 dakika içinde hazır · 1-2 kişilik

Bu çorba istenirse hafifçe ısıtılabilir veya soğuk olarak tüketilebilir. Dakikalar içinde hazırlayabilirsiniz. Basit ama lezzetli bir öğle veya akşam yemeği olabilir.

İÇİNDEKİLER

- 1 olgun avokado
- 1 avuç ıspanak (yaklaşık 4 su bardağı)
- 1/2 - 3/4 su bardağı sebze veya tavuk suyu
- 2 yemek kaşığı taze limon suyu
- 2 yemek kaşığı sızma zeytinyağı
- Chipotle biber, özlü ve çekirdeksiz, garnitür için doğranmış (isteğe bağlı)

HAZIRLIK

1. Avokadonun kabuğunu ve çekirdeğini çıkarın, bir blendera koyun. Ardından ıspanağı, yarım su bardağı et suyunu, limon suyunu ve yağı ekleyin.
2. Pürüzsüz ve kremsi bir kıvam elde edilene kadar yüksek hızda karıştırın, istenen kıvam için ¼ fincan et suyu ekleyin. Büyük kasede servis yapın. İsteğe bağlı: Bir tutam chipotle biber ve sızma zeytinyağı ile süsleyebilirsiniz.
3. İsterseniz orta ateşte bir sos tenceresine oturtarak buharında ısıtabilirsiniz.

Porsiyon başına besin analizi (2 porsiyona göre)
Kalori: 283 · Yağ: 28 g · Protein: 3 g · Karbonhidrat: 11 g · Lif: 7 g · Şeker: 1 g · Sodyum: 289 mg

Süper basit chia tohumlu puding

30 dakika içinde hazır · 1 kişilik

Chia tohumlu pudingi seviyorum! Chia tohumları, lif, protein ve Omega-3 yağ asitleri ile dolu süper bir gıda. Özellikle düşük glisemik indeksli meyvelerle birleştirildiğinde harika bir tada sahip. Kahvaltı veya atıştırmalık olarak tadını çıkarın!

İÇİNDEKİLER

- 3 yemek kaşığı bütün chia tohumu
- 1/4 çay kaşığı öğütülmüş tarçın
- 1/4 çay kaşığı öğütülmüş kakule (isteğe bağlı)
- 1/2 su bardağı sıcak su veya fındık sütü
- 1/2 su bardağı yıkanmış organik çilek
- 2 yemek kaşığı kenevir tohumu
- 2 yemek kaşığı şekersiz Hindistan cevizi gevreği (isteğe bağlı)

HAZIRLIK

1. Orta boy bir kapta chia tohumları, kakule ve tarçını birleştirin ve sıcak su ya da fındık sütünü karışımın üzerine dökün. Soğuması için yaklaşık 20-30 dakika dinlenmeye bırakın.
2. Meyveleri yıkayın ve gerekirse lokma büyüklüğünde dilimleyin.
3. Kalınlaştırılmış chia tohumlu pudingi çilek, Hindistan cevizi gevreği ve diğer tohumlarla doldurun. Afiyet olsun!

Porsiyon başına besin analizi (su ile)
Kalori: 262 · Yağ: 16 g · Kolesterol: 0 mg · Lif: 13 g · Protein: 12 g · Karbonhidrat: 24 g · Sodyum: 7 mg

www.velavit.com.tr
#glisinlikolajen /velavit

Güneş yanığı deyip geçmeyin

Dr. Özlem Cankurtaran
cankurtaranozlem@gmail.com

Siz de bütün sene yazın gelmesini bekleyenlerden misiniz? Ben öyleyim. Açık hava, şahane güneş, deniz insanda daha fazla eğlenme arzusu yaratıyor. Geç saatlere kadar hava kararmıyor, günlerin uzaması harika. Ama hayatımızın her alanında olduğu gibi burada da dengeyi sağlamak zorundayız. Hem bir D vitamini deposu olan güneşten faydalanacağız hem de cildimizi zararlı etkilerinden koruyacağız.

Cilt kanseri onarılmamış DNA hasarının neden olduğu, dıştaki cilt tabakası olan epidermisteki anormal hücrelerin kontrol dışı büyümesidir. Güneşin ultraviyole (UV) ışınları ve UV bronzlaşma yataklarının kullanılması iki ana kaynağıdır. İyi haber şu ki, cilt kanseri erken yakalanırsa, dermatoloğunuz onu büyük ölçüde tedavi edebilir. Çoğu zaman doktor büyümeyi, tam gelişmiş bir kanser haline gelmeden, kanser öncesi aşamada bile tespit edebilir. Birden fazla çeşidi bulunan hastalığın, bizi en tedirgin eden türü melanomdur.

Erken teşhis önemli

Melanom, cildimize rengini veren melanositlerden gelişir. Genellikle benlere benzer ve bazen benlerden köken alır. Çoğunlukla güneşe maruz kalan yerlerde görünse de vücudun herhangi bir bölgesinde de saptanabilir. Melanomla ilgili bazı gerçekleri sıralamak istiyorum:

Melanomun tüm evrelerinde, ABD'de ortalama 5 yıllık sağ kalım oranı yüzde 93'tür. Hastalığı erken tespit edilen hastalar için bu oran yüzde 99'a kadar çıkar. Melanom lenf bezlerine ulaştığında hayatta kalma ihtimali yüzde 68'e, uzak organ metastazlarında yüzde 30'a düşer.

- Melanomların sadece yüzde 20 ila 30'u mevcut benlerde bulunurken, yüzde 70-80'i görünüşte normal ciltte ortaya çıkar.
- Ortalama olarak, bir kişinin beşten fazla güneş yanığı geçirmiş olması durumunda melanom riski iki katına ulaşır, ancak çocuklukta veya ergenlikte kabarcıklı güneş yanığı, yaşam boyu melanoma yakalanma şansını iki katından fazla artırır.
- SPF 15 veya daha yüksek bir güneş koruyucusunun düzenli olarak günlük kullanımı, melanom geliştirme riskini yüzde 50 azaltır.
- Melanom, erkeklerde yeni kanser vakalarının yüzde 6'sını, kadınlarda yüzde 5'ini oluşturuyor.
- 49 yaş ve altı kadınların meme ve tiroit kanserleri dışındaki diğer kanser türlerinden daha fazla melanom geliştirme olasılığı var.
- 50 yaşından itibaren melanom kadınlardan daha çok erkeklerde görülür. Bu yaşa kadar ise kadınlarda daha fazla melanom riski var.

Melanom teşhisi konan kişilerde yeni bir melanom geliştirme ihtimali yüksek. Diğer risk faktörleri şöyle:

• Açık ten • Güneş yanığı öyküsü • Aşırı derecede güneşe maruz kalma • Güneşli veya yüksek irtifa iklimleri • Benler • Prekanseröz cilt lezyonları • Ailede cilt kanseri öyküsü • Zayıflamış bağışıklık sistemi • Radyasyona ve arsenik gibi bazı maddelere maruz kalma.

Cilt kanserine yakalanmamak için alabileceğimiz bazı önlemler var elbette. Bunlar:

- Gün ortasında güneşten kaçınmak, özellikle saat 10-16 arasında,
- Yıl boyunca güneş kremi kullanmak. Tüm zararlı UV radyasyonunu filtrelemez ama genel bir güneş koruma programında rol alır.
- Koruyucu, kolları ve bacakları kapatan, koyu renkli pamuklu giysiler giymek, geniş kenarlı bir şapkayla yüzü korumak.
- Hem UVB hem UVA ışınlarını engelleyen güneş gözlükleri takmak.
- Bronzlaşma yataklarından kaçınmak.
- Kullandığımız ilaçların güneşe karşı hassasiyet yaratıp yaratmadığını bilmek.
- Cildimizi düzenli olarak kontrol etmek ve değişiklikleri doktorumuzla paylaşmak.

Doğru bilinen yanlışlar

Kolaylıkla ulaşılabilen bu bilgilere rağmen hala doğru bilinen yanlışlar var. Biraz da onlardan bahsedelim:

- "Güneş ışığına çok az maruz kalıyorum, risk altında değilim." Yanlış. Bilim insanları yıl boyunca kısa süreli güneşe maruz kalmanın, özellikle açık tenli kişilerde önemli hasarlara yol açabileceğini buldular.
- "Solaryum, güneşten gelen UV ışınlarından daha güvenli." Yanlış. Bronzlaşma yataklarından gelen UV ışığı cildi çeşitli şekillerde etkileyebilir. Kırışıklıklar, cilt lekeleri ve çiller dahil. Dermatologlar solaryum ve güneş lambaları kullanmamayı öneriyor.
- "Kolayca bronzlaşan ve nadiren yanan insanlar kanser olmaz." Yanlış. Sağlıklı güneşlenme diye bir şey yoktur. Doğal ten renginizdeki herhangi bir değişiklik, cilt hasarının işaretidir.
- "Koyu tenli kadın ve erkekler güneş hasarı ve cilt kanseri açısından tehlike altında değildir." Yanlış. Doğal olarak esmer insanlar, açık tonlu insanlara göre çok daha düşük bir riske sahip olsalar da bu onları cilt kanserine karşı bağışık yapmaz.
- "Bulutlu bir günde güneş kremi sürmeme gerek yok." Yanlış. Bulutlu bir günde bile güneş cildimize ve gözlerimize zarar verebilir.

Yaz kış kendimizi güneşten korumaya dikkat edelim. Bir de çok önemli bilgi; hiçbir şart altında 6 aydan küçük bebekleri doğrudan güneş ışığıyla temas ettirmeyelim. •

Türkiye de 'Ninja'dan kaçamadı

Avrupa ve ABD'de günlük 100 binin üzerinde vaka sayılarına sebep olan Omicron'un 'Ninja' takma adlı alt varyantı BA.5, Türkiye'de de baskın virüs haline geldi

Koronavirüs ilk çıktığında enfekte bir kişiyle bir saat aynı ortamda bulunmak virüsün bulaşmasına sebep oluyordu. Delta varyantıyla bu süre yarım saate düştü. Omicron ise 15 dakikada bulaşabiliyordu. Daha kötüsü gelmez derken Omicron'un alt varyantı BA.5 bunu daha da aşağı çekti. Şimdi sadece birkaç dakikalığına bile pozitif bir kişiyle aynı ortamda bulunmak BA.5'in bulaşmasına yetiyor.

%22

İtalya'da yapılan son araştırmaya göre iki doz aşı, uygulandıktan 9 ay sonra BA.5'e karşı bulaşmayı engellemekte sadece yüzde 5 başarılı. 3 doz aşının koruma oranı da yüzde 22

Açık havada bile risk

ABD'de Hastalık Önleme Merkezi CDC'nin yayınladığı son veri, BA.5 varyantının aşı ya da doğal yoldan kazanılan bağışıklığı aşma gücünün 3-4 kat daha fazla olduğunu ortaya koydu. Bu virüs o kadar bulaşıcı ki insanlığın şimdiye kadar gördüğü en bulaşıcı hastalık olan kızamıkla kıyaslanıyor. Bu nedenle Amerikan CBS televizyonuna daha önce Alfa ve Delta varyantları için 'açık havada bulaşma riski düşük' diyen uzmanlar BA.5 için 'açık havada bile risk yüksek' ifadesini kullandı.

Ölümlerde de artış var

Maskelerin atıldığı bu dönemde tüm ülkeler 6 kat yüksek bulaştırıcılık oranına sahip 'Ninja' lakaplı bu virüs nedeniyle vaka sayılarında geçtiğimiz aylara göre yüksek artışlara sahne oluyor. Nitekim dünya genelinde haziran başında 477 bin olan vaka sayısı geçtiğimiz hafta 820 bine tırmandı. Türkiye gibi ülkelerin çoğunun eskisi kadar test yapmadığı da düşünülürse gerçek vaka sayısının bunun kat kat üzerinde olduğu tahmin ediliyor. Neyse ki virüsün bulaştırıcılık oranı çok yükselmiş olsa da öldürücülüğü endişe verici boyutta değil. Buna rağmen vaka sayıları arttığı için özellikle kronik rahatsızlıkları olan orta yaş üzeri kişilerde ölümler kaçınılmaz oluyor. Durum böyle olunca Yunanistan, İtalya, Fransa, Avustralya, Singapur gibi nüfusu yaşlı ülkelerde ölümler haziran ayına göre kayda değer şekilde artış gösterdi.

Türkiye'de durum

Güney Afrika'da ortaya çıkıp ardından Avrupa'ya Portekiz'den yayılan BA.5'in Türkiye'ye ulaşması da uzun sürmedi. Haziran ortasında her 100 vakadan sadece 14'ü BA.5 virüsü taşıyorken virüs o kadar hızlı bir şekilde ülkemizde de hakim varyant haline geldi ki dünyada varyant takibi yapan ve Ankara'dan Sağlık Bakanlığı'nın da sekanslama verilerini paylaştığı Covariants.org sitesine göre temmuzun ikinci haftasının sonunda 100 vakadan 83'ü artık BA.5 taşıyor. Bu da Türkiye'de vaka sayılarının çok hızlı bir şekilde artmasının en önemli sebebi. Nitekim Sağlık Bakanlığı'nın haftalık verilerine göre, 13-19 Haziran tarihleri arasında 10 bin 954 vaka tespit edilirken, bu sayı 20-26 Haziran haftasında 26 bini aşmıştı. •

Resmi rakamlara göre ABD'de günlük vaka sayısı 100 bin dolayında. Oysa pandemi takibi konusunda dünyanın en önemli isimlerinden Prof. Eric Topol bu sayının 1 milyon olduğunu iddia ediyor

Şimdi mi aşı olmalı yeni aşı mı beklenmeli?

Pfizer/BionTech, mevcut Covid aşısını Omicron'un BA.1 varyantına göre güncelliyor. Yeni aşıyı sonbahara yetiştirmeye çalışan şirket, kısa süre önce yeni aşının Omicron'a karşı mevcut aşıya göre üç kat daha fazla nötralize edici antikor oluşturduğunu gösteren veriler yayınladı.

Peki bu durumda dördüncü dozla bağışıklık savunmasını güçlendirmeyi düşünenler mevcut aşılardan birini mi olmalı yoksa Omicron'u hedefleyen yeni aşıyı mı beklemeli?

Fortune dergisine konuşan uzmanlar, 50 yaş üstünde, Covid risk grubunda olanların hiç beklemeden, mümkün olan en kısa sürede güçlendirici dozu olmalarını tavsiye ediyor. Yeni aşının Omicron varyantının BA.1 suşu baz alınarak hazırlandığını ancak şimdiden BA.5'in oyunu değiştirdiğini hatırlatıyorlar. "Covid'in alt varyantlarının çıkma hızına hiçbir aşının yetişmesi mümkün değil. Bugün BA.5'i konuşurken BA.2.75 Centaurus çıktı. Virüs ne kadar değişirse değişsin, mevcut aşıların Covid'in en kötü sonuçlarına karşı sağladığı koruma devam ediyor. Aşılar sayesinde yeni varyantlar dünyada yayılırken, ağır hastalık ve ölüm sayıları çok geriden geliyor. Kimsenin güncellenmiş bir aşı beklemek için planlanan aşı tarihini değiştirmesine gerek yok" diyor.

4 hafta sonra bile bulaşıyor

Avustralya Sağlık Bakanlığı verilerine göre Omicron'un orjiinal virüsüne ya da BA.5'ten önceki alt varyantlarına yakalanan bir kişinin hastalığı atlattıktan sonra BA.5'e karşı doğal bağışıklık koruması sadece 4 hafta sürüyor.

Karaciğer yağlanması salgına döndü

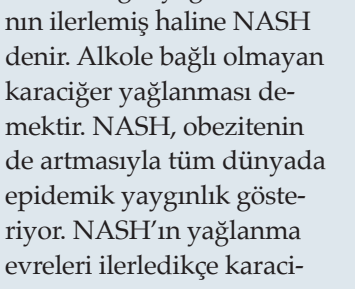

Erken evrede bile olsa, karaciğer yağlanması önemli bir sağlık sorunudur. Bazı şeyleri yanlış yaptığınızı gösterir…

Bu yanlışları düzeltmezsek, sonu siroza ve oradan da karaciğer kanserine varabilir.

Bu kadar ağır tabloya ulaşmak 20-30 yıl alır, çünkü karaciğer kendini yenilemekte başarılı bir organdır. Ancak sadece evre 1 yağlanmanın varlığı bile size bedel ödetir. Ne olur? Karaciğerinizin detoksifikasyon kapasitesi azalır. Yani evre 1 de olsa yağlanmış karaciğer, azalmış temizlik demektir.

Karaciğer yağlanmasının ilerlemiş haline NASH denir. Alkole bağlı olmayan karaciğer yağlanması demektir. NASH, obezitenin de artmasıyla tüm dünyada epidemik yaygınlık gösteriyor. NASH'ın yağlanma evreleri ilerledikçe karaciğerdeki sorun siroza doğru gider. Sirozun varlığı karaciğer fonksiyonlarını bozar. NASH'a bağlı siroz sonrası karaciğer kanseri riski, karaciğeri sağlam olanlardan yüzde 7 fazladır.

NASH'ı, yani alkolik olmayan karaciğer yağlanmasını anlamaya çalışalım.

Kimler karaciğer yağlanması için riskli gruptadır?

Karaciğer yağlanması için riskli kişiler literatürde şu gruplardır:

- Metabolik sendromu olanlar
- Diyabet, pre-diyabetliler
- Obez ve kilolu kişiler.
- Elma tipi kilo alanlar. (Yani kiloyu vücudun orta üst bölgesine alanlarda karaciğer yağlanma riski daha fazladır. Armut tipi kilo alanlarda, yani fazla kilo kalça ve basenlere toplananlarda bu risk daha azdır.)
- Uyku apnesi olanlar
- Tansiyon yüksekliği olanlar
- PCOS sendromlular
- HDL kolesterolü düşük olanlar
- Ürik asit yüksekliği olanlar
- Hazır gıda tüketimi yüksek olanlar.

Hücrenin içi yağla dolu

Bu gruplardan birine girmeseniz bile karaciğerin hücresel seviyede nasıl yağlandığını bilmek isteyebilirsiniz.

Karaciğer hücrelerinin adı hepatosittir. Hepatositler, karaciğerdeki metabolizmadan ve detoksifikasyondan sorumludur. Hepatositler, içlerinde nükleus denen çekirdeği olan ama çekirdek dışındaki yerlerde yağları, yağ damlacıkları olarak depolayan hücrelerdir. Bir dikdörtgen düşünelim, ortasında çekirdeği olsun. Çekirdekten kalan boşluklara dağılmış küçük küçük sarı yağ damlacıkları hayal edelim. Normalde bu yağ damlacıkları minik minik ve azdır. Ancak karaciğer yağlanmasında, karaciğer hücresi hepatositin içi tıka basa ve kocaman yağ damlalarıyla dolar. Hatta öyle ki, bu yağlar çekirdeği hücrenin ortasından itip bir köşeye sıkıştırır. İçi yağla tıka basa dolmuş karaciğer hücresi, diğer fonksiyonlarını yapmakta zorlanır. Detoksifikasyonda, özellikle xenobiotik dediğimiz, hormon benzeri artıkları detoks etmekte zorlanır.

Karaciğer yağlanmasını nasıl anlarız?

İçi yağla dolan hücre bir tür ölüme uğrar. Ama bu vücudun normalde planlı olarak yaptığı ve bizim apoptoz dediğimiz ölüm değildir. Öyle olsa temiz iş olurdu. Apoptoz yerine nekroz olması ise vücut için pis iştir. Neden pis, çünkü nekrozla parçalanan hücre artıkları etrafa yayılır. Bu durum karaciğerde enflamasyon başlatır. Bu aşamaya gelindiyse, kanda ALT denen değer yükselmeye başlar. ALT, kana göre karaciğer hücrelerinin içinde çok yüksek oranda bulunur. Ama biz ALT'yi kanda yüksek bulmaya başlamışsak artık karaciğer hücresi parçalanmaya başlamış, içindekiler dışarı yayılmıştır.

NASH'ın derecesini teşhis için karaciğer ultrasonu ve gerekirse biyopsi veya fibroscan yapılır.

Karaciğer yağlanmasını engellemek için neler yapalım?

1-Obezite en büyük risk faktörü olduğuna göre kilo vermek şart.

2-Diyabet kontrolü

3-PCOS, uyku apnesi, gut gibi eşlik eden hastalıkların kontrolü.

4-Trigliseridlerin kanda azaltılması için önlemler.

5-İşlenmiş gıdaları azaltmak.

Şimdi, yukarıdaki öneriler zaten bin kere başka sebeple başka konular için duyup size söylenmesinden bıktığınız öneriler. Olayın mantığını anlayalım ki davranış değişikliği yapabilelim. Mesela hazır gıdalar neden en çok yağlanma sebebi?

Hazır gıda deyince aklımıza unlu-şekerli-işlenmiş gıdalar geliyor. Biz bunları abartılı miktarda yemesek de, kilomuz olmasa da bu 'gıdamsılar' tüm hücrelerimize gol atıyor. En büyük golü de karaciğer hepatositçiklerine atıyor. Bu gıdaların içinde mısır şurubu ve hazır unun yüksek olduğunu biliyoruz. Mısır şurubuyla gelen HFCS isimli şeker türevinin ilk adresi karaciğerdir. HFCS karaciğerde metabolize oluyor. İlla önce karaciğere gitmeli. HFCS karaciğerde şunları yapıyor:

- Hepatositlerde boş yere ATP harcatıyor, hepatositlerin detoks yapacak enerjisi azalıyor.
- Ürik asidi arttırıyor.
- Karaciğer yağlanmasını hızlandırıyor.
- İnsülin rezistansını arttırıyor.

Demek ki karaciğer yağlanması olanlar, hazır gıdaları bırakmalılar.

Akşam yemeği ve kan yağları

Akşam geç saatte yenen, özellikle de karbonhidratlı bir yemekten sonra kan trigliseridleriniz artacaktır. Gündüz trigliseridleri enerjiye çevirmek vücut için kolayken, gece bu ayarlamayı yapmak zordur. Çünkü tüm hücreler, buna karaciğer, pankreas hücreleri de dahil, gündüz yenenleri enerjiye çevirmeye müsaittir. Ancak gece bu kapasite çok azalır. Gece yenen ağır yemek, yüksek kan şekeri ve yüksek trigliseridle sonuçlanır. Bu trigliserid ve şekerin depolanacağı yerlerden biri iç organlar etrafı, göbek ve karaciğerdir. Gece yedikçe yağlanan sadece beliniz değil, karaciğerinizdir.

Gece açlığı ve karaciğer yenilenmesi

Hepatositlerin içleri yağ damlacıklarıyla dolunca buna karaciğer yağlanması başlangıcı diyorduk. Bu yağ damlalarına İngilizce lipid droplets deniyor. Yağ damlaları giderek büyüyüp tüm hücreyi sıkıştırınca hücre parçalanıyor. İçindekiler etrafa çöp olarak yayılıyor. Biz buna nekroz demiştik. İstenmeyen hücre ölümü. Apoptoz planlı, istenen hücre ölümü demekti. Vücut bunu planlayarak yapıyor, ve hücre öldükten sonra etrafa içindeki çöpler yayılmıyor. Temiz ölüm. İşte bu temiz ölümün düzgün planlanması için, yani düzgün apoptoz için, bize gece açlığı ve derin bir uyku lazım.

Karaciğer kendini yenilemekte çok başarılıdır. Hepatositlerin ömrü yaklaşık 5 aydır. 5 ayda bir yenilenirler. Karaciğer yağlanmamız varsa, önümüzdeki 5 ayda yukarıdaki uyarılara biraz kulak verirsek karaciğerimizi yepyeni yapabiliriz. İçleri yağla dolmuş olanların içlerindeki yağ miktarını azaltabiliriz. Yağ damlaları hücreyi sıkıştırıp parçalamaz. Etrafa hücre artıkları yayılmaz. Karaciğer hücre parçalanmasını gösteren ALT değirimiz yükselmez. Eskimiş hücreler temiz ölümle yenilenir.

Evet, bize evre 1, evre 2, evre 3 yağlanmanız var denmiş olabilir. Ama siroza dönmediği sürece 5 ayda düzeltebiliriz. Karaciğer yağlanmasından korkmak yerine çözüm için harekete geçelim. •

1 milyar doz aşı çöpe gitti

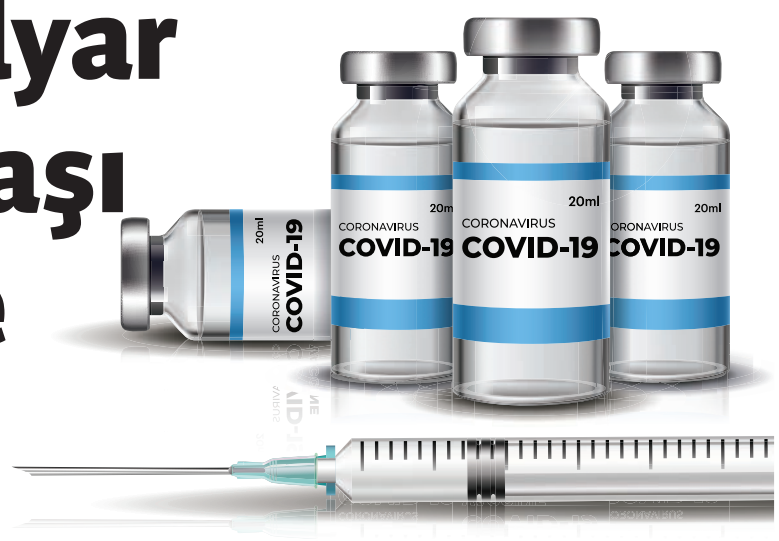

Zengin ülkeler ihtiyaçlarından fazla aşı stoklarken çoğu Afrika ülkesi tek doz aşı bulamamıştı. Aşılar ilk çıktığında toplam 1 milyar nüfusa sahip yüksek gelirli ülkeler 4.2 milyar doz aşı almıştı.

DSÖ zengin ülkeleri uyarmıştı

Dünya Sağlık Örgütü, "Aşı milliyetçiliği yapmayın" diye defalarca çağrıda bulunmasına rağmen geçen yıl dünyadaki mevcut aşı dozlarının üçte ikisi 10 ülke tarafından alındı. Aşılar konusunda yaygınlaşan komplo teorilerinin insanları aşı olmaktan uzaklaştırması, mRNA aşılarının çok kısıtlı şartlarda saklanması gerekliliği gibi lojistik sorunlarla birleşince bu durum yüz milyonlarca doz aşının çöpe gitmesine sebep oldu.

Üretilen aşıların yüzde 10'u

Financial Times'ın Airfinity isimli sağlık data analiz firmasının raporundan aktardığı habere göre bu yılın ilk 6 ayında 800 milyon doz Covid aşısı çöp oldu. Airfinity'ye göre 2020 sonlarından bu yana üretilen aşıların yaklaşık yüzde 10'una denk gelen 1.1 milyar doz aşı çöpe gitti. Aşı kampanyalarının durma noktasına gelmesi nedeniyle 2022'de daha da fazla aşının son kullanma tarihi geçerek aynı kaderi paylaşacağı tahmin ediliyor.

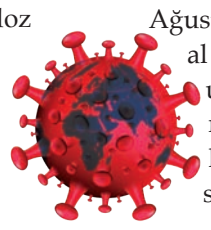

%18

Gelişmekte olan ülkelerde en az bir doz aşılanan kişilerin oranı yüzde 18'de kaldı.

Bir doz aşının fiyatı adeta uçtu

Belçika Devlet Bakanı Eva De Bleeker'in 2020 sonunda Twitter hesabında yanlışlıkla paylaştığı tabloda, firmalara göre birim başı aşı fiyatları ve hangi şirketten ne kadar aşı alınacağı bilgileri yer almıştı. Buna göre, Avrupa Birliği ülkeleri bir doz aşıyı Oxford/Astra-Zeneca'dan 1.78 euro'ya, Johnson & Johnson'dan 8.50 dolara, Sanofi/GSK'den 7.56 euro'ya, BioNTech/Pfizer'den 12 euro'ya, CureVac'tan 10 euro'ya ve Moderna'dan 18 dolara aldı. 2021'in Ağustos ayında Financial Times gazetesinin ulaştığı AB ile ABD merkezli ilaç firmaları asındaki zamlı sözleşmeye göre, bir doz Pfizer-BioNTech aşısının fiyatı 15.50 euro'dan 19.5 euro'ya yükseltildi. Biden yönetimi geçen hafta sonbaharda uygulanacak ek dozlar için 3.2 milyar dolarlık yeni anlaşma imzalarken 105 milyon aşı için doz başına 30.47 dolar ödemeyi kabul etti. Oysaki ilk 100 milyon doz için ABD'nin Pfizer'a ödediği rakam 19.50 dolardı. Dolar-euro kurunun hemen hemen eşit olduğu düşünülürse 2020 sonunda 12 dolar olan Pfizer aşısının güncel fiyatı 30.5 dolara yükseldi. •

12 YILDA ŞÖLEN'İ DÜNYAYA AÇAN ELİF ÇOBAN CEO'LUK GÖREVİNİ BIRAKIYOR

ELİF ERGU
elif@gazeteoksijen.com

FERHAT ZUPÇEVİC

Türkiye'de tüketim nasıl?

Kişi başı yıllık çikolata tüketimi 3- 3.5 kilogram gibi oldukça düşük seviyelerde. Avrupa'da ise tüketim 9 kg düzeyinde. Türkiye'de hatta dünyada tüketiciler daha çok sütlü çikolatayı tercih etseler de son yıllarda kakao oranı daha yüksek bitter ürünlere talebin arttığı görülüyor.

Artık dünyada *daha hızlı koşacağız*

Elif Çoban, Gaziantep'in gururu Şölen Çikolata'yı dünyaya açtı. 120 ülkeye ihracat yapan Şölen'de şimdi üçüncü dönem başlıyor. Elif Çoban yeni CEO'ya görevi devretmeden önce yeni hedefleri anlattı

Elif Çoban iş yaşamında fark yaratan kadınlardan biri. Bundan 12 yıl önce aile şirketleri Şölen'de CEO'luk görevine geldiğinde ilklere imza atmaya başladı ve Şölen'i 12 yılda dünyaya açtı. 120 ülkeye ihracat yapan Şölen'de Elif Çoban koltuğunu yeni CEO'ya devrediyor ve artık yönetim kurulu üyesi olarak devam edecek. En güçlü kadın listelerinde yer alan, şirketini patent şampiyonu yapan Elif Çoban'la konuştuk.

7 çocuklu bir ailenin çocuğusunuz. Siz nasıl büyütüldünüz? ODTÜ'yü şeref derecesiyle bitirmişsiniz. Hep çalışkan, azimli, disiplinli bir insan mıydınız?

Zeynep-İmam Çoban çiftinin çocuğu olarak Gaziantep'te dünyaya geldim. Gaziantep Kız Lisesi'ni birincilikle bitirdikten sonra, yükseköğrenimimi Orta Doğu Teknik Üniversitesi Ekonomi Bölümü'nde şeref derecesiyle tamamlayıp Bilkent Üniversitesi Ekonomi Bölümü'nde asistanlık yaptım. Eş zamanlı olarak ekonomi yüksek lisansını bitirdim. Benim dönemimde Gaziantep'te bulunduğumuz çevrede kız çocukları okutulmazdı. Bu konuda çok istekliydim ve ailemi ikna etmiştim. Sonrasında da başarılarımı gören ailem bu konuda bana hep destek oldu. Doktoramı yaparken iş hayatına atılmak için akademik kariyerimi sonlandırdım. Kariyerimin başında 3-4 yıl Türkiye'nin önde gelen gıda şirketlerinin ithalat ve finans departmanlarında görev yaptım. İhracat odaklı çalışma hayalimi ise aile şirketimizde gerçekleştirdim. 1996 yılında Şölen'in yapılanmasına dahil oldum. Finans ve ithalat departmanlarındaki deneyimin ardından ihracata yönelmem bana farklı bir vizyon kazandırdı. Finans ve bütçe planlama departmanında görev yapmasaydım, sadece ihracata odaklanmış olsaydım, bugün Şölen'in CEO'su konumuna gelemeyebilirdim.

Bir aile şirketisiniz. Kardeşlerinizle birlikte yönetimdesiniz. Erkek kardeşleriniz yönetim koltuğunu size bıraktı. Bu alışılmış bir durum da değildi. Uzun dönem CEO'luk yaptınız. Şimdi yine aileden biri CEO olacak, siz de yönetim kurulunda devam edeceksiniz...

Aynen. Öncelikle söylemek isterim. Bütün şirketlerin başarısında olduğu gibi ortak aklı harekete geçirmek, istişare etmek, fikir almak çok önemli. Ben kadının işe katkısının önemini deneyimlemiş ve buna değer veren bir ailenin mensubuyum. Ailemizde annemizin ağırlığı büyüktür. Anadolu kadınının gizli gücü, onda tezahür etmiştir. Dolayısıyla ağabeylerimin bana güvenmesi, bu görevi bana teslim etmesi bu açıdan şaşırtıcı ya da beklenmeyecek bir adım değildi. Gaziantep'te kendi bünyemizde çalıştığım dönemde de Antep'teki iş dünyasından takdir topladım ve destek gördüm. Çevrenin zihniyeti önemli elbette ama ben işimi her zaman çok severek yaptım. Karşıma çıkan engelleri nasıl aşabileceğime, fırsatları en iyi şekilde nasıl değerlendirebileceğime odaklandım. Başarının da ancak bu şekilde elde edileceğine inanıyorum.

Anadolu'dan çıkmış bir markayı, dünyaya ihracat yapan küresel bir markaya dönüştürmeyi nasıl başardınız?

90'lı yıllarda Rusya ve Orta Doğu'ya ihracat yapıyorduk. İhracatta büyük ivme kazanmamıza vesile olan dönüm noktası ise Gaziantep'te şirkete gelen İngilizce faksı görmemle başladı. Lübnanlı bir iş insanı bizimle çalışmak istiyordu. O faksa yanıt vermemle aynı müşterimiz bize Almanya'da bir fuara katılmamızı önerdi. Fuarda beklediğimizin çok üstünde ilgi gördük. Böylelikle Şölen'in uluslararası pazara açılması ve global bir oyuncu olma yolculuğu büyük bir ivme kazanmış oldu. 2001 yılına geldiğimizde aralarında Dubai, Lübnan, Suudi Arabistan, Fransa, Kanada, Çin gibi ülkelerin de bulunduğu 66 ülkeye ihracat yapmaya başladık. Şölen'in kurumsallaşma çalışmalarını 2008'de başlattık. Yönetim yapısını belirlerken güçler ayrılığı prensibini esas alarak, adil ve şeffaf bir yönetim anlayışı benimsedik. Bu dönemde ilk aksiyon olarak icra ve yönetimi ayırdık.

Günde ne kadar üretim yapılıyor? Dünyanın kaç yerine ulaşıyorsunuz?

Endüstri 4.0 donanımı ve ileri teknolojisiyle dünyanın sayılı tesisleri arasında yer alan Gaziantep ve İstanbul'daki tesislerimizde toplam 210 bin metrekarelik alanda yıllık 330 bin ton kapasiteyle üretim gerçekleştiriyoruz. Bugün tüm dünya ülkelerine ihracat yapabilir konumdayız. 200 ürünümüzü Belçika'dan Maldivler'e, Kolombiya'dan Japonya'ya 120'den fazla ülkede tüketicilerimizle buluşturuyoruz. Bugün 30 ülkede 10 binden fazla mağazası bulunan Lidl'ın uluslararası tedarikçisiyiz. Biscolata ve Luppo stantları Avrupa'da tüm Lidl'larda yer aldı. Şu anda Amerika, Kanada, İngiltere ve Dubai'de ofislerimiz ve bölge müdürlüklerimiz; Cezayir, Ürdün, Azerbaycan ve Latin Amerika'da ise görevli arkadaşlarımız bulunuyor.

Amazon'da fark attı

Pandemide unutulmaz bir Luppo olayı yaşandı... Biscolatta ise dünyaya açılmış bir markanız...

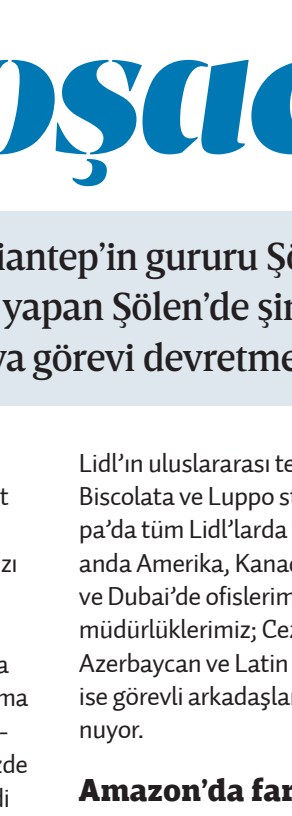

Artık herkes daha sağlıklı yaşamak istiyor, çikolata tüketimi bundan nasıl etkileniyor? Çikolatalarda bittere kayış trendi var diye düşünüyorum. Nasıl rakamlar? Gerçek çikolata mutluluk veriyor. Dengeyi nasıl kurmak lazım?

Esasen gerçek kakao hammaddesi içeren çikolata gerçek çikolatadır. Çikolata alınırken öncelikle ürünün markasına ve güvenilirliğine dikkat edilmeli. Ambalajsız, üreticisi bilinmeyen ürünlerden uzak durulmalı. Üzerinde kokolin yazan ürünler gerçek çikolata değildir, gerçek çikolatadan aldığınız kakao lezzetini alamazsınız. Gerçek çikolatanın en belirgin özelliklerinden biri pürüzsüz olmasıdır, tadı homojendir, kendine özgü aromasının ağızda uyum içinde dağılması, hızlı erimesi ve yumuşak olması gerekir.

Tüketici tarafından tercih edilen markalar arasında en çok konuşulanlardan ve beğeniyle söz edilen biri Şölen Luppo oldu. Pandemide, zorlu bir dönemde dahi üretimden, ihracattan ve yatırımdan vazgeçmedik. 2021 yılında 400 milyon lira yatırım gerçekleştirdik. 2022 yılının ilk 6 ayını yıl ile karşılaştırdığımızda yurt içi pazar ve ihracatta hem tonaj hem de dolar bazında ciroda yaklaşık yüzde 25 büyüme ile tamamladık. Ozmo, Luppo ve Biscolata dünyanın farklı coğrafyalarında çok seviliyor.

Farklı coğrafyalara göre tercih edilen ürünler değişiyor mu?

Avrupa'da Ozmo, Papita, Luppo markalarımız öne çıkarken Amerika'da Biscolata daha öne çıkıyor. Halen amazon.com'da da Biscolata markamızın ürün gamını tüketicilere sunuyoruz ve oldukça yüksek beğeni görüyor. En çok satılan 15 üründen biri Biscolata. Aylık 31 çeşitte ürün satışı gerçekleştiriyoruz. Yeni bir gelişme olarak ürünlerimiz artık Amazon Fresh programında da satılmaya başladı ve artık müşterilerimiz ürünlerimize 1 saat gibi kısa bir teslimat zamanında ulaşabiliyor. Biscolata Amerika'nın en ünlü gazetelerinden today.com'da "Top Cookie" seçildi. Amerika gibi zorlu pazarlarda iyi işler yaptık. Öyle ki sektörümüzde dünyanın önemli listelerinden biri olan Candy Industry Top 100 listesinde 54. sıradayız.

17 futbol saha büyüklüğünde

Akıllı fabrika, Endüstri 4.0 size nasıl bir fark yarattı? Bunun için ne kadarlık bir yatırım yaptınız?

Türkiye'nin Çikolata Fabrikası olarak adlandırdığımız, Gaziantep'te yer alan akıllı depo, yapay zeka için hatlar ve robotların bulunduğu tesisimiz tüm süreçlerde çok gelişmiş bir otomasyon sistemi ile çalışıyor. Tam 17 futbol sahası büyüklüğünde alana kurulu ve günlük 900 ton üretim kapasitesine sahip. Üretimde olduğu gibi paketleme aşaması da ileri teknolojik koşullarda ve büyük bir titizlikle gerçekleştiriliyor. Bu tesisimiz için 2012 yılından bu yana 350 milyon doları aşkın yatırım yaptık. Yatırımlarımızı hız kesmeden sürdüreceğiz.

Ar-Ge'niz var mı? Yeni lezzetleri seçerken nelerden etkileniyorsunuz?

Şölen, Türkiye gıda sektöründe tek tüzel kişilikte ve 2 farklı lokasyonda Ar-Ge merkezine sahip ilk kuruluş. Tesisimizdeki 2 bin metrekarelik, yeni ürünlerin geliştirildiği Ar-Ge merkezinde 71 kişiyi istihdam ediyoruz. En son 8 adet faydalı model, 25 patent olmak üzere toplam 33 başvurumuz bulunuyor. 21 proje üzerinde çalışmalarımız devam ediyor. 2020 'Patent Şampiyonu Firmalar' listesine 6'ıncı sıradan girerken; çikolata, şekerleme ve unlu mamuller kategorisinde ise patent şampiyonu olduk.

Şölen'in bugün geldiği noktada çok güçlü bir altyapıya sahipsiniz. 12 yıldır da CEO olarak Şölen'de görev yapıyorsunuz. Bundan sonraki adımda ne gibi planlar var?

Şölen'de birinci dönem, ailenin iş hayatına atılışı, mücadelesiyle geçen yıllardı. İkinci dönem ise 2010'da kurumsallaşma kararıyla birlikte yeni bir yapılanmaya gittiğimiz, profesyonelleri yönetime kattığımız, deneyim ve uzmanlıkları çerçevesinde bir görev dağılımı ile yönetim kurulunun beni CEO olarak atadığı dönemdi. 5 yıl için getirildiğim bu görevde 12 yılı tamamladım. Göreve geldiğimde odaklanacağım konuları çok net çizdim: Global marka olabilmek için önce dünya standartlarında kaliteye sahip olacağız. Global ligde önde gelen şirketlerden biri olarak yenilikçilik vizyonumuzla, inovatif ürünlerimizle dünya sıralamasında ilk 3 şirket arasına girme hayalimizle çalışmalarımızı yürüttük, sürdürmeye de devam ediyoruz. Aynı zamanda dünya standartlarında insan kaynağına yatırım yapacağız. Aynı şekilde dünya ölçüsünde bir teknolojimiz mutlaka olacak. Şölen'den daha fazla bilinen, dünya çapında markalar yarattık, çok başarılı işlere imza attık. Her yıl çift haneli rakamlarla büyüdük. Tabii ki yönetimin ve çalışma arkadaşlarımın bana verdiği çok büyük destekle. Bir süredir aklımda bir nöbet değişimi vardı, yönetim kurulumuzun da ortak kararıyla bir bayrak değişimine karar verdik. Bunu da ilk kez sizinle paylaşmış oluyorum.

> **Şölen'in endüstri 4.0 donanımlı tesislerinde yılda 330 bin ton üretim yapılıyor. Belçika'dan Maldivler'e 120'den fazla ülkeye ihracat yapan Şölen aynı zamanda 30 ülkede 10 binden fazla mağazası olan Lidl'in de tedarikçisi**

Erdoğan Çoban CEO oluyor

Ve Şölen'de 3. dönem başlıyor... Yeni CEO kim oluyor?

Benden daha iyi koşacak, Z jenerasyonuna hitap edecek, aynı zamanda cesur ve çalışkan, süreçleri çok iyi bilen Erdoğan Çoban'a bayrağı devrediyorum, içim son derece rahat. Çok iyi bir karar aldığımıza inanıyorum. Erdoğan Bey yeğenim; vizyoner, yenilikçi, teknoloji odaklı bakış açısı ve iş süreçlerimize hakimiyetiyle başarılarımıza yenilerini ekleyecek. Bu kadar yıl emek verince elbette bebeğinizi bırakmak duygusal olarak kolay değil. Ama kurumsallaşma oturduğunda isimlerin bir önemi kalmıyor, önemli olan yetkinlikler, aynı tutkuya sahip olmak. Bu açıdan ben gelecekten çok umutluyum. Aynı performansı, hatta çok daha fazlasını göstererek yeni başarılara yürüyeceğimize inanıyorum. Sevgim, enerjim ve hayallerim hiç bitmedi. Bilgi ve deneyimimle Erdoğan Bey'e desteğim her zaman sürecek.

Siz gelecekte bu sektörde hangi değişikliklerin olacağını öngörüyorsunuz?

Dünyada çikolatasını bile "online" olarak sipariş eden tüketici sayısı büyük bir hızla artıyor. Şölen olarak biz de bu değişime kayıtsız kalmıyoruz. Çeşitli e-ticaret kanallarında tüketicilerimize ürünlerimizi sunuyoruz.

Malum; ekonomik kriz her şeyi etkiledi. Çikolata fiyatları kakao ve şeker fiyatlarının artışından etkilendi. Nasıl yönetiyorsunuz bu durumu?

Dünyanın içinden geçtiği bu olağan dışı süreç, tüm ekonomiler ve sektörler üzerinde bir zorlanma oluşturmaya devam ediyor. Bu süreçte hammadde fiyatlarındaki artışları en az seviyede yansıtmaya büyük özen gösteriyoruz. •

Gerçek çikolata nasıl olur?

Nasıl anlarız iyi çikolatayı?
Çikolata yerken ağızda metal tadı olmamalı ve ağız içinde yağlı, yapışkan kalıntı veya tabaka bırakmamalı. Tadı acı olan çikolatalar ürünün taze olmadığının işareti.

Çikolata nasıl mutluluk veriyor? Çikolata yiyip sağlıklı kalmak mümkün mü?
Çikolatanın ana hammaddesi olan kakao çekirdeğinin doğal bileşiminden kaynaklı olarak çikolatada birçok karbonhidrat, yağ, mineral ve vitamin var. Bitter çikolatanın da antioksidan özelliği gösteren polifenol ve flavonoid kaynağı olduğu biliniyor. Çikolata aynı zamanda vücudun endorfin salgılamasını da sağlıyor. Dengeli beslenerek ve hareketi yaşam tarzımıza dahil ederek bu lezzetleri keyifle tüketebiliriz. Günlük alınması gereken kalori değerinin üzerine çıkmadığınız sürece aslında hiçbir gıda için tek başına kilo yapar demek doğru değil. Önemli olan tüm gıdaları dengeli tüketmek. Hareketi, sporu hayatımızın bir parçası haline getirmek.

Avrupa gönderdiği silahların kendisini vurmasından korkuyor

Ukrayna'ya kayıtsız gönderilen silahların Polonya sınırını geçtikten sonraki akıbeti bilinmiyor. Europol bu silahların bir kısmının Avrupa'daki suç örgütlerinin eline geçmiş olabileceğini söylüyor. NATO da endişeli

HENRY FOY
SAM FLEMING
ROMAN OLEARCHYK

Suç örgütlerinin Ukrayna'ya gönderilen silahları ele geçirerek Avrupa'da karaborsada satmakta olduğuna dair endişeler nedeniyle NATO ve AB üyesi ülkeler bu silahların daha sıkı takip edilmesi çin harekete geçti.

Rusya'nın Ukrayna'ya karşı açtığı savaşın başından bu yana Batılı ülkeler NATO üyesi olmayan ülkeye 10 milyar doların üzerinde askeri destek sözü verdi. Vaat edilen bu silahlar arasında taşınabilir roketatarlar, zırhlı araçlar, tüfek ve çok miktarda mühimmat var.

Arabalarla götürülüyor

The Financial Times'a konuşan iki Batılı yetkili, bazı NATO üyelerinin Kiev ile bir takip sistemi veya Ukrayna'ya tedarik edilen silahlar için ayrıntılı envanter listeleri üzerinde görüştüklerini söyledi.

Batılı yetkililerden biri "Bütün bu silahlar Polonya'nın güneyine iniyor, sınıra gönderiliyor, orada sınırı geçmek üzere araçlara bölünüyor. Kamyonlara, kamyonetlere, bazen özel araçlara yükleniyor. O andan itibaren ne olduğu konusunda bilgi sahibi değiliz. Nereye gittiklerini, nerede kullanıldıklarını veya ülkede kalıp kalmadıklarını bile bilmiyoruz" diye konuştu.

ABD Dışişleri Bakanlığı'nın silah kontrolü ve uluslararası güvenlikten sorumlu yetkilisi Bonnie Denise Jenkins, geçen salı günü ülkedeki "zorlu durum" göz önüne alındığında Ukrayna'ya gönderilen ABD silahlarının yanlış ellere geçme potansiyelinin de değerlendirildiğini söyledi.

Ukrayna'da Bucha şehri yakınlarındaki bir ormanlık arazide eğitim gören Bucha Bölgesel Savunma grubu üyesi Ukraynalılar.

"Yugoslavya'da yapamadık"

Jenkins Brüksel'de gazetecilere "ABD, Amerikan menşeli savunma teknolojilerini koruma ve bunların saptırılmasını veya yasa dışı yayılmasını önleme konusundaki sorumluluğumuzu çok ciddiye alıyor" dedi.

Jenkins "Ukrayna hükümetinin ABD silahlarını uygun şekilde koruma ve bu silahların hesabını verebilme taahhüdüne güveniyoruz" dedi.

Ukrayna savunma bakanının danışmanı Yuriy Sak da "Ukrayna'ya giren veya onarım için gerektiğinde ülkeden çıkan tüm silahların hareketleri hem Ukrayna hem de uluslararası ortaklarımız tarafından çok yakından izleniyor" diye konuştu.

Ukrayna'dan silah kaçakçılığı konusu bu hafta AB içişleri bakanlarının toplantısında da tartışılırken geçen pazartesi günü Avrupa Komisyonu silah kaçakçılığı gibi sorunlarla mücadelede uzmanlık ve iş birliği sağlamak üzere ülkenin komşusu Moldova'da bir "AB Destek Merkezi" kurdu.

Çek Savunma Bakanı Jana Černochová da geçen cuma günü Prag'da gazetecilere verdiği demeçte "İnsan ticaretini ve kaçakçılığı engellemek zor. Bunu eski Yugoslavya'da başaramadık ve muhtemelen Ukrayna'da da yapamayacağız" dedi. Bağış yapan ülkelerin silahları izlemek için gerekli tüm adımları attığına güvendiğini söyleyen bakan her bir unsuru takip etmenin mümkün olmayacağı uyarısında bulundu.

Ateşli silahlar belgesiz veriliyor

AB'nin kolluk kuvvetleri kurumu Europol geçen nisan ayında yaptığı bir açıklamada, yürüttüğü soruşturmalar sonucunda Ukrayna'dan AB'ye organize suç gruplarına tedarik edilmek üzere silah kaçakçılığının başladığının görüldüğünü, bu durumun blokun güvenliği adına potansiyel bir tehdit oluşturduğunu söyledi.

Europol, hükümetlere gönderilen bir brifing notunda "Rusya'nın Ukrayna'ya karşı başlattığı saldırgan savaş ülkeye önemli sayıda ateşli silah ve patlayıcının yayılmasına neden oldu" dedi.

Ukraynalı yetkililerin başlangıçta sivillere dağıtılan silahların kayıtlarını tuttuğunu ancak savaş ilerledikçe ve zaman içinde ateşli silahlar kayıtsız olarak dağıtıldıkça bu uygulamanın terk edildiğini söyleyen Europol kolluk kuvvetlerinin takibini kolaylaştırmak için "AB'den transfer edilen silah ve diğer askeri malzemelerin kaydının tutulması" çağrısında bulundu.

Ukraynalı danışman Sak ise bu tür iddialarda bulunanların "Rusya'nın uluslararası ortaklarımızı Ukrayna'ya zafer için gerekli olan silahları sağlamaktan caydırmak için yürüttüğü bilgi savaşının bir parçası olabileceğini" öne sürdü. ●

GedikYatırım

Gedik Yatırım YKB ve CEO Onur Topaç:

"SERMAYE PİYASALARINDA HENÜZ ULAŞILMAMIŞ BÜYÜK BİR POTANSİYEL VAR"

2022 yılına hızlı giren Gedik Yatırım, istikrarlı büyümesini sürdürüyor. Gedik Yatırım Yönetim Kurulu Başkanı ve CEO'su Onur Topaç, kurulduğu günden bu yana birçok ilke imza atan şirketin hedeflerini ve gelecek planlarını anlattı.

Bundan tam 31 yıl önce 45 bin TL özsermaye ile kurulan Gedik Yatırım, bugün sermaye piyasalarının her alanında lider olma vizyonu ile sektörün önde gelen kuruluşları arasında yer alıyor. 2017'den bu yana şirketin CEO'luğunu üstlenen Onur Topaç'ın Mart ayında Yönetim Kurulu Başkanlığı koltuğunu devralmasıyla daha dinamik bir sürece giren şirket, 2022'ye hızlı bir ajandayla başladı. Panelsan halka arzı ile yılın ilk işlemini üstlenen şirket, kısa bir süre önce de Türkiye'de tamamen etki yatırımları özelinde kurulan ve bu alandaki ilk girişim sermayesi olan Founder One'e 2,5 milyon TL kaynak taahhüdü ile katılım kararı aldı.

Kuruldukları günden bu yana sektöre öncülük eden birçok başarıya imza attıklarını ifade eden Gedik Yatırım Yönetim Kurulu Başkanı ve CEO'su Onur Topaç yatırımcılarının yatırımlarını kendi yatırımları olarak gördüklerinin altını çizdi.

"Hedefimiz sadece pazar payımızı değil pazarı da büyütmek"

Hedeflerinin sermaye piyasalarının her alanında liderlik olduğunu belirten Topaç, şu bilgileri verdi: "Sadece pazar payımızı değil, pazarı da büyütmeyi hedefliyoruz. Sermaye piyasaları sektörüne henüz hiç giriş yapmamış, hiç ulaşılmamış çok büyük bir kitle var. Akılcı, kolay ve değer katan hizmetler ile bu büyük potansiyele ulaşılmasını çok önemsiyoruz."

Gedik Yatırım'ın sektördeki konumu hakkında da bilgi veren Topaç, şöyle konuştu: "1991 yılında 45 bin TL özsermaye ile kurulan şirketimiz, 31 Mart 2022 tarihi itibarıyla 4,1 milyar TL aktif büyüklük ve 561 milyon TL özsermaye seviyelerine erişti. 2022 Mart döneminde 96 milyon TL net kâra ulaşarak bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla yüzde 23 artış elde ettik. Hâlihazırda 160 binin üzerinde yatırımcının 17,7 milyar TL'nin üzerinde finansal varlığına ev sahipliği yapıyoruz."

Son 11 yılda 23 halka arzda liderlik ve 3 halka arzda eş liderlik yaptıklarını söyleyen Topaç, 2022 yılına dair halka arzlarla ilgili şunları aktardı: "Geçen senenin Haziran ayından bu yana Meditera, Panelsan ve Suwen halka arzlarını başarıyla yönetip tamamladık. Toplam büyüklüğü 800 milyon TL'nin üzerinde olan 3 arzda yatırım fonları hariç olmak üzere 130 binin üzerinde bireysel yatırımcıya dağıtım gerçekleştirdik. Sektör olarak ise 2022 yılının başından beri 10 Haziran itibarıyla, 22 tane şirket halka arz edildi ve söz konusu halka arzların toplam büyüklüğü 8,6 milyar TL'nin üzerinde gerçekleşti.

"Nitelikli bir insan kaynağımız var"

Bugün 30 şehirde 45 şube ve 450 çalışanla hizmet verdiklerini söyleyen Topaç, İK stratejileriyle ilgili de şöyle konuştu: "İnsan kaynağı olarak hem nitelikte hem nicelikte güçlü bir konumdayız. Çalışan sayımız bir önceki yıla göre yüzde 22 arttı. Bu yıl ilk 5 ayda işe başlayan çalışanlarımızın yüzde 32'si 30 yaş altı gençlerimizden oluşuyor. Kadın çalışan sayımızı son bir yılda yüzde 43 artırdık. Dinamik ekibimizle sektördeki çalışan sayısı sıralamasında 2021 sonu verilerine göre 2. sıradayız. Ayrıca 'Best Workplaces for Millennials Türkiye 2022' ödülünü almış olmanın gururunu yaşıyoruz. '250-499 Çalışan Kategorisi'nde en iyi 5 işverenden biri olduk ve 'Great Place to Work' sertifikasını almaya hak kazandık."

"#BuHisseOrtakOl' diyoruz"

Bu yıl lider olma vizyonlarına katkı sağlayacaklarını düşündükleri, kuruluş temelleriyle bağdaşan çok önemli bir adım daha attıklarını belirten Onur Topaç, "Türkiye Voleybol Federasyonu ile anlaşmamız kapsamında, 3 yıl boyunca A Milli Takımlar başta olmak üzere her yaş kategorisinde Türkiye Kadın ve Erkek Milli Voleybol Takımları Ana Sponsoru olarak yer alacağız. Sporun önemli bir destekçisi olarak, takımlarımızın çok büyük başarılara imza atacaklarına yürekten inanıyorum. Amacımız ortak başarı. Türkiye'yi bir spor ülkesine dönüştürme yolculuğunda biz de katkıda bulunmaktan mutluluk duyuyoruz. Anlaşmanın ülkemize, sporcularımıza, federasyona ve şirketimize tekrar hayırlı olmasını diliyor ve milli takımlarımızın bize yaşattığı güzel duyguları referans alarak '#BuHisseOrtakOl' diyoruz" diye sözlerini tamamladı.

Bu bir ilandır.

Bu ilan Oksijen Gazetesi Reklam Servisi tarafından alınmıştır.

FINANCIAL TIMES

Bu sayfa The Financial Times haber, analiz ve yorumlarıyla hazırlanmıştır

© The Financial Times Limited [2014]. Her hakkı saklıdır. Yeniden yayımlanamaz, kopyalanamaz ya da değiştirilemez. Bu tercüme içerik Oksijen'in sorumluluğundadır. Financial Times Limited tercümenin doğruluğu veya kalitesi konusunda yükümlülük kabul etmez

Musk'ı geçen "çatlak profesör"

Eski üniversite hocası Wang Chuanfu'n BYD'si yılın ilk altı ayında 641 bin otomobil teslim ederek Musk'ın Tesla'sını geçti. Böylelikle kendisine yatırım yapan Warren Buffet haklı çıktı. Wang 25 milyar dolar servetiyle Çin'in en zengin 22. insanı

EDWARD WHITE
PETER CAMPBELL

Çinli milyarder Wang Chuanfu yatırımcıları ters köşeye yatırmaktan korkmuyor. Bilakis bundan keyif alıyor.

Yirmi yıl önce sahibi olduğu BYD grubu için planlarını açıklamıştı: Devlete ait, füze üretimi için yan hat kurmaya çalışan ama başarısız olmuş bir otomobil üreticisini satın alacaktı.

Benzini adeta içen içten yanmalı motorları arabalardan çıkarıp yerine bataryalar koyacaktı. Bir analiste göre sıradan bir cep telefonu bataryası üreticisine yatırım yaptığını sanan BYD hissedarları bu planı "çılgınca iddialarla yüklü bir strateji" olarak görmüştü. Ancak altı yıl sonra Warren Buffett'ın BYD'ye 232 milyon dolar yatırım yapmasıyla Wang voliyi vurdu. Bu hafta BYD en popüler bataryalı otomobil üreticisi tacını Tesla'dan devraldı.

"Musk onu hafife aldı"

Yılın ilk altı ayında 641 bin otomobil teslim ederek 564 bin teslimat yapan Tesla'yı geride bıraktı. Wang'ın vizyonu ve Buffet'ın oynadığı kumar haklı çıkmıştı.

"Build Your Dreams": "Hayallerinizi İnşa Edin" sloganının baş harflerinden oluşan BYD'nin şu anda sattığı araçların yarısına yakını şarjlı hibrit modeller. Tamamen bataryayla ve hidrojenle çalışan modellerin yanında bu araçlar da Çin'de "yeni enerjili taşıtlar" olarak geçiyor.

Wang Elon Musk'ı tahtından indirmekle General Motors, Ford ve Volkswagen'in yapamadığını yaptı.

BYD Yönetim Kurulu Başkanı Wang Chuanfu.

Pekin merkezli danışmanlık şirketi Sino Auto Insights İdari Müdürü Tu Le "Musk bile onu hafife aldı. Ancak hedefleriyle emsallerinden ve rakiplerinden geri kalmadığı kesin" diyor.

Dünyada elektrikli ve otonom araçların sayısı artarken, merkezi Shenzhen'de bulunan ve hala Çin dışında pek tanınmayan BYD bu başarısıyla otomobil üreticileri arasındaki hayatta kalma savaşında öne çıktı.

25 milyar doları aşan servetiyle geçen yıl Çin'in en zengin 22. insanı olan Wang otomotiv sektörünün geleceğini şekillendirecek olan kaynaklara erişim, tedarik zincirlerini kontrol ve tüketici verisi sahipliği konularında Çin, ABD ve Avrupa arasında giderek sertleşen rekabetin merkezinde yer alıyor.

Devlet Başkanı Şi Cinping'in idaresindeki Pekin'in uzun vadeli siyasi hedefleriyle uyum içinde ilerleyen 56 yaşındaki Wang ülkedeki son derece siyasi ve öngörülemez hale gelebilen iş dünyasında doğru rotada seyretmeyi sürdürmeli. Aslında böyle yetişmemişti. Pekin merkezli araştırma grubu Gavekal'ın yayınladığı biyografik bilgilere göre, doğudaki Anhui eyaletindeki Wuwei kentinde sekiz çocuklu bir ailenin yedinci çocuğu olarak zenginlikten epey uzaktı.

Japonya'yla rekabet hedefi

Anne-babasının ölümünden sonra kardeşlerinin toplum içinde yükselme umutlarını parlak bir öğrenci olan Wang yüklendi. Pekin'deki demir-dışı metaller araştırma enstitüsüne önce öğrenci sonra öğretmen olarak girdi. O günlerde zihninde bir fikir belirmeye başladı. Çin'de yeni yeni ortaya çıkan batarya üreticilerinin Japonya ile rekabet edebileceğini, hatta etmesi gerektiğini düşünüyordu.

Görev yaptığı kamu kurumunun uyuşukluğundan bıkan Wang 1990'ların ortasında Çin'in güneyindeki Shenzhen'e yerleşti. Şehir o günlerde miskin balıkçı kasabasından global bir imalat merkezine dönüşüyordu. Kırsal kesimden gelen toplu göç sayesinde kentteki fabrikalar Japonya, Kore ve Tayvan'daki rakipleriyle mücadele etmek için ihtiyaç duydukları ucuz iş gücünü bulmuştu.

Wang geleneklere meydan okumaya hazır olsa da BYD yirmi yıl boyunca Doğu Asyalı başarılı şirketlerin bolca uğradığı yola bir şekilde bağlı kaldı. Japon ve Amerikan ürünlerini söküp içlerindeki teknolojiyi taklit etmenin yollarını araştırdı. Birçok Çinli üretici gibi BYD de çok sayıda fikri mülkiyet hırsızlığı iddiasını yalanladı.

Ne var ki Wang ve kurmayları 2018'de bir akademik araştırmacı topluluğuna yaptıkları açıklamada BYD'nin Siemens, Nokia ve Motorola için batarya ve başka bileşenler ürettiği ilk yıllarında şirketin imalat konusunda çok önemli bir şey öğrendiğini söylediler. Küçük bileşenlerdeki küçük ve zararsız görünen sorunlar çok sayıda tedarikçiyle buluşunca kümülatif bir etki yaratıyor, telefonlar çalışmıyordu.

Bunun sonucunda BYD bitmiş bataryalardan lityum ve nikel madenlerine kadar tüm teknolojilerde uzmanlaşma süreci başlattı.

Bugün sektördeki yöneticiler ve uzmanlar BYD'nin dünya çapında bir dikey entegrasyon beceresine sahip olduğunu söylüyor. Şirket tedarik zincirlerini madenlerden araçlarda kullanılan bilgisayar çiplerine kadar kontrol ediyor.

Rakip otomotiv üreticileri yıllarca lojistik darboğazlar ve önemli parçaların kıtlığıyla boğuştu. BYD ise kendi oto çiplerini üretti ve Tesla da dahil olmak üzere rakiplerine kendi bataryalarını sattı.

Wang'ın milyarderler sınıfındaki birçok isim imparatorluklarını emlak ve altyapı geliştirme üzerine kurdu. Her ikisi için de borçlanmak ve siyasi bağlantı gerekiyordu.

Milli politika

Şi 2012 yılında iktidara geldiğinden beri Çin petrol ve bilgisayar çipleri gibi kilit ürünlerin ithalatına bağımlılığını azaltmaya uğraşıyor. Şi ülkenin güvenliğine dair olası sonuçlarını da göz önüne alarak temiz teknoloji geliştirmeyi öncelikli bir milli politika haline getirdi.

Çin'deki siyasi riskler üzerine çalışan danışmanlık şirketi Cercius Group'un CEO'su Alex Payette "Bizim değerlendirmemize göre Wang bilhassa jeopolitik gerilimin arttığı bu ortamda Çin sanayisine, özellikle de yüksek teknolojiye yaptığı sağlam yatırımlar sayesinde Şi yönetimiyle kurduğu iyi ilişkilerin meyvesini topluyor" diyor.

Wang'ın Şi'nin hedefleri için önemi biraz da BYD'nin CATL'den sonra Çin'in ikinci büyük elektrikli araç bataryası üreticisi olmasından ileri geliyor. Üstelik Bernstein'ın araştırmasına göre elektrikli araçları ve bataryaları en ucuza mal eden üretici durumunda.

Wang görece sadeliği ve çalışma ahlakı sayesinde lider olarak çalışanlarından büyük övgü alıyor. Sadık personeline hisse senedi opsiyonları vermesi de bunda etkili. 1995'te 29 yaşında şirketi kurduğu zaman yanında olan yönetim ekibinden birçok isim BYD sayesinde milyarder oldu.

Wang ile defalarca bir araya gelmiş bir otomotiv sektörü yöneticisi, "Çin'de kendi kuşağındaki iş dünyası liderleri için iş ile özel hayat arasında denge kurmanın söz konusu olmadığını söyledi" diyor. "Durmadan çalışıyor." Ama Wang'ın acımasız davrandığı da oluyor. Asya'daki aile imparatorluklarının liderleri için alışılmadık bir durum değil. İçeridekiler ona "başkan" diyor.

Asıl sınav uluslararası

Çin'deki bir ekonomi dergisine verdiği röportajda "Şirketimizde tek bir kişinin sözü geçiyor ve başkasının dediği olamaz" diye konuşmuştu.

Bu yıl şu ana kadar Musk'tan daha fazla araç satmış olsa da birçok uzman Wang'ın henüz tam bir sınavdan geçmediği görüşünde. Çinli otomobil üreticileri denizaşırı piyasalara girmek için agresif hamle yaptığında durumun netleşeceği düşünülüyor.

BYD satışlarının çok büyük bölümü Çin iç pazarına satılan düşük maliyetli modellerden oluşuyor. Şirketin önünde bir zorluk daha var. Çin'in dünyadaki teknolojik hakimiyetinden ve Çinli şirketlerin Çin Halk Kurtuluş Ordusu ile bağlantılarından korkan ABD ve müttefikleri bu firmalara yönelik yaptırımları artırıyor.

Ancak Wang'ın yükselişine tanık olanlar "başkana" karşı bahse girilmeyeceğini söylüyor.

Eski GM yöneticisi ve Çin endüstrisi uzmanı Michael Dunne "Sokakta yanınızdan geçse fark etmeyeceğiniz sessiz ve gösterişsiz bir dahi" diyor. "Onu görmezden gelmek hata olur." •

Bu ilan Oksijen Gazetesi Reklam Servisi tarafından alınmıştır.

Hapisten başkanlığa doğru: Lula

Brezilya'da 580 gün hapis yattıktan sonra başkanlık koltuğuna geri dönmeye hazırlanan Lula, Financial Times Genel Yayın Yönetmeni'ne konuştu. "Kendisi hata yapmazsa" popülist Bolsonaro'yu geçmesi güçlü olasılık

ROULA KHALAF
MICHAEL STOTT
MICHAEL POOLER

Yoksul bir aileden geldiğine sık sık vurgu yapan Lula " Yedi yaşına kadar ekmek yemedim. Annemi ocağın önünde, elinde pişirecek hiçbir şey olmadan dikilirken görürdüm" diyor.

Eski ayakkabı boyacısı ve maden işçisi Luiz Inácio Lula da Silva, Brezilya devlet başkanı olarak ekonomik patlamadan faydalanmış ama 2010'da yüzde 80'in üzerindeki görev onay oranına rağmen görevi bırakmıştı. Ekim ayındaki başkanlık seçimini kazanırsa on yılın, belki de yüzyılın en büyük siyasi geri dönüşüne imza atmış olacak.

Sao Paulo'nun şık bir semtinde bulunan ve seçim kampanyasının medya merkezi olarak kullanılan modern ofisinde Financial Times'a konuşan Lula "Bir seçim daha kazanırsam ve hükümetim başarısız olursa bir daha hiçbir işçinin başkanlık hayali kuramayacağının farkındaydım" diyor.

Ancak kendisinin işaret ettiği halefi Dilma Rousseff'in yönetiminde ekonomi iki yıllık sert bir resesyon dönemine girdi. Bunda Lula'nın ikinci döneminde yürürlüğe koyduğu para politikaları da etkiliydi. O günden beri güçlü ve sürekli bir büyüme sağlanamıyor.

Lula'nın 40 yıl domine ettiği İşçi Partisi'nin kendisinin ve Rousseff'in başkan olduğu dönemde büyük bir rüşvet ağının merkezinde olduğu ortaya çıktı. ABD Adalet Bakanlığı tarafından olay "tarihteki en büyük yabancı rüşvet vakası" olarak tasvir edildi.

Lula'nın ekonomi yorumu: "Okuma yazma bilmeyen annem kazandığımdan fazla harcamamam gerektiğini bana çok küçükken öğretti"

Ülke İşçi Partisi iktidarındaki yolsuzluğun büyüklüğü karşısında öfkeye kapılırken Lula 2018 yılında rüşvet suçlamasıyla hapse atıldı ve 580 gün hapis yattı. O içerideyken aşırı sağcı ve düzen karşıtı eski yüzbaşı Jair Bolsonaro başkan seçildi.

Hükümetin güvenilirliği azaldı

Ancak 2019'da davanın usulüne dair sorunlar sebebiyle serbest bırakılan Lula şaşkınlık verici ikinci bir şans yakalamak üzere. Latin Amerika solunun devlerinden olan 76 yaşındaki Lula kamuoyu anketlerine göre ekim ayındaki seçimlerde Bolsonaro karşısında ağır favori.

"Çok üzgünüm çünkü görevi bıraktığımdan bu yana geçen 12 yılda Brezilya çok daha yoksullaştı. İşsizliğin ve açlığın arttığını, Brezilya hükümetinin yurt içi ve yurt dışındaki güvenilirliğinin azaldığını görüyorum" diyor.

Kaybederse kendi hatasıyla olur

2 Ekim'deki ilk tur oylamaya daha üç ay var ama Lula bazı anketlere göre en az yüzde 10 puan önde. Sao Paulo'daki Getúlio Vargas Kuruluşu'ndan siyaset uzmanı Oliver Stuenkel "Lula kaybederse kendi hatasıyla kaybeder. Bolsonaro'nun onunla rekabet etmesi çok çok zor" diyor.

"Çok üzgünüm çünkü görevi bıraktığımdan bu yana geçen 12 yılda Brezilya çok daha yoksullaştı. İşsizliğin ve açlığın arttığını görüyorum"

Güçlü ve sadık bir tabana sahip olan Lula ve Bolsonaro siyasi arenaya egemen durumdalar ve rakiplere pek boşluk bırakmıyorlar. Ama ikisi de bolca küskünlüğe ve kızgınlığa yol açan, ayrıştırıcı figürler.

Aslında birbirlerini de epey beslediler. Lula'nın yolsuzluk skandalının partisi aleyhine düzenlenmiş bir komplo olduğu yönündeki inadı seçmende derin bir şüpheciliğe yol açarak siyasetin dışından bir ismin önünü açtı. Bolsonaro 2018 yılında kendini Lula karşıtı bir aday olarak sunarak seçimi kazandı.

Şimdi de Lula kendisini Bolsonaro'nun antitezi olarak konumlandırıyor. Bolsonaro kadınlara, eşcinsellere ve çevrecilere karşı tiratlarıyla meşhur. Muhafazakar değerleri ve bireysel silahlanmayı savunan başkanla geçen dört yılın ardından Lula Bolsonaro'nun "insanlığın içinde yeri olmayan biri" olduğunu düşünüyor.

Lula'nın halkla bağ kurma becerisi de Bolsonaro'ya epey zıt. Mevcut lider Covid-19 zamanındaki umursamaz tavrı ve hayatını kaybeden 674 bin Brezilyalıya yönelik empati eksikliği nedeniyle seçmeni kendinden uzaklaştırdı.

İş dünyası ise farklı bir soruya cevap arıyor: Eğer kazanırsa hangi Lula başa gelecek? İlk yıllarındaki ekonomik pragmatist Lula mı, yoksa ikinci döneminde ortaya çıkan ideolojik müdahaleci Lula mı?

Planlarına dair fazla detay vermeyen Lula ise ülkenin emin ellerde olacağına inanılmasını istiyor ve yönetimle ilgili "üç sihirli sözcüğe" vurgu yapıyor: Güvenilirlik, öngörülebilirlik ve istikrar. Artık "daha deneyimli, daha olgun ve işleri doğru yapmaya daha istekli" olduğunu ekliyor.

Ufukta resesyon var

Lula 2002 yılında ilk seçildiğinde siyasi açıdan müthiş talihliydi: Çin'deki hızlı büyüme küresel mal piyasalarına güçlü ve uzun bir canlanma dönemi getirmişti. Zengin kaynaklara sahip diğer bölge ülkeleri gibi Brezilya'da da ekonomi hızla büyüdü.

Ancak ekim ayında yeniden seçilirse çok farklı bir ortama gelecek: Global resesyon ihtimali ve keyfi harcamalara yer bırakmayan bütçe darlığı söz konusu.

Brezilya ekonomisinde bu yıl yüzde 1 ila 2 arası büyüme bekleniyor ve işsizlik 2016'dan beri ilk kez tek haneli rakamlara indi ama enflasyon büyük sorun. Merkez bankası faizleri yüzde 13'ün üzerine çıkarsa da fiyatlar yılda yüzde 12 artıyor. Pandemi sırasındaki cömert mali teşvik paketi yoksulluğu azaltsa da çok geçmeden yürürlükten kaldırıldı.

FGV Social adlı düşünce kuruluşuna göre aşırı yoksulluk geçen yıl en az üçte bir oranında artarak yüzde 14'ü buldu. Aynı araştırma merkezi bir Gallup anketinden hareketle, dünyanın en büyük tarım ihracatçılarından biri olan ülkede nüfusun yüzde 36'sının yiyecek alacak parası olmadığını söylüyor.

Harcamalara sınır getirecek

Bolsonaro seçim öncesinde yoksullara yapılan yardımı artırma vaadi üzerine oynuyor. Kamyoncu ve taksiciler için yakıt yardımlarını da artırmayı umuyor.

Lula ise kamu harcamalarına anayasal sınır getirmenin yeteceğini söylüyor ve sosyal harcamaların bir maliyet değil yatırım olduğunda ısrarcı. "Yoksul insanlar aşırı yoksulluktan kurtulup sağlık, eğitim hizmetlerini ve emtiayı tüketmeye başlayınca bütün ekonomi büyür" diyor.

Ancak mali sorumluluğa bağlı kalmayabileceği yönündeki şüpheleri ciddiye almıyor. "Okuma yazma bilmeyen annem kazandığımdan fazla harcamamam gerektiğini bana çok küçükken öğretti" diyor. Bir zamanlar kendisine rakip olan merkez siyasetten Geraldo Alckmin'i başkan yardımcısı olarak seçmesini artık daha ılımlı olacağının kanıtı olarak sunuyor.

Rousseff yönetiminde yer almış siyaset yorumcusu Thomas Traumann'a göre Lula'nın pragmatik ilk dönemi ile devlet müdahaleciliğine yatkın ikinci dönemi arasında bir yönetim beklemek makul. Ama radikalizm korkuları yersiz.

"Bugünkü Lula ile eski başkan Lula arasındaki en temel fark, kararlarını çok daha merkezi hale getirmiş olması" diyen Traumann'a göre "Artık daha az kişiye güveniyor. Güvendikleri bir elin parmaklarını geçmiyor."

Lula aşırılık ihtimalinden endişelenen ve kendisini yeni fikirler getirmemekle eleştiren iş dünyası aktörlerine sempatiyle bakmıyor. Ev hizmetlerinde çalışanların istihdamını resmileştirdiği zaman gelen eleştirilere atıfla şöyle diyor: "Brezilya'daki elitlerde köle sahibi zihniyeti var. Trafik sıkışınca ne dediler biliyor musunuz? Lula'nın yoksulların araba almasına imkan vermesi rezalet oldu"

Ancak Lula'nın iktidara dönüş ihtimali ülkedeki ekonomik eliti korkutmuyor. Bolsonaro yönetiminin bitmeyen siyasi türbülansı, kamudaki emekli aylıklarına sınır getirilmesi ve bazı özelleştirme hamleleri gibi uygulamalara karşın iş dünyasının sinirini bozmuş durumda. Lula ise bildikleri biri. Önde gelen bir banker, "Lula anayasal tehdit değil" diyor. "Ekonomi politikaları açısından biraz kalite düşüşü olur ama hiçbir şey geriye gitmez."

Goldman Sachs'ın Latin Amerika baş ekonomisti olan Alberto Ramos ise o kadar rahat değil. "Brezilya'daki kamu sektörü inanılmaz verimsiz ve Lula burayı güçlendirmek istiyor. Bu iyi bir şey değil" diyor.

'Yoksulları görmezden gelmemişti'

Lula'nın aday olarak en büyük artısı görev yaptığı dönemde refahı artıran biri olarak hatırlanması.

Kampanya ofisine arabayla yarım saat uzaklıktaki Paraisópolis adlı favelada, yani gecekondu mahallesinde tam yüz bin kişi yaşıyor. Sao Paulo'nun banliyösündeki bu bölgede insanlar Lula dönemini güzel hatıralarla anıyor. Yerel halkın önde gelen isimlerinden biri "Yoksulları görmezden gelmemişti" diyor.

Lula döneminde ülkedeki yoksulluk Bolsa Familia gibi, en yoksul kesime nakit transferi sağlayan sosyal yardım programları sayesinde ciddi şekilde azalmıştı.

Ancak Rousseff yönetiminde müdahaleci politikalar hakim oldukça devletin ekonomi içindeki dahli arttı. Yükselen enflasyondan ve Brezilya tarihindeki en kötü resesyondan hükümetin işgüzarlığı ve gevşek para politikaları sorumlu tutuldu.

Brezilya'nın ikiz şeytanları olan açlık ve yoksulluğu öldürebilir mi? Boğuk sesiyle kıkırdıyor: "Sevgili dostum, işte onu yapabilirsem cennete giderim"

İşçi Partisi ayrıca Lava Jato, yani Oto Yıkama adıyla bilinen, Latin Amerika'nın en büyük yolsuzluk skandalının merkezindeydi. Devlete ait Petrobras petrol şirketinin yapacağı sözleşmeler için rüşvet dağıtılmıştı. Gözden düşen Rousseff 2016 yılında görevden alındı.

Oto Yıkama soruşturmasının sonunda yüzlerce iş insanı ve siyasetçi suçlu bulundu. Lula da bir yazlık daire ve kır eviyle ilgili kolaylıklar şeklinde rüşvet aldığı gerekçesiyle suçlu bulunmuştu. 12 yıl hapis cezasına çarptırılınca katılması beklenen 2018 başkanlık seçimlerinde aday olamadı.

Kasım 2019'da salıverildikten sonra 2021 Nisan'ında usule bağlı bir sebep nedeniyle mahkumiyet kararı da yüksek mahkeme tarafından bozuldu. Lula soruşturmanın siyasi olduğunda en baştan beri ısrarcıydı. Kendisi hakkında mahkumiyet kararı veren Sergio Moro adlı hakimin Bolsonaro hükümetinde adalet bakanı olması bu kanıyı güçlendirdi.

"Brezilya'da olanlar birçok insanın imajını mahvetmeye ve benim 2018'de başkan olmamı önlemeye yönelik siyasi bir hamleydi" diyor.

"Bolsonaro darbe yapamaz"

Peki Lula seçimi kazansa bile kendisini sadece Tanrı'nın iktidardan indirebileceğini söyleyen Bolsonaro yenilgiyi kabul edecek mi? Lula ABD'deki Kongre Binası baskınına veya askeri darbeye benzer bir seçim sonrası krizini muhtemel görmüyor. "Bolsonaro blöfçüdür" diyor. Mevcut başkanın darbe yapmak istese bile "tek başına kalacağını" söylüyor.

Brezilya'nın müttefikleri gelişmeleri yakından izliyor olacak. Lula ülkeyi çevre konusunda sorumluluk sahibi ve sosyal sorunların farkında, ciddi bir gelişmekte olan güç olarak yeniden dünya sahnesine çıkarmayı vaat ediyor. "Amazon'un korunmasını birinci öncelik haline getirmeliyiz" diyor.

Batı'nın Rusya ve Çin ile yeni bir soğuk savaşa bulaştığı günümüz ortamında jeopolitik konulardaki görüşleri aynı derecede hoş karşılanmayabilir. Geçmişte Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski'yi Rus işgalinden kısmen sorumlu olmakla eleştirmişti. Ancak Brezilya'nın Ukrayna savaşında taraf olmayacağını ve barış müzakereleri için girişimler yapılması gerektiğini söylüyor. ABD'yi barış arayışındaki "sabırsızlığından" dolayı eleştirirken kendisini Brezilya'nın en büyük ticaret ortağı Çin ve ülkesinin müttefiki ve en büyük yabancı yatırımcısı olan ABD de dahil olmak üzere tüm taraflarla konuşabilecek potansiyel bir müzakereci olarak görüyor.

Ekim ayındaki olası bir zafer gelecek kuşaklara nasıl bir miras bırakacağını belirleme fırsatı demek. Dördüncü dönem için aday olmayacağını söyledi.

Deneyimli anket uzmanı Carlos Augusto Montenegro'ya göre Lula eğer tarihe geçmek istiyorsa uzmanlardan oluşan yetkin bir kabineyi göreve getirmeli ve Brezilya'daki işlemeyen siyasi sistemde bazı esaslı reformlara girişmeli.

Lula ise ilk önceliğinin sosyal şartları iyileştirmek olduğunu ısrarla yineliyor. Brezilya'nın ikiz şeytanları olan açlık ve yoksulluğu öldürebilir mi? Boğuk sesiyle kıkırdıyor: "Sevgili dostum, işte onu yapabilirsem cennete giderim." ●

29 Ekim'de Togg banttan inecek

İki farklı menzil alternatifi

Togg, 200 beygirlik arkadan çekişli (RWD) ve 400 beygirlik iki motorlu dört tekerlekten çekiş (AWD) sistemine sahip iki farklı versiyonla satılacak. Motor seçenekleri 300 km ve 500 km menzil sunacak. Araç, hızlı şarj ile 30 dakikadan kısa sürede yüzde 80 pil doluluğuna ulaşabilecek.

Yerli otomobil Togg, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nda Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın katılması beklenen törenle üretime geçecek. Elektrikli C-SUV, Mart 2023'te satışa çıkacak

AUTO AJANS
Mete Tansu
metetansu@gazeteoksijen.com

Türkiye'nin Otomobili Togg için geri sayım başladı. Toplam 1.2 milyon metrekare açık alan üzerine inşa edilen Gemlik fabrikasında, boya, gövde ve montaj binaları başta olmak üzere üretim birimlerindeki çalışmalarda son aşamalara gelindi. Tesis, bu ayın sonunda elektrikli C-SUV'un deneme üretimlerine start verecek. Togg'un merakla beklenen seri üretimine ise Cumhuriyet Bayramı'nda başlanacak. Yerli aracın 29 Ekim'de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın katılacağı törenle banttan indirilmesi planlanıyor. Türkiye için dönüm noktası olacak bu tarihi günde hem Gemlik fabrikasının açılışı hem de Togg'un seri üretime başlaması kutlanacak. Böylece 2011'de o dönem başbakan olan Erdoğan'ın TÜSİAD Genel Kurulu'nda yaptığı, "Otomotiv sektörü içinde olan babalar burada. Bu işi halledin. Bir araya gelerek mi yaparsınız, yok ben bunu kendim de yaparım mı dersiniz, nasıl arzu ederseniz... Artık yapalım" çağrısı 11 yıl sonra hayata geçecek. Togg da kuruluşunun dördüncü yılında seri üretime başlamış olacak.

Togg CEO'su Gürcan Karakaş

C sedan 2025'te geliyor

Gemlik fabrikasının yıllık kapasitesi ilk etapta 100 bin adet olacak. İkinci fazda 175 bin adede çıkacak. Yerli otomobil homologasyon testlerinin tamamlanmasının ardından 2023 yılının ilk çeyreğinin sonunda satışa sunulacak. C segmentindeki sedan ve hatchback modelleri üretim sırasına girecek. C sedanın 2024'te tanıtılıp, 2025'te piyasaya sürülmesi hedefleniyor. Takip eden yıllarda B-SUV ve C-MPV'nin de aileye katılmasıyla aynı DNA'yı taşıyan ve 5 modelden oluşan ürün gamı tamamlanacak. Togg, 2030'a kadar tek bir platformdan 5 farklı model üretimiyle toplam 1 milyon adet araç üretmeyi planlıyor. Gemlik tesisinin üretim kapasitesi yıllık 175 bin adede ulaştığında toplam 4 bin 300 kişiye istihdam sağlayacak. •

%68

TOGG, C-SUV'da tedariğin yüzde 75'ini yerli şirketlerden sağlayacak. Araçta yerlilik oranı ilk yıl yüzde 51, 2025'te yüzde 68 olacak.

Las Vegas CES Fuarı'nda yine sürprize imza atacak

Togg, C-SUV'u yollara çıkarmadan önce Las Vegas'ta düzenlenen dünyanın en gözde organizasyonlarından biri haline gelen Tüketici Elektroniği Fuarı-CES 2023'e katılacak. Şirket 5-8 Ocak 2023 tarihleri arasında düzenlenecek fuarda yeni modelinin seri üretim halini sergilemenin yanı sıra sürprize imza atabilir. Bu süprizin sinyallerini Togg CEO'su Gürcan Karakaş haziran ayında verdi. Karakaş, lansmanı yapılacak ilk ürünün otomobil olmayacağını açıklayarak, "Çok büyük ihtimalle akıllı cihazımızı (otomobili) piyasaya sürmeden önce, farklı bir hizmetle huzurlara çıkacağız" diye konuşmuştu. Hatırlanacağı gibi Togg, CES 2022'de geleceğe bakışını vurgulayan 'Transition Concept Smart Device' (Geçiş konsepti akıllı cihaz) adını verdiği fastback konseptini tanıttı. 2024'te çıkması planlanan sedan modelinin izlerini taşıyan araç, Murat Günak liderliğindeki Togg tasarım ekibi ve Pininfarina iş birliğiyle tasarlandı.

Kırmızıda geçen SUV'a iki kat ceza

Almanya'da alınan mahkeme kararı, kamuoyunda oldukça tartışılacak gibi görünüyor. Frankfurt Mahkemesi, kırmızı ışıkta durmayan bir SUV'a, normal cezadan daha fazlası verilmesi gerektiğine karar verdi. SUV kullanan sürücü, kırmızı ışıktan geçme cezası olarak standart cezanın yaklaşık iki katı olan 350 euro ödemek zorunda kaldı. Mahkeme, SUV'ların daha yüksek ve köşeli hatlarının olmasından dolayı küçük araçlara göre yayalar açısından daha büyük bir risk teşkil ettiğini açıkladı. Alınan kararın, benzer davalarda emsal olarak gösterilmesi gündeme geldi.

Süper sporculara emisyonda esneklik

Süper spor ve niş otomobil üreticileri, emisyon kriterlerine uymak için zaman kazandı. AB'de 10 bin araçtan daha az üretim yapan şirketlere CO_2 hedeflerinde altı yıl istisna tanındı. Emisyonlarını düşürmeleri için süre 2029'dan 2035'e uzatılmış oldu. Tanınan esnekliğin, Ferrari, Lamborghini ve Pagani gibi markalara sahip olan İtalya'ya tanınan bir imtiyaz olarak gösteriliyor. İtalya, sıfır emisyon yönetmeliklerinin 2040'a ertelenmesini isteyen beş ülkeden biriydi. McLaren, Aston Martin, Pagani, Bugatti, Rimac ve Koenigsegg gibi markalar sağlanan bu imtiyazla rahat nefes aldı. AB'de emisyon 2021'de 99 gr/km'ye gerilemişti. Ancak bu oran spor modellerde ortalama 205.9 gr/km'ye çıkıyor.

Dünyanın en çok satan otomobilleri

Dünyanın en çok satan otomobili unvanı el değiştirdi. Toyota RAV4, Toyota Corolla'yı geçerek liderliği elde eden ilk SUV model oldu. Car Industry Analysis'in verilerine göre, 2021'de RAV4 satışları yüzde 6 artışla 1 milyon 132 bin adede ulaşırken, Corolla 1 milyon 104 bin adette kaldı. Honda CR-V 903 bin adetle ilk üçte yer alırken, Tesla Model 3 ilk 10'a giren ilk elektrikli olarak dikkati çekti. İlk 10'da bulunan modeller şöyle: Nissan Sentra (693 bin), Toyota Camry (681 bin), Honda HR-V (670 bin), Ford F-150 (562 bin), Toyota Hilux (549 bin), Tesla Model 3 (508 bin), Honda Accord (481 bin).

19 ülkede kritik eşiği geçti

Elektriklilerin payı küresel pazarlarda rekor düzeye çıktı. 19 ülkede payları yüzde 5'i geçerken, AB'de yüzde 10'a çıktı. Elektrikli satışlarının 2022'de 10 milyonu aşıp rekor kırması bekleniyor

Elektrikli otomobil satışları tüm dünyada hız kesmeden büyürken, pazar payları rekor seviyelere ulaştı. Satılan yeni araçların yüzde 5'inden fazlasını tamamen elektriklilerin oluşturduğu ülke sayısı 19'a çıktı. Son olarak ABD'de elektriklilerin payı yüzde 5.3'e yükseldi. Bu yıl sonunda elektrikli araçların Kanada, Avustralya ve İspanya'da kritik eşik olarak kabul edilen yüzde 5'i aşması bekleniyor.

Elektrikliler yüzde 5'lik sınırı 2013 yılında ilk Norveç'te geçti. Avusturya, Hollanda ve Çin'de elektriklilerin payı 2018'de yüzde 5'e çıktı. Dönüşümün en hızlı yaşandığı Norveç yüzde 83.5 ile elektrikli araçların en yüksek pazar payı aldığı ülke olarak öne çıkıyor. Norveç'i yüzde 51.7 ile İzlanda, yüzde 28.7 ile İsveç yüzde 17.4 ile Danimarka, yüzde 16.7 ile Çin, yüzde 16.5 ile Birleşik Krallık, yüzde 16.4 ile İsviçre takip ediyor.

Ülke	Elektrikli pazar payı (2022 ilk çeyrek)
Avusturya	% 14.8
Belçika	% 11.0
Çin	% 16.7
Danimarka	% 17.4
Finlandiya	% 13.9
Fransa	% 12.3
Almanya	% 13.5
İzlanda	% 51.7
İrlanda	% 13.0
İtalya*	% 4.2
Hollanda	% 15.9
Yeni Zelanda	% 6.2
Norveç	% 83.5
Portekiz	% 11.6
Güney Kore	% 6.5
İsveç	% 28.7
İsviçre	% 16.4
Birleşik Krallık	% 16.5
ABD	% 5.3

İtalya'da elektriklilerin payı % 7.7'ye ulaştıktan sonra sert düşüş görüldü.

Yüzde 5'in önemi

2021'de 6.6 milyon adet olan bataryalı araç (tam elektrikli ve plug-in hibrit) satışlarının 2022'de yeni rekor kırarak 10 milyon adedi geçmesi bekleniyor. Türkiye'de ise elektrikli araç satışları yılın ilk yarısında yüzde 154 artışla 2 bin 263 adede ulaştı. Geçen yıl yüzde 0.3 olan pazar payı yüzde 0.8'e çıktı.

Peki yüzde 5 neden önemli bir seviye? Analistler, akıllı teknolojilerin S şeklinde bir benimseme eğrisini takip ettiğini belirtiyor. Yeni teknolojiler yavaş yavaş tercih ediliyor, sonrasında ana akım haline geliyor. Elektrikli araçlarda yüzde 5 tam sınır olarak kabul ediliyor. •

AB'de plug-in hibritleri solladı

Avrupa Birliği (AB) özelinde baktığımızda; elektrikli araçlar pazar payı ilk çeyrekte geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık ikiye katladı ve pazar payı yüzde 10 oldu. Bu performansla birlikte AB pazarından yüzde 8.9 pay alan plug-in hibritleri geride bıraktılar. 2021'in ilk çeyreğinde elektrikli araçların toplam pazardaki payı yüzde 5.7 seviyesindeydi. Bu yıl ilk çeyrekte elektrikli otomobil pazarı yüzde 53.4 büyüdü, 224 binin üzerinde araç satışı gerçekleşti. Plug-in hibritlerde yüzde 5'lik düşüş yaşanırken, ilk 3 ayda ilk yüzde 25 pazar payı elde eden hibrit araçlarda yüzde 5'lik artış gerçekleşti. Bu dönemde yaklaşık 200 bin plug-in hibrit, 563 bin hibrit satıldı.

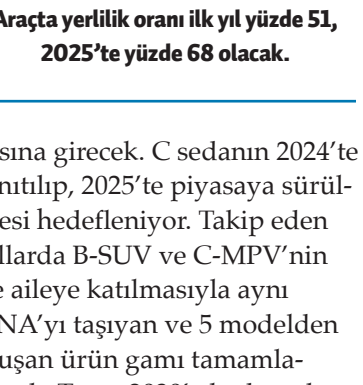

Sadece siyah ve beyaz renkli üretiyor

Çip ve tedarik problemleri, otomotiv üreticilerini zorluyor. İkinci çeyrekte beklentilerin altında teslimat gerçekleştiren Tesla da hammadde sorunlarını fazlasıyla hissetmeye başladı. Şirket martta açılan Berlin tesisinde Model Y'nin sadece siyah ve beyaz renklerini üretebiliyor. Tesla, kırmızı, mavi veya gri renk Model Y seçeneklerini müşterilerine Çin'den gönderiyor veya Mart 2023'e kadar beklemelerini söylüyor. Siyah-beyaz rengi seçen tüketiciler araçlarına ekimde kavuşabiliyor. Tesla'nın Berlin tesisi yaz tatili sırasında üretimi optimize etmek için bu haftadan başlayarak 12 gün ara verecek. Revizyonla, otomobil gövdeleri banttan 90 saniye yerine 45 saniyede çıkacak. •

Nedir bu resesyon, geliyor diye sevinelim mi?

Küresel resesyon Türkiye'ye iki yönlü etki yapabilir: Emtia fiyatlarının düşmesi enflasyonist baskıları azaltır ancak ihracatın yavaşlaması büyümeyi baskılayabilir

Haluk Bürümcekçi
haluk@burumcekci.com

Uzun tatiller bazen günlük telaşlar içinde ihmal edilen konulara yönelme imkanı verebiliyor. Son aylarda Türkiye'nin makro dengesizliklerinden kaynaklanan problemli alanlara ışık tutmaya yoğunlaşırken, küresel ekonomi ve piyasalarda gözlenen yeni gelişmeleri ihmal etmiş olabileceğimi düşünüyorum. Bu biraz da her meslekte olduğu gibi bazı ezberlerin hayatı kolaylaştırmasından kaynaklanıyor.

Ekonomi ve piyasalarda oluşan trendler (eğilimler) belirli bir süreyi aşıp kalıcı gibi göründüğünde oluşan durumdan bahsediyorum aslında. Böyle dönemlerden birine örnek teşkil eden mevcut ortamda olduğu gibi, "ucuz para ve bol likidite devri bitti" manşetleri sıklıkla görülmeye başlarken, emtia ve enerji fiyatlarının hep yükseleceği ve borsalar gibi nominal varlıkların hep değer kazanacağı gibi bir algılama ağır basar. Taki piyasa fiyatlamaları bir anda değiştirerek herkesi uyandırana kadar.

Güçlü sinyaller...

Yanlış anlaşılmasın, piyasa mekanizmasını yüceltmek için kullanmadım bu ifadeleri, birçok kere de bu tür fiyatlamaların temelsiz olduğunu ve kalıcı olamadığını gördük. Bu kez de piyasanın haklı olup olmadığını zaman gösterecek ancak haklı olmasa bile bu yeni trende inanan ve bu doğrultuda pozisyon alan yatırımcılar arttıkça kendi kendini doğrulayan kehanet işlevi görerek, en az fiyat istikrarı kadar finansal istikrara da önem veren merkez bankalarının da kayıtsız kalamamasına yol açacak gibi duruyor.

Bu soyut girişten sonra ne demek istediğimi biraz somutlaştırmam faydalı olacak. Küresel ekonomide pandeminin yol açtığı tarihteki en kısa resesyon sonrası büyüme eğilimleri belirgin güçlenmiş, kısıtlamaların kademeli olarak kalkması sonrası hızla artan talep, aksamaya başlayan küresel tedarik zincirlerinin arz üzerindeki olumsuz etkisiyle yeterince karşılanamamış ve bütün bunlara şubat ayında patlak veren savaşın özellikle enerji ve tahıl piyasalarını vurması da eklenince enflasyon her yerde belirgin yükselişe geçmişti. Mevcut piyasa fiyatlaması ise bize bu dönemin bitmekte olduğunu ima ediyor.

Son haftalarda ekonomide daralma anlamına gelen "resesyon" kelimesini ne kadar fazla duymaya başladığınıza dikkat çekmek isterim. Bu alandaki en güçlü sinyaller ise, endüstriyel metal fiyatlarındaki ve taşımacılık maliyetlerindeki düşüşten, tahvil getiri eğrilerinin terse (kısa vadeli faizin uzun vadeli faizin üzerine çıkması) dönmesinden, güvenli liman talebi ile ABD dolarının değerlenmesinden ve başta borsalar olmak üzere riskli varlıklardaki değer kaybından alınabiliyor.

Siparişler azalıyor

Büyüme eğiliminin yavaşladığı ve enflasyonist baskıların güç kaybettiği sadece piyasa fiyatlamasından okunmuyor, bazı öncü ekonomik göstergeler de bu durumu yansıtıyor. Örneğin, aktivite açısından en önemli gösterge olan satın alma yöneticileri küresel imalat endeksi (PMI) haziran ayında 52.3 ile Ağustos 2020'den beri en düşük seviyesine gerilemiş durumda. Endeksin düşüşe rağmen büyüme ve daralma dönemlerini ayıran 50 eşik değerinin üzerinde olması, halen küresel resesyondan uzak olduğumuzu düşündürse de, ana endeksin öncüsü olan yeni siparişlerin stoklara oranının hızlı gerileme eğiliminde olması endişeleri artırıyor. Yeni siparişlerin mevcut stok durumuna göre artış ivmesini kaybetmesi, bir süre sonra gelen talebin yeni üretim yerine stoklardan karşılanarak büyüme eğilimini zayıflatacağını düşündürüyor. Bunun bir diğer yansıması ise, son dönem enflasyon yükselişinde etkili olan hammadde ve ara malı stok birikiminin azalışa geçmesi ile arz-talep uyumunu kolaylaştırması ve bu sağlıklı düzeltme sonrası ilerleyen dönemde yeni stok birikiminin daha uygun maliyetlerle yeniden oluşturulması olacak. Kısacası küresel enflasyon açısından yatıştırıcı etkileri olabilecek.

Piyasa fiyatlamasına karşılık resesyon olasılığını hesaplayan merkez bankaları modelleri ABD için kısa vadede bu olasılığı oldukça düşük gösteriyor, ancak FED'in faiz patikası tahminlerine doğru sıkılaşmanın devamı durumunda bu olasılığın 2023 yılı için %35'e kadar yükseldiği görülüyor. Buna karşılık Euro Bölgesi'nde gelecek 12 ay için son anketlere %45'e yaklaşan olasılıklar yansımış durumda. Her iki tahminin de merkez bankalarının para politikasını sıkılaştırmaya devam edeceği öngörüsü altında yapıldığını belirtelim, yani beklenenden erken bir frene basma söz konusu olursa bu olasılıkların azalacağı da dikkate alınmalıdır.

Olası bir küresel resesyonun Türkiye ekonomisi açısından yansımalarına gelince, ilk etki dış talep üzerinden büyüme hızının yavaşlaması olarak görülebilir. İhracattaki ağırlığı nedeni ile özellikle Euro Bölgesi'nin resesyona girmesi sanayi üretimimiz ve milli gelir açısından belirgin yavaşlama anlamına gelirken, bu durum iç talep ile dengelenemezse durgunluk hatta daralma anlamına gelebilecek. Buna karşılık, büyümenin yavaşlaması ve emtia fiyatlarının gerilemesini sürdürmesi durumunda dışsal enflasyonist baskıların azaldığını göreceğiz.

Türkiye'ye etkileri...

Bu duruma kısa ve uzun vadeli faizlerin düşüş yönünde eşlik etmesi halinde Türkiye'nin diğer ülkelerle faiz farkının azalarak TL üzerindeki değer kaybı baskısını kısmen azaltması da beklenebilir. Dış ticaret açısından ise olumlu etki ise, ancak olası ihracat azalışının üzerinde ithalat azalışı görülmesi durumunda yaşanabilecek. Bunun için özellikle petrol ve doğalgaz fiyatlarının ve toplam enerji ithalatı faturasının belirgin gerilemesi gerekecek.

Küresel aktivitenin yavaşlaması turizm ve taşımacılık gelirlerini de olumsuz etkileyerek cari dengeye pozitif yönde katkıların azalması anlamına gelebilecek. Büyüme hızının azalmasına iç talep de eşlik ederse vergi gelirlerindeki azalış nedeniyle bütçe açığının yükseliş eğilimine geçmesi de söz konusu olabilir. Dolayısı ile, küresel resesyonun şekillendirdiği bir ortamın da Türk Lirası ve risk priminin (CDS) seyri açısından olumlu sinyaller vermediğini belirtelim. •

1 dolar 1 TL olamadı ama 1 euro oldu

Geçtiğimiz günlerde Euro-Dolar paritesi 1 seviyesine yaklaşarak son 20 yılın en düşük seviyesine gerileme gösterdi. Dünya piyasalarında en fazla işlem gören para birimi çifti olan ve bu nedenle bundan sonraki satırlarda "parite" olarak adlandıracağım değerin bu seviyelere gelmesinde euro'nun para birimi olduğu Euro Bölgesi'ne yönelik beklentilerdeki değişimin yanı sıra bundan da belirgin olarak ABD dolarının dünya genelinde tüm para birimlerine karşı değer kazanmasının etkisi var.

Euro'nun seyri...

Euro, 1 Ocak 1999'da finansal işlemlerde kullanılmak üzere sanal para birimi olarak piyasaya sunulmuştu. Bu tarihte ABD dolarına karşı değeri 1.1743 seviyesindeydi. İki yıl içinde parite 0.83 seviyesine kadar gerilerken, tarihi zirve ise 1.60 ile 2008 yılında görülmüştü. Euro cinsi banknotlar ve madeni paralar ise 1 Ocak 2002'de tedavüle girmişti.

Euro her dönem Avrupa Birliği'nin bir türlü tam olarak güçlü bir mali, parasal ve siyasal birlik olamamasının kahrını çekti. Özellikle kriz dönemlerinde Maastricht kriterleri olarak adlandırılan ve bütçe açıkları ile kamu borç stoku üzerine konulan sınırlamaların sıklıkla aşılması, Yunanistan ve İtalya gibi ülkelerin tahvillerinde görülen faiz yükselişleri ve son olarak Ukrayna ile savaşta olan Rusya'ya olan enerji bağımlılığı, şahin Bundesbank ve güçlü ekonomi politikalarının desteklediği güvenli liman Alman markının mirasçısı olan Euro'yu bugünkü durumuna getirdi.

Ancak tüm zayıflığın yükünü de euro'ya bindirmemek lazım. Zira, piyasalarda yakından takip edilen ve dolar endeksi adı ile de bilinen euro, Japon Yeni, İngiliz Poundu, Kanada Doları, İsviçre Frangı ve İsveç Kronu'ndan oluşan ve tüm dünyada işlem gören 6 farklı para birimi karşısında doların değeri gösteren DXY endeksi, küresel yatırımcıların güvenli liman para birimi ile artan enflasyon ve durgunluk risklerine karşı korunma arayışı sonucu 20 yılın en yüksek seviyelerini gördü. Yani dolar sadece euro'ya değil birçok para birimine karşı da güç kazanmış durumda. ABD'de haziran ayında tarım dışı istihdam artışının 372 bin ile beklentileri aşması ve işsizlik oranının %3.6 ile son yılların en düşük oranını korumasının yanı sıra, yaklaşan ABD enflasyon verileri parasal sıkılaştırma planlarını destekleyebileceğinden, FED'in faiz oranlarını agresif bir şekilde artırmaya devam edeceği beklentileri de doları destekledi. Başta Başkan Powell olmak üzere FED üyelerinden faiz artışlarının devamına ilişkin sinyaller gelmeye devam ederken son olarak Atlanta FED Başkanı Raphael Bostic yaptığı açıklamada, fiyat artışlarının hızında aydan aya iyileşme olmamasının, bu ayın sonlarında 75 baz puanlık bir artış daha gerektirdiğini söyledi.

ABD'de enflasyon

ABD'de Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE), haziranda aylık yüzde 1.3 artarken, yıllık yüzde 9.1 ile Kasım 1981'den bu yana kaydedilen en hızlı artışı gösterdi. Enerji fiyatları haziranda aylık yüzde 7.5 ve yıllık yüzde 41.6 arttı. FED haziran toplantısında 75 baz puanla 1994'ten bu yana en hızlı faiz artışını gerçekleştirmişti. Her ne kadar merkez bankalarının para politikaları ile kontrol edebildiklerini düşündükleri gıda ve enerji dışı (çekirdek) enflasyonun yıllık yüzde 5.9 ile gerilemesini sürdürdüğü görülse de, manşet enflasyonun yükselişini sürdürerek beklentileri de aştığı bir dönemde temel eğilimdeki sınırlı iyileşmeleri yeterli görmeyecekleri anlaşılıyor. Sıkılaşmanın dozu açısından enflasyon beklentileri de kritik önem taşıyor. New York FED'in, son Tüketici Beklentileri Anketi'nin sonuçlarına göre, gelecek 12 ayı kapsayan kısa vadeli medyan enflasyon beklentisi 0.2 puan artışla yüzde 6.8'e yükselirken, gelecek 3 yıllık süreci kapsayan orta vadeli enflasyon beklentisi ise aynı dönemde 0.3 puan azalarak yüzde 3.6 seviyesine gerilemiş görünüyor. FED orta vadeli enflasyon beklentilerinin iyileşme göstermesini önemli bir kazanım olarak görebilecekse de, bu beklentinin halen uzun vadeli enflasyon hedefi olan % 2'nin üzerinde olması, enflasyonun yeniden kontrol altına alınması mücadelesinde zafer ilan etmesinin erken olduğunu düşündürüyor.

Türkiye açısından euro'nun değer kaybı özellikle ihracat ve turizm gelirleri açısından olumsuz etkide bulunacak gibi görünüyor. Zira euro ile yapılan ihracatın toplamdaki payı %45 ve turizm gelirleri içindeki payı %70 civarında. Buna karşılık ithalat içinde doların payı %71 seviyesinde bulunuyor.

UMUT VEREN İŞLER
ELİF ERGU
imece
KURUCU ORTAKLAR : ATÖLYE S360 ZORLU
Umut Veren İşler köşesi daha iyi bir gelecek için çalışan imece'nin katkısı ile hazırlanmaktadır.
imece, değişim yaratan insanların ve kurumların toplumsal, ekolojik ve kültürel meselelere çözüm üretmek üzere buluştuğu ve birlikte çalıştığı bir sosyal inovasyon platformudur.

Dijitalleşme kadın girişimciliğinde yeni fırsatlar doğuruyor

Hepsiburada'nın Kadınlara Teknoloji Gücü programına 2017'den bu yana 32 bin kadın ve 137 kadın kooperatifi katıldı

Dijitalleşme kadın girişimciliğinde fırsatlar yaratıyor. Üretici kadınlar ürünlerini e-ticaret platformlarında, pazar yerlerinde çok daha hızlı bir şekilde tüketiciyle buluşturma fırsatları yakalıyor.

Kurulduğu dönemden bu yana kadın girişimciliğini destekleyen Hepsiburada, kadın girişimcilere de pozitif ayrımcılık yapıyor. Kurucusu ve yönetim kurulu başkanı Hanzade Doğan, Hepsiburada'nın ana felsefesini ve vizyonununu anlatırken, kadınlara, kadın girişimcilere ve kadın istihdamına katkı sağlamayı hedeflediklerinin de altını çiziyor. Kadın girişimciliğini desteklemek için 2017'den bu yana Kadınlara Teknoloji Gücü programını hayata geçiren Hepsiburada 81 ilden 32 bini aşkın kadın girişimciye ulaştı. Türkiye'nin dört bir yanından 132 kadın kooperatifi ve 34 sivil toplum kuruluşu bu programdan yararlandı. Bin 200'den fazla kadına e-ticaret eğitimi verildi. Aktif satış yapan girişimci kadın sayısı da 16 bin 724, kadın girişimcilerin aktif mağaza sayısı da 3 bin 721 oldu.

Teknoloji Gücü programına katılan kadın girişimcilere Hepsiburada indirimli komisyon oranlarından faydalanma, reklam ve pazarlama desteği, ürün geliştirme, ücretsiz fotoğraf çekimi, markalaşma, finans ve kurumsal kargo anlaşması imkanı gibi destekler sunuyor. Kadınlar da en çok verilen bu desteklerden yararlanıyor. Çünkü iyi bir ürün üretmek yetmiyor, bu ürünleri en iyi şekilde pazarlamayı, stok yönetimini ve lojistik konulardaki desteği de bu programlar sayesinde daha kolay hayata geçiriyor kadın girişimciler.

Hepsiburada bu programın yanı sıra kadınların en çok sorun yaşadıkları finansal konularda da farklı fırsatları kadınlara sunuyor. Girişimci Kadınlar Finansal Engelleri Aşıyor projesiyle aralarında Şekerbank, Garanti BBVA, Alternatif Bank, TEB, Yapı Kredi, ING ve Akbank ile çalışılıyor. •

Kadın mühendis oranı yüzde 38

Hepsiburada çalışanlarının yüzde 49.5'i kadınlardan oluşuyor. Kadın mühendislerin oranı yüzde 38. Hepsiburada teknoloji ve Ar-Ge bölümlerinde çok sayıda kadın mühendis, yazılımcı ve araştırmacıyı istihdam ediyor. Kadın mühendis oranı yüzde 35, bu oranı yüzde 50 ve üzerine çıkarmak için özel programlar ve iş birlikleri var.

1500'den fazla öğrenme eğitimi verdiler

Hepsiburada'da girişimciliğe adım atarak başarı yakalayan güzel bir örnek Aicha Lavanta'nın kurucusu Ayça Başaran Özer. İstanbul'da yaklaşık 12 yıl turizmle ilgilenen Ayça Başaran Özer, şehrin stresinden uzaklaşmak için Kırklareli'nde Istranca Dağları'nın eteklerindeki arazisini 2018'de lavanta tarlasına çevirmeye karar verdi. Hızlı ve yoğun bir çalışma sonrasında, yoğun emekler harcadı. 35 dönümlük kısmına yaklaşık 52 bin adet lavanta fidesi dikti. Daha sonra dikili alanı, toplam 110 bin fide dikerek, 55 dönüme çıkarttı. Fideleri saf lavanta olan "Lavandula Angustifolia" cinsi. Tarlaya Sevtopolis, "Yubileyna" ve "Durujba" alt türlerinden dikim gerçekleştirdi.

Lavanta fideleri, dünyada en büyük lavanta üreticisi olan Bulgaristan'dan getirilmiş anaçlardan çoğaltılmış, saflığı ve orijinalliği korunmuş fideler. 2020 Haziran ayında, Kırklareli Merkez'de kurduğu 500 kg çiçek kapasiteli damıtım ünitesi ile kendi çiçeklerini, kendi distile etmeye başladı. Yetiştirme aşamasında iyi tarım uygulamalarından, damıtım aşamasına saf ve katkısız lavanta yağını Türkiye'de üretmenin gururunu yaşıyor. Özer'in ürünleri Hepsiburada'dan binlerce lavantasevere ulaşıyor.

Bir kare bir çocuk

Erken yaştaki çocukların eğitimi için Anne Çocuk Eğitim Vakfı AÇEV'den çocukların hayatına dokunacak yeni proje

Erken yaştaki çocukların eğitimine odaklanan Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) yeni bir proje başlattı. "Bir Kare Bin Çocuk" adlı bağış projesinde seramik sanatçısı Mehveş Demiren ile iş birliği yapan vakıf, "bir çocuğun hayatını değiştirmek bir kareyle başlıyor" diyor.

Türkiye'de özellikle de erken yaşlarda çoğu çocuk mağduriyetlerle büyüyor. İyi beslenemiyor, zeka oyunlarıyla tanışamıyor, ailesinin sevgi ve şefkatini gerektiği gibi hissedemiyor.

Okul öncesi eğitim olanaklarına kavuşamıyor. Bu gerçeklerle erken yaştaki çocukların eğitimine odaklanan Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) yeni bir proje gerçekleştirdi.

AÇEV Yönetim Kurulu Başkanı Ayşecan Özyeğin Oktay ve Genel Müdür Senem Başyurt projeyi tanıttı. "Bir Kare Bin Çocuk" projesi, 10x10 cm boyutunda toplam 2 bin adet seramik karesinden oluşuyor. Satın alınan 500 lira değerindeki her bir kare, çocukların gelişimlerini desteklemek üzere bağışa dönüşüyor. Bağışlanan her karede ekranı kaplayan seramik eserler yerini birer birer çocuklara bırakıyor.

Proje ile ilgili bilgi veren AÇEV Genel Müdürü Senem Başyurt, "Araştırmalar erken yaşta kazanılan temel bilgilerin, alışkanlıkların ve kişilik özelliklerinin hayatın geri kalanını şekillendirdiğini ve bu dönemde açılan farkın ileride kapatılmasının zor olduğunu gösteriyor. Bu nedenle AÇEV olarak çocuğun gelişiminin çok hızlı olduğu ilk 6 yılı çalışmalarımızın odağına alıyor, anne ve babaları ebeveynlik rollerinde desteklemek için çeşitli projeler ve uygulamalar geliştiriyoruz. Sanatçı Mehveş Demiren, AÇEV'in her çocuğun hayata eşit fırsatla başlaması hayaline ortak olarak, 2 bin karelik bu eşsiz koleksiyonu yarattı" dedi.

Bir çocuğun hayatını değiştirmek bir kareyle başlıyor

Mehveş Demiren bu proje için 2 yıldır çalışıyor. Bu projenin kendisi için de anlam yüklü olduğunu anlatan Demiren de projeyi, "Tamamlamamın iki yıl aldığı bu projeye kusursuz olmayan seramikleri de özellikle dahil ettim. Çünkü kimse hata yapmaktan muaf değil, ancak birbirimizi dinleyerek ve yardımlaşarak hatalarımızı azaltabiliriz. Eğitim gibi hata yapma lüksümüzün olmadığı bir alanda ise bu konuda uzman bir sivil toplum kuruluşuyla bir araya gelmek, fikir alışverişi yapmak büyük önem taşıyor. AÇEV 25 yıldır yakından takip ettiğim, çok anlamlı işlere imza atan bir vakıf. Bir Kare Bin Çocuk projesiyle çok önemsediğim bir konu olan çocukların eğitimine, değer verdiğim bir sivil toplum kuruluşuyla birlikte katkıda bulunacağım için gururluyum" sözleriyle anlattı. •

MEHVEŞ DEMİREN KİMDİR?

1959'da İstanbul'da doğan Mehveş Demiren, 1978'de Notre Dame de Sion Fransız Lisesi'nden ve 1982'de Strasbourg Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldu. Seramik çalışmalarına 1985 yılında Ayfer Karamani atölyesinde başladı. Seramiklerinde Osmanlı ve Türk kültürünü yansıtmaya ve yorumlamaya özen gösteren Demiren, Selçuklu sanatının izlerini taşıyan birçok çalışma yaptı. Seramik panolarına ek olarak, seramik ağırlıklı mobilyalar ve seramik duvar çalışmaları yapan sanatçı, İstanbul'da yaşıyor ve çalışıyor.

Kültürel mirasa sahip çıkalım

21 Temmuz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Günü. Türkiye'nin bu konudaki sicili bozuk maalesef.

Binlerce yıllık kültürel mirasları iyi koruduğumuzu söylemek mümkün değil. Doğal güzelliklerinin, kıyılarının ve kültürel miraslarının değerini bilmeyen topraklarda yaşıyoruz.

Örneğin, dünyanın en özel yerlerinden biri Salda Gölü. Hem yüzeyindeki suyuyla muhteşem görünüyor hem de yer altındaki suyuyla çok farklı bir göl. NASA araştırmaları için de özel. Haklı olarak herkes merak ediyor. Bayram tatilinde yoğun ziyaretçi akınını görünce Salda Gölü için ister istemez endişelendim.

Bu hafta Fransa'nın ünlü Louvre Müzesi'ni yeniden gezme fırsatı buldum. Müzedeki Hitit Kralı Maradas'ın atlı araba üzerinde geyik avının betimlendiği kabartma da UNESCO'nun "Dünya Kültür Mirası Geçici Listesi"nde yer alan Aslantepe Höyüğü'nden çıkmış. Bugüne kadar Aslantepe Höyüğü'nü de ziyaret etmediyseniz tavsiye ederim. Haftaya tarihi, doğal ve kültürel mirasa sahip çıkan iyi işleri yazacağım. •

Kripto paralar kumarhaneye döndü

Bir nevi postmodern saadet zincirine dönüşen kripto para dünyası küresel mali istikrara yönelik bir tehdide dönüşmeden önce düzenlenmeli. Kripto para fiyatlarındaki son çöküş buna fırsat tanıyor

Paul Krugman
THE NEW YORK TIMES

FED konuştu mu "Fedspeak" adı verilen kendi dilinde konuşuyor. Etkileyici bir üslup veya çarpıcı bir metafor bir anda manşetlere çıkarak piyasalarda ciddi hareketliliğe ve kamuoyu tepkisine yol açabileceği için genellikle yavan, teknik bir dil ve üstü kapalı ifadeler tercih ediliyor.

Hal böyle olunca FED Başkan Yardımcısı Lael Brainard'ın kripto düzenlemelerine dair son konuşmasındaki netlik çok çarpıcıydı.

Brainard belki ünlü açığa satışçı Jim Chanos kadar ileri gidip kriptolar için "talancı çöplüğü" demedi ama epey yaklaştı. Açıklaması "Sorumlu İnovasyon ile Mevzuattan Kaçışı Birbirinden Ayırmak" başlığıyla başladı ve kripto evreninin büyük ölçüde yasalardan kaçış üzerinden ilerlediğini ortaya koydu.

Geleneksel bankacılığın denetime tabi olmasının bir sebebi var. Brainard'ın tabiriyle kripto paralar bu düzenlemeleri baypas ederek "hırsızlık, dolandırıcılık ve fidye saldırılarının" yanı sıra banka sisteminden kaçışlara ve "kara para aklamaya ve terör finansmanına" müsait bir ortam yarattı.

Onun haricinde sorun yok.

Esas konu ise Brainard'ın sözlerinin bağımsız gözlemciler için epeydir zaten aşikar olması. O halde ciddi denetim ve düzenleme çağrılarını neden ancak şimdi duymaya başladık?

13 yıldır işe yaramadılar

Kripto paralar 2009'dan bu yana ortalıkta ama gerçek dünyadaki ticari işlemlerde ciddi bir rol oynamaya hiç yaklaşamadılar. El Salvador'un Bitcoin'i ulusal para birimi yapma girişimi epey toz kaldırmıştı ama hezimetle sonuçlandı.

O halde nasıl oldu da kripto paralar zirve yaptığı dönemde 3 trilyon dolar değere ulaştı? Şu anda bu değerin üçte birine inmiş durumda.

Sözde ABD dolarına endekslenen ama denetimsiz bankacılığın bütün risklerine açık olduğu ortada olan ve neticede 1929'daki Büyük Buhran'a yol açan banka iflaslarına benzer şekilde çöken "sağlam coinleri" dizginlemek için neden hiçbir şey yapılmadı?

Bir cevabım var. Kripto sektörü hiçbir zaman reel ekonomide çok fazla kullanılan ürünler çıkaramamış olsa da hem yeni hem de saygın bir imaj yaratıp kendini müthiş pazarladı. Bunu özellikle önde gelen kişi ve kurumların desteğiyle başardı.

Kriptonun özgürlükçüler ve Trump'ın "Amerika'yı Yeniden Harika Yap" sloganının takipçileri tarafından benimsenmesinden ya da Matt Damon'ın oynadığı reklamlar gibi utanç verici örneklerden bahsetmiyorum. Bana çarpıcı gelen kriptonun yüksek statülü kurumlar ve bireylerle kurduğu ilişki aracılığıyla bu denli saygın bir itibar elde etmesi.

Gerçek dünyadaki ticari işlemlerde ne kadar işe yaradığını kanıtlamış, manavdan alışveriş yaparken bile geçerli olan Venmo gibi dijital ödeme aplikasyonlarından birini kullandığınızı düşünün. Venmo'nun anasayfasına tıklayınca aplikasyonu kullanmak için "kripto yolculuğunuza başlayın" şeklinde bir davetle karşılaşıyorsunuz. Uygulamanın içinde de "Ana Sayfa" ve "Kartlar" sekmelerinin hemen ardından "Kripto" sekmesi görülüyor. Demek ki kripto ciddi bir iş olmalı dedirtiyor.

Dijital kral çıplak

Kriptoya dair daha fazla bilgi almak istediğinizi düşünün. Birçok ünlü üniversite başta ücretli online dersler olmak üzere farklı programlar sunuyor.

Diyelim ki kripto sektörünün önde gelen aktörlerine kimin danışmanlık verdiğini merak ettiniz. En büyük aktörlerden Digital Currency Group'un yönetim kurulunda Brookings Institution mütevelli heyeti başkan yardımcısı yer alıyor; danışmanlardan biriyse eski bir maliye bakanı.

Ana akımdan böylesine onay almışken "dijital kralın çıplak olduğuna" inanmaya kaç kişi yanaşır? Daha da önemlisi, kaç kişi bu dünyanın kanuni düzenlemelerle kısıtlanmasını ister?

Tüm bu ana akım kurum ve kişiler Brainard'ın da söylediği gibi son derece şüpheli bir sektöre neden paravan oluyor? Her ne kadar kripto sektörünün kendisi dolandırıcılarla dolu olsa da bu desteğin dolandırıcılık için verildiğini düşünmüyorum. Gayet dürüst görünen bir maaş çekini alırken çekteki imzaların sahtekarlara ait olduğunu sonradan fark ettiğiniz durumlar olabilir; hatta bizzat benim de başıma geldi.

Yine de işin içinde bazı maddi getiriler vardı, hala da var. Venmo kendi platformunda kripto alıp satanlardan kaç para kazanıyor, bilmiyorum ama bu hizmeti sırf hayrına sunmadığından eminim. Mesela Massachusetts Institute of Technology'nin online blokzincir derslerinin ücreti 3 bin 500 dolar.

Bana göre kripto bir nevi postmodern saadet zincirine dönüştü. Sektör havalı teknolojik jargon ve özgürlükçü cazibesi sayesinde yatırımcıları kendine çekti; gelen paranın bir kısmını saygınlık yanılsamasını yaratmaya harcadı ve bu yeni yatırımcılar getirdi. Neticede riskler artsa da bir süre için denetlenemeyecek kadar fazla büyüdü.

Brainard'ın konuşmasını farklı bir şekilde okumak mümkün: Kripto çöküşünün etkin düzenlemeleri siyaseten mümkün kılan bir fırsat sunduğunu söylüyor olabilir. Belki de kumarhane haline gelen kripto dünyası mali istikrara yönelik bir tehdide dönüşmeden önce bu fırsatı yakalamamız için çağrıda bulunuyordur.

Çok yerinde bir tavsiye. Umarım FED ve diğer karar alıcılar ona kulak verir. •

© 2022 The New York Times Company

Bir Dijon hardalı krizimiz eksikti!

Çip, buğday, ayçiçek yağı, doğalgaz derken tedarik zincirindeki sıkıntılar damak zevkine düşkün kesimin de tadını kaçırdı. Hardal tohumunda tedarik zincirininin bozulması, Fransa'nın ünlü Dijon bölgesi hardalında kıtlığa neden oluyor.

Dijon kentinin de yer aldığı Burgundy bölgesindeki hardalcılar, *Brassica juncea* adı verilen kahverengi hardal tohumunu bulamamaktan şikayetçi. Bunun 3 nedeni var: İlki Burgundy ve Kanada'daki hardal tohumu üretimini vuran iklim değişikliği, ikincisi savaş nedeniyle önemli bir tedarikçi olan Ukrayna'da tohum üretiminin durma noktasına gelmesi, üçüncüsü de malum nakliye işindeki sıkıntılar.

Tedarik sıkıntısı nedeniyle hardal tohumu fiyatları ikiye hatta üçe katlanmış durumda. Ancak, Djion Bölgesi Hardal Üreticileri Birliği Direktörü Luc Vandermeesen "Fransızların kişi başına yılda 4.80 euro hardal harcaması yaptıklarını, fiyat artışlarının aile bütçelerine yük olmayacağını" söyleyerek yürekleri yumuşattı! Ancak zamlı fiyatlara rağmen Dijon hardalı bulmak pandeminin ilk günlerinde Türkiye'de maske bulmak kadar zor. Fransız müzisyen Didier Marouani 25 market dolaşmasına rağmen Dijon hardalı bulamadığından yakınıyor. Korsika'da günün konusunun hardal kıtlığı olduğu konuşuluyor.

Fransız şefler de çok dertli! Paris 7'nci bölgedeki Garance adlı restoranın şefi Bertrand Chauveau "Dijon hardalının sadece salata soslarında kullanılmadığını, *remoulade* adı verilen ve genellikle soğuk ıstakoz ve yengeç tabaklarında sos olarak sunulan mayoneze sarı rengini vermesi nedeniyle çok kritik bir malzeme olduğunu" anlatıyor.

Haberi yazan Financial Times'ın Paris temsilcisi Victor Mallet bilgileri toplarken iki şeye şaşırdığını söylüyor: İlki Dijon hardalınının sadece Burgundy bölgesinde yetiştirilen tohumlardan yapılmayıp, Kanada ve Ukrayna tohumlarınının da kullanılmasına; ikincisi ise mayoneze sarı rengini veren tek katkının yumurta sarısı olmamasına… •

Teknoloji start-up'larında değerlemeler dibe vurdu

Başta finansal teknolojiler olmak üzere start-up'ların lale devri şimdilik bitti. Faizlerin sert yükseliş eğilimine girmesi, kripto paralar ve hisse senedi borsalarındaki düşüşler start-up'lardaki astronomik değerlemeleri aniden tersine çevirdi. Zarara hiç aldırış etmeden yatırım yaptıkları start-up'ların sadece büyümesine bakan girişim sermayedarları artık "Biraz da bilançonun kâr zarar tarafına odaklanalım" demeye başladılar.

Bu piyasanın sembol şirketlerinden biri Klarna. Şirket, e-ticaret alışverişlerinde "taksitle ödeme" sisteminin mucidi. Örneğin amazon.com'dan aldığınız bir ürünün ödemesini Klarna üzerinden yaparak taksitlendirebiliyorsunuz. Klarna'nın gelir modeli, müşteriden değil satıcı şirketten ücret almak. Türk bankalarının kredi kartlarında 10 yılı aşkındır uyguladığı "taksitlendirme" işi Klarna'nın 2018 sonunda 2.1 milyar dolar olan değerini 2021'de tam 46 milyar dolara kadar çıkarttı. (Bu işin mucidi Türk bankalarının tamamının değeri bile hiçbir zaman bu kadar olmadı)

2022 'deki ters rüzgardan en büyük darbeyi yiyen tabii Klarna oldu. Geçen yıl 147 milyon müşteriye hizmet veren şirket son yatırımını sadece 5.9 milyar dolar piyasa değeri üzerinden alabildi. 2021 zararı 700 milyon dolara yaklaşan şirkette ünlü Sequoia *exit* yaparken, BAE Devlet Fonu yeni yatırımcı oldu. •

BODRUMLU AYSU "AÇIK SU YÜZÜCÜLERİNİN EVEREST"İ DENİLEN MANŞ'I GEÇEN EN GENÇ TÜRK OLMAK İSTİYOR

Manş'a bir denizyıldızı

Yürü, bu yol şeref zafer yolu

Devrim Devecioğlu
dsevimay@gmail.com

Bu Nisan ayının ortalarıydı. Bir şey sormak için **Erman Aras**'ı aramıştım, bana *"Bugün annemi defnettik"* dedi. Bir anda ne yanıt vereceğimi bilemedim. Erman Bey'in annesine ne kadar bağlı olduğu bütün Bodrumluların malumudur, biricik yerli Bodrum mandalinasından yarattığı markası bile rahmetlinin adını taşır; "**Yadigar**"...

Hem zaten daha az evvel annesine veda etmiş bir çocuğa ne söylenebilir ki, anca kemküm edersiniz. Ben de tam onu yapmaya çalışırken Erman Bey *"Devrim bir şey diyeceğim"* dedi; *"Şu an taziye için bizim kapıdan karı-koca çok sevdiğim bir çift girdi. Görür görmez birden aklıma geldi, onların bir sıkıntısı var. Bodrum'da bir çaresini bulamadılar. Çözersen sen çözersin. Bak veriyorum telefonu, bir de sana anlatsınlar."*

"Ben neyi çözebilirim ki" falan dememe kalmadan pat diye verdi telefonu. Karşısındaki de bir şey anlayamadı, *"Buyurun ben* ***Yurdagül Türkoğlu***" diyebildi ancak... Neyse ki iki kadın konuşmaya başlayınca olay hemen çözüldü tabii: Kızları **Aysu Türkoğlu** 2001, Bodrum doğumlu. Ege Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi öğrencisi. Manş'ı geçmek istiyor. Ama bunu deliler gibi istiyor. Kendi imkanları ve Bodrum Belediyesi'nin desteğiyle geçen yıl başvuruda bulunmuşlar ancak pandemi koşulları yüzünden reddedilmiş. Şimdi ise sterlin olmuş 21 lira, başvuru ve yolculuk için en asgari harcamalar bile bir aile bütçesi için inanılmaz rakamlar tutuyor. Destek şart.

Önce bir an düşündüm; Türkiye'de hayalinin gerçekleşmesini bekleyen kaç milyon genç var, bir tek Aysu değil ki... Hem ben böyle sponsor bulma işlerine falan girmeyi hiç istemem. Bilmem de... Ama Erman Bey'in en zor gününde bile aklına bunun gelmesi ilginç. Bir de Yurdagül Hanım'ın telefonda konuşurken arada ettiği o laf var: *"Biz gururlu insanlarız Devrim Hanım. İstemeyi bilmeyiz..."*

Daha fazla uzatmadan *"Tamam"* dedim. *"İlgilenip, sizi arayacağım."* Tabii tek bir planım var, o da hatırımı kırmayacağını düşündüğüm hatırlı bir bilene başvurmak. Doğru düşünmüşüm. O bir bilenden 10 dakika içinde isim geldi: *"**Atila Türkmen**. Sponsor olmayı kabul etti, ama bir de sen anlat."*

Hemen konuyu açıklayıcı bir mesaj yazdım Atila Türkmen'e. Sonunda da dedim ki, *"Ülkesini terk etmek zorunda kalan bu kadar gencin içinden bir denizyıldızını tekrar denize atmış oluyorsunuz. (Üstelik Manş'a :)"*

Malum hikayedir: Bir adam okyanus sahilinde yürüyüş yaparken, kıyıya vurmuş denizyıldızlarını hızla tekrar denize atan bir adamla karşılaşır. Yürüyüş yapan adam, *"İyi de burada binlerce denizyıldızı var. Hepsini atmanıza imkân yok. Sizin bunları atmanız neyi değiştirecek ki?"* der. Yerden bir denizyıldızı daha alıp denize atan kişi, *"Bak onun için çok şey değişti ama"* karşılığını verir.

Mesajı görür görmez saniyesinde aradı Atila Bey, *"Tamam"* dedi, *"Ne gerekiyorsa yapalım."* Tabii hemen saniyesinde de ben telefona sarıldım: *"Erman Bey, sponsoru bulduk: Atila Türkmen. Tanıyorsunuzdur değil mi? Hani Türkmen Holding'in sahibi..."*

Bir rahatladı ki Erman Aras, *"Tanımaz mıyım? Olabilecek en doğru isim. Bizim The Bodrum Cup'ın hayata geçmesini sağlayan ilk büyük sponsorumuz. Deniz ve Bodrum sevgisi yüzünden İçmeler'de* ***ATM Yatçılık*** *diye tersane bile kurdu. Üstelik Aysu'nun babası* ***Mustafa*** *da İçmeler'den emekli. Ama Atila Bey acaba hangi markasıyla sponsor olacak, nasıl olacak oturup konuşmak lazım."*

Tabii bütün o prosedürü Erman Aras'a yıkıp, ben işin en zevkli tarafını üstlendim. O ana kadar boş yere ümitlenmemesi için hiçbir şeyden haberi yoktu Aysu'nun. Önce Yurdagül-Mustafa Türkoğlu'yla, sonra Aysu'yla bol kahkahalı, çığlıklı, hatta gözyaşlarına karışmış görüntülü bir konuşma yaptık.

İşte o andan sonra Manş'a geri sayım başladı. Bir yandan ATM Yatçılık'ın sponsorluğunda vize ve başvuru işleri ilerlerken bir yandan da Aysu antrenmanlarına hiç aksatmadan devam etti. Şimdilik plan, Aysu, babası Mustafa Türkoğlu ve yüzme antrenörü **Bengisu Avcı Erdoğan**'ın bu ayın sonuna doğru İngiltere'ye uçup Dover'a geçmesi. Sonra 28 ile 31'i arasındaki zaman diliminde hava ve deniz şartları hangi gün yüzmeye daha uygunsa Aysu'nun o gün Manş geçişini yapması... Vize konusunda sıkıntı yaşanırsa bu plan biraz ertelenebilir, ama bizim Bodrumlu denizkızını Manş'a atma hayalimiz aynen devam eder.

Çünkü biraz araştırıp dinleyince bile anlıyorsunuz ki "açık su yüzücülerinin Everest"i olarak kabul edilen Kanal'dan geçişi tarif etmek için "challenge" lafı bile az kalıyor. Bu yaptıkları bir "meydan okumak", "kafa tutmak" değil, direkt gidip Manş'a kafa atmak gibi bir şey. O yüzden ister bu ay gitsin ister gidemesin; ister Manş'ı geçsin ister geçemesin denizyıldızımız Aysu'yu cesareti ve çabası için bile baştan tebrik ediyoruz.

Karşında bekliyor seni tan yeri

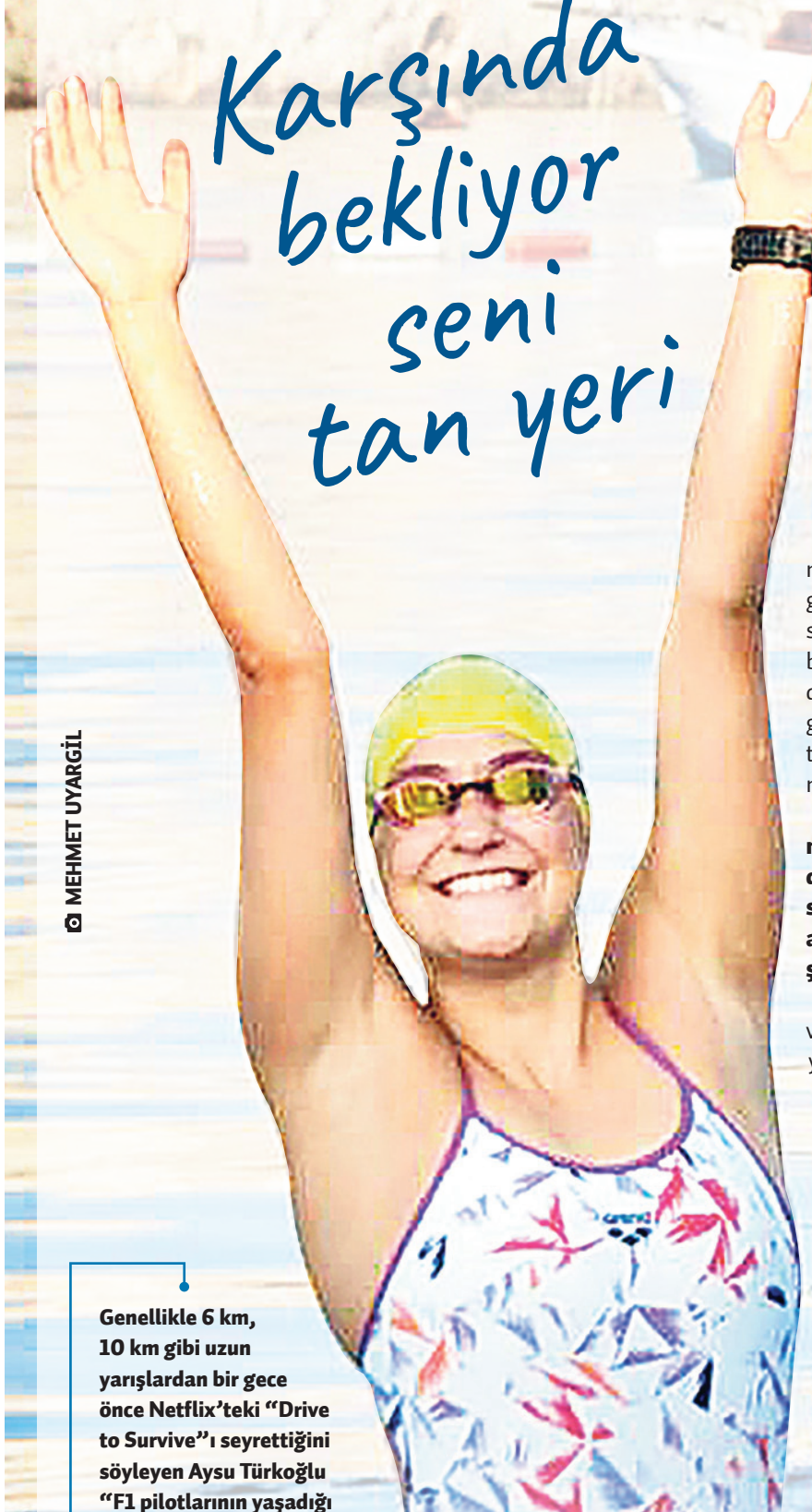

© MEHMET UYARGİL

Genellikle 6 km, 10 km gibi uzun yarışlardan bir gece önce Netflix'teki "Drive to Survive"ı seyrettiğini söyleyen Aysu Türkoğlu "F1 pilotlarının yaşadığı zorlukları izliyorum, beni çok ciddi motive ediyor" dedi.

Aysu Türkoğlu'yla bayramın birinci günü, sabah 7'de günlük yüzme antrenmanı için gittiği Bodrum Mahfel Plajı'nda buluştuk. Keşke sesindeki heyecanı, kahkahalarını, o son derece doğal tepkilerini de buraya yansıtabilseydik, ama en azından sorularımıza verdiği yanıtlar şöyle:

-En tedirgin olduğun şey nedir şu anda?

İngiltere vizesini elime almak... Geçen sene bu yüzden gidemedik. Ondan önceki sene de pandemi yüzünden başvuramadık. Bunun dışında açıkça söylemek gerekirse geçiş ve yüzme hakkında hiç tedirgin edici bir şey düşünmüyorum.

-Daha önce hiç görmediğin, inanılmaz zor bir denizde, büyük olasılıkla 11 saatten fazla yüzeceksin, ama seni tedirgin eden bir şey yok, öyle mi?

Çünkü iki yıldır bürokratik ve diğer zorlukları o kadar çok yaşadım ki suda yaşayacağım hiçbir şey beni şu an düşündürmüyor. Bir de zaten çok fazla antrenman yaptım, artık soğuğa ve mesafeye dayanıklı olduğuma inanıyorum.

-Şu an Bodrum'da girdiğimiz deniz suyu sıcaklığı kaç derecedir?

23 derece falan. Benim orada gireceğim 16.5 civarı olacak. Bu Şubat ayında Bodrum'da da su 16.5 dereceydi ve sorunsuz 6 saat yüzdüm. Üstelik rüzgar 24 knot'tı.

-En soğuk kaç derecede yüzdün?

Antrenmanlar sırasında buz dolu küvete de giriyorum, ama en soğuk sanırım yüzme antrenörüm Bengisu'yla kışın Urla'da girdiğimizdi. 11.8'de yarım saat yüzdük. Daha fazla kalsak sağlıksız olurdu.

-Soğuk suya karşı nasıl hazırlanılır?

Kesinlikle önce kafada bitiyor. Ben normalde zaten sıcağı hiç sevmeyen biriyim. Kışın bile evde yalınayak dolaşan bir tipim. Ama öyle bir soğuk karşısında tabii kendinize bir komut vermeniz şart. Ben de her antrenmanda "Giriyorsan bir an önce gir ve bitir" kafasıyla giriyorum suya.

-Sadece konsantrasyonla değil, vücudu da hazırlamak lazım herhalde; nedir o "yüzücü vücudu" dedikleri, mesela sen kaç kilosun, boyun kaç?

Boyum 1.73, kilom da 66. Başlarda kilo almak konusunda epey sıkıntı çektim. Çünkü kara antrenmanlarında nabzım çok yükseliyordu, 240'ı gördüğümüz oldu. Gerçi bir dakika içinde 150'lere iniyordu, ama kilo alamıyordum. Diyetisyenimin bir ara benden 20 yemek kaşığı makarna yememi istemişliği vardır yani. Çünkü uzun mesafe yüzerken karbonhidrat bitiyor vücutta ve yağdan yemeye başlıyorsunuz. Dolayısıyla benim Manş'ta sadece kas değil, yağ kütlesine de ihtiyacım var.

-Nedir şimdi oranların?

Progesyonel vücut analizine göre 19 kg yağ kütlem var. Diyetisyenim Banu Güner de Bodrumspor'da yüzücü zaten ve şu anki durumumdan çok memnun.

-Başka kimle çalışıyorsun?

Şafak Temur'la kuvvet antrenmanları yapıyorum. Eskiden yine dayanıklıydım, ama bu kadar kuvvetli değildim. Şafak Hoca'yla antrenmanlara başladıktan sonra suyu çekiş gücüm bile çok fark etti. Ama onunla da kalmadık, maratoncular için psikolojik antrenmana geçtik.

-Mesela?

Mesela dik bir yokuş düşünün. Geçtik aşağı tarafa, bildiğimiz traktör tekerleğini beş dakika boyunca kaldırıp, atıyorum. Sonra üstünde iki tane burpee yapıyorum. Sonra tekrar atıyorum, yokuşun başına kadar böyle... Bu bir kendi sınırlarını zorlama antrenmanı. Veya karnımın üzerinde 10 kilo ağırlık var, bir yandan ayak vuruyorum, bir yandan da hortumla burnuma su tutuluyor. Ama ağzım açık, ağzımdan nefes alabiliyorum.

-E bu işkence?

İşkence değil, stres altında da dayanıklılık antrenmanı. Bunlar insanı o kadar çok geliştiriyor ki, bir süre sonra "E tamam canım, ben neleri yaptım, Manş mı bana zor gelecek" oluyor kafan...

-Peki Manş'ta yüzme fikri aklına ilk ne zaman girdi?

2016 yılındaki Aquamasters yarışından hemen önce Manş'ı geçmiş olan yüzücüleri kürsüye davet edip plaket vermişlerdi. Onları kürsüde görünce "Ne güzel bir parkur" dedim içimden, "Demek Manş diye bir şey varmış." Daha sonra Bengisu ve Nesrin Abla'nın (Manş'ı 39 yıl arayla geçen iki Türk kadını) hikayelerini öğrenince daha da bir beni kendine çekti.

-Tam olarak çeken ne?

Uzun yüzülmesi ve olayın denizde geçiyor olması. En büyük faktör bu. (Bunu o kadar hesapsız, doğal bir ifadeyle söylüyor ki...)

-"Olayın denizde geçiyor olması", öyle mi?

Valla bu şekilde... Denizde olmayı çok seviyorum, doğrusu bu. Çekiyor beni böyle... Bir de tabii ailemin gururlanacağı bir şey yapmak istedim hep. Çünkü her baba veya anne sabahın 6'sında seni antrenmana götürmez, geldiğinde sana özel yemeğini hazır etmez. Bunu bir yıl, beş yıl değil, 14 yıldır yapıyorlar. Onlar olmasa ben burada olamazdım. O yüzden ben de onlar için bunu yapmak istiyorum. Zaten şu an sesim bile titriyor... (Sadece sesi titremiyor, gözleri de yaşarıyor.)

-Peki ya ilk seferde geçemezsen?

Hiç böyle bir şey düşünmüyorum. Niye düşüneyim ki... Cidden yani. İşin bu kısmını şimdiye kadar daha hiç düşünmedim.

-Tam da içimden istediğim cevabı verdin...

Kesinlikle "gideceğim ve yapacağım" kafasındayım ben. Nesrin Abla ve Bengisu da söyledi, bu aslında kafada biten bir iş. Evet daha önce Manş'ı görmedim, orada hiç idman yapmadım, ama eksilerin değil artıların üzerindeyim ben. Soğuksa ben zaten soğuğu seviyorum. Akıntıysa, başaranlar da aynı akıntıda yüzdü. Demek ki ben de yaparım.

-O zaman ben seni hiç bu sorularla aşağı çekmeyeyim çünkü sen olmuşsun artık; bunu bozmamak lazım...

Yok hayır hayır, siz istediğinizi sorabilirsiniz. Zaten çevremden o kadar çok soru alıyorum ki, alıştım artık.

-En çok ne soruluyor?

"Köpekbalığı var mı?"

-Var mı peki?

İki ablam da su çok soğuk olduğundan köpekbalığının gelmediğini, sadece eğer hava kapalı olursa hem yüzeyde hem de derinde çok deniz anası olduğunu, ama hava güneşliyse deniz analarının sadece suyu çekme hizamda olduğunu söylediler. Bir de zehirli yosunlar varmış sanırım. O şekilde.

-(Yine o kadar normal bir şeymiş gibi anlatıyor ki, yüz ifadesini görmelisiniz) O şekilde diyorsun yani?..

Sordum nasıl korunuyorsunuz diye, acısı gidince gidiyor dediler.

-Peki hiç sana şans getireceğine, seni koruyacağına inandığın bir uğurun var mı?

Tamamen anneanne, babaanne ve anne duası... Ama bir tek şunu yapacağım; elma yağı vardır, Bodrumlular bilir. Köylerde eski teyzeler, nineler yapar bunu. Her yerde satılmaz. Adaçayını damıtarak yağını

ATM Yachts & Design

Aysu'nun sponsorluğunu üstlenen Türkmen Holding bünyesindeki ATM Yatçılık, 2004'ten bu yana Bodrum İçmeler'de yelkenli ve motor yat üretiminin yanı sıra onarım, bakım ve kışlama hizmetleri de veriyor. 60 metre iskelesi olan 10 bin m2'lik tersanenin beğeni toplayan modelleri: 27 metrelik Ladies First, 28 metrelik Portobello, 27 metrelik Golden Touch yelkenlileri ile 12 metrelik motor yat Yellow Chocolate.

atıyoruz!

Manş geçişinde dünya rekoru Avustralyalı maraton yüzücüsü Trent Grimsey'e ait: 6 saat 55 dakika. Murat Güler , 1954'teki üçüncü denemesinde kanalı geçen ilk Türk olmayı başarıyor. 9 saat 2 dakikayla hala Türkiye rekorunu elinde tutan Erdal Acet için ise Fuat Saka'nın "Erdal Acet" adında bir şarkısı var.

MANŞ'I GEÇEN İLK TÜRK KADINI NESRİN OLGUN ARSLAN:

"Atla, yüz ve karşı kıyıdan çık Aysu!"

-Erdal Acet, 76'da Manş'ı 9 saat 2 dakikada geçerek dönemin dünya rekorunu kırdı: Adanalı. "Manş'ın şifrelerini çözen antrenör" Kutal Özülkü, Adanalı. Muharrem Gülergin, yıllarca sutopu ve yüzmede milli takım kaptanlığı yaptı: Adanalı. 29 defa Türkiye şampiyonu olan Yenilmez Armada takımı, Adanalı. Ve tabii siz, Nesrin Olgun Arslan… 79'da Manş'ı geçen ilk Türk kadınısınız ve siz de Adanalısınız. Nedir bu işin sırrı, Seyhan Nehri mi? Tesadüf değil herhalde…

Değil değil, Adana yüzmenin beşiği kabul edilir. Yani Adana'nın genetiğinde yüzmeyle ilgili farklı bir gen vardır.

-Ama bir deniz kültürü yok?

Deniz kültürü yok, deniz 50 kilometre uzağımızda, ama yüzlerce kilometre sulama kanallarımız var.

-Yani bir Çukurova mucizesi daha mı?..

Ee tabii, çünkü o zamanlar Çukurova pamuk-tahıl ambarı, ama su yok. Onun için de tek yol Seyhan Baraj Gölü'nden her yere yüzlerce kilometre kanallar yapmak. Ve kanal kenarlarında hiçbir önlem yok. Yaz gelince bütün çocuklar o kanallara giriyor. Boğulma vakaları çok fazla. Onun için de anne babalar yüzme öğrensinler ki boğulmasınlar diye daha çok küçük yaştan itibaren çocuklarına yüzme dersleri aldırıyor. Bu o kadar ilgi görüyor ki artık bütün antrenörler Adana'da sulama kanallarını gezer hale geliyor, yetenekli gördükleri çocukları alıp özel olarak eğitmek için…

-Kanalda yüzmek de daha fazla kondisyon ister, değil mi?

Elbette akıntıya karşı yüzmek sporcuyu çok güçlü yapar. 3 km'lik bir akıntıdan daha güçlü olmalısın ki orada yüzebilesin… Ben de antrenmanlarımın çoğunu sulama kanallarında akıntıya karşı yaptımdı.

-Hele de bir maraton yüzücüsü için güç çok önemli tabii…

Çokkk… Dayanıklı olacaksın, sabırlı olacaksın. Yalnız bir spor. Antrenmanlar yalnız. Saatlerce yapayalnızsın. Maratonlarda yapayalnızsın.

-Tribün yok, alkış yok…

Kimsenin senden haberi bile yok. Suyun ortasında saatlerce sadece kendinlesin. Ve o sırada hep beyninle mücadele ediyorsun. Ben mesela hep söylerim, "Beynimle yüzdüm, beynimle başardım" diye. Her saniye zihnini uyanık tutabilen bir yapının olması lazım. Başka türlü mümkün değil. Çünkü çok acı çekiyorsun.

-Siz Manş'ı geçerken 16 derece suyun içinde neredeyse 16 saat yüzdünüz; yorgunluk ve üşümeyi hayal bile edemiyorum, ama bir de herhalde çok sıkılmışsınızdır…

Notlar

Adanalı yüzücümüz maraton gözlemcilerini şaşkına çevirdi

70 KM. YÜZDÜ:

Nesrin öğretmenin Manş zaferi

BRAVO NESRİN:

Off hem de çok sıkıldımdı.

-Nasıl oyaladınız kendinizi?

Habire sayı saydım. 1000, 1100, 1200, 1300, şaşırıyorum neydi diyorum. Sonra "Amannn boşver baştan başla Nesrin" diyorum, hadi bir daha 1,2,3 sürekli kulaç sayıyorum. O arada şarkı söylüyorum.

-Hangisini mesela?

"Nihansın dideden ey mesti nazım"ı severim, ama onunla yarış bitmez. O zamanlar en güzeli Füsun Önal'ın "Senden başka senden başka"sıydı. O şarkının sayesinde Manş'ta çok kulaç attım. Tabii bir de sayılar… Kendime dair ruh analizleri, geçmiş analizleri, gelecek planları… Çünkü beyni devamlı uyanık tutmam lazımdı. Yapmazsam halüsinasyon riski var. Hipoterminin etkisiyle insan bir süre sonra zaman ve mekan kavramını yitirmeye başlıyor. Bazıları bilinçsizce geri dönüyor, bazıları kendi etrafında dönüyor, bazıları tekneden kaçıyor. Zaten öyle bir an geldiğinde hakem bir sağlık problemi olduğunu anlayıp yüzücüyü tekneye alıyor.

-Biz hep Manş için İngiltere'yle Fransa arasında deriz, ama asıl Atlas Okyanusu'yla Kuzey Buz Denizi (Arktik) arasında…

İşte o Kuzey'den zaten üstten üstten geliyor böyle soğuk, resmen bir buz akıntısının içinde yüzüyorsun. İnsanı müthiş rahatsız edici bir duygu.

-O zaman da sudan çıkma isteği uyanıyordur tabii…

Hah işte orada çıkma isteği uyanırsa çıkıyorlar. Çıkma isteği uyanmayacak! "Yapamayacağım, üşüyeceğim, ya bitiremezsem" gibi bir mesaj kesinlikle yok. Çünkü en ufak bir belirsizlik bulduğu anda beynin seni hemen negatife götürüyor. "Çıksam bak ne güzel battaniyelere sarılırım" diyor. Onu dediği anda da insanlar çıkıyor. O yüzden beynini bir an bile boş bırakmayacaksın. Onu hep meşgul edeceksin. Hiçbir belirsizliğin olmayacak. "Üşümeyeceğim, kesinlikle bitireceğim, ne olursa olsun bitireceğim." Hep bunu diyeceksin kendine. Aysu'ya da söyledim bunları, çünkü bu zorlukların hepsi Aysu'nun da başına gelecek. Hiçbir yere benzemeyen bir deniz orası. Lanet bir suyu var, lanet bir akıntısı var. Yani resmen bir dev, bir canavar.

-Ama siz yendiniz o devi?

İkinci kere gittiğimde yanımdaki kızlara öyle bir şımarıklık yaptımdı, "Manş ben gene geldim, seni yeneceğim" falan diye. Sonra hemen dedim ki, "Yok yok şaka yaptım, sen en büyüksün!" O olağanüstü bir varlık, benim onunla mücadele etmek ne haddime… Ancak iyi geçinirsem o bana izin verir kendisini yenmemi, anladınız mı? Ona saldırarak değil, ancak onunla bir olarak, onun suyuna giderek onu yenebilirsin. O dev benimle birlikte olmalı. Bunu yüzerken de hissettimdi; akıntısına kendimi bırakarak, o devin yardımıyla daha hızlı yüzdüğümü düşünerek bitirebildimdi o maratonu. Denizin insana ders niteliğinde verdiği, ömür boyu kullanabileceğiniz bir felsefesidir bu.

-Siz bir de çok güçlü bir gelgit engeliyle karşılaşmışsınız…

Tabii ben aslında 11'inci saatte sahildeki insanları görmüştüm, varmama 750 metre gibi bir şey kalmıştı. Ama birden baktım mesafe çoğaldı. Tekneye baktım, hepsinin suratı asık. Ne oluyor dedim; medcezir dediler. Meğer o sırada aralarında kavga kopuyormuş. Kaptan diyor ki, "Bu medcezir 5-6 saatte bitmez, yüzücünün de o kadar saate gücü yetmez, biz bu kızı alıp Dover'a dönelim." Manş geçişini izlemeye gelen gazeteci Faruk Zabcı ise "Hayır" diye diretmiş, "Bu kız bunun için geldi, o bitti demeden dönmeyeceğiz." Bunun üzerine ikinci bir akıntı rotasını kullanmaya karar vermişler. O akıntıyla ben 4 saat fazladan yüzdüm yani. Manş kuş uçuşu 33 km ise ben 50 km'den fazla yüzmüş oldum. **-Nasıl inat edebildiniz o kadar?**

Omzumdaki boynumdaki bütün sakatlıklar ortaya çıkmıştı, artık sol kolumu çekemez bir haldeydim. Ben de "Nesrin madem kolunu çekemiyorsun ayağını hızlı vur" dedim. Ama bunu sürekli söyledim; "Nesrin ayak vur, Nesrin ayak vur, Nesrin ayak vur…" Fakat tabii yüz yüz bitmiyor. Yüz yüz bitmiyor. Artık teknedekilerle kavga etmeye başladım. Her şeye kızıyorum, ama aslında o kızgınlık, o sinirle çok iyi motive oldum. Sonunda bana bir burnu gösterdiler. Oradan bir 100 metre daha hızlı yüz, med cezirin çekilme hızı orada yavaşlıyor dediler. Tamam dedim. Baktım artık kumları görebiliyorum. En son ayağım suyun içinde yere değdi, Allahım Yarabbim nasıl mutluyum, ama hakem kayıkla yanıma geldi, "Hayır" diyor , "Bitirmek için sudan tamamen çıkman lazım." "Hay Allah belanı versin senin!" diyorum, artık Türkçe neler sayıyorum o sırada tahmin edersiniz… Tabii 15 saat 47 dakika yüzmüş biri nasıl ayağa kalkacak. Ayağa kalkıyorum, pat düşüyorum. Sonra en iyisi emekle Nesrin dedim. Sahil taşlık, dizlerim paramparça oldu, ama emekleyerek çıktım, kumların üzerine sürüne sürüne vardım, hakem bastı kronometreye "Finish" dedi. 30 saniye kadar bayılmışım. Sonra uyandım ve dedim ki "Aaa ben bitirdiğimde ağlayacaktım. Buna karar vermiştim. Benim ağlamam lazım." Ama akciğerim o kadar göçmüş ki içine a a a a yaptım ama ağlayamadım. Ona hala çok üzülürüm, çok istedimdi, ama ağlayamamıştım.

-Peki şimdi bir hayal edelim mi: Aysu Dover'da Shakespeare Kayalıkları'nda… Gece sabaha karşı 3… Karşısında Manş duruyor. Birazdan teknenin korna sesiyle start verilecek. Ona en son ne derdiniz? Saatlerce aklında neyi tutsun?

"Atla, yüz ve karşıdan çık!" Bu kadar. Gerisi hiç önemli değil. Atla yüz ve karşıdan çık Aysu!

Arslan 65 yaşında ve hala yarışlara katılıyor.

çıkarıyorlar. Onu alıp birer damla göbek deliğinize, kasıklarınıza, ayak altınıza sürüp, bir damla da parmağınızın ucundan emersiniz, üşümeyi, karın ağrısını engeller. Engellemese bile psikolojik olarak bana öyle geliyor. O yüzden tek uğurum Bodrum'un elma yağı olacak yani.

-Peki ama daha vazelinli yağlar varmış, onları sürmeyecek misin?

Oooo onları herkes sürer, ama elma yağını Dover'da kim sürer benden başka? Tabii vazelin ve lanolin (koyun yünü yağı) karışımını da kesinlikle sürmem şart, o ayrı. Çünkü yüzmeye başladıktan 3 km sonra sürtünmeden dolayı enseniz ve kasıklarınız kesilmeye başlıyor. Vazelinli karışım hem bir tık soğuktan koruyor hem de o tahrişi azaltıyor.

-Manş'tayken böyle acı çektiğin zor bir anında seni en çok ne motive eder acaba?

Babam! Bengisu sadece antrenörüm değil, benim artık ikinci ablam gibi bir şey, teknede onun olması benim için çok önemli, ama babamın da teknede olacağını bilmek bana iyi geliyor. Yıllarca beni idmanlara o götürdü, saatlerce izledi, artık sudaki her hareketimi ezbere biliyor. Zaten babam demek aynı zamanda annem ve ablam da demek. Onu teknede görmekle bütün ailemi de orada göreceğim.

-Geçişi kaç saatte tamamlamayı planlıyorsun?

10.5, 11 saat olursa ne güzel. Ama 12.5 saat de olsa hiç üzülmem. Çünkü tam denizin ortasındayken hava patlayabilir, medcezir olabilir… Poseidon'un işine karışılmaz.

-O kadar saat zihnini nasıl oyalamayı düşünüyorsun?

Ben uzun yüzüşlerde şarkı söylerim, ama hep beni yükselten şarkılar… Sia'nın şarkıları mesela, sonra Türkçe poplar başlar, araya Galatasaray marşları bile karışıyor. Bir de şeyi söylüyorum, "Yürü bu yol şeref zafer yoluuu, karşında bekliyor seni tan yeri…" (İleri Marşı) Yorulduğum zaman söylediğimde bayağı fişekliyor beni.

-Mesela sanatçılardan en sevdiğin kimler var?

Çok, ama hemen ilk aklıma gelen Can Bonomo. Bir de Fazıl Say'ı çok severim. Sabahla akşam antrenmanı arasında öğlen uyurum, ful arkada Fazıl Say açıktır. Uyurken bile besleniyorum ondan çünkü… Hatta gece bile Fazıl Say'ın playlist'ini açıp yatıyorum, o kendi kendine bitiyor. Mesela geçen yıl vize alamayıp gidemediğimiz için çok çökmüştüm. Bir hafta boyunca yataktan kalkmadan sadece Fazıl Say'ın "Nocturne" yorumunu dinledim.

-Tam Manş'ın ortasında yorulup kaldığın bir anda sana destek mesajı atarmış?..

Uçulur herhalde… Ama sadece Fazıl Say değil, hiç tanımadığım, bilmediğim bir insan da bana destek mesajı atsa o da benim için çok etkili olur. Denizin ortasında kimseyi görmesem de birilerinin bana inandığını bilmek beni hep daha çok yüzmeye motive eder mutlaka…

AYSU'NUN KOÇU MANŞ'I 2018'DE GEÇEN BENGİSU AVCI ERDOĞAN:

Şu anda tek sıkıntımız Dover'a gidebilmek

-Kaç yıldır Aysu'nun antrenörüsünüz?

2018'den beri. O yıl Manş'ı geçmiştim ve Aysu bana gelip "Ben de geçmek istiyorum" dedi. Böyle başladık.

-Peki sizin için Manş'ı geçen en genç Türk mü, en hızlı geçen Türk kadını mı, ne dememiz gerekiyor?

İlk denememi 2017'de 21 yaşındayken yaptım, ama geçişi 2018'de başardığımda ben de tıpkı Nesrin Hanım gibi 22 yaşındaydım. En genç diyemeyiz. 11 saat 29 dakikayla daha hızlı geçmiş olabilirim, fakat bana göre o da çok belirleyici değil, çünkü orayı geçen insanlarla konuşmaya başladığınızda şunu fark ediyorsunuz: Hiçbir geçiş aynı koşullarda yapılmıyor, herkese farklı davranıyor İngiliz Kanalı… Dolayısıyla karşılaştırma yapmak gerçekten çok zor, önemli olan Kanal'ı geçmek.

-"Manş" mı diyoruz, "Kanal" mı?

Sadece Fransızlar "Manş" diyor, gerisinin tamamı "İngiliz Kanalı" (English Channel) der.

-Manş daha kısa… Peki Aysu için bir Manş hedefiniz var mı? 11.29'dan daha kısa sürede mi geçsin yoksa en genç Türk mü olsun; nedir plan?

Aysu'nun hedefi Manş'tan geçiş yapan en genç Türk yüzücü olmak. Şu an 21 yaşında. O yüzden Ekim başında sezon bitmeden gidip yüzmesi şart. Çok zor bir hedef bu. Manş'ı geçmek isteyenlerin yüzde 50'si başarısız oluyor, başaranlar da genellikle ikinci, üçüncü denemesinde bunu yapabiliyor.

-Siz ilk denemenizde hipotermiye yakalanmıştınız…

Manş'ta su bu zamanlar 15-18 derece arasında değişiyor. Eğer doğru şekilde beslenmeyip antreman yapmadıysanız bir süre sonra yorgunlukla da birleşince hipotermi kaçınılmaz. Ben ilk denememde yeterli antreman yapmıştım, ama soğuk su konusunda hazırlıklı değildim.

-İlk kaçıncı saatte, ne hissettmiştiniz?

Beşinci saatten itibaren çok üşümeye başlamıştım. Önce el ve ayak parmaklarım hissizleşti. Vücut kendini hemen korumaya alıyor zaten, önce el-ayak, sonra gitgide yaşamsal organlara doğru çekiliyor. Yaklaşık 2.5 saat mücadele ettim. Hiç durmadan ağlıyordum. Bırakmamak için çok direndim, ama artık yüzümü de hissetmemeye başladığımı görünce hakem 7 küsuruncu saatte

Aysu, koçu Bengisu ile birlikte.

Devamı bir sonraki sayfada…

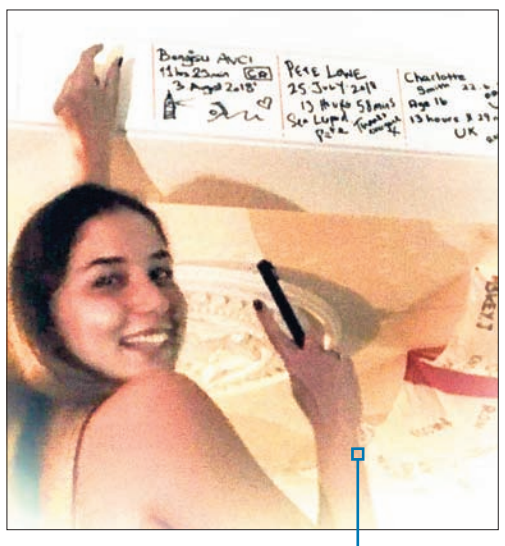

En az 95 yıldır yapılan solo yüzmelerin yanı sıra "relay swim" denilen 4'lü 6'lı takım geçişleri de var. Dolayısıyla White Horse'un duvarları dolmuş, Bengisu adını Les Fleurs'ün duvarlarına yazıyor.

aldı beni sudan.

-Sizce Aysu hazır mı böyle bir zorlanmaya?

Aysu şu an tam bir yüzücü vücuduna sahip diyebiliriz. Tam istediğimiz oranda yağ kazandı. Tabii burada yağdan kastımız deri altındaki kahverengi yağ hücrelerinin artırılarak vücudun soğuğa adaptasyonunu geliştirmek. Diyetisyeninin sayesinde yavaş yavaş istediğimiz o kütleye ulaştı. Ben de geçiş günü geldiğinde bu besin desteğini aynen devam ettireceğim. Zaten teknedeki asıl görevim bu, ihtiyaçlarına göre Aysu'ya yiyecek takviyesi yapmak.

-Sporcuların geçiş boyunca tekneye dokunması yasak diye biliyorum…

Yasak, ama yüzüş sırasında birkaç saniyelik kısa konuşmalarımız olacak; tempon iyi gidiyor o yüzden şunu vereceğim, önümüzde akıntı daha fazla olacak sana buna yönelik bir şeyler hazırlayacağım, miden nasıl, nerende ağrı var vs gibi küçük küçük konuşmalar yapacağız.

-Neden küçük?

Biraz uzun konuşsak akıntı Aysu'yu geri sürükler. Kısa mesajlarla anlaşıp, ona göre bir beslenme hazırlayacağım: Karbonhidrat jelleri, izotonikler, kas yapısını onarıcı içecekler… Sonra bunları küçük shaker'lara koyup ona atacağım.

-Başka ne gibi sıkıntılar çıkabilir karşınıza?

Bir kere Kanal'da ciddi bir deniz trafiği var. Yanımızdan büyük yük gemileri geçiyor biz yüzerken. Sonra belli yerlerde zehirli yosunlar olabiliyor. Bazılarına deniz anaları daha çok denk gelir, bana yosunlar çok denk gelmişti. Her şeyin her an değiştiği bir deniz. Mesela bir anda 7-8 metre yükseliyor ve su alıp sizi başka bir tarafa atıyor. O yüzden belli zamanlarda akıntıya karşı yüzüyorsunuz. Tek bir akıntı yönü de yok, çok değişik akıntılar var. Dümdüz geçemiyorsunuz Kanal'ı. Örneğin kuş uçuşu 21 mil, yani yaklaşık 33-34 km iken, benim total geçişim 46 km'yi bulmuştu.

-Yüzmeye gece başlamak sinir bozucu mu?

Zaten en büyük zorluklarından bir tanesi de o. Tekneden korna sesi geldiği anda kapkaranlık, çok soğuk bir suya atlıyorsunuz. Kafanızda fosforlu bir ışık, tamamen simsiyah bir boşluğa doğru yüzüyorsunuz. Ben 03'te girmiştim, Aysu'da değişebilir. Denizin yükseliş ve alçalış saatine göre karar veriliyor.

-Dover'da hep Shakespeare Kayalıkları'ndan mı atlanıyor?

Bir orası bir de Samphire diye bir koy var, ben ikincisinden atlamıştım.

-Peki Fransa'da hep aynı yerden mi çıkılıyor; Cap Gris-Nez'den?

Yok, her zaman farklı yerden çıkılıyor. Hızlı yüzücüler genellikle Cap Gris-Nez'ye düşüyor. O kadar hızlı bir yüzücü değilseniz yan tarafta plaja veya bir sonraki boşluğa çıkabiliyorsunuz. Ama eğer siz belirlenen aralığın da dışında kaldıysanız kaptan yüzüşü bitirip sizi çıkarabiliyor.

-Neden hep İngiltere'den Fransa'ya doğru yüzülüyor?

Yıllar önce Fransa'dan İngiltere'ye de yapılıyormuş, ama şu an bütün geçişler İngiltere'den Fransa'ya… Neden olduğunu bilmiyorum.

-Dover'da yüzücülerin geçişten sonra adlarını duvara yazdıkları White Horse adında bir pub varmış; siz de yazdınız mı?

Yazmak için gittim, ama dolmuştu. Kardeş bir barla anlaşmışlar; Les Fleurs diye, oraya yazdım. Aysu da Les Fleurs'e yazacak inşallah…

-Siz aslında kendi rekorunuzu kıracak sporcuyu çalıştırıyorsunuz; neden?

Benim öyle hırslarım yok. Ayrıca bunu yapan bir sporcunun antrenörü olmak da bir kariyer. Ve tabii bir de Aysu'nun yeri bende çok başka.

-Bir de zaten sizin "Oceans Seven" gibi bir hedefiniz var; Manş ayağını bitirdiniz, kalan altı etap ne zaman?

Aslında hepsini arka arkaya yüzme hedefim vardı, ama araya iki yıl boyunca pandemi girdi. İlk fırsatta Catalina'dan başlamak istiyorum. Amerika açıklarında Catalina Adası'ndan Los Angeles'a doğru yüzülen bir parkur, 34 km. Orada köpekbalıkları da var.

-Niye yapıyorsunuz bunu?

Bilmiyorum. Şöyle diyebilirim ya da… Gerçekten şu an içimden gelen yanıt şu: Biz orada olmayı çok seviyoruz. Suda kendimizi zorlamayı, kendi limitlerimizi görmeyi çok seviyoruz. Ve şeye de inanıyorum, Jaws filmindeki gibi olmuyor hiçbir şey. Biz onların yaşam alanına giriyoruz aslında, biz onları rahatsız ediyoruz. Genelde de zaten köpekbalıkları insanlara değil, insanlar köpekbalıklarına daha çok zarar veriyor. Böyle baktığınız zaman orada yüzmek de normalleşiyor gözünüzde.

-Sizin bir sponsorunuz var mı?

Benim yok, bu şartlarda sponsor bulamıyoruz. İki yıl önce Kanal için kayıt yaptırırken sterlin 6 liraydı, şu an 21 lira. O yüzden de gidemiyoruz zaten. Aysu çok şükür buldu bu sene. Ve o kadar önemli ki bir sponsorunun olması. Çünkü ona inanan birisi var. Aysu Manş'ı geçerken o insan için kendini daha çok zorlayacak. O akıntılı, buz gibi suyun içindeyken en yorulduğu anda bile birisi için daha yüzüyor olacak.

-Bir kulaç daha yani…

Kesinlikle… Ben Kanal'ı geçerken teknede annem de vardı, arada kısa kısa, bana gelen destek mesajlarını iletiyordu; "Bak arkadaşın şunu yazmış, bilmem ne hocan devam et diyor"…Ben de "Tamam anne" diyordum ve gerçekten o aldığım güçle devam ediyordum. Onları duydukça "Biraz daha gidebilirim, biraz daha gidebilirim" diyordum hep kendime…

-Peki geçiş günü belli olduğunda biz o gün Aysu için ne yapabiliriz?

O geçiş günü geldiğinde @bengisuavci ve @aysu.turkoglu hesaplarımıza gelen her şeyi tekneden ona her vakit bulduğumuz anda iletiyor olacağım. Göndereceğiniz her destek mesajıyla ona bir kulaç daha fazla attırmış olursunuz, buna emin olun. Bizim için çok önemli bu. Zaten o gün GPS bilgilerimizi de paylaşırım, isteyenler geçiş boyunca Aysu'yu tek bir nokta olarak oradan da takip edebilirler. Yeter ki Aysu vizesini alıp bir an önce Dover'a gidebilelim.

-Son ve zor soru: Ne diyorsunuz, sizce Aysu ilk denemesinde Manş'ı geçebilir mi?

Aysu soğuk konusunda benden daha dayanıklı. Özellikle son iki yıldır çok azimli. Şu an tek sıkıntımız Dover'a gidebilmek. Onun dışında çok büyük bir terslik olmazsa başaracak. •

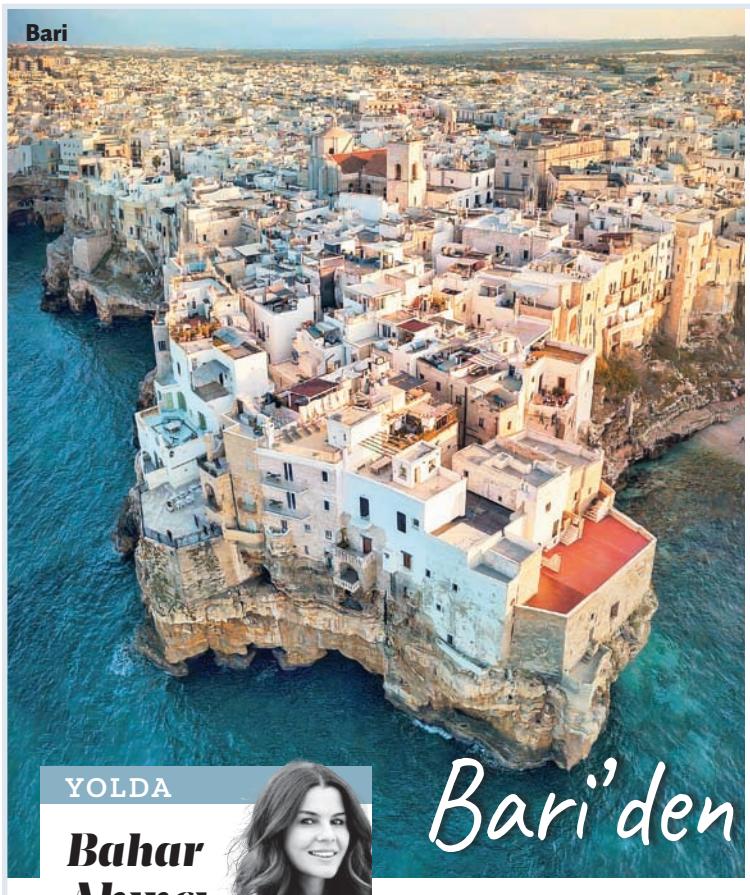

YOLDA

Bahar Akıncı

@baharakinci

Öteki İtalya

Bari'den Polignano a Mare'ye

Öğlen ne yenecek? Akşama ne pişecek? Hangi sahilden denize girilecek? Zeytinler hangi gün toplanacak? Bağlar bu yaz nasıl üzüm verecek? Balığa mı çıksak? Bu soruların yanıtlarını arayan insanların diyarı Puglia'dayız. Sakin olun, burada her şeye vakit var

1950'lerin İtalya'sına yolculuk… Çizmenin topuğunda yer alan Puglia bölgesinin yarattığı ilk izlenim tam olarak bu. Sahillere, bozulmamış Orta Çağ kabalarına, asırlık zeytin ağaçlarına, Fellini filmlerinden fırlamış gibi meydanlara, Barok çeşmelere, minicik şapellere, daracık sokaklara, plajdan dönen neşeli İtalyanlara rastlayacağınız, tabir yerindeyse saf ve gerçek İtalya.

Puglia, bir yere yetişme gailesi olmadan yavaş hareket eden halkıyla, istisnasız her gün saat 12.30-17.00 arası siesta yapan esnafıyla, dört beş masalı özgün lokantalarıyla, slow food öncüsü şefleriyle, merkezden uzakta olmanın verdiği huzur ve rahatlıkla kendi gündemini oluşturmuş bir bölge. İnsanın ömrünü uzatacak güzellikteki Puglia, ülkenin 1948 anayasasıyla kısmi bölgesel özerklik verilmiş 20 bölgesinden biri. Doğuda Adriyatik Denizi, güneyde Otranto Boğazı ve Taranto Körfezi'yle sınırlı olan bölgenin nüfusu yaklaşık 6 milyon. Bizim rotamız bu geniş bölgenin başkenti Bari ve ona yarım saat mesafedeki sahil kasabası Polignano a Mare. Ostuni, Gallipoli, Monopoli ve Alberobello da buralara kadar gelmişken görülecek harika destinasyonlar.

İlk durak: Bari

Turistik Puglia bölgesinin başkenti Bari çoğu zaman gözden kaçıyor. Oysa kent kültür, mutfak ve tarih konusunda cimrilik yapmıyor. Adriyatik kıyısının bu güzel kenti restorasyon görmüş tarihi noktaları, müzeleri, ardı ardına açılan lokantaları, sanat galerileri ve meydanlarıyla ülkenin güneyine özgü, rahat bir atmosfere sahip. Zamanında Normanlar, Türkler, İspanyollar ve Avusturyalılar tarafından fethedilmiş kent sokakları ve mimarisiyle benzersiz bir kültürel etki bırakıyor.

• **Keşfedin:** Bari Vecchia, yani Bari'nin eski şehri beyaz badanalı, yeşil ahşap panjurlu tipik İtalyan apartmanlarından oluşan, tatlı bir labirent gibi. Normanlar tarafından 12. yüzyılda kale olarak inşa edilen ancak şimdi sergilere ev sahipliği yapan Castello Svevo adlı kale ve San Sabino Katedrali mahallenin en eski binaları. Eski şehrin en önemli mücevheri ise Noel Baba'nın ebedi dinlenme yeri kabul edilen Basilica di San Nicola. Aziz Nicolas'ın kemiklerinin 1087'de 62 Bari denizcisi tarafından Anadolu'dan bu kiliseye getirildiği rivayet

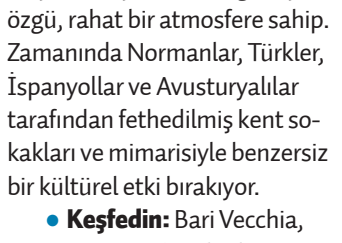
Piazza Mercantile

Bari

ediliyor. Piazza Mercantile, yani Tüccarlar Meydanı yine eski bölgede soluklanabileceğiniz canlı bir yer. Arkeoloji müzesi Santa Scolastica kaçırmamanız gereken adreslerden.

Orecchiette tezgahları

• **Tadın:** Ciclatera Sotto Il Mare, eski bölgenin girişindeki Via Venezia'da. Bar ve kafe, limanın ve eski şehir surlarının muhteşem manzarasına sahip. Puglia mutfağının alametifarikası, Oreccihette makarnası. Türkçe anlamı, küçük kulaklar. Puglialı kadınlar tarafından elde açılan domatesli, sade, ıspanaklı hamura kulak şekli verilmesi nedeniyle bu ismi almış. İtalya'nın diğer bölgelerine oranla daha kalın açılan bu makarnanın merkezi, Arco Basso Sokağı. Panificio Fiore ve Panificio Santa Rita fırınları ayaküstü yiyebileceğiniz Bari usulü dilim pizza, yani foccacio'ları ile ünlü. Akşam yemeği içinse Osteria delle Travi, Ristorante Terranima, Osteria Le Arpie, La Tana del Polpo ve La Locanda del'elfo gönül rahatlığıyla önerebileceğim yerler.

• **Yüzün:** Pane a Pomodoro, yani ekmek ve domates plajı, eski bölgeye en yakın halk plajı ve ismini 1950'li yıllarda buraya ekmek üstü domateslerini yanlarına alıp öğle molasında yüzmeye gelen işçilerden alıyor. Daha şık işletmeler arıyorsanız Lido San Francesco, Lido Adria ve Lido Il Mare Dentro önerebileceğim işletmeler arasında.

• **Kalın:** Eski şehirle, modern şehrin kesişiminde yer alan Mercure Villa Romanazzi ünlü Romanazzi Malikanesi'nin bahçesine yapılmış modern bir otel. Eski şehrin kalbinde oda kahvaltı konaklama ararsanız B&B Murex ve B&B Bella Bari adreslerine bakabilirsiniz.

Polignano a Mare

Bari'ye yaklaşık yarım saat uzaklıktaki Polignano, bölgenin en popüler kasabalarından. Bunun sebeplerinden biri de kuşkusuz sosyal medyada büyük ilgi gören, kayalara oyulmuş ikonik Lama Monachile (Cala Porto) plajı ve yine sahil boyunca şahit olacağınız muhteşem manzaralar. Bari merkez istasyondan kalkan trenle 3 euro'ya 25 dakikada gelinebiliyor olması ve her yerinden denize girdiğiniz plajlar, diğer artılar.

• **Görün:** Polignano a Mare'de yapılacak en önemli aktivite eski şehrin kapısından geçip Lama Monachile'yi tepeden gören Terrazza Santo Stefano'ya doğru yürümek. Gün batımı için de şahane bir nokta. Hemen yanında Balconata Sul Mare'de 360 derece manzara, koyun diğer tarafında kalan Mirador al Bastin de Santo Stefano'da yine nefis bir fotoğraf noktası var. Pino Pascali Modern Sanat Müzesi ve Saint Mary Kilisesi sanat ve mimari için ziyaret edilebileceğiniz yerler.

• **Yüzün:** Lama Monachile gün boyu yüzülen, kayaların oluşturduğu bir doğal koy. Plaj büyük taşlarla kaplı ve girip çıkması bir hayli zor, o nedenle deniz ayakkabısı taşımanızda fayda var. Şezlong ve şemsiye bulunmuyor,. Çantanızı, havlunuzu en yakınınızda güvenli görünen birine teslim edip "cup" denize. Grotta Piana eski bölgeden 10 dakikalık yürüyüşle varabileceğiniz bir doğal mağara. Lido Cala Paura da kayaların havuz gibi oyduğu bir diğer doğal plaj.

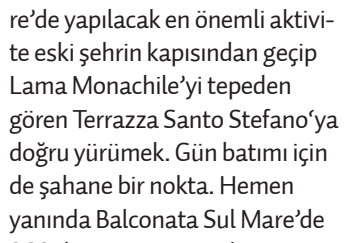
Grotta Palazzese Restoranı

• **Tadın:** Günübirlik gittiyseniz nefis deniz ürünlü sandviç ve spagetti büfesi Pescaria (4 euro ile 12 euro arası değişiyor), ayaküstü kahve ve tatlı için Beija Flor, Bar Luna ve Martinucci Laboratory, keyifli bir yerel akşam yemeği için Ristorante Antiche Mura, Pizzeria Neuro, Osteria dei Mulini, Mint Cucina Fresca, Morus Sapori ve gün batımında kokteylleri için La Casa Del Mojito, Terrazze Monochile, Fly Calaporto, Lime favori adreslerim. "Para mühim değil, olağanüstü bir atmosfer ve gastronomi deneyimi yaşayayım" diyorsanız dünyaca ünlü Grotta Palazzese otelinin altında, kayalara oyulmuş, aynı isimli restoranı seçebilirsiniz. Kişi başı menü fiyatı 150 euro'dan başlıyor.

• **Kalın:** Eski bölgede ucuzdan pahalıya konaklanacak yerleri şöyle sıralayabiliriz: Between the walls, Bed and Breakfast Santo Stefano (ortak banyo), Bad and Breakfast Casa Dorsi, Hotel Aquamarea, B&B Prestige ve benim çok sevdiğim Hotel Covo Dei Saraceni. •

SATIR SATIR Puglia

20 bin kilometrekarelik Puglia Bölgesi birbirinden güzel şehirlere, köylere, kasabalara, tarladan sofraya felsefesini belirlemiş zeytin ve tarım alanlarına sahip. Araç kiralamak yararlı ancak Bari merkez istasyonundan doğru planlama ile tüm Puglia bölgesini trenle de gezebilirsiniz. Rötarlara dikkat!

Gitmeden okunacak kitap

THY'nin eski Bari müdürü Ömür Kahraman 5 yıldan bu yana kesintisiz Puglia'da yaşayan profesyonel bir rehber ve akademisyen. Kahraman'ın kaleme aldığı ve Destek Yayınları'ndan çıkan 584 sayfalık "Puglia'da Bir Ömür" adlı rehber hem keyifli anlatımı, hem de verdiği detaylı bilgilerle seyahatine çıkmadan önce alınması gereken yegane Türkçe kaynak.

Tarihi kavgaya robotlu çözüm

Yunanistan, 1800'lerin başında İngiltere'nin İstanbul büyükelçisi Elgin Lordu Bruce'un ülkesine götürdüğü 2 bin 500 yıllık eserleri geri istiyor, İngiltere 'vermem' diyor. Ancak Oxford Üniversitesi merkezli bir ekip asırlık soruna çözüm buldu

İtalya'da, bir robot yardımıyla eserlerin bire bir replikalarını üretiyorlar. British Museum kopya için kullanılacak orijinal eserleri incelemelerine izin vermeyince içeriye ziyaretçi kılığında girip iPhone'la görüntü almışlar

Franz Lidz
THE NEW YORK TIMES

Parthenon Mermerleri'nin akıbeti İngilizlerin en hararetli kültürel ihtilaflarından biridir. M.Ö. 447 ila 432 yıllarına tarihlenen heykel ve yarım kabartmalar İskoç devlet adamı ve Elgin'in yedinci kontu Thomas Bruce'un adamları tarafından 1800'lerin başında Atina'daki Parthenon'dan ve diğer Klasik Yunan tapınaklarından sökülüp getirildiğinden beri kamuoyunun gündeminde. Kontun Osmanlı İmparatorluğu'ndaki elçilik günlerinde satın aldığı, hatta kimilerine göre yağmaladığı "Elgin Mermerleri" 1817'den beri British Museum'da.

Yunanlar eserlerin iadesi için İngiltere'ye defalarca çağrıda bulundu. Elgin Mermerleri Londra yerine Atina'da, Akropolis'in eteğinde özel inşa edilmiş bir müzede sergilenmeli diyorlar. Yunanistan Kültür Bakanı arkeolog Lina Mendoni The Guardian'a "Lord Elgin Parthenon heykellerini ele geçirmek ve ihraç etmek için yasa dışı ve adaletsiz yöntemler kullanmıştır ve gerçek bir hukuki izni olmaksızın bariz bir seri hırsızlık suçu işlemiştir" diye konuştu.

British Museum yetkilileri ise talepleri inatla reddediyor. Yıllardır İngiliz hükümetlerinin desteğini alan müze mermerleri vermemek için çeşitli gerekçeler gösteriyor: Lord Elgin'in bunları meşru yollarla edindiği, kalıntıları Londra'ya getirerek ihmalden ve asit yağmurlarından koruduğu, bunların ortak miras olarak görülmesi gerektiği gibi...

İşte bu tartışmanın ortasında Dijital Arkeoloji Enstitüsü CEO'su Roger Michel sorunun üç boyutlu cihazlar yardımıyla çözülebileceğine inanıyor. Oxford Üniversitesi merkezli araştırma ekibi, büyük tarihi eserlerin sadık kopyalarını yapabilen bir robot geliştirdi. 2016 yılında organizasyon Suriye'de bulunan Palmira Zafer Takı'nın Mısır mermerinden yapılmış üçte iki ölçekli modelini Londra'daki Trafalgar Meydanı'nda sergiledi. İki bin yaşında olduğu düşünülen orijinal yapı 2015 yılında IŞİD tarafından kasten imha edilmişti.

At başını yonttular

29 Haziran günü İtalya'nın Carrara kentindeki atölyede yer alan robot British Museum'da sergilenen Elgin Mermerleri'nden gerçek boyutlu bir at başının son derece detaylı bir kopyasını oymaya başladı. Bu kopya Akropolis'teki yapının başlıca taş kaynağı olan Penteli Dağı'ndaki ocaklardan gelen mermer blok üzerine oyulacak kopyanın prototipiydi. Michel bir hafta sonra robotun ikinci bir Elgin kopyasını yontacağını söyledi: Bir metop, yani yontma panel.

Michel kopyaların British Museum'a gideceğini düşünüyor. "Tek amacımız Elgin mermerlerinin ülkelerine iadesini teşvik etmek. İki kişi aynı pastayı istiyorsa ikinci bir özdeş pasta çözüm olabilir" diyor.

Gerilla taktiği

Mart ayında British Museum eserlerin taranması için gelen talebi reddedince Michel ve enstitü teknik müdürü Alexy Karenowska müzedeki Duveen Galerisi'ne ziyaretçi kılığında girip gerilla taktiklerine başvurmuşlar. İkili standart son model iPhone ve iPad'leri kullanarak üç boyutlu dijital görseller oluşturmuşlar. Mermer at başının üç boyutlu görsellerinin yüklendiği robot dört gün içinde prototipi yontmuş. Michel ikisi de Penteli mermerinden yapılacak nihai modellerin temmuz sonuna kadar tamamlanacağını söylüyor. Londra'da, henüz açıklanmayan bir mekanda sergilenecekler.

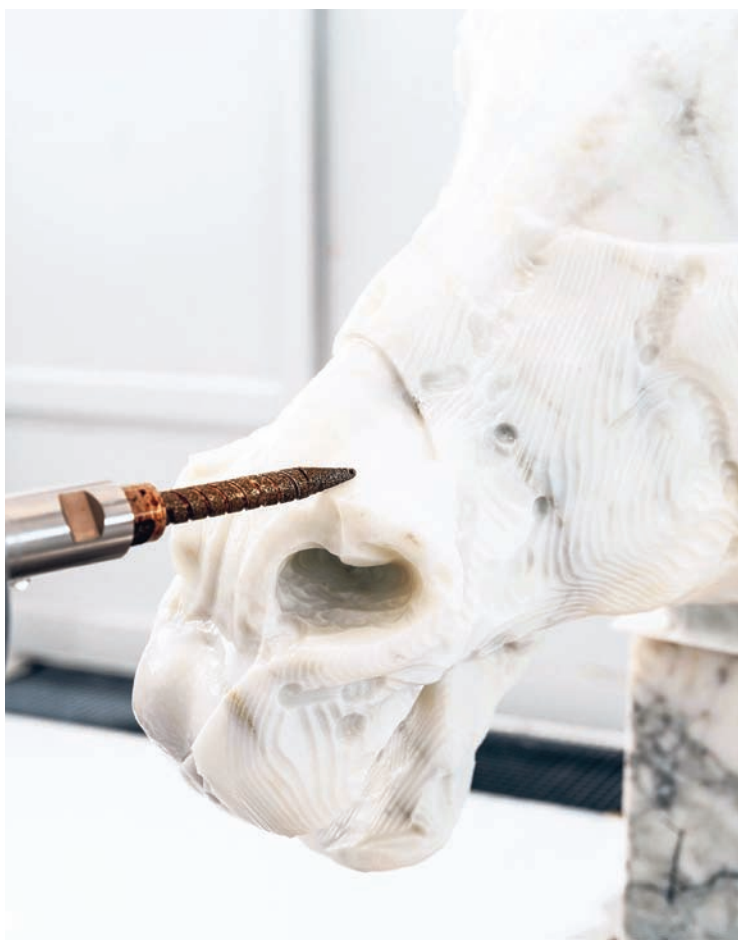

© FRANCESCA JONES/THE NEW YORK TIMES

Carrara'daki bir atölyede Elgin Mermerleri'nden bir at başının replikasını üreten robot

Parthenon projesi kulağa cazip gelse de eserlerin Yunanistan'a iadesini destekleyen bazı arkeologlar durumdan rahatsız.

York Üniversitesi'nden dijital arkeoloji ve miras uzmanı Colleen Morgan proje hakkında, "Tam olarak kim böyle bir replika istiyor?" diye sorarak şöyle diyor: "Böyle bir kopyalama işi kime hizmet ediyor? Ne gibi siyasi sonuçları var? Tarihi eserler milliyetçiliğin ve devletin gücünün simgesi haline gelmişse kiminle, ne için ve ne amaçla çalıştığımıza çok dikkat etmeliyiz."

Barut deposu oldu, heykeller hedef tahtası

Heykeltıraş Fidias'ın tam 2 bin 500 yıl önce tasarladığı Parthenon, Helen mimarisinin en mükemmel örneğiydi. Tapınak bin yıl aşağı yukarı değişmeden kaldı. Hristiyanlık Roma İmparatorluğu'nun doğusunda hakim olmaya başlayınca Parthenos Maria (Bakire Meryem) Kilisesi adını aldı. Sonra camiye, ardından Türklere ait barut deposuna dönüştürüldü.

1687'deki Venedik kuşatması sırasında içerideki mühimmat patladı. Yüzlerce kişi öldü, binanın çatısı uçtu ve 28 sütun, bazı frizler ve iç odalar parçalandı. Sonraki yüz yıl boyunca molozlar yöre halkı tarafından eşik ve ocak taşı, inşaatçılar tarafından da harç olarak kullanıldı. Türkler ise oyma figürleri garnizonda atış talimlerinde kullandı. Lord Elgin Konstantinopolis'teki diplomatik görevine başladığında tapınaktaki orijinal heykel süslemelerin tam yüzde 40'ı yok edilmişti.

Heykellerin Parthenon'dan kesilip alınmasına dair açık bir izin olmasa da görünüşe bakılırsa Elgin kendisine tanınan iznin kapsamını biraz geniş tuttu ve Atina hisarındaki sağlam heykellerin yarısına yakınını götürdü. Koleksiyonunda tapınağın alınlık bölümünden 17 gerçek boyutta figür, binanın dışını süsleyen 92 metoptan 15'i, ayrıca bir zamanlar iç mekanı süsleyen 75 metrelik yontma frizin yaklaşık yarısı vardı.

Kont parasını kaybedince

Kont antik hazinelerle İskoçya'daki köşkü Broomhall'u şereflendirmeyi planlıyordu. Ancak HMS Mentor gemisiyle yapılacak sevkiyat geminin 1802 yılında Yunanistan'ın Çuha Adası açıklarında batmasıyla gecikti. Birçok sandık denize düştü ve sudan çıkarılmaları iki yıldan fazla sürdü.

Elgin bu aristokratik serüven sırasında savaş tutsağı olarak Fransa'da tutuklandı ve üç yıl hapiste kaldı. Servetini, karısını ya frengi ya da astım için uyguladığı cıva tedavisi yüzünden burnunun ucunu kaybetti. 1816'da parasız bir adamdı ve mermerleri 35 bin Britanya poundu, bugünkü parayla 3.6 milyon pound, yani 4.35 milyon dolar karşılığında Britanya Parlamentosu'na sattı. Aslında bu para mermerleri elde etmek ve taşımak için harcadığının yarısıydı. Sonrasında eserler British Museum'un vesayetine verildi. •

© 2022 The New York Times Company

Türkiye'yi de ilgilendiriyor

Britanya İmparatorluğu'nun Osmanlı sefiri Lord Elgin'in 1800'lerin başında Atina'dan kaçırdığı mermerlerin hikayesi birçok açıdan Türkiye ile de kesişiyor. Elgin eserleri aldığında Atina şehri Osmanlı hakimiyetindeydi ve iddiasına göre elinde Sultan III. Selim'in fermanı vardı. Ancak iznin niteliği ve kapsamı tartışmalı. Parthenon'daki kazılardan çıkarılan parçaları kapsadığını, heykel ve kabartmaları içermediğini belgeleyen tarihçiler var. Yunanlar ise bağımsızlıklarını kazandıktan sonra böyle bir iznin geçerliliğinin kalmadığını düşünüyor.

İskoç'un biri yağmaladı seni!

Mermerler Parthenon'dan götürüldükten sonra iadesine dönük sesler yükseldi. Konuyu gündeme getiren ilk isimlerden biri Lord Byron'dı. 1811 tarihli "Minerva'nın Laneti" şiirinde Elgin'le alay ediyordu: "Onun sahibi İngiltere değil: Hayır, Athena! İskoç'un biri yağmaladı seni."

Bozcaada'da yeni *yerel tatların* peşinde!

Bağ üreticisi Talay ailesinin ikinci kuşak temsilcilerinden Mehmet Talay, farklı üzümleri deniyor, yeni bağlar kuruyor, belediye meclisinde önerilerde bulunuyor. Adanın yerel değerlerinin ön plana çıkması için çabalıyor. Bunlar, onun için en büyük motivasyon kaynağı

Mehmet Talay

Esra Talay

YEŞİM NUR MANTAŞ
yesim@gazeteoksijen.com

Güneşli harika bir Bozcaada sabahında erkenden Bağ Yolu'nda ilerliyoruz Talay Bağları'nın 2. kuşak temsilcisi Mehmet Talay ve eşi Esra Talay'la. Talay ailesi adanın köklü ailelerinden ve en büyük şarap üreticilerinden. Üzümler henüz olgunlaşmamış ama belli ki bu yıl hasat epey iyi geçecek, üzüm bol. Ada genelinde dikili bağ yaklaşık 7 bin dönüm. (Bundan 30 yıl önce bu rakamın 12 bin dönüm olduğu söyleniyor.) Bunun 800 dönümü Talay ailesine ait. Talay bağlarından yılda ortalama 600 bin litre şarap elde ediliyor. Bu da aşağı yukarı 450 bin şişeye denk geliyor. (Adada toplam üretim yıllık maksimum 1,5 milyon litre civarında) Ailenin adadaki geçmişi 400 yıldan fazlaya dayanıyor. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Karaman'dan adaya yerleştirilen Türkler arasında Talay ailesi. Talay, Türkçe'de engin deniz anlamına geliyor. Mehmet Talay'ın dedesi hatta onun da dedesi kaptanlık yapmış, denizle uğraşmışsa da bağcılık Mehmet Talay'ın babasından bu yana ana işleri olmuş adada. Dört kardeşin en küçüğü Mehmet Talay, Bozcaada'da doğmuş. İlkokul itibarıyla İstanbul'da öğrenim görmüş, üniversiteden sonra da adaya dönmüş. O zamandan beri babasından kalan bağlara bakıyor, onları yeniliyor ve yeni cins üzümler deniyor. Üzüm dışında en büyük hobilerinden biri balıklar. Siz sorun o anlatsın.

"Aile işimden dolayı bir üretici olmak bana gurur veriyor. Beni o kadar mutlu ediyor ki hakikaten çocuğum olmuş gibi hissediyorum. Çok heyecanlanıyorum, bu benim motivasyonum" diyen Mehmet Talay, bağlarda dört temel ada üzümünü Bozcaada Çavuşu, Vasilaki, Kuntra ve Karalahana'yı yetiştiriyor. Son 20 yıldır da Cabarnet, Cinsault, İskenderiye misketi, Malbec ve Merlot üzümlerini deniyor ve başarılı oluyor. Mesela bu yıl İzmir yöresinde yaygın olan ama küresel ısınma yüzünden muhtemelen birkaç seneye adada da çok verimli olabileceğini düşündüğü Bornova misketi dikmeye başlamışlar. Bu heyecanını eşi Esra Talay da paylaşıyor. O da limandaki Asma6 Restoran'a gelen misafirlerine, aralarına her sezon yeni yerel reçeteler eklediği lezzetler sunuyor. İkisinin de ortak noktası adayla bütünleşecek yeni yerel tatlar keşfetmek ve onları adanın gündelik yaşam hafızasına kazandırmak.

Talay Bağları Konukevi'nin önünde duran bisikletlerle misafirler diledikleri zaman adada tur atabiliyorlar.

Çiroz sert olur!

Mesela Asma6'nda tadabileceğiniz koruk sulu sarma, asma yaprağında levrek veya ıtırlı üzüm kahvesi bu çabanın ürünü. Bir de adanın çevresindeki sarpalardan Mehmet Talay'ın bizzat kuruttuğu çiroz var ki o da sözü edilmeye değer. Adaya gelenlerin çoğunun çirozun ne olduğunu bilmemesinden dert yanıyor Mehmet Talay, "Başka bir yerde çiroz yedim yumuşaktı, sizinki sert ama diyorlar. Oysa çiroz dediğin şey kurudur. Adı üstünde yumuşak olmaz ki! Adaya gelenlere bunu doğru anlatmak gerek."

Bu kadar özverili çalışma zaman zaman ödülü de beraberinde getiriyor. Mesela geçen yıl ilk defa 'Kuntra' ile Londra'da katıldıkları dünyanın önde gelen yarışmalarından International Wine Challenge'da gümüş madalya almışlar. Daha önce bir önologla çalışmışlar ancak pandemi dönemi adada bazı şeyleri sekteye uğratmış. Şimdi bir önologla yeniden çalışmaya başlayıp üzümleriyle fark yaratmaya devam edecekler. Mehmet Talay, bir önoloğu 'bu işin doktoru' olarak tanımlıyor. Onun reçeteleri ve önerilerinin başarıya giden yolda önemli olduğunun farkında.

Bağcılık ve şarap üretimi için bu coğrafyanın hem avantaj hem de dezavantajlarını anlatıyor Mehmet Talay. Daha M.Ö 3 binli yıllarda krallara altın kaplarda sunulan şarabın bu topraklarda giderek daha az üretilmesine üzülüyor. Oysa Türkiye dünyada İspanya, İtalya ve Fransa'dan sonra dördüncü büyük bağ üreticisi. Türkiye'nin ardından ABD geliyor. Bu bağların Türkiye'de yüzde 4'ünden şarap üretilirken Fransa'da bu rakam neredeyse yüzde 90.

Hayallerin sonu yok

2000'li yılların başında Türkiye'de 120 milyon litre kayıtlı şarap üretiminin olduğunu söylüyor Talay. Bu üretim şimdilerde yıllık 60-70 milyon civarında. Türkiye'de şarap üretimi denilince siz kimi takdir ediyorsunuz sorusuna, "Önemli olan bu işe girme cesaretini göstermek. Bu cesareti gösteren herkesi takdir ediyorum" dese de bir yandan da kendileri gibi köklü ailelerin ekonomik olarak güçlü olan ve iyi işler çıkaranların gerisinde kalıyor olmalarından da duyduğu üzüntüyü vurgulamadan edemiyor.

Bozcaada'da altı üretici aile var, aralarında tam bir birlik olmayışından dem vuruyor Mehmet Talay.

> **Bireysel hareket edince küçük işletmeler yok olup gidiyor. Mürefte'de birçok aile işletmesi kapandı. Adada da birkaç aile devam ettirmeye çalışıyoruz. Yatırım yapamadık ama hayal kurmaya devam ediyoruz**

Hatta bunun sadece şarap üreticileri arasında değil, 150 otel ve 20 restoran arasında da olmayışından şikayetçi. "Küçük yerlerde maalesef mentalite farkı oluyor. Kurumsallaşamıyoruz, bireysel hareket ediyoruz. Öyle olunca da küçükler zaman içinde yok olup gidiyor. Bireysel değil, birlik olmak durumundayız. Bu bir gemi ve hepimiz bu gemideyiz." Mehmet Talay'ın ada ile ilgili hayallerinin sınırı yok, üstelik hepsi bağcılıkla ilgili de değil. Mesela Salhane bölgesindeki değirmenleri yenileyip, en azından ikisinin üretim yapması gibi bir hayali var. Adadaki buğday üreticilerinin burada un yapması, bu unun yine adadaki pastane ve fırınlara verilip mamul elde edilmesi heyecan verici bir fikir. Ama birtakım bürokratik engellere takılıyor. "Adanın bir değeri bu değirmenler, ayakta durmaları önemli ama konuyu 5 yıldır çözemedik" diyor.

3 bin yıllık gelenek

Yürüye yürüye bağların arasından vardığımız Talay Bağları Konukevi'nde soluklanıyoruz. Bir zamanlar ailenin yayla olarak kullandığı taştan bir dam iken şimdi dört odalı butik bir konukevi. Aslında geliriyle, bölgedeki bağların yetişmesine destek olmak için turizme kazandırılmış. Burayı Mehmet Talay'ın ablalarından Serpil Talay yönetiyor. Bağların arasında harika bir yer. Sadece 4 oda olduğu için sezon içinde yer bulabilmek kolay değil. Ama dinlenmek ve huzur bulmak garanti. Söz yine dönüp dolaşıp üzümlere, bağlara geliyor. "Adada yapmamız gereken tek şey üretmek. Burası bir üzüm adası. Bu 3 bin yıldır burada kayıtlı bir gelenek ve bu geleneği bizim devam ettirmemiz gerekiyor. Kurtuluşumuz üzümde..." •

ADADA ZEYTİN OLUR MU?

Bozcaada'da son dönemde zeytin dikiminin de arttığına geliyor söz. "Oysa ada için uygun bir ürün değil zeytin" diyor Mehmet Talay ve anlatmaya devam ediyor. "İlçe Tarım Müdürlüğü bu yıl 5.600 bağ fidanı desteği yaptı. Yüzde 50'si hibe yüzde 50'si kaymakamlık tarafından karşılandı. 7 bin tane de zeytin fidanı getirtildi. Zeytin ada için uygun değil. Öyle olsa benim dedelerim de dikmez miydi? Bugün Çayır'da ev alıp poyrazın kuytusuna zeytin dikiyorlar. Orada zeytin 50 yılda ancak olur. Poyraz tarafı sarı, güney tarafı yeşil yapraklı garip zeytinler yetişir.

Şimdi iklim şartlarına göre genetiği ile oynanan bitkiler yetiştirilmeye başlandı. Arbequina denilen bir İspanyol zeytini çıktı. Suyu verdiğin zaman çok çabuk gelişiyor, rüzgardan etkilenmiyor. Üç yılda ürün veriyor ama ömrü sadece 50 yıl! Bu, teşvik ediliyor. Tarım politikalarının Bozcaada gibi küçük ölçekli bir alanda bile ne kadar değiştiğine şahit oluyoruz."

Koylar bu sezon daha sakin *ama huzurlu mu, maalesef...*

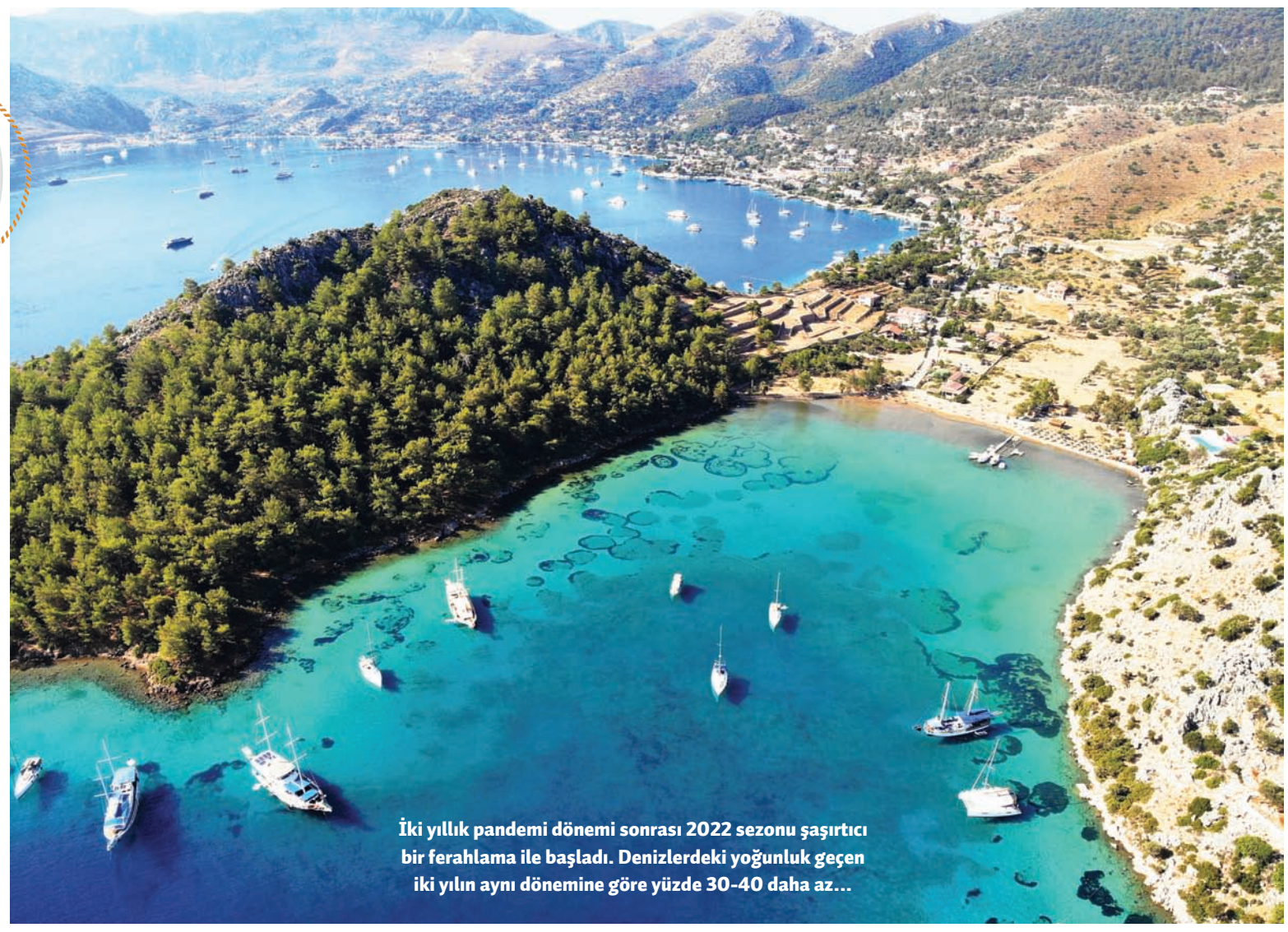
İki yıllık pandemi dönemi sonrası 2022 sezonu şaşırtıcı bir ferahlama ile başladı. Denizlerdeki yoğunluk geçen iki yılın aynı dönemine göre yüzde 30-40 daha az...

Oksijen'de denizlerimiz ve denizciliğimiz ile ilgili yazılarıma 2021 sezonunun ilk günlerinde 'Denizde izdiham çok ama bir denizcilik anayasamız yok' başlıklı bir yazı ile başlamıştım. Zira tekne yoğunluğu arttıkça denizde tam bir kuralsızlık hâkim olmaya başlamıştı. Hani neredeyse yol hakkının bile "Benim teknem daha büyük, kenara çekil" gibi yeni bir anlayışa dönüştüğü bir tablo.

İki yıllık pandemi paniği süresince inanılmaz tekne yoğunluğu yaşanan denizlerimizde 2022 sezonu şaşırtıcı bir ferahlama ile başladı. Bu ferahlığın-tenhalığın başlıca nedenleri olarak son aylara damgasını vuran hiperenflasyon, Yunan sularının bu yıl Türk denizcilere açılmış olması ve en önemlisi de pandemi nedeniyle deniz üstüne taşınan ofis ve okulların kente dönüşü sayılabilir.

Nedenleri bir yana, haziran ve temmuzun ilk haftalarında deniz üstü yoğunlukta geçtiğimiz yıl aynı döneme göre yüzde 30'luk, belki 40'lık bir azalma var. Peki bu ferahlama, bir deniz anayasası gereksinimimizi de azalttı mı? Şüphesiz hayır.

Peki nedir bu deniz anayasası?

Önce neden bir deniz anayasası?

Yanıt 1: Çünkü doğa alarm veriyor. Çok hoyratça kullanıyoruz denizlerimizi. Eğer biraz dikkat göstermezsek yakında tüketeceğiz. Şu anda Göcek'te, mesela Boynuzbükü'nde bir maske ile denize girin. Görüş mesafesi 1 metre. Girdiğiniz su deniz gibi değil göl ya da bataklık gibi kokuyor. Geçen ay Göcek'te denizin sorunlarının ele alındığı bir çalıştay yapıldı. Muğla Üniversitesi'nden Doç. Dr. Murat Yabanlı, toplantıdan bir gün önce yapılan çevre gezisinde üşenmemiş, Büyük Yassıca Adası'nın eşsiz kumsalında bir kaba sayım için 4-5 kare fotoğraf çekmiş. Toplantıda gösterdi, denizden karaya vurmuş sayısız mikro ve makroplastik. 'Biraz yüzeyim' deseniz, gözünüz ağzınız burnunuz plastik dolacak.

Yanıt 2: Denizde birbirimize karşı çok hoyratız. Bu işin bir adabı, görgüsü, kültürü var. Teknenizi diğer teknelere zarar verebilecek şekilde, risk alarak kullanamazsınız. Sizden önce demirlemiş bir teknenin 10 metre ötesine yanaşıp bangır bangır müzik dinleyemezsiniz. Sıkışık nizam bir iskeleye yanaşan tekneler zehirli gazlar ve ses kirliliği nedeniyle jeneratör çalıştıramaz. Basit bir örnek vereyim: Yeni araba kullanmayı öğrenen biri Taksim Meydanı'nda kaldırıma paralel park etme eğitimi yapabilir mi? Yapamaz. Peki hangi akla hizmet, ömründe ilk kez dümen tutmuş bir arkadaşımız Göcek Göbün Koyu'nda iskeleye yanaşma eğitimi yapabiliyor?

Geçen yılki yazımda çözümü çok basitçe şöyle özetlemişim:

"Mavi yolculuk yapanların ve denizcilikle pek ilgileri olmasa da deniz üstünde yaşamayı tercih edenlerin acilen bir deniz yaşamı ilkesi üstünde fikir birliğine varmaları gerekiyor. İsterseniz adına 'Deniz Anayasası' diyelim, bu ilke aslında çok basit: Denize, doğaya ve insana saygı."

Tabii ki bu kadar basit değil. Dört kelimelik bir kısa cümle ile tüm dertleriniz çözülmüyor.

Doğayı korumak için doğanın sorunlarını öğrenmek gerek ve doğa üstünde o kadar çok boyutlu bir kirlilik-tahribat yükü var ki, ne yapıp ne yapmayacağımızı öğrenmek için bir çevre mühendisi olacakmışız gibi öğrencilik yapmak gerek.

Denizcilik kültürü... Dünyanın en eski sivil-askeri-sportif kültürlerinden biri. Yüzyıllar içinde son derece ayrıntılı kurallar, katı gelenekler ortaya çıkmış. Çünkü insanın doğa ile mücadelesinin en zorlu alanlarından biri, hata kabul etmeyen, tehlikeli bir alan. Deniz üstünde küçük bir mekanda bazen birbirini tanımayan insanlar günlerce birlikte yaşıyor. Denizciliğin ilk günlerinden bu yana görgü ve nezaket kuralları olmadan teknede huzur sağlamak güç.

Bir sürpriz kitap...

Emekli Tümamiral Cem Gürdeniz uğradığı ciddi haksızlıklara rağmen (Balyoz Davası sırasında 3.5 yıl hapis yattı sonra beraat etti, şimdi de Montrö Bildirisi nedeniyle yargılanıyor) çalışma enerjisini asla kaybetmeyen bir deniz aşığıdır. Çevre konusunda danışma kurulunda yer aldığım Koç Üniversitesi Denizcilik Forumu'nun (KÜDENFOR) kurucu başkanı idi, 5 yıl birlikte çalıştık. Bu yıl bahar aylarında bir gün konuşuyoruz, "Ali Bey denizcilik kültürü üzerine bir kitap kaleme aldım. Rahmi Koç Müzesi'ndeki tanıtım toplantısında mutlaka sizi de aramızda görmek isterim" dedi.

Denizciliğe gönül vermiş çok sayıda büyüğümüzün, dostumuzun da katıldığı bu toplantıda 'Kültürü ve Görgüsüyle Denizcilik' isimli kitabıyla tanıştım. Bu yıl denizlerde gezerken bazen insanı çileden çıkartan bir davranışla karşılaştığımda, akşamüstü elime alıp 3-5 sayfasını okuyorum. Denizlerde görmekte zorlanıyoruz ama denizcilik görgüsü, kültürü hakkında bir kitap okumak bile insanın içini ferahlatıyor.

206 sayfalık kitabın yarısı bir denizcilik kültürü envanteri. Anadolu denizcilik tarihi, edebiyatta, müzikte, filmlerde denizcilik. Donanma, ticari, amatör ve sportif denizciliğimizin kısa tarihi... Deniz gazeteciliği, dergileri, yazarları.

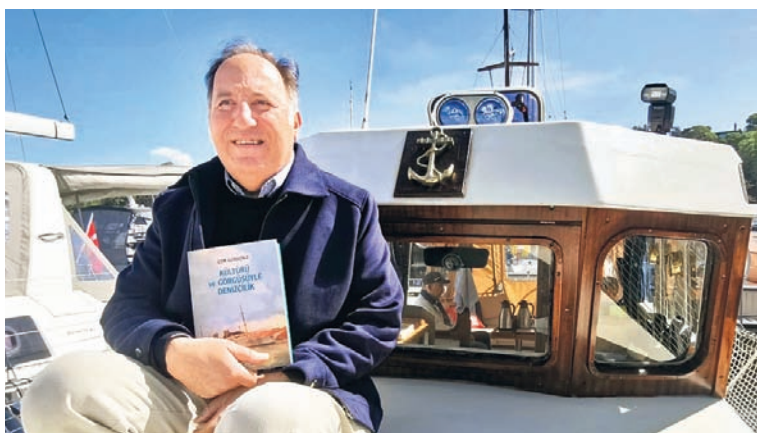
Emekli Tümamiral Cem Gürdeniz, kitabının 50 sayfasını özel yatlara ayırmış.

Deniz müzeciliği, arkeolojisi. Denizcilik okulları... Kısacası denizler hakkında her şeyin dökümü, bir anlamda kayda geçirilmesi.

Kitabın diğer yarısı da denizcilik görgüsü hakkında. Hatta 50 sayfası sadece yatlar ve özel teknelere ayrılmış. Basit, en temel kuralları bile üşenmeden sıralamış Cem Gürdeniz. Gürültü kontrolü, marinaya giriş-çıkış, marinada davranış, teknede ışıklandırma disiplini, özel teknelerde su tüketimi, özel tekneye davette dikkat edilecek hususlar, servis botlarında görgü... Bayrak taşıma kuralları, tekne selamlama usulleri. Denizde yardımlaşma. Denizciliğin güzel adetleri, batıl inançları. Bir teknenin denize indirilişi, isimlendirilmesi... Daha nice benzeri konu. İşte bugünlerde bizim tam da ihtiyacımız olan şey...

Yazılı olmayan kurallar...

Cem Gürdeniz'in uyarılarından, yazılı olmayan bu kurallardan birkaç örnek vereyim:

- Bir tekneye davet edildiğinizde bavulla gidilmez. Bir bez torba ya da esnek malzemeden üretilmiş çanta uygundur. Eğer uğrayacağınız limanlarda bir protokol daveti yoksa abartılı kıyafet yerine pratik yazlık kıyafetler tercih edilmelidir.
- Tekne sahibi kendisine içki almadan ya da size teklif etmeden içki talep edilmez.
- Sakal tıraşı olurken musluk asla sürekli açık bırakılmaz.
- Teknede kalanlar uykuya çekildikten sonra kamaranızda yüksek sesle konuşulmaz.
- Hastalık dışında kamarada yeme-içme için talepte bulunmayın. Bu yatın hijyenini bozar.
- Koylarda 3 mil üstünde süratle dalga yaratarak hareket eden servis botu bir görgüsüzlük timsalidir.
- Değişik renkli çakarlar ayrı bir görgüsüzlüktür. Özel teknelerde zaten bu ışıkların kullanılması yasaktır. 'Direğim yüksek, demirleme ışığım ya görülmezse' endişesi olan kaptan başta ve/veya kıçta bir güverte ışığı açık bırakabilir.
- Rahatsız edici şekilde müzik çalan bir amatör denizci teknesinin varlığı denizcilik kültürü için bir nevi kanserdir.
- Marinada akşam yemeği saatlerinde motor çalıştırıp etrafa egzoz saçmak görgüsüzlüktür. Sakin bir koyda pek çok tekne demirliyken 23.59 sonrası jeneratör çalıştırmak da aynı görgüsüzlüğe dahildir.

Abartı var mı, yoksa az mı?

Özellikle hayli sert-katı ifadeleri seçtim. Belki ilk duyana şaşırtıcı gelir diye. Diyebilirsiniz ki, "Bunlar daha kibarca ifade edilemez mi, denizcilik bu kadar katı, kuralcı, şekilci bir meşgale mi?"

Bence Cem Gürdeniz meramını gayet kibarca ifade etmeye çalışmış. Denizde biraz zaman geçiren herkes bu kitapta dile getirilen yaşam kurallarının, uyarıların abartı değil, az bile olduğunu iliklerinde hissedebilir, hissetmelidir.

Küçücük bir koyda 50 HP dıştan takma motora sahip bir servis botunu, patronun "Acele 2 kilo domates" talimatıyla son sürat en yakın markete doğru gazlayan gemici ya da aynı koyda yüzenlerin yakınında jet ski ile tam yol halkalar çizen şımarık delikanlı ölümle yaşam arasında ince bir çizgide dans etmektedir.

Su sirkülasyonu çok zayıf kapalı bir koyda deniz yaşamı için en tehlikeli atık olan bulaşık deterjanı ya da saç şampuanını duyarsızca denize deşarj eden bir deniz tatilcisi, pek övündüğümüz eşsiz denizlerimizin ölümü için eşsiz bir katkı sunmaktadır.

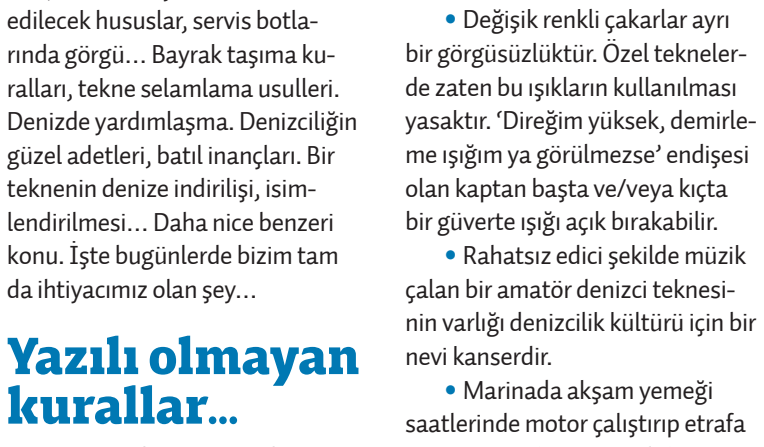
Küçücük bir koyda servis botları ve jet skiler, hayati tehlike yaratabilir.

> **Görgü, kültür olmadan deniz üstünde medeni bir yaşam mümkün değil. Belki Deniz Ticaret Odası ve amatör denizcilik dernekleri ortak bir çalışmayla en azından kendi üyeleri için bağlayıcılığı yüksek olan bir metin ortaya çıkarabilirler**

"Cem Gürdeniz kibar bile davranmış" demiştim. Daha söylenecek o kadar çok şey var ki... Sanki bu konuda 10 günlük bir çalıştay yapılsa hakkıdır. Örnekleyeyim: Cem Gürdeniz çakarlardan, gerekli ve gereksiz ışıklandırmalardan söz etmiş. Bahsetmediği bir ışık türü, koca gulet ve yelkenlilerin direklerinde dizili ampullerle aydınlatma yaptıkları 'street light' denen gece ışıkları. Gece seyrinde o ışıklar nedeniyle bir kayalığı işaret eden feneri göremeyebilirsiniz. Liman girişini şaşırabilirsiniz... Bir diğer vahim ışıklandırma: Su altı led ışıkları. Teknelerin kıçında su altında çok kuvvetli ışıklar... Fevkalade romantik, estetik bir görüntü, ama su altı yaşamı, özellikle sığ suda bulunan balık yavruları açısından tam bir cinayet. Düşünün ki, çocuklarınızın yatak odası üstüne 50 bin watt gücünde bir ampul dizisi koymuşlar, basmışlar gözlerine ışığı. Yaşar mısınız o evde? Sersem olursunuz, çıkar gidersiniz başka bir eve. Ertesi gece bir diğer tekne yeni evinize geliyor. Basıyor ışığı yine gözünüze... Tam bir Çin işkencesi!

Bu kurallardan daha masum, sadece huzurunuzu etkileyenler de var. Bir koyda 10 metre ötenize demir atan ve biraz çakırkeyif olduktan sonra bangır bangır şu ya da bu tarz müziğe asılan veya akşamüstü sessizliğini mutluluk naraları ile bölen komşuya kibar olsanız ne dersiniz, kibarlığı bozsanız ne dersiniz, siz karar verin.

Bir milyon amatör kaptan

Ulaştırma Bakanlığı, bundan 10 yıl kadar önce '2023'e kadar 1 milyon Amatör Denizci Belgesi (ADB)' diye bir hedef açıklamıştı. 2022'ye girdiğimiz günlerde 902 bin 18 kişiye ADB verildiği açıklandı.

Peki bu insanlara yeterli eğitim verildi mi? Hayır! Bir an için kara yolları sürücü belgesinin ADB kolaylığında verildiğini düşünün. Otoyoldaki can da denizdeki patlıcan mı?

Motor, tekne elektriği, denizde ilk yardım, navigasyon, tehlike işaretleri, temel meteoroloji, pratik tekne mutfağı, artık bir zorunluluk haline gelen deniz çevre koruma kuralları konularında yeterli eğitimi sağlamadan, zorunlu tutmadan Amatör Denizci Belgesi verenler, acaba bugün denizlerde neler yaşanıyor takip ediyorlar mı? Onu da çok merak ediyorum.

Ayrıca biliyorum ki, Denizcilik Anayasası önerim bir hoş dilekten ibaret. Denizcilik kültürü, görgüsü yazılı olmayan bir kurallar bütünü. Nasıl öğrenilir? Kesin kabul gören bir metin var mı?

Kültürün, görgünün bağlayıcılığı olur mu?

Geçmişte kültür-görgü meselesi olan konuların pek çoğunun, insanların vurdumduymazlığı nedeniyle, çare kalmamış yasalarla düzenlenmesi gerekmiştir.

Mesela Göcek'te deniz taşıtları için 6 mil hız sınırı vardır. Teknede müzik, her yerde gürültü yönetmeliğine göre düzenlenmiştir. Küçük koylarda jet ski ve benzer yüksek süratli sportif araçların kullanımı can ve mal emniyetini riske ettiği için yasaktır. Hatta 45 derecelik 2 koltuk halatı ile koca bir koyu kapatmak da can ve mal emniyetini riske etmekten cezai işleme tabidir. Denize çöp atamazsınız, Çevre Kanunu yasaklar. Cezası büyüktür.

Öte yandan marinada çöp torbasını gece rıhtımın üstünde bırakmamak ya da yan teknede insan varken yüksek sesle müzik çalmamak, iskelede jeneratör çalıştırmak gibi bir yasal düzenlemeye konu olmamış, sadece bir görgü meselesi olan konular da vardır.

Görgü, kültür... Neticede bir yasa değil, yönetmelik değil. Cezai müeyyidesi yok. Ama bu kültüre, görgüye sahip olmadan da deniz üstünde medeni bir yaşam mümkün değil. Bu çerçevede emekli Tümamiral Cem Gürdeniz'in 'Kültürü ve Görgüsüyle Denizcilik' isimli kitabının denize açılanların başlangıç kitaplarından biri olmasını diliyorum.

Belki de, Deniz Ticaret Odası ve amatör denizcilik dernek ve topluluklarının bu konuda bir çalıştay, bir ortak komisyon çalışmasıyla daha ileri bir adım atmaları, en azından kendi üyeleri için bağlayıcılığı daha yüksek bir metin ortaya çıkarmaları gerekiyor.

Çünkü deniz çok büyük, her koya bir Sahil Güvenlik botu koyamazsınız. Denizde düzen maalesef yasalarla değil, öncelikle kültür ve görgüyle sağlanabilir. •

30 yıl çalışıldı, 10 milyar dolar harcandı, gelen ilk fotoğraflar "Hepsine değdi" dedirtti. James Webb Uzay Teleskobu göreve başlar başlamaz evrenin 13.8 milyar yıllık tarihine ışık tuttu

Burası evrende bugüne kadar görebildiğimiz en aktif yıldız doğumevi. Yıldızlar oluştukça, gaz bulutunu yukarıdan aşağıya doğru itiyor.

EVRENİN KAPILARI ARDINA KADAR AÇILDI

Sivri uçlular hariç görünenlerin hepsi birer galaksi. Her birinde yaklaşık 200 milyar yıldız ve onların etrafında dönen trilyonlarca gezegen var.

KOZMİK UZAY DERİN UZAY

Bu, James Webb Uzay Teleskobu tarafından çekilen ilk renkli derin uzay fotoğrafı. Oradaki sivri uçlu noktaların çoğu yıldız ama geri kalan spiral ve dairelerin her biri birer galaksi (ve dikkat edin, siyah arka plan içerisinde soluk bir şekilde görünen yüzlerce galaksi var). Onların her birinin içinde on milyarlarca yıldız, o galaksilerin içindeki yıldızların etrafındaysa sayısız gezegen bulunuyor. Bu yıldızların büyük bir kısmı Güneş gibi, potansiyel olarak o gezegenlerin önemli bir bölümü de Dünya gibi...

Aslında arkadalar, ışık dolanıyor

Fotoğrafın ana öznesi olan ve bizden 4.24 milyar ışık yılı uzaktaki SMACS 0723, ortada daha bulanık olarak gözüken beyaz renkli galaksi kümesi. Etrafında eş merkezli ve incecik halkalar boyunca bazı galaksilerin sündüğü ve esnediği gözüküyor. Bunun sebebi, kütleçekim mercekleme etkisi dediğimiz bir olgu: Aslında o sünmüş galaksilerin çoğu, SMACS 0723'ün arkasında yer alıyor; dolayısıyla normalde onlardan gelen ışığı göremiyoruz (o ışık, SMACS 0723'e takılıyor). Ama SMACS 0723 galaksi kümesinin kütlesi o kadar büyük ki, etrafındaki uzay-zaman dokusunu muazzam bir ölçekte büküyor ve dolayısıyla normalde arkadan gelen ve dört bir yana saçılarak bize asla ulaşamayacak olan ışınlar, bu bükülmüş uzay-zaman dokusundan geçerken yön değiştirerek teleskoplarımıza ulaşabiliyor. Bu bükülmenin karakteristik bir özelliği, cismin gerçek görüntüsünü basıklaştırıp sündürmesi... Ayrıca o galaksilerin bir kısmı, aslında aynı galaksinin ışınlarının birden fazla kez (farklı açılarda) teleskobumuza ulaşmasından kaynaklanıyor; yani aynı galaksinin farklı açılardan çekilmiş birer fotoğrafı gibi...

Bu fotoğrafın önemi, uzay-zaman dokusunun kütleden nasıl etkilendiğini anlamamıza ve Evren'in çok eski zamanlarda neye benzediğine, ne tür süreçlerden geçtiğine dair teorilerimizi gözden geçirmemize katkı sağlıyor olması.

Hubble Uzay Teleskobu'nun görevini bir adım öteye götürmek üzere binbir badire atlatarak uzaya gönderilen James Webb Uzay Teleskobu, bilimsel araştırmalara yönelik fotoğraflarını yayınladığı daha ilk gün astronomide yeni bir çağ başlattı. Bunu bu kadar rahatlıkla söylüyorum; çünkü daha ilk veri setinde gelen fotoğraflarda, bir ötegezegenin atmosferinde su keşfetti, Hubble'ın 10 küsur günde çekebildiği bir derin uzay fotoğrafının onlarca kat yüksek çözünürlüklü versiyonunu sadece 12.5 saatte çekti, bir yıldız doğumevinin bugüne kadar çekilmiş en detaylı fotoğrafını bize verdi, insanların Karadeniz kıyılarımızın genel hatlarına benzettiği Karina Bulutsusu içindeki Kozmik Uçurum'u olağanüstü bir detayda görüntüledi, Stephan Beşlisi olarak bilinen ve 5 galaksinin bir araya gelmesiyle oluşan bir kümeyi daha önce hiç görmediğimiz bir keskinlik ve detayda fotoğraflamayı başardı. Daha ne olsun?

Tabii ki bu fotoğrafların hepsi aynı gün içinde çekilmedi, haziran ayından

EVRİM AĞACI

Çağrı Mert Bakırcı
cmb@evrimagaci.org

beri aralıklarla toplanmakta olan veriler, fotoğrafa çevrilip bir günde yayınlandı; ama yine de bu kadar kısa sürede bu kadar yüksek bir başarı oranıyla bu kadar harikulade işler başarabilmiş olması, önümüzdeki yıllarda James Webb Uzay Teleskobu'nun astronomiyi adeta baştan yaratacağını gösteriyor.

Anlatılacak çok şey var elbette; ancak sadece o çekilen fotoğraflardan birkaç kareyi sizlerle paylaşmak ve bazı detaylar vermek istiyorum. Bilginiz olması açısından, bu fotoğrafların hepsinde James Webb Uzay Teleskobu üzerindeki iki enstrümandan biri veya her ikisi de kullanılıyor: Kendi gözümüzle görebildiğimiz kırmızı renkli dalga boylarına epey yakın olan Yakın Kızılötesi Kamerası (NIRCam) ve ondan biraz daha uzak olan Orta Kızılötesi Enstrümanı (MIRI). Çoğu durumda farklı enstrümanlardan gelen veriler birleştiriliyor ve veride bulunan (ve renk farklarına karşılık gelen) kısımlar, astronomların renk tercihleri doğrultusunda renklendiriliyor. Unutmayın: Bu fotoğrafların büyük bir kısmı kızılötesi dalga boyunda gelen verilerden üretiliyor; dolayısıyla sizi bu fotoğrafların öznelerinin olduğu yere gönderip "Bak!" desek, fotoğraftaki detayları göremeyecektiniz; çünkü uzaydaki nesnelerin çok azı, bizim gözle görebildiğimiz dalga boylarında bulunuyor. Kızılötesi sensörler gibi araçlar, insan gözünün görmek üzere evrimleşmediği dalga boylarını algılayarak, orada bir yerlerde gerçekten neler olduğunu görebilmemizi sağlıyor.

> **Bu fotoğrafların çekildiği yerlere gitme şansınız olsaydı, orada hiçbir şey göremezdiniz. Çünkü uzaydaki nesnelerin çok azı bizim gözlerimizin algılayabilidiği dalga boyunda ışık yayar. Onları ancak kızılötesi sensörlerle görebiliriz**

BEŞİ BİR YERDE

Bu muhteşem fotoğraf, Stephan Beşlisi olarak da bilinen, resmi adı Hickson Kompakt Grup 92 (HCG 92) olan 5 galaksiye ait. Gerçi bu 5 galaksiden sadece 4 tanesi birbirine yakın (ve bizden 290 milyon ışık yılı uzakta), en soldaki NGC 7320, diğer dördüne kıyasla bize çok daha yakın (bizden sadece 40 milyon ışık yılı uzakta). Yani bu fotoğrafta bir perspektif yanılgısı var denebilir. Tabii Evren'in büyüklüğü yanında, bu 250 milyon ışık yıllık fark pratik olarak bir hiç; dolayısıyla "Beşli" olarak anmakta kozmolojik ölçekte bir sıkıntı yok.

Bu kare, ilk fotoğraflar arasında gökyüzündeki en geniş alanı kaplayan kare: Dolunayın gökte kapladığı alanın beşte biri kadar bir alanı gösteriyor. Bu galaksi fotoğrafının önemiyse, birbiriyle etkileşmekte olan galaksilerin dinamiklerini anlamamıza yardımcı olması ve hem var olan galaksi etkileşim teorilerimizi gözden geçirmemizi hem de yeni teoriler geliştirmemizi sağlaması. Öyle ki bilim insanları bu yapıyı "astronomik laboratuvar" olarak adlandırıyor.

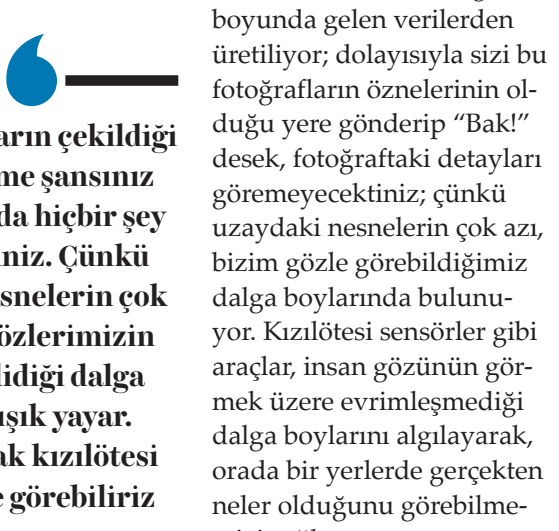

Bu galaksiler milyarlarca yıl içinde birleşecek, tıpkı Samanyolu ile Andromeda'nın başına gelecek olan gibi...

KOZMİK UÇURUM

Bu fotoğrafta James Webb Uzay Teleskobu işi artık iyice şova vurdu desem yeridir. Hubble'ın aynı noktaya yönelik fotoğrafından çok daha fazla detay sunan bu kare, epey hoş bir şekilde Türkiye'nin Sinop'tan Rize'ye kadar olan Karadeniz kıyılarına benzetildi. Açıkçası insanların bu tür fotoğraflarda kendilerinden bir şeyler bulması benim çok hoşuma gidiyor.

Gerçekteyse bu "Kozmik Uçurum" dediğimiz eşsiz bir manzara. Aslında çok daha büyük bir yapının epey ufak bir kısmına bakıyoruz. Bu gaz bulutu, bizden 7 bin 600 ışık yılı uzaktaki NGC 3324'ün içindeki devasa bir gaz boşluğunun kenarı. Aslında fotoğrafın üst kısmına (bu kareye sığmayan alana) doğru yolculuk yapsanız, o boş alanın merkezinde sıcak ve genç yıldızlar bulacaksınız. İşte buradan gelen yoğun morötesi radyasyon ve yıldız rüzgarları, bu karedeki gazları "aşağı" doğru itiyor ve bu tür kavernöz (boşluklu) bir yapı oluşturuyor. Ayrıca radyasyon, fotoğrafta gördüğünüz bulut duvarını da yavaş yavaş aşındırıyor.

Erken yıldız oluşumları

Bu fotoğrafın önemi, yıldız oluşumunun en erken periyotlarına açılan bir pencere olması; çünkü normalde bu oluşum çok hızlı yaşanır (sadece 50 bin - 100 bin yıl içinde) ve bunun detaylarını yakalamak kolay değildir. James Webb Uzay Teleskobu'nun eşsiz duyarlılık seviyesi ve uzaysal çözünürlüğü sayesinde bu detayları ve çok daha fazlasını yakalamak mümkün oluyor. Bu da yıldız oluşum dinamiklerine yönelik teorilerimizi sınamak ve daha önce görmediğimiz detayları keşfetmek için enfes bir fırsat.

Aslında sabahlara kadar devam edebilirim, diğer fotoğrafları da anlatabilirim ama şimdilik burada duralım. Size önerim, bilgisayarınızda ve hatta mümkünse bir televizyon ekranında bu fotoğrafların dev boyuttaki versiyonlarını açmanız ve içine zoom yaparak galaksileri, yıldızları ve diğer astronomik oluşumları inceleyerek, bu Evren'deki yerinizi sorgulamanız.

Eskiden "Tek sınır gökyüzü." denirdi. Modern bilim ve teknoloji sayesinde artık tek sınır, Gözlenebilir Evren'in sınırları ...•

Metropolleri esas alarak *yeniden düşünme zamanı*

Metropoller gecikmiş bir modernleşmenin sahnesi. Gecikmenin getirdiği telaş ile göçebe ruhun mekâna hoyratlığı birleşince savruk bir modernleşme hikayesi bizim metropolleşme hikayemiz

Öte yandan ekonomik, sosyal, siyasal sistemlerde yeninin ne olacağı, nasıl olacağını metropolleri esas alarak düşünmeliyiz. Çünkü yeni hayat ekonomik, sosyal, siyasal fırsatlarıyla metropollerden yeşeriyor

Bekir Ağırdır
bagirdir@gmail.com

Bir dini bayram daha yaşadık ama oldukça buruk, neşesizdik doğrusu. Yeniden güçlenme belirtileri gösteren pandeminin yarattığı tedirginlik, ekonomik tufan, üstüne her yaz olduğu gibi orman yangınları ve seller vardı yine.

Bayram heyecanının eksiliyor oluşunun güncel nedenleri bunlardı elbette ama bayram heyecanlarını azaltan bir sosyolojik dip dalga da var. Ülke göç etmeye devam ediyor ve metropolleşiyor. Metropol hayatı sanayi toplumunun tanımladığı kır-kent ikileminden daha derin anlamlar içeriyor.

Sanayi toplumunun sosyolojisi içinde kır ile kent arasında nasıl bir farklılaşma varsa, kentler ile metropoller arasında da aynı eksenler üzerinde müthiş bir farklılaşma var artık. Uşak ya da Tokat'ın köyleri ile kent merkezi arasındaki farklar kadar Uşak ya da Tokat merkez ile İstanbul ya da İzmir merkez arasında daha büyük farklar var.

Geleneksel kent merkezleri ile İstanbul'un, İzmir'in sağlık istatistiklerinden suç istatistiklerine hiçbir şeyi benzer değil artık.

Asıl önemlisi kültürel ve ahlaki kodlar ya da gündelik hayat gece ile gündüz kadar farklı.

KONDA'da kullandığımız hesaplamaya göre, "bütünleşik kent nüfusu" 800 binin üzerindeki 11 metropol toplam ülke nüfusunun yüzde 52'sini barındırıyor. Geleneksel kentlerde kentli nüfusun yüzde 34'ü, nüfusu iki bin altı köy ve beldelerde de yüzde 14'ü yaşıyor.

Metropol tüm farklı etnik, inanç, hayat tarzı farklılıklarının bir arada olduğu büyük kalabalıklar halinde bir hayat. Halbuki kırlar ve kentler daha çok monolitik kültürün, aidiyetin hakim olduğu mekanlar. Kırlar ve kentlerde tanış olunmasa da selam verilmese de ilişki mesafesinde olunan, karşıdakinin de aynı aidiyetten olduğunu bilmenin rahatlatıcı ortamına sahip. Metropoller ise tanış olunmayan, hangi aidiyetten olduğunu da bilmediğimiz için tedirgin ve temkinli yaklaşılan, bir bakıma ötekilerle yan yana ama birbirine değmeden yaşanılan mekanlar.

Mesafeler kalkınca "el" olan "öteki" oldu

Yüzlerce yıl boyunca insanlar kendilerini, kavimlerini, toplumlarını coğrafyalarıyla tanımladı. Diğer kavimlerle, toplumlarla aralarında coğrafi mesafeler vardı. Ve bu coğrafi mesafelerin ürettiği ilişkisizlik üzerinden birbirleri hakkında bilgisizlik hakimdi hayata. "Uzak" tanımı coğrafi mesafeyi tanımlasa da aynı zamanda diğer toplumları da tanımlıyordu. Uzaktaki o insanlar "el" idi veya "yaban". "El" tanımlaması bilinmeyen anlamınaydı daha çok.

Farklı olanlarla ilk mesafe aşımı, "uzak" tanımının "sosyal ilişki mesafesiyle" yer değiştirmesi oldu.

Coğrafyalarımızdan hep beraber taştıkça, farklı olanlarla ilişki kurma fırsatı doğuran mesafe daralması yaşandı. İlk kez farklı olanı söylencelerin, efsanelerin dışında kendi gözlerimizle görür olduk.

Sosyal ilişki mesafesinde birbirine yaklaşmış insanlar birbirini çoğaltan ilişkiler kurabildiler kimi zaman. Kimi zaman da önceki söylencelere, efsanelere dayanan yarım yamalak bilgilerin, önyargıların ürettiği temkinliliği koruduular. İşte bu noktada yönetim düzeninin muktedirlerinin koyduğu kurallar belirledi her şeyi.

Muktedirler, egemenler, sosyal ilişki mesafelerini ya daralttılar ya da büyüttüler, kendi iktidarlarını sürdürmenin aracı olarak.

Hayatın içindeki yüzlerce farklı dinamikle beraber "el" olanlar önce "dost" ve "düşman" olarak ayrıştırılmaya başlandı insan zihninde.

Dost olanla sosyal ilişkiler geliştirilirken, düşman olarak tanımlananla mesafeler hep korunmaya çalışıldı.

Yerçekimsiz ve mekansız hayat

Bu ülkede yaşayan yarıdan fazla insan doğduğu coğrafyalardan çıkıp başka coğrafyalara göç etti. Kentlere de sığmaz oldu, metropoller oluşmaya başladı.

Teknolojik sıçrama mekânsal değişim ve yoğunlaşmayla birleşince hayatın ritmi değişti.

Kamyonlar, otobüsler derken uçaklar, hızlı trenlerle uzaklar yakın oldu.

Televizyonlar, cep telefonları, internet derken yer çekimsiz ve mekansız bir hayat başladı.

Hayatımızda ne gerçek ne göz mesafesi kaldı. Bir anda "el", "düşman" bildiklerimiz, önyargılarla, eksik bilgilerle tanımladıklarımız, mahallemizde, sokağımızda, apartmanımızda, okulda, iş yerinde yanı başımızda bitiverdiler. Sosyal ilişki mesafesi de yok oldu. Artık el olanlar "selam mesafemize" gelmiş ve hatta aynı apartmanlara, işyerlerine sıkışmıştık.

Kendimize güvendiğimiz ve muktedirlerin izin verdiği ölçüde onları, aslında birbirimizi tanımaya çalıştık. Ya da önceki söylencelere, muktedirlerin bize öğrettiği ezberlere sadık kalarak, selam mesafesinde olsalar bile onları bizden ayrı tanımlamaya ve ayrı tutmaya devam ettik zihnimizde ve gönül dünyamızda.

"Öteki" tanımı işte bu noktada ortaya çıktı. Selam mesafemizde olan ama içimize almak istemediğimiz ve hatta selamlaşmak istemediklerimizi tanımlamak ihtiyacından. Her zaman olduğu gibi hayat öteki kavramını çoğalttı bir yandan. Öteki kavramı hayatı biçimledi öte yandan.

Ötekileştirme yalnızca düşmanlık üretmiyor. Hayatımızı eksiltiyor aynı zamanda. Yalnızlaşıyoruz. Önce kendimizi güvende hissetmek için "bizimkilere", "kimliklere" sığınıyoruz. Giderek tüm hayat bizimkilerden ibaret hale geliyor.

Endişe ve güvenlik arayışı

Ötekileştirme ve yalnızlaşmanın yanı sıra bir başka duygu daha metropol insanının zihin haritasını ve davranışlarını etkiliyor: Endişe duygusu ve güvenlik arayışı.

Endişe, metropollerde yaşayan her bir bireyin gündelik hayatında ve zihninde var olan bir duygu. Endişe ya da kaygı çok boyutlu, çok aktörlü, çok katmanlı gündelik hayatın ritmi içinde yok sayılamaz bir duygu hali. Bu yeni gündelik hayatın en önemli özelliği tanış olunmayan, kendini güvende hissetmediğin ama tehlikenin de ne olduğunu bilemediğin bir belirsizlik durumu. Az ya da çok nereden geleceği kestirilemeyen, ne olduğu ve nasıl olacağı da bilinemeyen bir tehlike algısı bireylerin zihninde yer ediyor.

Bugün gündelik hayatın içinde bilgisayarlarımızdaki antivirüs programlarından konut sitelerinin güvenliğine hemen her detay endişe ve kaygı kaynağı. Bu duygulara karşı geliştirilen bir dizi güvenlik araçları ve politikaları her yanı sarmış durumda. Bir an düşünün bir gün içinde cep telefonu ve bilgisayarınızın ekran şifresinden, evinizin, işyerinizin güvenlik ve alarm sistemlerine, metropolde hareket ettiğiniz hemen her mekanın güvenlik kameralarından kamu otoritelerinin güvenlik kameralarına nasıl bir güvenlik arayışı temelli izleme sistemi içinde yaşıyoruz.

> **Ötekileştirme ve yalnızlaşmanın yanı sıra bir başka duygu daha metropol insanının zihin haritasını ve davranışlarını etkiliyor: Endişe duygusu ve güvenlik arayışı. Bir yandan bu, bir yandan geçim derdi, beynimizi ve gönlümüzü sıkıştırıyor**

Bir yandan asayiş ve güvenlik meselesi, bir yandan geçim ve can derdi diğer yandan siyasi, sosyal, ekonomik fay hatlarının ürettiği gerilimin enerjisi beynimizi ve gönlümüzü sıkıştırıyor.

Endişe, kaygı, korku duygularıyla beynimiz pelte gibi oluyor. İşten eve gelip haberlere bakıyoruz.

Medyanın "üçüncü sayfa haberlerine" ya da "güvenlik kameralarından" edinilmiş kavga, kaza, şiddet görüntülerine maruz kalıyoruz.

Zaman kontrolü bireyin elinde değil

Bilirsiniz, kot taşlama işçilerinin yıkama işlemi sırasında maruz kaldıkları "slikozis mikrobu" vücutta birikiyor ve belirli bir miktarı aşınca da tedavisi olmayan bir hastalığa yol açıyor. Günümüzün metropol insanı da gündelik hayat ritminin ürettiği endişe duygusunu biriktiriyor. Üstüne de siyasetçiler ve medya bu içgüdüsel endişe duygusunu korku politikalarına dönüştürerek manipüle ediyor. Bu korku politikalarının kaynağının ve hedefinin yalnızca siyasi olması da gerekmiyor.

Metropollerde ötekileştirme ve korku yalnızlaşmayı, ilişkisizliği üretiyor. Öte yandan metropollerdeki hayatın ritmini ve biçimini sanayi toplumunun endüstriyel ve finansal üretim ilişkileri belirliyor. Asıl önemlisi zaman kontrolü insanda değil endüstriyel ilişkilerde. Çocuklar, emekliler ve yaşlılar, ev kadınları dışındaki herkes ya öğrenci ya çalışan. Öğrenci ve çalışanların zamanlarını nasıl planlayacakları sistem tarafından belirleniyor. Mekansal genişleme zamanın önemli bir kısmının ulaşıma harcanmasına neden oluyor.

Zaman kısıtı yalnızca insan ilişkilerini değil bireysel hayat için harcanan zamanı da daraltıyor, inanca, ibadete ayrılan zamanı da kısıtlıyor. Metropollü hayatta ibadete ayrılan zaman azalıyor. Namaz vakitleri endüstriyel üretimin zaman kurallarına, kaza namazları ulaşıma harcanan zamanlara feda ediliyor. Cami cemaati kavramı daralıyor, geleneksel mahalle baskıları azalıyor, zekât fitre verilecek, kurban eti dağıtılacak fakirler artık neredeydi, kimdir bilinmez hale geliyor. Cep telefonlarından "hayırlı cumalar" mesajlarına indirgenmiş, üstlerine kocaman sponsor adları yapıştırılmış iftar çadırlarına sıkıştırılmış ibadet metropollerde lümpen bir dindarlığa işaret ediyor. Metropollerde inancın yaşanışında ve ibadet kurallarında yeni bir melezleşme yaşanıyor.

Kimliksiz metropol

Metropoller mekanın kimliksizleşmesi de aynı zamanda. Apartman tarlaları mahalle kavramını yok ediyor. Mahalle, mahalleli, esnaf, komşu, park da yok artık, hepsinin yerine alışveriş merkezleri var. Şehrin eski, orijinal ve kültürel merkezleri terk edilmiş durumda.

Ya da eski merkezler yalnızca turistlere terk edilmiş, mahalleler lüks sitelere ve AVM'lere dönüştürülmüş durumda. Gözlerinizi bağlayıp bir helikopterle götürülseniz Nevşehir veya Samsun veya İstanbul Ataşehir'de mi olduğunuzu ayırt edemeyeceğiniz kimliksiz mekanlar haline dönüşüyor metropollerin büyük kısmı.

Metropol insanı yaşadığı yerle değil babasının nüfus kaydı üzerinden mekânsal kimlik üretiyor.

Bugünün metropolleri insanlarına bir aidiyet duygusu ve kimlik de veremiyor. Giyim kuşam, yeme içme, müzik, şive gibi kültürel özgünlükler kayboluyor ama yerine ne konuyor o da belli değil. Metropol insanı ne yerel olabiliyor ne de küresel.

Metropoller gecikmiş bir modernleşmenin sahnesi bir bakıma. Gecikmenin getirdiği telaş ile göçebe ruhun mekâna hoyratlığı birleşince savruk bir modernleşme hikayesi bizim metropolleşme hikayemiz.

Psikiyatr Erol Göka'ya göre "Hızlı modernleşmeye maruz bırakılmak, başta şehirleşmeyi beceremmek olmak üzere birçok derdimizin temelinde yer alıyor.

Modernleşmemiz asla tamamlanmadı, tam tersine göçebelik zamanlarından kalma alışkanlıklarımız hızlı modernleşmenin getirdiği sorunlarla birleşerek sürüyor…

O mahalleden bu mahalleye, şu şehirden bu şehre taşınıp duruyoruz; yollarımızda, yerleşimlerimizde kazılar bir türlü bitmiyor.

Bugün en gelişmiş kentlerimizde dahi oradan oraya taşınmayı, yazları yaylaya çıkmayı, bayramda seyranda hemen soluğu köyümüzde almayı sürdürmemizde; bir türlü Batı usulü tatil fikrini yerleştiremeyişimizde, kentlerde modern bir yaşam içindeymiş gibi gözüksek de, ev içi yaşantımızı adeta çadırda yaşıyormuşçasına evin bir odasında devam ettirip en güzel eşyalarla donattığımız salonu misafirler için ayırmamızda, … ağız tadımızın biçimlenmesinde eski psikolojimizden izleri belirgin biçimde görmek mümkündür…

Gösteriş ve şatafat merakımızı trafikte de sürdürmekten, otomobile ata biner gibi binmekten, yollarda arazideymiş gibi davranmaktan, modern uygarlık ürünlerine alışamamaktan, göçebelik kalıntısı bir aymazlıkla başkasının haklarına riayet etmemekten bahsedebiliriz."

Ama şunu da not edelim, bu metropoller bir başka yeni hayatın da filizlendiği yerler. Ekonomik, sosyal, siyasal sistemlerde yeninin ne olacağı, nasıl olacağını metropolleri esas alarak düşünmek zorundayız. Çünkü yeni, ekonomik, sosyal, siyasal fırsatlarıyla metropollerden yeşeriyor. Çünkü ülkenin nüfusunun üçte ikisi yakın zamanda metropollere yığılmış olacak.

Nostaljik destan ya da olanı kutsamak yerine olması gereken yöne doğru nasıl çevirebilirizi düşünmeli, tartışmalıyız. Bu nedenle gelecek hafta da metropollerin açtığı fırsat alanlarına yoğunlaşalım. ●

Derin evren

Levent Erden

WASP 96b'de su olduğu saptandı. Etrafında bulut ve pus tespit edildi. Evrende su var. Şimdilik biraz uzakça. Alt tarafı bin yüz yirmi ışık yılı ötede, Phoenix takım yıldızına bağlı WASP 96.

Yeni öğrendik. İlk defa netleşti. Dünya dışında hayatın var olmasının mümkün olma olasılığı. James Webb gösterdi.

Bir süredir uzayın, derin evrenin bugüne kadar görüntü olarak erişilememiş diplerinden çekebildiği görüntülerle. Ana akım medyadan çok sosyal medyada belli bir kesim hayranlıkla, şaşkınlıkla, heyecanla bu görüntüleri paylaşıyor. NASA ve bu konudaki iş ortakları Kanada ve Avrupa uzay kurumları da sürekli yayın yapıyor.

Muhteşem görüntülerden biri örneğin Stephan's Quintet ile ilgili. Bunlar gezegen değil, SMACS 0723 içinde yer alan galaksi beşlisi. "Çak" hareketi yapan el gibi duruyorlar. Biri hafif ayrı, diğer dördü, birbirleri üzerindeki çekim güçleri sayesinde etkileşimli. Sürekli dans halinde.

Evrenin buradan duyulmayan müziğinin ritmi eşliğinde. Üstelik bunların yüzlerce de alt galaksisi var.

Bütün bu görüntüler, yılbaşından hemen önce, Guyana'dan Ariane füzesiyle fırlatılan ve bugüne kadar çok şaşırtıcı ve önemli şeyler yapmışsa da artık devri biten ünlü Hubble'ın yerini alan yirmi metreye on dört metre yeni uzay teleskobu tarafından gönderilmeye başlandı.

Adı James Webb. Savaş sonrası bakanlık da yapmış, Kennedy ve Johnson döneminde NASA ile "uzay" rekabetini başlatan kişinin adı verilmiş. Gerçi Webb'in yönetici olduğu dönemlerde cinsel yönelim ayrımcılığı yapmış olduğu için isminin bu teleskoba verilmemesi için pek çok kampanya düzenlenmiş olsa da, uzay çalışmalarına olan inancı isminin kalmasını sağlamış. Bir yandan evrenin derin saha araştırması için uğraşılırken, günün ağırlığı da hiç eksilmiyor.

Wernher Von Braun

NASA'nın kuruluşu, uzay yarışı ve evrenin keşfi çabalarının en ilginç karakteri ise Wernher Von Braun. Almanya'da Avrupa'nın stratejik noktalarını özellikle İngiltere'yi vuran V2 füzelerini geliştiren ekibin başı.

Savaş sona ererken Amerikalılara sığınıyor. Yüz yirmi beş mühendisi de kendisiyle birlikte Amerika'ya götürülüyor. Önce askeri füze konularında ordu için sonra yeni kurulan NASA için çalışıyorlar. Dev Satürn roketlerini ve sonra Apollo'ları geliştiriyorlar. 20 Temmuz 1969'da Apollo 11 ile aya inilmesini gerçekleştiriyorlar. Yani uzay rekabetinin, mimarisinin merkezinde eski Nazi subayları bulunuyor. Kader de cilve yapabiliyormuş.

Bugün gelinen noktada evrenin sırlarının peşinden koşmak, olası bir savaşta üstünlük kurma çabalarından çok çok ötede. Mıncıklanmaktan içi boşalsa da gerçekliğini koruyan sürdürebilirlik, iklim değişimi, hayatın nasıl devam ettirileceği asıl dert. Yani buralarda bu dünyada var olmak zorlaşırsa nereye gideriz? Bu Kanada, Portekiz ya da Karadağ'da ev alıp oturma izni peşinde koşmanın çok daha ötesinde bir göç arayışı. Kaç nesil sürer bilinmez. Ama hep sürer.

Kafayı kaldır

Zaten "Big Bang" denen büyük patlamanın bile yüz milyon yıl sonrasını görebilmiş bu teleskop. Gerçi daha önce COBE WMAP üç yüz seksen bin yıl sonrasına kadar yaklaşmıştı.

Yani göz açıp kapayana kadar, yepyeni başlangıçlara ulaşılabilir.

Ulaşılmış da. Carina Nebulsı'nın yıldız oluşma merkezinde NGC 3324'ün oluşması da görüntülenmiş. Bir tür evren ultrasonu.

Doğum öncesi, sırası net görüntü. Cinsiyeti belli mi acaba?

Öte yandan pek çoğu da "tekillik" çözümü arayışında.

Sosyal hayatta imkansız görünse de uzay fiziğinde anlamlı olabilir. Ama kara delikleri daha düzgün açıklamak gerekliliği ve bu konudaki eksiklerin giderilmesi de tekilliği çözmekten geçiyor.

Kara delikler evrende iyi de, günlük hayatta içinden çıkılmaz olabiliyor.

Bu yeni fotoğraflardaki renkler, şekiller, her bir takım yıldızının durumu, diğerleriyle ilişkisi mesafeler hakkında yepyeni fikirler veriyor. Renk skalası Pantone bile bu yeni görüntüleri kendi renk kodlarına uydurmaya çalıştı. Bilinmeyeni sadece bilinebilenlerle anlamlandırmak tek bilinen yol.

Bu görüntüler evrenin derin sahasından, yıldız oluşumuna, belki sonra CERN'in Higgs Bozonu çalışmalarına dört koldan karmaşık şekilde ilerleyecek. Belli ki daha yolun başındayız ve daha gidecek milyonlarca ışık yılı yol var. Günün dar konularından bunalıp sıkılmış hissedenler için yine de çok ilginç bir çözüm: Kafayı kaldırmak.

Webb'in gönderdiklerinin bir anda bu kadar ses getirmesinin arkasında gerçeküstü ama çok ihtiyaç olan bir umut var sanki. ●

trendyol | Teknoloji Gündemi

Harici belleğe güven olur mu?

M. Serdar Kuzuloğlu
serdar@kuzuloglu.com

Teknolojinin bedenin doğal uzantısına dönüştüğü bir dönemde en büyük hasarı insanın en büyük hediyesi zihin alıyor

Milattan Önce 370 Platon'un yılında Sokrates'ten aktardığına göre Antik Mısır'da "Bilgeliğin Tanrısı" olarak anılan Thoth, "yazı" adlı icadını büyük bir heyecanla Tanrıların Kralı Thamus'a sunar. Thoth'a göre yazılı metinler sayesinde zekasını geliştirecek Mısır halkı hızla bilgeliğe ulaşacaktır. Tanrılar Kralı bu fikre şiddetle itiraz eder. Çünkü Thoth'un aksine Thamus, yazıya döküldüğü anda düşüncelerin onu anlayan/anlamayan; bilgili/cahil herkesin oyuncağına dönüşerek "*değersizleşeceğini*" düşünür. Yazının icadı bilgeliği değil, "*bilge gibi görünmenin*" kapısını aralayacaktır.

Yetmez gibi; nasıl olsa bir yerde kayıtlı olduğunu bilmenin vereceği güvenle artık kimse bir şeyi aklında tutma derdine düşmeyecek, unutkanlaşacak ve nihayetinde *cahilleşecektir*.

Thoth'un icadıyla bilgeliğe ulaşanlar oldu şüphesiz; ancak yazı ve bellek konusunda Thamus'un hakkını teslim etmemek mümkün değil.

Nicholas Carr, kışkırtıcı fikirleriyle bezeli yazı ve kitaplarından her zaman ilham aldığım ABD'li bir meslektaşım. 14 sene önce The Atlantic dergisi için yazdığı makale, hepimizin kafasında en az bir kere çınlayan soruyu başlığa taşımıştı: "*Google bizi aptallaştırıyor mu?*" (Is Google Making Us Stupid?) Bu yazı o kadar ses getirdi, o kadar geniş bir tartışma yarattı ki Carr 2010'da konuyu daha da derinlemesine ele aldığı "The Shallows" adlı kitabı yazdı. (Yüzeysellik: İnternet Bizi Aptal mı Yapıyor?/ Ufuk Kitapları.)

Parçalanan zihin

Nicholas Carr, internet ile ne kadar çok haşır neşir olursak dikkat dağınıklığımızın da o kadar artacağını savunuyor. Üstelik bu dağınıklık beynimizin normali haline gelerek sadece internet başındayken değil; her an ve her durumda bizi yarı bulanık bir bilinçle yaşamaya mahkum ediyor. Zihnimiz hatırlamaktan çok unutmaya, odaklanmaktan çok meşgul edilmeye yarar hale geliyor. Belleğimizdeki kalıcı bilgiler parçacık nehri şeklinde. Bir zamanlar söz denizinde bir dalgıçtım. Şimdiyse jet-ski gibi yüzeyde kayıp gidiyorum... Eskiden bir kitaba veya uzun bir makaleye kolayca dalıp gidebiliyordum. Artık bunu nadiren yapabiliyorum. Şimdi bir iki sayfa okuduktan sonra konsantrasyonum dağılmaya başlıyor. Huzursuzlanmaya, dikkatimi toplayamamaya, yapacak başka bir şey aramaya başlıyorum. Sanki inatçı beynimi zorla metne geri döndürmeye çalışıyormuşum gibi."

azaldıkça, parlak fikirlerin ihtiyaç duyduğu bağ kurma ve sentezleme yeteneğimizi de kaybediyoruz. İlginç bir ayrıntıysa internette geçen zamanın basılı yayınları okumaya ayrılan zamandan çalınıyor oluşu. Her ikisinin de arttığı örnekler yok denecek kadar az.

Carr, kitabında bu durumu şöyle tanımlıyor: "İnternete bağlı olayım ya da olmayayım, zihnim şimdi her türlü bilgiyi internetin ulaştırdığı şekilde almayı bekliyor: Hızla akan bir

Ne kadar da tanıdık, değil mi?

Nörobilimci Ian Robertson'ın 3 bin kişi üzerinde gerçekleştirdiği bir deney, sıradan kişisel bilgileri hatırlama konusunda gençlerin yaşlılara göre "açık ara daha başarısız" olduğunu ortaya koydu. Basit bir örnekle, 50 yaş üstü deneklerin yüzde 87'si yakınlarının doğum günlerini hatırlarken bu oran 30 yaş altında yüzde 40'ın gerisinde kaldı (Facebook kullanmaya devam etmek için güzel bir bahane). Bir düşünün bakalım, *mecbur kaldığınızda* arkadaşınızın telefonundan aramak üzere numarasını ezbere bildiğiniz kaç yakınınız var?

Oyalanma bağımlılığı

"Doğum günlerini ya da telefon numaralarını ezberleyerek zihnimi neden meşgul edeyim?" diye düşünebiliriz elbette. Bu durum sadece doğum günü, telefon numaraları ya da adreslerle kısıtlı olsaydı haklı da olabilirdiniz. Ancak genel bir mutabakat, internet ile iç içe geçen zihinlerin bir tür "dijital bunama" salgını yarattığını savunuyor.

İnternet, dikkat eşiği Instagram hikayeleri ile TikTok kesitleri arasına sıkışmış milyarlarca kullanıcının "harici belleğine" dönüşmüş halde. Sosyal medyadan beynimize sağanak şeklinde yağan bölük pörçük bilgi kırıntıları, omuzlarımıza serpilen kepek taneleri kadar sakil ve geçici. Dikkat dağınıklığı o kadar normalleşmiş halde ki, içerik üretimi denen süreç artık olta yemi misali başlıklar, kısa metinler, kendini tekrar eden kalıplar ile icra edilen bir tür sihirbazlığı andırıyor. Buna rağmen bir şeyi baştan sona okumak ya da seyretmekte ne kadar zorlandığınızın farkındasınızdır. Metinlerin çoğu başlığından itibaren hızla kaydırılıyor, video ve ses tabanlı içeriklerin çoğu hızlandırılarak ve atlanarak izleniyor.

Her şeyi "bir miktar eğlence" ile bezeme gayreti, "oyunlaştırma" denen metodun neredeyse bir bilim dalına dönüşmesi biraz da bu yüzden. İşe yarıyor mu tartışılır. Başında bu kadar vakit harcamamıza rağmen ekranlardan kafamızı genellikle daha *mutsuz* kaldırıyor oluşumuz üstünde düşünmeye muhtaç.●

Ofsayt da artık yapay zekaya emanet

● Katar'da düzenlenecek 2022 Dünya Kupası, futbol tarihine teknolojinin en çok rol üstleneceği karşılaşma olarak geçmeye hazırlanıyor. Son haberlere göre maçlarda kullanılacak araçlardan biri, bizzat FIFA tarafından geliştirilen yapay zeka destekli, yarı-otomatik ofsayt tespit sistemi. Sistemin temelinde 12 özel kamerayla saniyede 50 kare çekim yaparak, oyuncuların bedenindeki 29 farklı noktayı takip eden bir yazılım-donanım bileşimi bulunuyor.

Ofsayt tespit sistemi

● Avrupa Komisyonu, küresel teknoloji devlerinin rekabet koşullarını düzenleme amacıyla taslağını 2020 yılında hazırladığı The Digital Markets Act (DMA) ve Digital Services Act (DSA) adlı kanunları "Dijital Hizmetler Paketi" adı altında birleştirerek kabul etti. Paket uyarınca Apple, Google ve benzeri platform işleticilerinin geliştiricilere ve üçüncü parti şirketlere "daha adil" koşullar sağlaması şart koşuluyor. Cihazda önceden yüklenmiş uygulamalar bulundurmak veya kullanıcıyı belirli uygulamaları kullanmaya mecbur bırakmak da artık mümkün olmayacak.

● Facebook'un çatı şirketi Meta'nın metaverse platformlarını en ileri seviyede tecrübe etmek için "Project Cambria" adı altında geliştirdiği sanal gerçeklik (VR) başlığının isminin "Quest Pro" olacağı ortaya çıktı. Fiyatının ise 800 ile 1.000 dolar arasında olacağı iddia ediliyor.

Haftanın tortusu

● Avrupa Birliği'nde satılacak bütün yeni araçlarda ISA (Intelligent Speed Assistance) adlı Akıllı Hız Asistanı özelliği mecburi hale geldi. Bu platform hız sınırı tabelalarını okuyan kameraları temel alıyor. İzin verilen değerler aşıldığında sürücü yavaşlayana kadar sistem sesli ve titreşimli uyarıda bulunuyor. Yeterli gelmediği durumdaysa hız pedalını etkisiz hale getirerek frenleme yapıyor.

● Apple cihazlarında kullandığı işletim sistemlerinin yeni sürümünde yer alacak "Lockdown Mode" adlı bir özelliği duyurdu. Bu özellik sayesinde cihazlar en üst düzey güvenlik seviyesinde çalışacak. Bu kapsamda mesajlara eklenen dosyalar ve ön izleme işlevleri engellenecek, bilinmeyen numaralardan gelen her türlü iletişim talebi geri çevrilecek ve bağlı hiçbir ek donanımın çalışmasına izin verilmeyecek.

● Pennsylvania Üniversitesi, bir grup mikro-robottan oluşan otomatik diş fırçası geliştirdi. Dişin yüzeyi ve durumuna göre şekil değiştirebilen özel uçlar plakları temizlemenin yanı sıra salgıladığı hidrojen peroksit bileşiğiyle çürüklere yol açan bakterileri de yok ediyor.

● Sebze tabanlı ikame et üreten İsveçli "Oumph!" adlı girişim "insan eti tadında bir yapay et" ürettiğini duyurdu. Şirketin ürün gamında (yine sebzeden mamul) döner ve burger eti gibi "klasik lezzetler" de bulunuyor. (Ek Bilgi: İklim krizinin ana sebeplerinden karbon salımının yüzde 15'i gıda amaçlı hayvancılıktan kaynaklandığı için sebze tabanlı ikame etler her geçen gün biraz daha önem ve pazar kazanıyor.)

● İsviçre Parlamentosu, şehirlerini yer altından birbirine bağlayacak tünellerde otonom kargo taşımacılığı yapacak. Bu yapıya özel olarak geliştirilecek araçlar saatte 30 kilometre hız yapacak. 500 kilometrelik raylı ağın 35 milyar dolara mal olması bekleniyor.

● Uzayın yer çekimsiz ortamının görme bozukluğu, kas kaybı ve bağışıklık sisteminin zayıflaması gibi yıkıcı etkilerini azaltmak üzere ilginç bir çözüm Japonya/ Kyoto Üniversitesi'nden geldi. "The Glass" (Cam) adlı sistem 400 metre yüksekliğinde, 100 metre çapında ve 20 saniyede tam tur atacak şekilde kendi ekseninde dönen bir cam silindiri temel alıyor. Böylece çeperinde yer alan her şey, merkezkaç etkisiyle yapay bir yerçekimine maruz kalıyor.

Sayfada yer alan haberlerin ayrıntıları için kare kodu okutabilirsiniz.

Ya yiyoruz ya da yiyenleri izliyoruz!

Çiğ köfte ile viski içmenin görgüsüzlük sayıldığı dönem geride kaldı. Şimdi Instagram-TikTok çağındayız, ne yesek yeridir. 'Şırdancı Mehmet' gibi bu dönemin yıldızlarını izledikçe eğleniyoruz. Ah, bir de rüyamıza girmeseler

Levent Ertem
levent@gazeteoksijen.com

Google Türkiye'nin **Twitter** hesabından iyi paylaşımlar yapılıyor. Türkiye ile ilgili önemli sosyal veriler, neşeli bir üslupla sunuluyor. Geçtiğimiz haftaki **"Rüyada börek görmek için yapılan aramalar son 12 ayda yüzde 500 arttı"** paylaşımı dikkatimi çekti. Bu tweet'e bakınca önce hayat pahalılığı ile ilgili olduğunu düşündüm. Sonra hemen aklıma **YouTube**'daki **StoryBox** kanalının yayın direktörü **Ceyhun Kuburlu**'nun anlattıkları geldi: "Millet son 1-2 senedir deli gibi yemek videoları izliyor. Biz normalde iş insanlarının başarı öykülerine yer veriyoruz. Fakat fark ettik ki insanlar, sokak lezzetleri başta olmak üzere esnaf lokantaları ve yerel tatlara çok düşkün. Bunu da ilk **'Levent Börek'**in hikayesini konu alan video ile anladık. Türkiye'den bir börekçinin başarı öyküsü, kısa sürede 3 milyon izlenme rakamı ile herkesi geçti. Şimdi yeme-içme sektörüne yönelik bu yoğun ilgi sonrası **GurmossTV** kanalını kurduk. Özellikle de ayaküstü tatlar şu sıra büyük ilgi görüyor. Yeme-içme alanındaki büyümenin daha da artarak sürmesini bekliyoruz."

Herkes 'büyük şef' her yanımız yemek

Türkiye'de halkın medya üzerinden yemekleri incelemesi, tanıması, kusur bulup eleştirmesi yıllar önce **'Yemekteyiz'** adlı TV yapımı ile başlamıştı. Kendisini dünya çapında şef olmaya layık gören ancak kısmetsizlikler sebebiyle 'yırtamadığını' düşünen büyük bir kitle, hünerlerini TV'den sergilemişti. Herkes TV'ye çıkamayacağına göre bugünkü sosyal medya mecraları dev birer **'Yemekteyiz'** platformu haline dönüştü. Şimdilerde sosyal medyada karşımıza çıkan birçok **'amatör şef'** aslında o **'ben çok iyi bir gurmeyim'** felsefesini temsil ediyor. Fakat yine de **#foodporn** felsefesi ile iyisi, kötüsü, sevimlisi, antipatiği, lüksü, minimalisti, ucubesi yani yemekle ilgili ne varsa izleniyor. **Netflix** de şu sıra şef adayı erkeklerin seksiliğini öne çıkaran romantik komedilerle doldu. Bu durum paylaşım yapanlar için de çok yaygın. Mesela model **Emily Ratajkowski** yediği bir sağlıklı salata tabağını **story**'lerken, aynı anda **Murat Ülker**, simite **Çokokrem** süren **Adanalı** esnafın **Reels** videosuna yer verebiliyor. Gece yatmadan önce izlenirse de rüyada bunları görmek çok normal. **Instagram**'da Türkiye'den en çok takipçisi olan kişiler sıralamasında ilk 4 içinde 3 şef olması halkımızın bu ilgisini doğruluyor. New York'lu pizzacı **Hakkı Akdeniz** listede **Hande Erçel**'in hemen altında. **TikTok** da bugün en önemli yeme içme videoları mecrası haline geldi. Sıradan insanların şeflik hayalleri ile abukluk arasındaki o ince çizgiyi en iyi **TikTok**'tan takip edebilirsiniz. **TikTok**'un Türkiye özelindeki yeme-içme kategorisindeki içerik üretimi yüzde 115 artmış. Ayrıca **TikTok**'un **#ASMR** (Türkçesi: Otonom Duyusal Meridyen Tepki) etiketi altında toplanan videoları yemek yeme hazzının yaşattığı beyinsel orgazmı ortaya koyuyor. Uzak Doğu'dan yayılan bu içeriklerde asla konuşma olmuyor, kişiler mikrofonu ağzına yakın bir yere yerleştirerek yemek yiyor. Bu yemek yeme eylemi sırasında çıkan sesler de bir çeşit iç gıdıklanması ile beyinsel orgazm yaşatıyor(muş). Kuzu budu tokatlama ve **'capuçinooo'** dışında yaratıcılığı körelen **Nusret**'e duyurulur. ●

INSTAGRAM TOP 10 (İLK 4'TE 3 ŞEF VAR)

1. Nusret	**46.9 Milyon**
2. CZN Burak	**37.1 Milyon**
3. Hande Erçel	28.4 Milyon
4. Hakkı Akdeniz	**23.6 milyon**
5. Burak Özçivit	21.2 Milyon
6. Demet Özdemir	15.3 Milyon
7. Acun Ilıcalı	13.7 Milyon
8. Hadise	13.6 Milyon
9. Neslihan Atagül	13.1 Milyon
10. Fahriye Evcen	12.9 Milyon

Oksijen HAFTALIK
Yıl: 2 Sayı: 79
İmtiyaz Sahibi: Haftalık Yayıncılık A.Ş. adına Nüket Mutlu
Yazı İşleri: Zafer Mutlu, Tayfun Devecioğlu
İsmail Yuvacan, Umut Alphan, İlke Gürsoy, Ali Kayalar
Tasarım: Cüneyt Çomoğlu
Haber Araştırma: Öge Demirkan
Dijital Platformlar: Elçin Yahşi
Kitap-Sanat: Elif Tanrıyar
gazeteoksijen.com: Murat Kıvanç
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Sema Yaşarlar
Genel Müdür: Bahadır Zaimoğlu
Reklam Satış ve Pazarlama Direktörü: Ceyda Sezer
Pazarlama İletişim Koordinatörü: Elif Mengü
Reklam Satış Koordinatörü: Filiz Kavak
Reklam Rezervasyon: Şule Tutsak *stutsak@gazeteoksijen.com*
Yönetim Yeri:
Haftalık Yayıncılık AŞ
Levent Mahallesi Karanfil Sokak No: 21
Beşiktaş 34330 İstanbul
Telefon: 0212 290 60 00
E-posta: reklam@gazeteoksijen.com
Baskı: Turkuvaz Haberleşme Yayıncılık AŞ
Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi B Blok No 29/1/1 34060
Eyüpsultan/İstanbul
Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama AŞ
Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi B Blok No 29/1/1 34060
Eyüpsultan/İstanbul
Haftalık Oksijen yerel süreli yayındır.

ÖDÜL AVCISI GENÇ ORKESTRA ŞEFİ MASİS ARAM GÖZBEK:

Koromuzun farkı samimiyeti

Ayşe Acar
acarayse@yahoo.com

19 yaşında Boğaziçi Üniversitesi Caz Korosu'nun şefi oldu. Besteleri ile 2011 Dünya Koro Şampiyonası'nda dünya şampiyonluğuna ve 7. Dünya Koro Olimpiyatları'nda altın madalyaya layık görüldü.

Çok sayıda ülkede sayısız yarışma, festival ve ustalık sınıfına katıldı. Tõnu Kaljuste, Simon Carrington, Volker Hempfling gibi dünyaca ünlü isimlerle şeflik, Par Lindgren, Richard Ayres ve David Lang gibi isimlerle bestecilik çalıştı. Boğaziçi Caz Korosu'yla iki 'dünya şampiyonluğu' dahil uluslararası birçok ödül kazandı.

Bu hafta İstanbul'dayız. Konuğumuz Boğaziçi Gençlik Korosu ile geçtiğimiz hafta 57. Barcelona Uluslararası Koro Festivali video yarışmasında birincilik kazanan, Boğaziçi Caz Korosu, Boğaziçi Gençlik Korosu ve MAGMA Korolarının kurucusu, genel sanat yönetmeni ve şefi Masis Aram Gözbek.

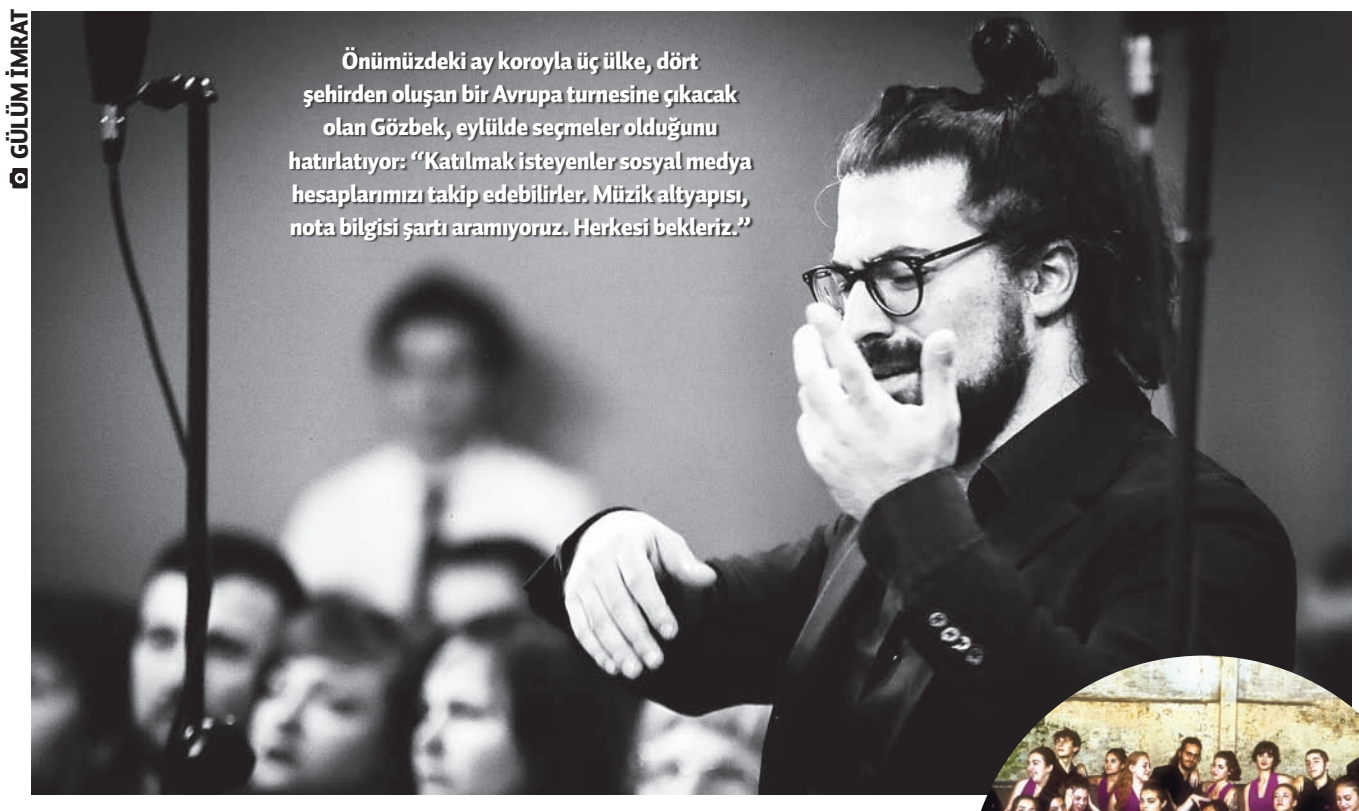

© GÜLÜM İMRAT

Önümüzdeki ay koroyla üç ülke, dört şehirden oluşan bir Avrupa turnesine çıkacak olan Gözbek, eylülde seçmeler olduğunu hatırlatıyor: "Katılmak isteyenler sosyal medya hesaplarımızı takip edebilirler. Müzik altyapısı, nota bilgisi şartı aramıyoruz. Herkesi bekleriz."

Çocuklukta müziğe ilgin var mıydı?

2.5 yaşında kendi kendime okuma yazmayı öğrendiğim için ailem bilim insanı olacağımı düşünmüş. Üç yaşındayken oyuncak bir melodikam oldu. Onunla duyduklarımı tekrar etmeye başladım. Bunun üzerine ailem bana bir org aldı. Onunla bir şeyler çalmaya başladım. Yedi yaşında Yeşilköy Ermeni Kilisesi korosuna girdim. Orada kendi kendime nota okumayı çözdüm. Lisede bir müzik grubumuz oldu. Hem şarkı söylüyor hem de klavye ve gitar çalıyordum. Birçok yarışmaya, festivale katıldık. Bunlardan biri de Radyo Boğaziçi'nin düzenlediği Battle of the Bands'ti. Orada birinci olduk. Boğaziçi Üniversitesi'yle böylece tanışmış oldum.

Peki neden Boğaziçi Üniversitesi Matematik Bölümü'ne girdin?

Ne olmak istediğimi bilmiyordum ama ne işi yaparsam yapayım beni derinleştirecek, zorlayacak ve o işi daha iyi yapmama vesile olacak bir bölüm okumak istedim. Matematik ve psikoloji arasında kararsız kaldıktan sonra matematiği seçtim.

Boğaziçi Üniversitesi Caz Korosu'nun başına nasıl geçtin?

Boğaziçi'ne girer girmez koroya katıldım. 2 yıl koroda şarkı söyledim, çeşitli gruplarda çaldım. 2007'de o zamanki şefimiz Cihan, ABD'ye gidince koroyu bana devretti. Titiz biriyim, bana verilen sorumluluğu en iyi şekilde yerine getirebilmek için gecemi gündüzüme katarak dünyanın dört bir yanından koroları, yarışmaları, seçtikleri repertuvarları takip ediyordum. Sonuçta müzik eğitimim yok, ders almışlığım dahi yok. Şefliğe dair her şeyi o ilk yıllarda kendi kendime öğrendim. Ve bundan o kadar zevk aldım ki, matematik eğitimimi bırakıp kompozisyon okumaya karar verdim.

Etrafında "Dur ne yapıyorsun?" diyen olmadı mı?

Olmaz mı? Ailem önce okulumu bitirmemi istedi. Babam nispeten fevri biriydi. Annemin de desteğiyle bu kararımı onayladı. Bazı arkadaşlarım garanti bir hayatı elimin tersiyle ittiğimi düşündü. Ama ben yaptığımdan çok emindim. Mütevazı koşullarda yaşamaya hazırdım. Müziğin benim için salt bir heves olmadığına, bu işe yatkınlığıma ve dolayısıyla başarılı olacağıma da ikna oldum. Mükemmeliyetçi bir tip olduğum için başarmanın da bana yetmeyeceğini, kendimi bu işe adayacağımı ve fark yaratacağımı da biliyordum. Tüm bunları çok detaylı düşünerek kararımı verdim ve bugüne dek bir gün bile pişman olmadım.

Dünya insanı olalım, tüm yenilikleri takip edelim, gidelim, görelim ama burayı unutmayalım. Burası bizim vatanımız, evimiz. Bu sözün arkasında durmak çok zorlaşsa da, hâlâ aynı şeyi savunuyorum

Okul korosunun öğrenci şefiyken, ciddi bir sorumluluk almışsın. Zor oldu mu bu?

Ortaokulda modern dans, halk oyunları yaptım, okul takımlarında oynadım. Lisede çok büyük zamanımı tiyatroya ayırdım. Kilise korosu ve ardından TRT İstanbul Radyosu Gençlik Korosu'nda yer aldım. Bütün bunlar bana takım oyununu öğretti. "Ne yaparsak daha iyi sonuç alırız, ne yapmazsak eksik kalırız" gibi konuları çok iyi gözlemledim. O yüzden bu sorumluluğu almak zor olmadı ama yıllar içinde hayatımda çok fazla şeyden feragat ettim. Tatilim, özel hayatım yok. Yapı olarak hep dengede kalmak, attığım her adıma dikkat etmek zorundayım. Koronun karşısında her zaman motivasyonum ve enerjim yüksek olmalı. Manevi olarak da çok büyük emek istiyor.

Doğası gereği çok duygusal da bir iş.

Doğru. Ben koronun önünde kendimi çırılçıplak bırakıyorum, savunmasız. Duygularımı ifade etmekten çekinmem. Açıklık, içtenlik çok önemli. Bu da koro üyelerine rahatlık veriyor, icralarını çok daha gerçek kılıyor. Türkiye'yi çok üst düzey yarışmalarda temsil ettik. Akademik olarak yüzlerce yıllık koro geleneğinden gelen birçok grupla yarışıp birincilik almamızın nedeni onlardan daha iyi şarkı söylememiz değil, onlardan daha sahici olmamız belki de. Mesela aldığımız yorumlardan biri, sahnedeyken seyirciye çok güçlü bir enerji ve sıcaklığın geçtiği. Kendinizi koronun önünde çırılçıplak bırakabilmek de bir cesaret işi, kendiyle barışık olma durumu, çocukluğumuzdan gelen coşkuyu koruma hali... Benim, dolayısıyla da bizim en büyük farkımız bu.

Koro şefliğinin ilk günlerine dönelim. Metro videosu ile tanındınız değil mi?

2011'de Avusturya'da dünya şampiyonasına katılmak istiyoruz. Fakat ne okulun bütçesi var, ne de bizim cebimizde beş kuruş. Gece gündüz çalışıyoruz, birinci olmayı kafamıza koymuşuz ama paramız yok. Bir video çekip dikkatleri üzerimize çekebilir miyiz diye düşündük. Yönetmen arkadaşım Deniz'den yardım istedik. Meydanlarda, iskelelerde, vapurda, otobüste, metroda bir anda şarkılar söylediğimiz videolar çektik. Herkesten çok güzel tepkiler aldık, çok da eğlendik. Bir anda yüz binler videoyu izledi. Bir hafta içinde ana haber bültenlerinden kültür sanat programlarına konuk olduk. Tam o dönemde üniversiteyle yollarımızı ayırmak durumunda kaldık. Sponsorumuzu bulduk ve geceli gündüzlü çalıştığımız bir sürecin sonunda da iki dünya şampiyonluğuyla Türkiye'ye döndük. Bu video hâlâ üniversitelerin pazarlama derslerinde viral başarı örneği olarak izlettiriliyor.

Koro müziğinin birleştirici bir etkisi de var değil mi?

Tabii. Koronun bireylerini topluma benzetebilirsiniz. Her türden insan var. Birlikte yaşayabilmeli, birbirimizi dinleyebilmeli, farkındalık yaratabilmeliyiz. Çok sesli koro bir anlamda, çok sesli demokrasidir. Liseden çok sevdiğim hocam Ali Kırkar "Sanat söyleyecek sözü olanın işidir" demişti. Ben bu toprağın bana sunduklarıyla sanat yapıyorum ve yaşanılanları da benden sonraki nesile bu şekilde aktarıyorum.

Gezi protestoları sırasındaki performansınız da çok dikkat çekti, neler yaşadınız?

O dönemde herkes bizi kendi tarafına çekmeye çalıştı. 25-26 yaşındayım, kendimi zor bir politik denklemin içinde buldum. Nezaketle, hiçbir siyasi kurum ve kuruluşa yönelimimiz olmadığını, sadece halkın hislerine tercüman olmak istediğimizi belirttik. Sponsor bulmakta iyice zorlandık. Yarışmalara katılabilmek için 100 bin euro'luk borcun altına girdim. Beş yıl sürse de bu borcu kapattık, sonrasında da en azından düzlüğe çıktık. Şimdi ise tek destekçimiz Yücel Kültür Vakfı, 9 yıldır bize prova mekanımızı sağlıyor. Onlara tüm koro ailemiz adına çok teşekkür ediyorum.

Gençlerin çoğunun ülkeyi terk etmek istediği bir dönemde, sen burada kalacak mısın?

Birilerinin burada kalması gerekiyor, altı yıl önce söylemiştim bu sözü. Bu "Ayağınız buraya çakılı kalsın, asla buradan dışarı çıkmayın" demek değil. Tam tersi, dünya insanı olalım, tüm yenilikleri takip edelim, gidelim, görelim ama burayı unutmayalım. Burası bizim vatanımız, evimiz. Bu sözün arkasında durmak çok zorlaşsa da, hâlâ aynı şeyi savunuyorum.

Tüm bu koşturmacanın içinde kendini eğitmeye nasıl fırsat buluyorsun?

Benim hala bir müzik lisansım yok. 2010 ve 2014 yılları arasında birçok ödül kazandığımız yarışmadan sonra önemli üniversitelerdeki hocalar beni oralarda okumaya davet ettiler. Ama hep bazı dönüm noktalarına denk gelip burada kaldım. Yurt dışındaki ustalık sınıflarında çok önemli şeflerle çalışma şansım oldu. Dünya Koro Şefliği Yarışmasında 12 finalistten biri oldum. Son 5 yıldır önemli yarışmalardan jüri üyeliği teklifi alıyorum. Benimle aynı jüri koltuğunda doktoralı şefler, profesörler oturuyor. 2020'de pandeminin de etkisiyle, yarıda bıraktığım MSGSÜ Devlet Konservatuvarı Orkestra Şefliği eğitimime geri döndüm. 10 yıl önceki bazı okul arkadaşlarım artık hocalarım. Konserlerden, yarışmalardan finallere girmeye vaktim olmuyor. Ama bu sefer kararlıyım, bitirmek istiyorum. Muammer Hoca'ma sözüm var. •

ABD Başkanı Joe Biden 12 Temmuz'da Beyaz Saray'da düzenlenen Kongre pikniğinde poz veriyor. ERIN SCHAFF/THE NEW YORK TIMES

Biden tekrar aday olmasın, çok yaşlı

Michelle Goldberg
THE NEW YORK TIMES

Joe Biden'ın haline üzülmekten kendimi alamıyorum. İlk kez 34 yıl önce aday oldu ve ömrünün büyük bölümünde ABD başkanı olmak istedi. 2015'te oğlu Beau hayatını kaybetmemiş olsa Demokrat Parti ön seçim kampanyasına o günlerde katılabilirdi. Muhtemelen başkan yardımcısı olarak göze girer, hatta Donald Trump'ı mağlup ederdi.

Nihayet yıllardır arzuladığı makama geldiğinde ise hayatının baharı geride kalmıştı. Üstelik Trump ülkeyi harap halde bırakmış, nüfusun büyük bölümü öfkeli yanılsamalara kapılmış, milyonlar pandeminin yarattığı travmaya maruz kalmıştı. Biden şimdi sonsuza dek aramızdan ayrılmış gibi görünen normalliği geri getirmek üzere seçildi.

Biden'ın görev kabul oranlarını aşağı çeken birçok kriz kendisinden kaynaklanmıyor. Yüzde 8.6'lık enflasyon Biden'ın politikaları yüzünden olsa, oran İngiltere'de yüzde 9.1, Almanya'da da yüzde 7.9 olmazdı. Daha atılgan bir başkan olsaydı bile Yüksek Mahkeme'nin kürtajı anayasal hak olmaktan çıkaran kararını pervasızca bozmasına veya gitgide sıklaşan katliamlara dair pek bir şey yapamazdı.

Yine de umarım yeniden başkanlığa aday olmaz çünkü çok yaşlı. Başkanlık gençleri bile yaşlandıran bir makam ve Biden gençlikten epey uzak. Bizimki kadar dertli bir ülkenin öz güvenini geri kazanması için kendisine ilham verecek zindelikte bir lidere ihtiyacı var.

Kısa süre önceki The New York Times/Siena College anketinin gösterdiği üzere, Demokratların yüzde 64'ü 2024 seçimlerinde başka aday istiyor. En öne çıkan faktör Biden'ın yaşı ama hemen ardından da performansı geliyor. Biden her zaman gaflarıyla meşhurdu ancak bugünlerde onu konuşurken izleyince acı verici bir gerilime kapılıyorsunuz; ip üstünde sendeleyen birini seyretmeye benziyor. Yaptığı bazı hataları çocukken yaşadığı kekemeliğe bağlamak mümkün olsa da durumu tamamen açıklamaya yetmiyor. Kurmayları tarafından çoğu zaman gözlerden uzak tutuluyor. The New York Times'ta bildirildiği gibi, "katıldığı basın toplantısı ve röportaj sayısı seleflerinin yarısını bile bulmuyor."

Elbette vampir gibi ilgi isteyip ülkesini canından bezdiren bir başkan olmamak hoş bir şey. Üstelik Biden birçok açıdan hala zeki biri ve makamının gerektirdiği görünmeyen görevleri yerine getirmek için ciddi çaba gösteriyor. Ancak geri planda kalarak gündemi belirleme kabiliyetini kaybediyor.

Kötü giden ekonomide yüzde 3.6'lık işsizlik oranı gibi olumlu yanlara dikkat çekebilirsiniz. Amerikalıların Ukrayna'ya büyük sempatisi var ve yeterince heyecan verici bir mesaj verilirse birçokları Putin'e karşı durmanın bedeli olarak daha yüksek gaz fiyatlarına katlanmayı göze alabilir. Ancak yönetimin "Putin zammı" lafını tekrarlayıp durması destek toplamaz. Hepimiz gibi Beyaz Saray da Yüksek Mahkeme'nin kürtaj hakkını iptal etme niyetinin pekala farkındaydı ama nedense buna karşı bir başkanlık kararnamesi çıkarmaya ve halkla ilişkiler savaşı yürütmeye hazırlıklı değildi.

Yaşlılar yönetiyor

Burada başkanın az konuşmasının, hatta bizzat Biden'ın ötesine geçen bir sorun var. Gerontokrasiyle, yani yaşlı bireylerin hiyerarşisiyle yönetiliyoruz. Biden 79 yaşında. Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi 82 yaşında. Temsilciler Meclisi çoğunluk lideri Steny Honer 83, Senato çoğunluk lideri Chuck Schumer 71 yaşında. Çoğu kez ülkenin ne kadar dağınık halde olduğunu kavrayıp kavrayamadıkları bile belli olmuyor.

> The New York Times'ın Pulitzer ödüllü köşe yazarı ABD'li Demokratların yüzde 64'ünün Biden'ı tekrar aday olarak görmek istememesini değerlendirdi

Kariyerlerini iyi kötü işleyen kurumlarda ilerlettiler ve bu kurumların yeniden işler hale gelmesini umuyor gibiler. Ancak hükümetin dışlilerinin tıkandığı ve bir partinin açıkça demokrasi aleyhine tasarılar içinde bulunduğu bu anı kritik bir eşikten ziyade geçici bir ara dönem gibi gördükleri izlenimini veriyorlar. Biden'ı eleştiren Demokratlar siyasi yelpazenin farklı noktalarından: Kimileri onun merkeze yakın görüşlerine, kimileriyse "uyuşukluğuna" kızıyor. Çoğunun ortak noktası ise çabuk ve incelikli tedbirlerde bulunacak bir lidere duydukları özlem.

Biden'ın yaşının teselli verebileceği tek konu, yenilmeden kenara çekilebilecek olması. Seksenli yaşlarınızda başkanlığa aday olmamak utanılacak bir şey değil. Ülkeyi ikinci bir Trump döneminden kurtarmak üzere yarı-emeklilikten çıkıp geldi ve ona çok şey borçluyuz. Ama şimdi Trumpçılığın etkisini sürdüren güçlerine karşı durabilecek birine ihtiyacımız var.

Seçenekler muhtelif: Başkan Yardımcısı Kamala Harris'in beğeni oranları istenen düzeyde olmazsa Demokratların yüzünü dönebileceği çok sayıda karizmatik vali ve senatör var. Biden 2020 seçim kampanyası sırasında yeni nesil Demokratlara giden "köprü" olmak istediğini söylemişti. Köprüyü geçme vakti yaklaşıyor. •

© 2022 The New York Times Company

Ortadaki seçmen sol için iyi bir fırsat

Acemoğlu, merkezin daha da sağa kaydığı dönemlerde solun nasıl taban genişletebileceğini tartışmaya açıyor. ABD'deki Cumhuriyetçi-Demokrat yarışı değerli örnekler sunuyor

Daron Acemoğlu

MIT İktisat Profesörü; (James A. Robinson ile birlikte) Ulusların Düşüşü ve Dar Koridor: Devletler, Toplumlar ve Özgürlüğün Geleceği kitaplarının yazarı.

Siyasetin kanunları dokunulmaz değil ancak ABD'deki iki eğilim neredeyse öyle sayılır: Ara seçim öncesinde iktidar partisi aleyhindeki salınım, yani "ara seçim depresyonu" ve enflasyon ve işsizliğin seçmen üzerindeki olumsuz etkileri, yani politik konjonktür dalgalanmaları". Geçen yıl beğeni oranları dibe vuran Joe Biden ve Demokratlar 2022 ara seçimlerinde hezimete uğrarsa şaşmamalı.

Ancak uzun süredir kabul gören başka siyasi gerçekler bir kenara atıldı. II. Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda iki partili rekabetin çoğunlukçu bir sistem içinde ılımlı etki yapacağı düşünülüyordu. Meşhur "medyan seçmen teoremine" göre bir parti merkezden fazla uzaklaşırsa bedelini sandıkta öderdi.

Diyelim ki Amerikalı seçmen ülkede uygulanması gereken asgari ücret hakkında farklı görüşlere sahip. Sağdan bazı isimler asgari ücret diye bir şey olmaması gerektiğini iddia ederken soldakiler saatte en az 18 dolar ücret asgari olmalı desin. Seçmenler arasındaki bu dağılımın "medyan", yani orta noktasının saatte 12 dolarlık bir asgari ücrete karşılık geldiğini, yani seçmenin yarısının bu rakamın üzerinde, yarısının ise altında bir ücreti savunduğunu varsayalım.

Başlıca konunun asgari ücret olduğu bir seçimde, Cumhuriyetçi Parti sesi çok çıkan üyelerine kulak verip asgari ücreti kaldırmayı vaat ederse Demokratlar mesela saatte 13 dolarlık bir asgari ücret vaadiyle kolayca galip gelir. Bunun üzerine Cumhuriyetçiler bir sonraki seçimde daha ılımlı bir yaklaşım benimser. Üstelik hafif bir ılımlılık, mesela saatte 8 dolar seçimi kazandırmayacağı için medyan seçmenin bulunduğu seviyeye, yani saatte 12 dolara yönelmek zorunda kalırlar.

Yine de medyan seçmen teoreminin altın çağında bile bazı eksikleri görülüyordu. Ilımlı siyaset ılımlı adaylar gerektirir, halbuki ön seçimlerde her şeyden evvel parti tabanındaki en ateşli ve sadık adayların gönlünü kazanacak adaylara ihtiyaç vardır. Nitekim Cumhuriyetçiler 1964 başkanlık seçimlerinde görüşleri merkez sağa epey uzak Barry Goldwater'ı aday göstermiş, Demokratlar ise 1972'de sol eğilimli George McGovern ile benzer bir hamle yapmıştı. İkisi de seçimi kaybetti ama adaylıkları gelecekte yaşanacakların alametiydi.

Teori artık açıklamıyor

Yeni bulgular medyan seçmen teoreminin Amerikan siyasetini artık açıklayamadığını gösteriyor. Medyan seçmen teoremi siyaset platformlarına bağlı olarak seçmenlerin adaylar arasında "akışkan bir şekilde" gidip geldiğini varsayar. Ama gerçek dünyada seçmenlerin kararını belirleyen bir dizi faktör var. Hangi aday daha güvenilir, yetkin ve sahici görünüyor? Ülkede acil bir durum olduğunda kimin başta bulunmasını isterim? Hangisiyle oturup bir bira içmek isterim? Ayrıca parti sadakati birçok seçmenin içine işlemiş durumda. Bu değişkenler işleri çok karmaşık hale getiriyor. Cumhuriyetçilerin en aşırıcı parti üyelerine kulak verip sağa doğru kaydığını varsayalım. Bu senaryoda Demokratlar merkeze doğru yanaşarak avantaj kazanabilir ama kendi güvenilirliklerinden taviz vermemeleri gerekir. Gelgelelim Cumhuriyetçiler için faktör olan dinamiklerin Demokratlar için de etkili olması ve ön seçimlerde oy kullanacakları daha sola götürmesi muhtemel. Cumhuriyetçiler aşırılığı benimsediğinde birçok Demokrat da sol gündem maddelerine bağlı kalarak da kazanabileceğine kanaat getirecektir.

> Sağdaki aşırılık Demokratların daha geniş bir koalisyon kurmasına fırsat verebilir. Ancak bunu yapabilmek için Demokratların geçim dertlerine odaklanması gerek

Buna şirketlerden gelen paranın ve aşırıcı fikirleri yayan sosyal medya filtreleme balonlarının kötücül etkilerini de ekleyince kendi kendini ılımlı hale getiren iki parti rekabetinden çok daha farklı bir şey ortaya çıkıyor. Bugünkü ABD siyasetinin belirleyici niteliği derin kutuplaşma: Cumhuriyetçiler giderek daha sağa, Demokratlar ise daha sola kayıyor.

Elbette "medyan seçmen" teorisinin çöküşü tamamen kötü bir şey değil. Seçmen yelpazesinin orta noktasındaki kişiler bazen hiç de doğru olmayan bir şeyin gerçekliğine kanaat getirebiliyor ya da marjinal grupları görmezden gelebiliyor. Bu teoremin artık geçerli olmadığı bir dünyada iki partinin de uzun zamandır görmezden geldiği, ucuz yabancı işçiler veya otomasyon yüzünden işini kaybetmiş mavi yakalıların kötü durumu, orta sınıfın gerilemesi veya sistematik ırkçılığın kapsamlı sonuçları gibi sorunlar aktivistler tarafından gündeme getirilip yeni tartışmalar açılabiliyor.

Hal böyle olunca siyasetin yukarıda belirtilen neredeyse değişmez kanunlarına ne oluyor? Her iki parti de merkeze yakın olunca makroekonomik performans veya küçük politika farklılıkları ara seçimlerde ciddi seçmen salınımlarına yol açabiliyor. Ancak Cumhuriyetçilerin yaptığı gibi bir partinin ölçüyü kaçırdığı ve hatta sağ görüşlü Yüksek Mahkeme'nin Amerikalılar tarafından nesillerdir benimsenmiş hakları ortadan kaldırdığı durumlarda işler epey değişiyor.

Bu seviyede aşırılık Demokratların daha geniş bir koalisyon kurmasına fırsat verebilir Neticede Mahkeme ile Amerikan kamuoyunun arası giderek açılıyor. Ancak bunu yapabilmek için Demokratların çoğu Amerikalı için önemli olan geçim dertleri ile Cumhuriyetçilerin aşırı görüşlerine karşı koyacak bir gündem arasında doğru dengeyi bulması gerekiyor. Bu da "polisin finansmanını kesmek" gibi açıkça ayrıştırıcı tutumlardan kaçınmak demek. Medyan seçmen teorisi geçerliliğini yitirse bile, hatta özellikle yitirmişken, tabanı genişletmek doğru bir siyasi hamle olur.

Oksijen'in notu:

ABD seçim sistemlerinde başkanın dört yıllık döneminin ortasında "ara seçim" düzenlenir. Bu seçimde görev süresi iki yıl olan Temsilciler Meclisi üyelerinin 435'inin tamamı, 100 üyeli Senato'nun üyelerinin ise üçte biri yenilenir. Bu yıl 8 Kasım'da düzenlenecek seçimde 35 senatörlük koltuğu oylanacak. Senatörlük görev süresi altı yıl. •

© Project Syndicate, 2022

Oğluyla başı yine belada

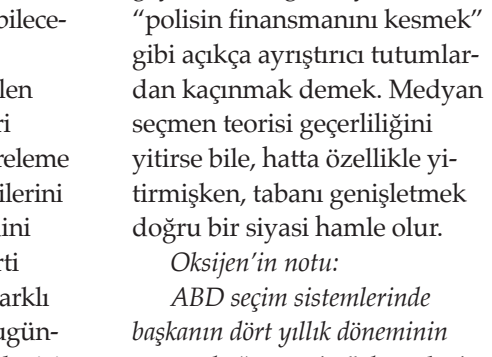

Biden'ın telefonundaki görüntüler sızdırıldı.

ABD Başkanı Joe Biden'ın oğlu Hunter Biden'ın Apple iCloud hesabı 4chan forumu üyesi bir hacker tarafından ele geçirilerek internete sızdırıldı. Biden'ın iPhone, iPad ve Mac cihazlarından sızan on binlerce fotoğraf ve video dosyası arasında çocuk pornografisi, uyuşturucu kullanımı gibi "zehirli içerikler" bulunuyor. Babası Joe Biden'ı telefonuna "pedofil Peter" diye kaydettiği görülen Hunter Biden yazışmalarından aldığı ekran görüntülerine göre kendisine "kız arkadaş deneyimi" yaşatabilecek "modellere" Kasım 2018 ile Mart 2019 arasında 30 bin dolar kadar para ödedi.

Baba Biden'ın başı oğlu nedeniyle başkan seçilmeden önce de ağrıdı. Trump'ın Ukrayna lideri Zelenski'ye Hunter Biden'ın ülkesindeki yatırımlarını incelemesi için baskı yaptığı ortaya çıkmıştı.

Hunter Biden, başkanın ilk eşi Neillia Biden ile evliliğinden olan üç çocuğundan hayatta kalan tek kişi. 1972 yılındaki bir trafik kazasında eşiyle birlikte bir yaşındaki kızı Naomi hayatını kaybetmiş, iki yaşında olan Hunter ve bir yaş büyük ağabeyi Beau kurtulmuştu. Beau 2015 yılında kansere yenik düştü.

1970 doğumlu Hunter fon yöneticiliği yapıyor. Daha önce de lobici olarak çalıştı. İlk eşinden 2017 yılında ayrıldı. Ölen ağabeyinin eşi Hallie Biden ile bir süre ilişki yaşadı. Halen 2019'dan beri Güney Afrikalı film yapımcısı Melissa Cohen ile evli. İlk evliliğinden üç, ikinci evliliğinden dört, Lunden Alexis Roberts isimli bir kadından da bir çocuğu var. •

NATO'nun yazı biterse Rusya'nın kışı başlar

Ukrayna savaşı tehlikeli bir evreye giriyor. NATO'nun "yaz stratejisine" karşı Putin'in "kış stratejisi". Putin generallerine "Noel'e kadar dayanın. Kış bizim dostumuz" diyor olmalı

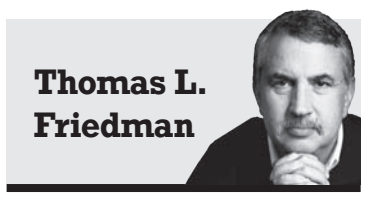

Thomas L. Friedman
THE NEW YORK TIMES

Ukrayna'nın Lviv kentinde, bir doğum hastanesinin birkaç adım ötesindeki bir mezarlıkta, savaşta ölen bir askerin cenaze töreni. Ukraynalılar için savaşın en kötü günleri geride kalmamış olabilir. EMILE DUCKE/THE NEW YORK TIMES

Ukraynalı bazı yetkililer Rus ordusunun Ukrayna'daki operasyonlarına dair son gelişmeleri anlatırken "Aptal Rusların hepsi öldü" diyor. Aslında burada başlangıçta binlerce kayba yol açan kötü performansın ardından Rusların nihayet savaşta daha etkili bir yöntem bulduğuna dair örtük bir iltifat da var.

Savaşın en kötü günlerinin geride kaldığını düşünebilirsiniz. Ne de olsa Rusya genel olarak bekliyor ve sadece Ukrayna'nın doğusundaki kentlere bomba ve füze yağdırarak buraları enkaz haline getirip çok küçük adımlarla ilerliyor. Ama en kötü günler geride kalmamış olabilir.

Bence Ukrayna savaşı yeni bir evreye girmek üzere. İşte sebebi: Birçok Rus askeri ve generali ölmüş olabilir ancak Ukrayna'nın NATO içindeki kararlı müttefikleri de yoruldu. Savaş Avrupa'da doğal gaz, benzin ve gıda fiyatlarında şimdiden büyük artışa neden oldu ve kışa uzarsa AB ülkelerindeki birçok hane ısınma ile beslenme arasında seçim yapmak zorunda kalabilir.

Neticede savaşın yeni bir evresine giriyoruz. Buna NATO'nun "yaz stratejisine" karşı Vladimir Putin'in "kış stratejisi" diyorum.

Putin'in Avrupa'daki enerji ve gıda fiyatlarında yaşanan enflasyonun eninde sonunda NATO ittifakını böleceği umuduyla Ukrayna'da kendine bir yol açma çabasını sürdürmeye hazır olduğu açık. Avrupa'da sıcaklıklar normalin altında seyrederse ve enerji kıtlığı kaynaklı elektrik kesintileri yaygın hale gelirse NATO'nun Avrupalı üyeleri Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski'ye savaşı durdurmak için Rusya ile her nasıl olursa olsun anlaşmaya varması için baskı yapmaya başlayacak. Putin bu ihtimal üzerine oynuyor.

Bu yüzden yorgun birliklerine ve generallerine "Noel'e kadar dayanın. Kış bizim dostumuz" diyor olmalı.

Yakıt fiyatı korkusu

Mantıksız bir strateji değil. The New York Times'tan Jim Tankersley'in geçen hafta bildirdiği üzere "Beyaz Saray yetkilileri yıl sonu itibarıyla Rus petrolünün akışını durdurmak adına Avrupa'dan yeni bir yaptırım dalgası gelirse fiyatların yine fırlamasından ve halihazırda zor durumdaki tüketicilere ağır bir darbe vurup Amerika'da ve diğer ülkelerde ciddi ekonomik daralmaya yol açmasından korkuyor."

Haberin devamında NATO ve AB'nin Rusya'dan Avrupa'ya petrol ihracatını kısmak adına gösterdiği çabanın "petrol varil fiyatını 200 dolar ve yukarısına fırlatabileceğini, bunun da Amerikalıların benzin için galon başına 7 dolar ödemesi anlamına geleceği" ifade ediliyor. Yani litresi yaklaşık 1.85 dolar. Avrupa benzin galon fiyatının 9-10 dolar seviyesinde, yani litresi 2.4-2.6 dolar olmasına alıştı bile. Bloomberg'in haberine göre doğal gaz fiyatlarının "geçen yılın başından bu yana yüzde 700 artması Avrupa'yı resesyonun eşiğine getiriyor."

Bu arada NATO, ABD ve Ukrayna'dan yetkililer de kendi kendilerine şöyle diyor olmalı: "Evet, kış düşmanımız. Ama yaz ve sonbahar dostumuz olabilir. Eğer Putin'in yorgun ordusunda şimdi derin yaralar açabilirsek en azından ateşkesi kabul edecektir."

Bu da mantıksız değil. Putin Ukrayna'nın doğusunda bazı kazanımlar elde etse de karşılığında büyük bedeller ödüyor. Birçok askeri analize göre beş aydan kısa süre içinde en az 15 bin Rus askeri öldü. Tüyler ürpertici bir rakam bu. Otuz bin civarı asker de yaralandı. Binden fazla Rus tankı ve topu hurdaya döndü.

Konuştuğum ABD'li yetkililer Putin'in şu anda Ukrayna'nın denizle bağını koparmak ve ekonomisini boğmak için Doğu Ukrayna'yı ve Odessa Limanı'nı ele geçirmesini sağlayacak asker mevcudundan çok uzak olduğunu söyledi.

Putin asker arıyor

The New York Times'tan Neil MacFarquhar'ın geçen hafta sonu verdiği habere göre Putin Doğu Ukrayna'da son dönemde kazandığı momentumu korumak için yana yakıla asker arıyor ve daha fazla erkeği cepheye çekmek için bir "örtük seferberlik" başlatmış durumda. "Kremlin asker açığını kapatmak adına yoksul etnik azınlıklara, ayrılıkçı bölgelerdeki Ukraynalılara, paralı askerlere ve askerleştirilmiş Milli Muhafaza birimlerine güveniyor" ve gönüllüleri teşvik için ciddi paralar vaat ediyor.

> Rusya'da sistem yukarıdan aşağıya bir yalan mekanizması üzerine kurulu. Çin'de de yalan var ama ülke aslen halkın emeği sayesinde dönüyor. Ancak Tabiat Ana'nın acıması yok

NATO ise yaz ve sonbahar boyunca Ukrayna'daki Rus birliklerine daha fazla kayıp verdirmek için Ukrayna ordusunun ABD tarafından Kiev'e nakledilen yeni HIMARS silahlarını, yani M142 Yüksek Performanslı Topçu Roketi Sistemleri'ni kullanabilmesini umuyor. Bu yapılırsa Putin'in ilerleyişi durmakla kalmaz, geri çekilmesi de gündeme gelebilir. Neticede Rusya Devlet Başkanı ateşkese, esir takasına, sivillerin tahliyesine ve Ukrayna'nın gıda ihracatı için daha iyi koşullar sağlamaya razı olmak zorunda kalabilir. Tüm bu gelişmeler enflasyonu ve umuyorum Avrupalı müttefiklerinin Ukrayna'ya Putin'le ne olursa olsun anlaşmaya varması için yaptığı baskıyı azaltır.

Putin'in kesin bir barış anlaşması yapacağına dair emare yok ancak bir tür ateşkese zorlanabilir. Bu da enerji ve gıda piyasalarına nefes aldırır.

Tüm bu nedenlerden dolayı şubat ayında Rusların Ukrayna'yı işgaliyle başlayan savaşın en tehlikeli evresine girmek üzere olduğunu iddia ediyorum: Putin'in kış stratejisi ile NATO'nun yaz stratejisi karşı karşıya.

Ukrayna Başbakan Yardımcısı İrina Vereşçuk'un güneyde Rusya'nın ele geçirdiği topraklarda yaşayanlara Ukrayna'dan beklenen karşı taarruz sırasında canlı kalkan olarak kullanılmamak için bölgeyi hızla boşaltmalarını söylemesi boşuna değil. "Oradan ayrılmanın bir yolunu bulmalısınız çünkü silahlı kuvvetlerimiz işgalcileri kovmaya geliyor" diye konuşan Vereşçuk'a göre "Büyük bir çatışma yaşanacak."

İktidar değişmezse savaş sona ermez

Rus kuvvetlerinin yeniden duraklaması veya mevzi kaybetmesi halinde Putin'in ne yapacağını maalesef bilemiyoruz. Bu ihtimal ateşkese razı olmasını sağlayabilir. Ama daha fazla askeri savaşa getirmek için milli seferberlik ilanına da yol açabilir.

Emin olduğum tek bir şey var: Putin Moskova'da iktidarda oldukça Ukrayna'daki bu savaş gerçek anlamda bitmeyecek. Onu devirelim diye çağrıda bulunmuyorum. Akıbetine Ruslar karar verecek. Sadece bunun en baştan beri Putin'in savaşı olduğu yönünde basit bir gözlem sunuyorum.

Savaşı şahsen tasarladı, planladı, yönetti ve gerekçelendirdi. Ona göre Ukrayna olmadan Rusya'yı bir süper güç olarak hayal etmek imkansız. Bu yüzden Putin'i ateşkese zorlamak mümkün olsa da bunun her halükarda geçici olacağını düşünüyorum.

Özetle, Ukrayna savaşı bitmekten öyle uzak ki ötesini görmek imkansız. •

© 2022 The New York Times Company

Yeni ve üzücü bir dünyaya doğru

Afrika, Asya ve Latin Amerika'daki hükümetler Avrupa karşıtı içgüdülerine uyup Rusya'yla yakınlaşırsa üzücü bir dünyaya doğru gideriz. Böyle bir dünyada mağdurların hali ne olur?

Slavoj Žižek

European Graduate School Felsefe Profesörü, Londra Üniversitesi Birkbeck Beşeri Bilimler Enstitüsü Uluslararası Direktörü, İdeolojinin Yüce Nesnesi'nin de aralarında bulunduğu birçok kitabın yazarı.

David Fincher'ın 1999 tarihli "Dövüş Kulübü" filminin sonunda Edward Norton'ın canlandırdığı isimsiz anlatıcı alter egosu Tyler Durden'ı (Brad Pitt) yok eder ve etrafındaki binaların infilak ederek hem kendisinin hem de Durden'ın modern medeniyeti yok etme arzusunu yerine getirişini izler. Ancak bu yıl başlarında gösterime giren Çin versiyonunda filmin sonu değişikti. Sondaki İngilizce açıklamaya göre "Polis bütün planı çözdü ve tüm suçluları yakalayarak bombaları patlamadan etkisiz hale getirdi. Mahkemenin ardından Tyler psikolojik tedavi görmek üzere akıl hastanesine götürüldü. 2012 yılında taburcu edildi."

Çinli otoriteler liberal Batı toplumunu bu denli eleştiren bir filmin sonunu neden değiştirmişti? Filmdeki eleştirel siyasi tutumu neden bir delilik ifadesi olarak görüp kesmişlerdi? Sebebi basit: Çinli liderler için kurulu iktidarı savunmak belli bir ideolojik ajandaya bağlı kalmaktan daha önemli.

Bir de ABD'deki son gelişmeleri düşünelim. 18 Haziran'da Teksaslı Cumhuriyetçiler ABD Başkanı'nın "meşru bir şekilde seçilmediğini" ilan ederek ülke çapındaki Cumhuriyetçilerin beyanlarını yankıladı. Cumhuriyetçilerin Biden'ın meşruiyetini reddi Amerikan demokratik sisteminin reddi anlamına geliyor.

Bu gerçeği Amerikan kamuoyunun Ukrayna savaşından giderek yorulmasıyla birleştirince karanlık bir ihtimal beliriyor: Biden'ın selefi Donald Trump 2024'te yeniden başkan seçilirse ne olacak? Rusya ile barış yaparak tıpkı Suriye'deki Kürtleri yüzüstü bıraktığı gibi Ukraynalıları da kaderine terk edebilir. Neticede Trump dünyadaki otokratlarla dayanışmaya girmekten hiç çekinmedi.

Putin'i ABD'deki bazı trendlerle bir araya getiren Avrupa karşıtı eksen günümüz siyasetindeki en tehlikeli unsurlardan biri. Afrika, Asya ve Latin Amerika'daki hükümetler geçmişteki Avrupa karşıtı içgüdülerine uyup Rusya'yla yakınlaşırsa iktidardakilerin birbiriyle uygun adım ilerleyip dayanışma içinde olduğu yeni ve üzücü bir dünyaya doğru gideriz. Böyle bir dünyada ölçüsüz iktidarın marjinalleştirip bastırdığı ve geleneksel olarak sol tarafından savunulan mağdurların hali ne olur?

Maalesef yönetmen Oliver Stone gibi bazı Batılı solcular Yevromaydan'ın demokratik olarak seçilmiş bir hükümete karşı ABD'nin tezgahladığı bir darbe olduğu yönündeki Kremlin iddiasını uzun zamandır yineliyor. Bu tamamen yanlış. 21 Kasım 2013'te Kiev'in Bağımsızlık Meydanı'nda başlayan protestolar kaotik nitelikteydi; yani farklı siyasi eğilimleri ve dışarıdan müdahaleyi içinde barındırıyor olabilir. Ama sahici bir halk ayaklanması olduğuna şüphe yok.

Çin, Batı eleştirisi olarak görülen Dövüş Kulübü filminin sonunu değiştirdi. Kurulu düzeni savunmak Çinli liderler için ideolojiden daha önemli.

Putin'i savunana acımalıyız

Yevromaydan ayaklanma sırasında devasa bir protesto kampına dönüştü. Binlerce gösteri tarafından işgal edildi ve barikatlarla korundu. Mutfaklar, ilk yardım noktaları ve yayın tertibatının yanı sıra konuşmalar, dersler, münazaralar ve performanslar için sahneler mevcuttu. "Nazi" darbesiyle uzaktan yakından alakası yoktu. Aslında Yevromaydan olayları Arap Baharı ve Hong Kong, İstanbul ve Belarus'taki benzer kalkışmalarla çok benzeşiyordu.

6 Ocak 2021'deki ABD Kongre Binası baskını ise kesinlikle bir "Amerikan Yevromaydan'ı" değildi. Önceden tasarlandığına dair sürekli yeni deliller ortaya çıkıyor. Yine de kalkışmanın hemen ardından, daha tüm ayrıntılar bilinmezken bazı solcu dostlarımda kaybetmişlik hissi vardı.

Putin'in mantığı belli: Onun iddiasına göre Ukrayna bir komünist uydurması olduğundan gerçek bir dekomünizasyon için Ukrayna'nın bertaraf edilmesi gerekiyor. Ancak "dekomünizasyon" aynı zamanda sol mirasın temel direği olan refah devletinin son izlerini silmeyi hedefleyen bir ajanda gerektiriyor. Dolayısıyla Putin'i savunan bütün Batılı "solculara" acımak zorundayız. 1940 yılında Avrupa'daki Nazi işgaline direniş gösterilmemesi gerektiğini söyleyen "antiemperyalist" pasifistlere benziyorlar.

Solun yanıtı Ukrayna'da veya başka yerlerdeki saldırgan, keyfi iktidarlara direnenlerle dayanışmayı sürdürmek olmalı. Aksi halde filmin nasıl biteceğini hepimiz biliyoruz. •

© Project Syndicate, 2022

Seyahatname

Covid-19 yüzünden birkaç yıl aksayan uluslararası bilimsel toplantılar, devletlerin pandemi bitmiş gibi yapmaya karar vermeleriyle birlikte tekrar eski düzenlerine dönmeye başladı. Uçak, vize, otel vb. ayrıntılarla uğraşmaya gerek doğurmayan çevrimiçi konferansların ülkelerinden bağımsız olarak katılımcıları eşitleyen ve çoğu kişinin başka türlü erişemeyeceği sunumları izlemesine olanak veren demokratikleştirici bir tarafı vardı gerçi ama salgın nedeniyle apar topar devreye giren bu sanal toplantılar dünyanın dört bir köşesinden araştırmacıların aynı fiziksel kahve makinesinin başında sohbet etmesinin yarattığı etkileşimi bir türlü sağlayamıyorlardı. Yıllardır kısıtlı kaynakları uluslararası konferanslara öğrencilerimi göndermek için kullanıyordum; uzunca bir aradan sonra geçen ay ben de sahalara döndüm ve havaalanının yolunu tuttum.

İlk kez kullandığım İstanbul Havalimanı'na otomobille yaklaşırken (kentin metro istasyonu olan tek havaalanının merkeze yakın konumu, uluslararası ödülleri filan hiçe sayılıp tahrip edilmiş olması nedeniyle başka bir çare pek yok) insan önce 6 bin 230 ibadetçi kapasiteli camiyi görüyor. Başka hiçbir havalimanında tanık olmadığım bir özellik bu. Umarım toplu taşıma bağlantısı, otel vs. diğer bariz gereklilikler de yakında tamamlanır ve ocak ayında kar yağışı nedeniyle uçuşlar iptal olunca saatlerce mahsur kalıp "We need hotel!" diye bağıran yabancı yolculara çevik kuvvet olanaklarımızın sunulması türünden uygulamalara bir daha ihtiyaç duyulmaz.

Uzun kuyruklar

Yurt dışındaki havaalanlarına da tam not vermiş değilim. Geçtiğimiz yıllarda salgın nedeniyle uçak yolculuğuna talep düşünce Avrupa'daki havalimanı çalışanlarının çoğu ayrılmış; şimdiyse yolcu sayısı artmış ama o personelin yerleri boş kalmış. Yani hem ülkeye girişte hem de çıkışta çok uzun kuyruklar sizi bekliyor. Hollanda'dan uçağa binecekseniz üç saate yakın bitmek tükenmek bilmeyen kuyruklarda dikilmeniz gerekiyor mesela.

Avrupa'ya uzun aradan sonra giden bir Türkseniz bir süreliğine çarpma işlemini unutmanızı öneririm. Euro'dan TL'ye dönüşüm hesabının yarattığı şoktan kaçınmanın en kolay yolu bu. Neyse, yolculuğumun gerekçesi olan toplantıyı anlatmaya geçeyim ben.

Böyle konferanslar, araştırma topluluklarının temasta kalmasında, yeni bulguların paylaşılmasında ve iş birliklerinin doğmasında vazgeçilmez rol oynarlar. Organizasyonun detayları alana göre değişir; benim de araştırma konularımın çeşitliliği nedeniyle epeyce farklı sahalarda konferanslara katılmışlığım vardır. Tıp kongreleri mühendislikle ilgili olanlara oranla daha görkemlidir örneğin. Bilgisayar mühendisliğinde son yılların gözdesi olan Yapay Öğrenme konulu NeurIPS konferansı pandemi öncesindeki son yüz yüze toplantısında 13 bini aşkın katılımcıya kapılarını açmıştı. Bu öykümüzün konusu olan toplantı, sahiplerini kısa sürede milyoner yapacak buluşlara daha az sıklıkla rastlanan kuramsal bilgisayar bilimi alanında olduğu için daha alçak gönüllüydü ve molalar gerçekten (üzerine kaybolmasın diye "matematik bölümü" etiketi yapıştırılmış) tek bir kahve makinesinin çevresinde geçiyordu.

Beş-altı yıllık soru

Sunduğum çalışmamız, bilişim problemlerini doğal zorluklarına göre sınıflandırmayı öngören "hesaplama karmaşıklığı" kuramına yeni bir boyut getirmeyi hedefliyordu. Bu sahada on yıllardan beri iki tür kaynağa, zamana ve belleğe odaklanılmış, hangi problemin çözümü için bu kaynaklardan ne kadar harcanması gerektiği çalışılagelmiştir. Beş-altı yıldır şu soruyu düşünüyordum: Belleğinizin boyutu büyüdükçe kapladığı yer de büyümek zorunda, yani yukarıda bahsettiğim iki kaynak türü aslında iki temel fizik kavramına, zaman ve uzaya denk geliyor. Peki ya enerji? Hesaplama problemlerini çözülmesi az enerji gerektirenler, daha çok elektrik yakanlar vs. şeklinde sınıflandırabilir miyiz? Üç öğrencimle birlikte bunun bir yolunu bulduk; kimi problemlerin doğaları gereği çözüm için daha çok enerji harcamanızı dayattıklarını, dahası, bilinen en güçlü bilgisayar modeli olan kuantum makinelerini kullansanız bile (eğer makinenize problemi çözerken azıcık hata yapma hakkını tanımazsanız) Termodinamiğin İkinci Yasası gereği bu bedeli ödemekten kurtulmanın bir yolu olmadığını kanıtladık.

Konferans İngiliz istilacıların 19 yaşındaki Fransız direnişçi Jeanne d'Arc'ı erkek gibi giyinmesi bahanesiyle idam ettirdiği Rouen kentindeydi. 600 yıl sonra dünyanın en azından o köşesinde insanları "kâfir olma" suçundan yakmanın kabul edilemez bir saçmalık olduğu genel kabul görmüş durumda. İnsanlık ilerledi, daha da ilerleyecek. •

Altılı masanın hedeflediği yeni hükümet sistemi

Muhalefet seçimin kazanılması durumunda kabineyi TBMM dışından isimlerle oluşturmayı planlıyor. Her partiye bir bakanlık verilecek, kalan bakanlıklar oy oranlarına göre dağıtılacak

Güçlendirilmiş parlamenter sisteme geçiş için bir araya gelen altı parti sadece seçim stratejileri üzerinde değil, seçim sonrası için de çalışıyor. Cumhurbaşkanlığı seçiminin kazanılması durumunda hemen ertesi gün 1200 üst düzey bürokratın atamasını yapabilmek için listeler hazırlayan altı parti, kabinenin nasıl oluşturulacağı konusunda da çalışmalar yürütüyor. Gelen bilgiler, altı partinin kabinenin parlamento dışından isimlerden kurulması eğiliminde olduğu yönünde. Yapılan çalışmalarda kabinede altı partinin her birine bir bakanlık verilmesi, kalan bakanlıkların da partilerin aldığı oy oranına göre paylaştırılması fikrinin benimsendiği belirtiliyor.

CHP, İYİ Parti, Saadet Partisi, Gelecek Partisi, Deva Partisi ve Demokrat Parti liderlerinin yer aldığı altılı masadan bugüne kadar çok sayıda çalışma çıktı. Partilerin kurmayları yapılacak reformlar, parlamenter sisteme geçiş, yeni anayasa, ekonomi gibi konularda raporlar hazırlamaya devam ediyor.

Listeler de çalışıyor

Bunun yanı sıra seçimin kazanılması durumunda yapılacaklar konusunda da çalışmalar sürüyor. Bu kapsamda Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın seçimi kaybetmesi durumunda, cumhurbaşkanlığı kararnamesi kapsamında görevi otomatik olarak sona erecek aralarında valiler, rektörler, genel müdürlerin de olduğu yaklaşık 1200 kişinin yerine kimlerin geleceğine yönelik listeler hazırlandı.

Bir başka çalışma yeni seçim sistemine göre milletvekili aday listelerinin nasıl oluşturulacağı üzerinde yürütülüyor. Hangi partinin hangi listeden seçime girmesi durumunda en yüksek oyun alınacağına yönelik simülasyonlar yapılıyor.

Alınan bilgiye göre bununla birlikte parlamenter sisteme geçiş hemen mümkün olmayacağı ve anayasa değişikliği gerekeceği için cumhurbaşkanına bağlı kabinenin nasıl oluşturulacağı konusunda da çalışmalar yapılıyor.

Altılı masada bu konuda çeşitli formüllerin üzerinde çalışıyor. Alınan bilgiye göre yürütülen çalışmalarda belirli bir noktaya gelindi. Formüllerden bir bölümü üzerinde önemli ölçüde uzlaşma sağlandı.

Gelen bilgiler liderlerin kabinenin parlamento dışından isimlerden oluşturulması gerektiği görüşünü benimsediği yönünde. Seçimin kazanılması ve bu formülün hayata geçirilmesi durumunda kabine, milletvekili olmayan, partilerin önereceği parlamento dışından isimlerden oluşacak. Seçilecek cumhurbaşkanı, bu isimleri bakanlık görevine atayacak.

Benimsenen formüle göre altı partinin her birine birer bakanlık verilecek. Partiler bu bakanlıklar için isim önerecek. Böylece masadaki her parti kabinede temsil edilmiş olacak. Kalan bakanlıklar ise partilerin alacağı oy oranlarına göre paylaştırılacak. Böylece partiler arasında adil bir dağılım sağlanmış olacak. Parlamenter sisteme geçilene kadar da bu sistem sürdürülecek.

Liderlerin bu formül üzerinde anlaşması ve seçimin kazanılması durumunda, geniş bir toplumsal kesimi kapsayan bir hükümet oluşturulmuş olacak.

Altılı masada bu çalışmalar yürütülüyor. Partilerin kurmayları da belirlenen bu başlıklar üzerinde çalışmaya devam ediyor. •

KYK kredisi gençlerin geleceğine ipotek koydu

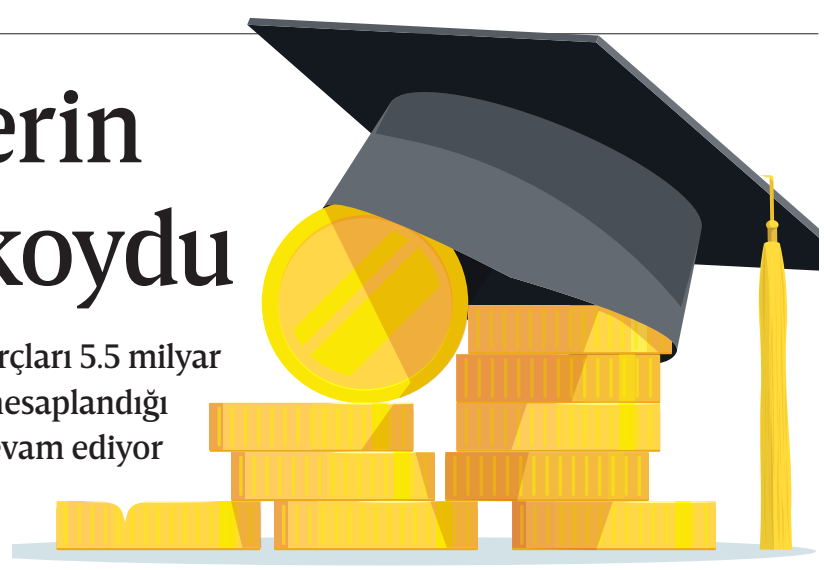

Kredi ve Yurtlar Kurumu'ndan kredi alan öğrencilerin borçları 5.5 milyar lirayı buldu. Kredi faizi Üretici Fiyatları Endeksi'ne göre hesaplandığı için katlanan borçlar, ödeme yapılmadıkça büyümeye devam ediyor

ESEN DOLMA

Türkiye'de 8 milyon 240 bin 997 öğrenci yükseköğrenim görürken yaklaşık 1.5 milyonu devletten aylık 850 TL harçlık alıyor. Kredi ve Yurtlar Kurumu (KYK) tarafından belirlenen bu rakam yüksek lisansta 1700, doktorada ise 2 bin 550 liraya çıkıyor. Bu harçlık yaklaşık 450 bin öğrenciye burs olarak yani karşılıksız verilirken yine yaklaşık 960 bin öğrenci ise mezun olduktan sonra geri ödemek şartıyla devlet desteğine sahip olabiliyor. Ancak mezun olduktan sonra geri ödemelerde büyük sorunlar yaşanıyor ve yaklaşık 5.5 milyon öğrencinin biriken kredi borcunun 6 milyar liraya dayandığı tahmin ediliyor.

Sistem nasıl çalışıyor?

Biraz karışık olmakla beraber en yalın haliyle anlatmaya çalışalım... Bu yıl KYK'dan aylık 850 lira kredi almaya başlamış 4 yıllık lisans öğrencisi 38 bin 750 TL'lik bir taahhütname imzalıyor. Bu imza ile borçlarını iki yılın sonunda tebligat beklemeksizin ödeyeceğini kabul etmiş oluyor. İmzalanan rakam ise Türkiye İstatistik Kurumu'nun Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi'ndeki (Yİ-ÜFE) artışlar hesaplanarak bulunuyor ve KYK borçlarının tahsili öğrenci kredisi bittikten iki yıl sonra başlıyor. İki yılın ardından krediyi alan kişi işsizse, talep halinde Yİ-ÜFE uygulanmak sureti ile ve birer yıllık sürelerle uzatılabiliyor. Kredi borçlarını ise kredi aldıkları sürede aylık taksitler halinde ödüyorlar. Erken ödemede de indirim var; örneğin öğrenim süresinin bitim tarihinden itibaren birinci yıl içinde ödenirse anaparadan değil, sadece Yİ-ÜFE artışlarından doğan borçlardan yüzde 30; ikinci yıl içinde ödenirse yüzde 20 erken ödeme indirimi uygulanıyor. Eğer ödeme yapılmaz ise aylık yüzde 1.6 temerrüt faizi de günlük olarak uygulanıyor. Toplam ödenecek rakam ise aylık Üretici Fiyat Endeksi (ÜFE) endeksi kullanılarak kredi alınan her ay için ayrı ayrı hesaplanıyor.

Rakamların bu kadar yükselmesine öğrenciler sosyal medyada tepki gösterdi. Bu kadar artışın sebebi olarak da Haziran 2022'de ÜFE'nin yüzde 138.3'e yükselmesini gösterdi. İsyana hükümet kulak verdi ve ilk kabine toplantısında konunun ele alınacağı açıklandı.

Borcum 100 bini geçti

KYK borcundan şikayetçi olan milyonlarca gençten biri, borcu 100 bin lirayı geçen Sümeyye Çevik: "2015'te Gaziantep Üniversitesi'nde başladım, 2 sene sonra Çukurova İlahiyat'a geçtim. 2015'te 19 bin liranın altına imza atmıştım ancak 5 sene burs aldığım için miktar 22 bin 500 oldu. Şimdi aldığım bursun 5 katı borcum var. İtiraz edeceğim."

Ödemedikçe zorlaşıyor

Boğaziçi Üniversitesi Uluslararası Ticaret Bölümü'nden mezun olan 25 yaşındaki Selin Kaya 2 yıldır işsiz: "Devlet bana ilk yıl aylık 300 küsur lira burs veriyordu, şimdi ayda 1000 lira ödemem gerek. Toplam borcum 50 bin liraya yakın. Tek kuruş ödeme yapamıyorum. Ancak ödeme yapmadığım her gün faiz işlemeye devam ediyor, miktar büyüdükçe borcu kapatmam daha da güçleşiyor. Ne yapacağımı bilmiyorum."

Aylık ödemem 2200 TL

Galatasaray Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nden bu yıl mezun olan 23 yaşındaki Hamza Bayındır'ın toplam borcu 100 bin 400 lira: "5 yıl kredi aldım ve kullandığım anapara 32 bin lira. Haziranda mezun oldum ve KYK hemen borcumu 100 bin 400 TL olarak kesti. Geri ödeme taksitlerim ise 2 bin 200 TL'den başlıyor ve bazı aylar 2 bin 430 liraya çıkıyor. Basit bir hesap ile bana öğrenci kredisi olarak verilen paranın 3 katını ödeyeceğim. Bilseydim almazdım."

Üç kuruş da bana kalsın

Ömer Kayacık da mesleğini yapamayan bir başka genç. 25 yaşındaki Ömer İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'nden mezun: "Aldığım kredi yaklaşık 17 bin liraydı, KYK borcumsa faiziyle birlikte yaklaşık 28 bin lira. Mezun olalı 2.5 sene oldu. Henüz hiç ödeme yapmadım. Gazetecilik mezunuyum ama gazetecilik yapamıyorum."

Krediyle kredi ödedim

25 yaşındaki Hazal Çiçek, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nden 2018'de mezun olmuş: "Yüksek lisansı yeni bitirdim. Lisansta yaklaşık 18 bin lira alıp faiziyle birlikte 22 bin 500 TL ödedim. Bu ödemenin finansmanını da aldığım yüksek lisans kredisi ile sağladım.

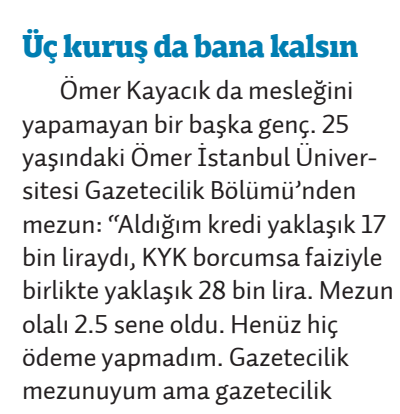

Şu an bir tekstil firmasında çalışıyorum. Asgari ücretten fazla alıyor, ailemle yaşıyor, kira ödemiyorum. Buna rağmen 32 bin TL'lik borcu ödeyemiyorum."

Enflasyon farkı ödüyoruz

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden 2021 yazında mezun olan Mert Batur şu an işsiz: "2014-18 arası kredi almıştım. O dönem 19 bin 500 TL ödeyeceğim şekilde sözleşme imzalamıştım. Aylık 330 TL'ydi bursum 2014'te. Ancak şimdi aylık 700-800 TL ödemem gerekiyor. Yeni mezun oldum ve faiz işlediği için şimdiden borcum inanılmaz arttı. Daha üniversiteye başlarken enflasyon farkını da ödeyeceğimize dair bir maddeyi imzalamış oluyoruz. Bunun gecikme faizi var bir de. En son 6 ay önce sorgulamasını yaptığımda 26 bin lira civarıydı. Şimdi baksam 30 bin liraya yakındır."

Vergi borcu bile siliniyor

Trakya Üniversitesi Arkeoloji mezunu 27 yaşındaki Merve Bektaş'ın borcu faizsiz 27 bin lira. Ancak bundan 6 yıl önce 19 bin 500 liraya imza atmış: "2021'de mezun oldum. KYK kredisini ise 2016-2020 yılları arasında kullandım. Ödemem mümkün değil. Asgari ücret alıyorum ve temmuzdan itibaren her ay 700 lira ödemem gerekiyor. Borcu sildirmek için mücadele ediyoruz o yüzden, bizden sonrakiler bu borca sahip olmamalı. Vergi borçları bile siliniyor." •

Amazon'un en büyük alışveriş etkinliği Prime Alışveriş Festivali başlıyor

18-25 Temmuz

Prime üyelerine özel müthiş fırsatları kaçırma!

Amazon'un heyecanla beklenen Prime Alışveriş Festivali bu yıl 18 Temmuz'da başlıyor. Bir hafta sürecek festival boyunca Prime üyeleri, iş ve özel yaşamlarını oldukça kolaylaştıracak teknoloji ürünlerinin yanı sıra ev yaşamından kişisel bakım ve kozmetiğe spordan outdoora yüz binlerce üründe müthiş fırsatlardan faydalanabilecek. Üstelik Prime üyeleri bu indirimlerin yanı sıra birbirinden ünlü isimlerle unutulmaz deneyimler yaşama, hediye ürünler ve Amazon Hediye Kartları kazanma şansı da yakalayacak.

Amazon'un 2015 yılından beri her yıl tüm dünyada gerçekleştirdiği, Prime üyelerine özel kaçırılmayacak indirimler, ürünler ve fırsatlar sunan büyük alışveriş etkinliği, bu yıl Türkiye'de Prime Alışveriş Festivali adıyla 18 - 25 Temmuz tarihleri arasında düzenlenecek. Festivalde, 28 farklı kategoride yüz binlerce üründe kaçırılmayacak indirim sunulacak.

Müşteriler, festival boyunca teknolojik ürünlere de uygun fiyatlarla sahip olma şansını yakalayabilecek. Örneğin Apple AirTag sayesinde arkadaşlarınızın ve aygıtlarınızın yanı sıra eşyalarınızın da nerede olduğunu görebilirsiniz. Kusursuz titanyum kasa, safir saat kadranı, uzun pil ömrü ve tüm gün sağlık takibi özelliğine sahip HUAWEI Watch GT3 Pro ile teknolojinin gücünü ve şıklığı bir araya getirebilirsiniz. Olağanüstü kalitede yüksek çözünürlüklü ses içerikleriniz için Sony WH1000XM4B.CE7 Gürültü Engelleme Özellikli Kablosuz Kulaklığı deneyimleyebilir, dahili hoparlörlü vinil kayıt oynatıcı ION Audio Max LP ile plak koleksiyonunuzu yeniden keşfedebilirsiniz.

1 hafta boyunca şölen havasında geçecek bu festivalde alışveriş yapmak isteyenleri bekleyen cazip avantajlardan bazıları şunlar:

• TÜM KREDİ KARTLARINA 12 AYA VARAN TAKSİT İMKÂNI: Amazon.com.tr müşterileri, Amazon.com.tr tarafından satılan ve yasal taksit kısıtlaması olmayan ürünlerde tüm kredi kartlarına 12 aya varan taksit seçeneklerinden yararlanabilecek. Üstelik müşteriler, yasal taksit kısıtlaması olmayan tüm ürünlerde ise peşin fiyatına 6 aya varan taksit imkanından faydalanabilecek. Yapı kredi Worldcard sahibi müşteriler ise 18 - 22 Temmuz tarihleri arasında yapacakları 500TL'lik alışverişlerinde 75TL Worldpuan kazanacak ve amazon.com.tr tarafından satılan, yasal taksit kısıtlaması olmayan tüm ürünlerde 9 taksitten de peşin fiyatına faydalanabilecek.

• SEÇİLİ ÜRÜNLERDE İNDİRİM ORANI TUTARINDA ÜCRET İADESİ GARANTİSİ: Prime Alışveriş Festivali boyunca Amazon.com.tr ve Amazon mobil uygulamasından satın alacağınız seçili ürünlerde ürünün fiyatı düşerse Amazon aradaki farkı hediye kartı olarak hesabınıza tanımlayacak.

• YENİ KATEGORİLERLE ARTAN ÜRÜN ÇEŞİTLİLİĞİ: Amazon Türkiye, yakın zamanda açtığı 6 yeni kategoriyle ürün çeşitliliğini artırmaya devam ediyor. Bavul ve Seyahat Çantası, Saat, Takı, Otomotiv, Ev Aletleri ve Mobilya kategorilerindeki binlerce üründe harika fırsatlar Prime Alışveriş Festivali'nde müşterileri bekliyor.

• 200TL VE ÜZERİ ALIŞVERİŞİNİZE AMAZON HEDİYE KARTI: Prime Alışveriş Festivali boyunca Amazon mobil uygulamasından 200TL ve üzeri alışveriş yapan Prime üyelerini, 50TL değerinde Amazon hediye kartı verilecek.

SEVDİĞİNİZ ÜNLÜ İSİMLERLE HAYALLERİNİZİ GERÇEKLEŞTİRME FIRSATI

Amazon Türkiye'nin sunacağı yılın en büyük indirimlerine ek olarak 18 – 25 Temmuz tarihleri arasında Amazon.com.tr müşterilerini, farklı ilgi alanlarından birbirinden ünlü isimlerin yer aldığı eğlence dolu sürprizler de bekliyor. Prime Alışveriş Festivali boyunca Amazon Türkiye müşterileri Türkiye'nin İlk Formula 2 Yarış Pilotu Cem Bölükbaşı ile pistte hız denemesi, Beşiktaş'ın Unutulmaz Futbolcusu Pascal Nouma ile tek kale maç, Restoran Eleştirmeni Vedat Milör ile öğle yemeği yeme şansı, Ünlü Müzisyen Murat Dalkılıç ile stüdyoda şarkı söyleme ve ses koçluğu seansı, Youtuber Meryem Can ile "Milyonlarca izlenen YouTube videosu nasıl çekilir?" eğitimi, YouTube İçerik Üreticisi Mendebur Lemur ile son teknoloji ürün denemesi ve YouTube videosu konukluğu, Ünlü Moda Fenomeni Moda Tutkusu ile stil danışmanlığı ve butiğinden seçilen parça hediyesi ve Filme Gitmeden Önce YouTube kanalından Cem Başak ile Prime Video'da yayınlanacak yeni bir dizinin ilk bölümünü izleme şansı elde edecek.

OYUN TUTKUNLARI İÇİN AVANTAJLAR:

Prime Gaming ile Prime üyelerine Grand Theft Auto Online, Red Dead Online, FIFA 21 ve League of Legends gibi dünyanın önde gelen oyunlarında oyun içi ayrıcalıklar, her ay yenilenen ücretsiz oyunlar ve Twitch.tv'de sevdikleri bir yayıncıya aylık abonelik hakkı sunuluyor. Amazon Prime, üyelerine birçok ünlü yayıncının bulunduğu Twitch.tv'ye ücretsiz abonelik hakkı veriyor. Prime Gaming'in ücretsiz oyun ve oyun içi içerik seçkisi her ay eklenen yeni öğeler ve oyunlarla zenginleşiyor.

amazon.com.tr

AVANTAJLARLA DOLU BİR DÜNYA

25 ülkede 200 milyondan fazla üyeye hızlı teslimattan ödüllü filmlere, popüler oyunlardan özel indirimlere kadar benzersiz bir deneyim yaşatan Amazon Prime, Türkiye'de de büyük ilgi görüyor. Amazon'un müşterilerine alışveriş ve eğlencenin en iyisini sunduğu üyelik programı Prime, Türkiye'deki alışveriş ve eğlence severlerin ayda sadece 7,90 TL'ye sahip olabileceği müthiş avantajlar sunuyor.

HER ZAMAN HIZLI VE ÜCRETSİZ TESLİMAT:

Amazon Prime üyeleri Türkiye'nin 81 ilinde herhangi bir sepet tutarı gözetmeksizin aynı gün, ertesi gün ve iki günde teslimat seçeneklerinin keyfini çıkarıyor. İstanbul, Bursa ve Kocaeli'ndeki Prime üyeleri sepet alt limiti olmaksızın aynı gün ücretsiz teslimatın keyfini çıkarırken İstanbul, Ankara, İzmir Bursa, Kocaeli ve diğer 13 şehirdeki Amazon Prime üyeleri, ücretsiz ertesi gün teslimat seçeneğinden yararlanabiliyor. Diğer illerdeki Prime üyeleri ise Amazon'un bedava ve hızlı kargo seçeneklerinden faydalanabiliyor. Amazon aynı zamanda İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli ve Bursa'daki müşterileri için pazar günü teslimat hizmeti de sunuyor.

AZ ÖDE, ÇOK GÜLÜMSE:

Amazon Prime üyeleri, kolay ve hesaplı alışveriş ile tasarruf ediyor. Prime, üyelerine en popüler markaların ürünlerinde günlük özel fırsatlara erişim, yalnızca Prime üyelerinin yararlanabileceği indirimler ve daha pek çok özel fırsat sunuyor. Prime üyeleri aynı zamanda Amazon Süper ile satın aldıkları aynı ya da farklı 10 ürün ve üzerine sepette yüzde 10 indirim kazanıyor. Amazon Prime üyeleri, alışverişlerinden sonra bile tasarruf etmeye devam ediyor. Amazon.com.tr ve Amazon mobil uygulamasından satın aldığınız seçili ürünlerin fiyatı düşerse, Amazon aradaki farkı iade ediyor.

"NE İZLEYECEĞİM?" DERDİ SONA ERİYOR:

Prime Video, Prime üyelerine aralarında "Zaman Çarkı (Wheel of Time)", "The Boys", ve "Tom Clancy's Jack Ryan" gibi Amazon'a özel içeriklerin ve "Fleabag" ve "The Marvelous Mrs. Maisel" gibi Emmy ve Altın Küre ödüllü filmlerin de bulunduğu geniş bir içerik seçkisini, hiçbir ek ücret olmadan sunuyor. Eylül ayında ise tüm dünyada merakla beklenen ve televizyon tarihinin en büyük prodüksiyonu olarak hayata geçecek Yüzüklerin Efendisi dizisi "The Lord of the Rings: The Rings of Power" yalnızca Prime Video'da serinin hayranlarıyla buluşuyor. Amazon Prime üyeleri, üyelikleriyle birlikte gelen Prime Video ile aralarında popüler Amazon Originals içeriklerinin de bulunduğu geniş bir içerik seçkisini ek ücret ödemeden Türkçe altyazı seçeneğiyle primevideo.com ya da tablet, akıllı telefon ve akıllı TV'lerindeki Prime Video uygulaması aracılığıyla izleyebiliyor.

• Henüz Prime üyesi değilseniz yukarıdaki QR kodu akıllı telefonunuza okutarak ulaşacağınız sayfadan, 30 günlük ücretsiz deneme sürecini başlatabilir, Prime ayrıcalıklarından ve Prime Alışveriş Festivali fırsatlarından yararlanabilirsiniz.

BU BİR İLANDIR

“Futbol hâlâ erkekliğin kalesi ve düşmesinden çok korkuyorlar”

Avrupa Kadınlar Futbol Şampiyonası temmuz ayının sonuna kadar çok çekişmeli maçlar vaat ediyor, tribünler doluyor. Ama kadınların futbolla ilişkisi üzerine de çalışan Prof. Dr. Itır Erhart’a göre dünyanın pek çok yerinde bu spor hâlâ “erkeklerin alanı”

ZEYNEP MİRAÇ
miraczeynep@gmail.com

Kadın Futbolu 2. ve 3. Lig Kulüpler Derneği yönetim kurulunun fotoğrafı sosyal medyada çok konuşulmuştu.

Erhart “Kızlar Sahada” projesine de katıldı.

Prof Dr. Itır Erhart ile Culture Next-Kültürel Değişim Konferansı’nda “Cinsiyet Kurallarının Reddi” başlığı altında konuşurken dinleyicilerin en çok ilgisini çeken bölüm futbol ve kadın oldu. Erhart’ın çalışma alanlarından biri toplumsal cinsiyet, bir diğeri spor sosyolojisi. Hem taraftar hem de sporcu olarak kadınların futbolla ilişkisi üzerine kafa yoruyor.

Kadın futbolunun tarihi dünyada 1895’e, Türkiye’de 1954’e uzansa da katedecek yol uzun. Büyük takımlar yavaş yavaş yatırım yapmaya başladı, Türkiye Futbol Federasyonu öncelikleri arasına aldığını açıkladı. Kızlar Sahada, BoMoVu gibi STK’lar; Ankara’da lezbiyen ve biseksüel kadınlar tarafından kurulan Sportif Lezbon takımı, “Başka bir futbol mümkün” diyen Gazoz Ligi gibi oluşumlar kadın futbolunu daha görünür kılmaya çalışıyorlar. Lakin işleri zor. Geçen yıl sosyal medyada epeyce dolanan, Kadın Futbolu 2. ve 3. Lig Kulüpler Derneği Yönetim Kurulu’nun fotoğrafını bilmem hatırlar mısınız? Tek bir kadın bile yoktu aralarında…

Itır Erhart ile “kadına yakıştırılmayan”, görünmez kılınan futbolu konuştuk.

Bir erkeklik performansı

Sizin toplumsal cinsiyet alanındaki çalışmalarınızın alt başlıklarından biri kadın ve futbol. Hem futbolcu hem taraftar kadınlar üzerine akademik çalışma yapmaya nasıl başladınız?

Beşiktaşlı bir aileye doğdum. Babam, ben ve erkek kardeşim birlikte maçlara giderdik. 20’li yaşlardaydım, bir Beşiktaş-Fenerbahçe maçına gittik. İki takımın tribünleri yan yanaydı ve Beşiktaş gol atınca ben Fenerbahçe tribününe bakıp el hareketi yaptım. Sonra da küfrettim. Ve bir an durdum “Ne diyorum ya ben?” dedim. Toplumsal cinsiyet çalışmaya başlamıştım ve o davranışıma ilk kez akademik bir yerden baktım. Dedim ki bunu çalışmalıyım. Neden taraftar kadınlar böyle bir yola giriyor? Neden böyle davranıyoruz? Sonra tribünlerde kadınları gözlemlemeye, onlarla görüşmeler yapmaya başladım.

Ne gördünüz orada?

Gördüm ki bu bir tür erkeklik performansı… O alana ait olmak istiyorsun ve taraftarlığının sorgulanmasından kaçıyorsun. “Ben de iyi bir taraftarım” demek istiyorsun, “Beni ciddiye alın”. Hissediyorsun ki ana söylemin dışında kaldığında o topluluk seni dışlıyor. “Ben sizden biriyim” demek de anca küfürle oluyor.

> **Futbol oynayan kadınların çoğunda cinsiyet endişesi oluyor. Kurdelelerle çıkanlar, papatya takanlar, makyaj yapanlar... “Ben hâlâ kadınım” deme ihtiyacı bu. Ciddiye alınmak için ya küfrediyorlar ya da feminenlikten kaybetmemek için makyaj yapıyorlar**

Sonra bir dönem sadece kadın ve çocukların alındığı “ceza” maçları olmuştu. Benim için efsane bir çalışma fırsatıydı. O maçlara gittim ve hem kadınların hem dışarıda bekleyen erkeklerin davranışlarını gözlemledim, basının neler yazdığı üzerine çalıştım. Kadınlar sahaya girerse küfür olmaz diye düşünülmüştü. Ama oldu. Hatta ilk küfredildiğinde “Sahaya erkek sızmış” dediler! Sonunda hiçbir karşılığı olmadığı anlaşılınca o uygulama sona erdi. Sonra da Kızlar Sahada’da oynayıp futbol oynayan kadınlar ne hisseder üzerine çalıştım.

Kız çocuklar voleybola...

Kızlar Sahada bir sivil toplum kuruluşu değil mi? Bir takım ya da kulüp değil…

Evet, kurucusu Melis Abacıoğlu kadınların futbol oynayarak güçlenmesi amacıyla çıktı yola. Orada iki tür takım var. Biri kurumsal takımlar diğeri de kadınların bireysel olarak kurdukları… 2013’ten bu yana turnuva düzenliyorlar. Ben orada AÇEV’in takımında oynadım. Ve şunu gördüm. Kadınlar “Ne güzel, biz de futbol oynayacağız” diye geliyorlar ama çoğunda cinsiyet endişesi oluyor. Kurdeleler takanlar, papatya takanlar, makyaj yapanlar… “Ben hâlâ kadınım” deme ihtiyacı bu. Yani futbol oynayan, futbol seven bir Itır olamıyorum hiç. Ya beni ciddiye alsınlar diye küfrediyorum ya da feminenlikten kaybetmeyeyim diye makyaj yapıyorum. Kendi halimde kalamıyorum.

Algı öyle bir yerde ki kendi halinde kalmak neredeyse imkansız. Mesela Ekşi Sözlük’te “kadın futbolu” diye arama yapınca ilk madde dünya tarihinde kadın takımlarının yaptığı ilk maçın bilgisi, ikinci madde ise şu: “kadına hiç yakışmayan spor”. Bu başlık altında yakışmamak sözcüğü bolca tekrar ediyor. Ne demek yakışmak / yakışmamak?

Pek çok alanda olduğu gibi spor branşları da cinsiyet kuralları içinde tanımlanıyor. Özellikle bulunduğumuz coğrafyada kız çocuk futbola uygun görülmediği için uzak tutuluyor. Okullarda bile deniyor ki, “Oğlan çocuklar futbola, kız çocuklar voleybola”… Çünkü futbolun bir algısı var: Sert, rekabet dolu, küfürle yan yana… Bunlar kadınlarla yan yana gelir mi? Hayır! Böylece “Sana uygun değil” cümlesi çıkıveriyor. Bedensel bir kodlama da var. Futbolcuysan bacakların kaslı olacak! Ve bu hiç feminen değil, çünkü idealize ettiğimiz bedene uymuyor.

Kodlar çok net!

Şöyle bir maddeyle de karşılaştım, ki tek cümlede toplumsal cinsiyet tarihi: “Kadınlar maçı kaybettikten sonra birbirlerine Nutella ikram edip ağlıyorlar mı?”

Zaten Türkiye gibi bir ülkede cinsiyet kuralları o kadar net ki, ya o taraftasın ya bu tarafta… Mesela arzu ve seksin yanına Nutella’yı koymak bir kadın davranışı bu kalıpların içinde. Futbol da erkeklerin alanı. Kodlar çok net! Futbol Türkiye’de halen erkekliğin kalesi olarak görülüyor. Hem oyuncu, hem izleyici, hem yorumcu, hem de yöneticiler açısından. Bir tür erkekliğin demek daha doğru aslında. Fiziksel güçle, heteronormativiteyle, milliyetçilikle özdeşleştirdiğimiz hegemonik erkekliğin kalesi…

Ve o kalenin düşmesi korkutuyor mu?

Tabii. Erkekler bu iş daha kapsayıcı olursa özünü kaybedecek diye düşünüyorlar. Kadınlar, eş cinsel erkekler, göçmenler, milliyetçi olmayanlar gelirse bizim futboldan anladığımız şey artık orada olmayacak deyip o kaleyi korumak istiyorlar. •

> **Bir Beşiktaş-Fenerbahçe maçına gittik. Beşiktaş gol atınca ben Fenerbahçe tribününe bakıp el hareketi yaptım, sonra küfrettim. Ve bir an durdum, “Ne diyorum ya ben?” dedim. O zaman “Neden taraftar kadınlar böyle bir yola giriyor?” konusunu çalışmaya karar verdim**

Prof Dr. Itır Erhart

En çok ‘Potanın Perileri’ ifadesi rahatsız ediyor

Türkiye’de kadın futbolu yeni değil. İlk kez 1954 yılında, Mithatpaşa Stadı’nda İstanbul Kadın Futbol Takımı ile İzmir Kadın Futbol Takımı maçı var. Lig ise ancak bundan 40 yıl sonra “Bayanlar Ligi” adıyla kurulabilmiş…

Başka ülkelerde de benzer kodlar var. Kadının birincil görevi çocuk yapmak diye düşünülüyor. Bunu riske atacak hiçbir aktiviteye girmemesi gerek. Bir de kadının kırılgan, fiziksel açıdan güçsüz olduğu düşünülür. 19’uncu yüzyılda kadın yavaş yavaş spora başladığında da mutlaka “ladies” sözü ekleniyor takımların başına. “Leydiliğini koru, çok rekabetçi olma” mesajı var.

Avrupa Şampiyonu voleybol takımına “Filenin Sultanları” demek gibi…

Beni en rahatsız eden “Potanın Perileri”… Güçlü, dirençli, yetenekli değil küçük, kırılgan, sevimli, masalsı… Kadın sporunun değersizleştirilmesi basketbolda da, voleybolda da, futbolda da geçerli. Kadınlar futbol oynayabilir, peki ama aralarında oynasınlar. Bunun lige dönüşmesi, yatırım yapılması çok yeni. Bir de buradan para kazanılır mı derdi var. “Kadın futbolunu kim izler ki?” diyorsa birileri, o zaman nasıl reklam ya da sponsorluk alacak?

“Federasyonun tek başına başarabileceği bir iş değil”

Barselona’da Kadınlar Şampiyonlar Ligi finali 100 bin seyirciye oynandı. İspanya ve Almanya gibi ülkelerde dönüşüm daha hızlı sanırım.

Bize göre daha iyi. İngiltere, holigan ve küfür kültürüyle bize daha yakın. Güney Amerika bize daha yakın. Kadın futbolunun en iyi olduğu yer ABD. Megan Rapinoe gibi rol modeller var. Orada futbol, kadınla erkeğin bir arada oynadığı bir spor. ABD’deki cinsiyet kodları Amerikan futbolunda geçerli. Türkiye gibi yerlerde mücadele daha da büyük oluyor. Çünkü futbol erkeklerin alanı. Kadın futbolda kabul görmüyor ve kendini orada görmekte zorlanıyor.

2023’te Avusturalya ve Yeni Zelanda’da Kadın Futbolu Dünya Kupası olacak. Türkiye Milli Takımı finallere katılmaya hak kazanmadı. Futbol Federasyonu kadın futbolunu güçlendireceğini söylüyor ama nasıl olacak?

Böyle bir motivasyon var ama tek başına TFF’nin yapabileceği bir şey değil. Kulüpler, okullar, kampanyalar, spor basını, STK’lar… Bir kültür dönüşümü bu. Kimi kadınların bu alanda çok yeteneği var, belki büyük yetenekler kaybolunuyor. Futbol gibi homofobinin, hegemonik erkekliğin yeniden ve yeniden üretildiği bir alanı daha kapsayıcı hale getirmek herkes için kazanım.

Ne turnuva ama...

Euro 2022, yükselen kadın futbolunun uluslararası vitrini oldu. Dolu tribünler önünde bol gollü bir turnuva izliyoruz. Kadın futbolunun Avrupa'daki yükselişi sürüyor. Birbiri ardına profesyonel ligler kuruluyor, medya görünürlüğü hızla artıyor, ekonomi büyüyor

ALP ULAGAY

Mart ayında Barcelona-Real Madrid maçındaki 91 bini aşkın seyirci, bir ay sonra Barcelona-Wolfsburg maçında yine Camp Nou tribünlerini dolduran 91.600 kişi, geçen hafta Euro 2022'nin açılış maçında İngiltere'yi izlemeye koşan 68 bini aşkın futbolsever ve ekranları başına toplanan milyonlar... Kadın futboluna gösterilen ilginin somut göstergesi birkaç örnek.

16 ülkenin milli takımlarının mücadele ettiği ve İngiltere'de devam eden Avrupa Futbol Şampiyonası'na gösterilen ilgi bunun açık bir kanıtı. Turnuva öncesi toplam 500 bin bilet satılmıştı. Bir önceki şampiyonada satılan bilet sayısının iki katından fazla. 31 Temmuz günü ünlü Wembley Stadı'nda oynanacak final maçının biletleri ise sadece 13 dakikada tükendi. TV reytingleri de son derece iyi. Mesela İngiltere'nin Norveç'i 8-0 hezimete uğrattığı maçı ev sahibi ülkede karasal ve dijitalde toplamda 4.8 milyon kişi izledi. Keza Fransızların İtalya'yı 5-1 yendiği maçın Fransa'daki izleyici sayısı neredeyse 5 milyonu buldu.

Halbuki çok değil, 10-15 yıl kadar evvel kadın futbolu emekleme dönemindeydi. Mesela Euro 2013'ten önce dünyanın en iyi oyuncularından İngiliz Lucy Bronze'a ayakkabıları kargoyla teslim edilmiş, ayağına küçük gelmesine karşın tüm turnuva boyunca onları giymek zorunda kalmıştı.

Artık özel ayakkabıyla oynuyor

İngiltere'de yayınlanan "The Future of Women's Football" programında kadın futbolunun birçok öncü ismi son 10 yılda olup biteni biraz şaşkınlıkla beraber anlattı. Artık durum çok farklı. Fransa, İngiltere, Almanya gibi önde gelen ülkelerde milli seviyedeki oyuncuların hepsinin özel anlaşmaları var. İngiltere kaptanı Leah Williamson sokakta sürekli imza verdiğini anlatıyordu. Lucy Bronze da artık kendisine özel hazırlanmış kramponları giyiyordu.

Bu ilerlemede birkaç dönüm noktası bulunduğunu unutmamak lazım. Birincisi 2012'de ABD'de profesyonel NWSL'in kurulması. Bu sayede üst düzey Amerikalı oyuncular ülkelerinde futbol oynamaya devam edebildiler. Daha sonra 2018'de İngiltere'nin kadın ligi WSL'in tam profesyonel hale dönüştürülmesi büyük bir etki yarattı. Üst düzey kadın takımına sahip Chelsea, Arsenal, Manchester City gibi kulüpler diğerlerini etkiledi. Juventus, Barcelona gibi kulüpler de kadın futboluna çok daha fazla yatırım yaptı. 2019 Dünya Kupası'nın büyük bir itici güç olduğunu hatırlatalım. 1.1 milyar kişi bu turnuvayı izledi. Yaklaşık bir ay boyunca Megan Rapinoe, Alex Morgan, Vivianne Miedema ve diğer yıldızlar kendilerinden bahsettirdi.

Bugün özellikle Batı Avrupa ülkelerindeki ligler hızla büyüyor. Gelirler çoğalıyor, yayın saatleri artıyor. Önde gelen kulüpler forma tanıtımı, yeni sezon reklam filmi gibi içeriklerde mutlaka kadın futbolculara da yer veriyor. Kadın futbolu sponsorları da daha fazla cezbediyor. İngiltere'deki WSL, Barclay's bankasıyla dört yıllık 15 milyon sterlin'lik bir isim sponsorluğu yapmıştı. Yeni dönemde bu rakam ikiye katlandı.

Bu durum kadın futbolcuların ücretlerine de yansıyor. Yedi kez Şampiyonlar Ligi'nin kazanan Fransız Lyon en yüksek maaşa sahip futbolcularıyla dikkat çekiyor. ve bu yüzdan en yüksek maaş bütçesine sahip kulüp. Norveçli Ada Hegerberg'e ve Amandine Henry'ye sezonluk 360 bin euro ödüyorlar. İngiltere'de yıldız oyuncuların sezonluk maaşları 250 bin sterlin civarında. Chelsea'nin Avustralyalı yıldızı Samantha Kerr 400 bin sterlinle tüm dünyada en yüksek maaşı kazanan kadın futbolcu.

Görünürlüğün artması özellikle Batı Avrupa'da çok daha fazla kız çocuğu futbolla haşır neşir hale geldi. Almanya'da lisanslı oyuncu sayısı 210 bin, Fransa'da 197 bin. İngiltere'deyse 15 yaşından küçük yaklaşık 1 milyon kız çocuğunun futbol faaliyetlerine katıldığı tahmin ediliyor. •

EURO 2022 FİNALİNE DOĞRU

Euro 2022, UEFA'nın düzenlediği 13. Avrupa Şampiyonası. Bundan önceki 12 turnuvada sadece dört ülke mutlu sona ulaştı. Sekiz kez Almanya, iki kez Norveç ve birer kez de İsveç ve Hollanda. 16 takımın katıldığı şampiyona sekiz şehirdeki 10 statta oynanıyor. 1. Tur gruplarında ilk iki sırayı alan takımlar çeyrek finale yükselecek. Final maçıysa 31 Temmuz Pazar günü 19.00'da oynanacak. İkinci grup maçında bir diğer iddialı rakibi Norveç'i 8-0 yenen İngiltere şampiyona tarihinin en farklı galibiyetine de imza attı.

EURO'NUN YILDIZLARI

Wendie Renard

Nadia Nadim

Fransa'nın kulesi
WENDIE RENARD (Fransa)

Fransa kaptanı 1.87'lik boyuyla gelmiş geçmiş en iyi savunmacılardan. Duran toplarda bulduğu gollerle de taşıyor Fransa'yı. 16 sezondur formasını giydiği Lyon'la kazandıklarıysa başlı başına sıra dışı: 15 Fransa Ligi, 9 Fransa Kupası ve 8 Şampiyonlar Ligi.

Sağda tren gibi
LUCY BRONZE (İngiltere)

Portekiz göçmeni bir babanın Kuzey İngiltere'de büyüyen kızı olarak fizik gücüyle erken yaşta dikkat çekti. Son dönemin transfer yıldızlarından. Lyon'la üç kez Şampiyonlar Ligi kazandıktan sonra İngiltere'ye dönmüştü. Ama bu yaz Barcelona'ya imza attı.

Alman dinamosu
LEA SCHULLER (Almanya)

Alman futbolunun yükselen yıldızı. Belçika'ya attığı gol 2021'de yılın golü seçildi. Milli formayla 13 gol atarak bu turnuvaya gelen Schuller'in kurbanlarından biri de üç gol attığı Türkiye'ydi. Euro 2022'nin açılış maçında Danimarka'ya da attı.

Gol makinesi
VIVIANNE MIEDEMA (Hollanda)

Euro 2017'de çeyrek final, yarı final ve finalde attığı toplam dört golle Hollanda'yı şampiyonluğa taşımıştı. Milli forma altında 94 gol attı ve rekortmen. Mesafe tanımaksızın kaleyi buluyor. Bayern ve Arsenal formasıyla ikişer kez Şampiyonlar Ligi gol kraliçesi oldu.

Cerrah futbolcu
NADIA NADIM (Danimarka)

General babası Taliban tarafından öldürülünce 12 yaşında Afganistan'dan sahte pasaport kullanarak İngiltere'ye sığınan Nadia Danimarka'da futbola başladı. Bu yılın ocak ayında uzmanlık eğitimini tamamlayıp cerrah unvanını aldı.

© DOUG MILLS/THE NEW YORK TIMES

Tiger Woods da LIV Golf'a tepki gösteren oyuncular arasında.

Britanya Açık'ta Suudi Arabistan öfkesi

Suudilerin fonladığı LIV Golf'e katılanlar sporun kalelerine alınmayabilir

Britanya Açık'ın organizatörü R&A Suudi Arabistan'ın düzenlediği ve golf dünyasını bölen LIV Golf turnuvasına karşı küçümseyici ve sert bir açıklama yaptı: Dünyanın en prestijli turnuvalarından biri sayılan golf organizasyonu katılım kurallarını değiştirebilir.

R&A böyle bir hamle yaparsa dünyanın bazı seçkin oyuncularının turnuvadaki geleceklerine nokta konabilir. Diğer büyük turnuvaların da benzer bir tutum alması durumunda ise oyuncular milyonlarca dolarlık garantili para ile tarihsel olarak en değerli organizasyonları arasında seçim yapmak zorunda kalabilir.

R&A CEO'su Martin Slumbers, bu hafta çarşamba günü başlayan Britanya Açık'ın hemen öncesinde St. Andrews'da düzenlediği basın toplantısında, "Profesyonel golfçüler nerede oynamak istediklerini seçme ve kendilerine sunulan para ödülünü kabul etme hakkına sahiptir. Bununla kesinlikle hiçbir sorunum yok. Ama bedava yemek de yok" diye konuştu.

CEO'yu çağırmadılar

Slumbers, yeni gol serisi LIV Golf'ü "sporun uzun vadeli çıkarlarına uygun olmadığı" ve "tamamen parayla yönlendirildiği" gerekçesiyle bir kez daha kınadı. LIV'e katılan Sergio García, Brooks Koepka, Dustin Johnson, Phil Mickelson ve Patrick Reed gibi önemli oyuncuları bütünüyle kendi turnuvalarından yasaklamaya niyetli görünmeyen CEO, turnuva yetkililerinin muafiyetleri ve yeterlilik kriterlerini gözden geçireceğini, gelecek yıl yürürlüğe yeni katılım kuralları getirilebileceğini söyledi.

Açıklamadan kısa süre önce R&A, daha önce Britanya Açık'ı iki kez kazanan LIV CEO'su Greg Norman'ı bu yılki turnuvaya davet etmediğini bildirmişti.

Norman daha önce yeni turnuvayı savunurken, Suudi Arabistan'ın insan hakları sicilini ve gazeteci Cemal Kaşıkçı'nın öldürülmesi sonrası yaşananları "hepimiz hatalar yaptık" diyerek geçiştirmişti.

Geçen yıl kurulan profesyonel golf turu LIV tamamıyla Suudi varlık fonu parasıyla finanse ediliyor.

LIV serisi, turnuva başına 25 milyon dolarlık ödülü ile PGA Tour'daki en zengin etkinlikten bile daha kazançlı olacak ve ilk yıl, oyuncuların bireysel ve takımlar halinde yarıştığı üç kıtada sekiz turnuvaya ev sahipliği yapacak.

Britanya Açık'a katılan golf efsanesi Tiger Woods da LIV ile ilgili olarak "Bu oyuncular garantili para için ne yapıyor, antrenman teşviki nedir? Önden çok para alıyorsunuz ve birkaç etkinliğe katılıp 54 delik oynuyorsunuz" diye konuştu. •

KULAKTAN DOLMA TARİFLER

Şemsa Denizsel

@semsadenizsel

Nisvari salata sever misiniz?

Ben bayılırım, çocukluğumda annem yazları yapardı. O zamandan beri kompoze salataları ayrı severim. Düşünülmüş ama acayip sade, sadece malzemen iyiyse yırtabileceğin salatalardır, lokantada da çok yaptım

Az pişmiş barbunlar.

Nisvari salata.

20 Haziran

Sabahtan barbunları ayıklamıştım. Akşamüstü vakitlice buzdolabından çıkardım, soğuğunu atsın diye. Sonra fesleğen, limon kabuğu, sarımsak, tuz, karabiber ve zeytinyağı ile sızvazladım. Bir yarım saat de öyle bekletdiler. Salatamı hazırladım, soframı kurdum. Tek başıma olabilirim, yazlıkta olabilirim ama fark etmez, kendime daima küçük bir sofra kurarım. İnsanın kendine göstereceği özenin tabii ki önce bedeninde, yediğinde ama bir de evinde kendine kurduğu düzende başladığına inanırım. Onun için de hep sofra, daima güzel yemek.

Domatesleri halka doğradım, tabağın dibine yerleştirdim. Biraz da tuzladım. Sonra yeni haşlanmış taze börülceler. Ilık. Çekirdeksiz kalamata zeytinler, pul sarımsaklar, sarı kiraz domates yarımları. O şahane aromatik fesleğenden. Hepsine tekrar tuz.

Salatayı hazırladım, beklemeye aldım. Tüm domates salataları için bence bir yarım saat beklemek çok iyi sonuç verir. Tuzunu da koyduğunuz domatesler sularını salar, kendi soslarını oluştururlar. Sonra üstüne sadece zeytinyağı gezdirmek kalır. Ben de öyle yaptım, bolca zeytinyağı. Girit olandan.

Balıklar ızgarada şıp diye oldular. Pullarını ayıkladığım için derileri ızgaraya yapıştı. Ama az pişirdim, tadı şahane oldu.

Oburluk edip 5 tane almıştım, bitiremedim. Büyük iki taneyi yedim, küçük üçünü ayıkladım bir kaba. Üstüne de salatanın nefis bir sosu kaldı tabağın dibinde, onu. Ekmek yiyor olsaydım, şamandıra yapardım ama maalesef. N'apacağıma yarın bakacağım.

21 Haziran

Nisvari salata sever misiniz?

Hani Fransa'nın Nice şehrinde yapıldığı varsayılan Salad(e) Nicoise? Ben bayılırım. Çocukluğumda annem yazları yapardı. İçinde ton balığı, yumurta, patates, pancar, zeytin, yeşil fasulye olması şarttı. O ne sos yapardı, hatırlamıyorum. Ama ortaya gelen şey, öyle karman çorman bir tabak olmazdı. Özenle dizilmiş, farklı bir salataydı. Bana bu hali mi değişik gelirdi bilemiyorum ama tadı, sunumu, başka evlerde yapılmayışı, annemin yanında muhakkak sarımsaklı ekmekle servis edişi, kendi başına bir öğün oluşu... Her neyse, bende izi büyük. Zaten annemin yemekleridir beni ben yapan. Kimseciklere benzemeyen, diğer annelerin yaptığı hiçbir şeyi yapmayan bir anneydi. O zaman anlamazdım ama şimdi biliyorum, özel bir kadındı. Yemekleri, zevki, üstü başı... Teşekkürler anne. Her şey için.

O zamandan beri kompoze salataları ayrı severim. Düşünülmüş ama acayip sade, sadece malzemen iyiyse yırtabileceğin salatalardır bunlar. Lokantada da çok yaptım, söğüş tabaklarım da aynı gruba girer; eh, söğüş merakım belli.

Tabii o zaman ton balığı yenebilir bir şeydi, bugünkü gibi soyu tükenmekte değildi. Ama ton balığı şart mı, herhangi bir balıkla da benzer bir salata kurgulanabilir.

Ben de öyle yapıyorum. Dünkü barbunları, taze börülce, kiraz domates, zeytin, patates ve körpe kabakla birleştiriyorum. Bir nevi Nisvari salata oluyor.

Tam o sırada fark ediyorum da 2015 yazında Fem ve Sezer'le Midilli'ye geldiğimizde de yine ayıklanmış barbunla böyle bir salata yapmış, adına 'Salade Eftalou' demişim.

Şöyle yazmışım:

Ne menem bir isim bu?

Aslında tamamen uydurma, böyle bir salata yok tabii. Ama şartlar bize birtakım güzellikler sundu. Fikrini aldığım salata ile kaldığım lokasyona bir gönderme yaptım kendimce.

Malum Midilli'deyiz. Keyfimiz yerinde. Denize girip çıkıyoruz, bütün günü pinekleyerek geçiriyoruz. Tatil işte.

Günün tek atraksiyonu, öğlen ne yesek? Dün üçüncü gün, kendimiz pişiriyoruz, çınarın gölgesinde yiyiyoruz, tembelliğe devam ediyoruz. Kaldığımız evin 50 metre ötesinde bir tarla var, önünde de yetiştirdiklerini satıyorlar, canıma minnet.

Kadın fasulye toplamıştı kütür kütür, pancarlar ufacık, hem de yapraklı, patates hala ılık, toprağı üstünde. Fesleğen bir saksıdaydı, işaret ettim, koparıp verdi. Yeşillikler biraz kartalmıştı ama ziyan edesim yok.

Bir gün evvel akşam Yannis'e barbun ayırttırmış, sonra da çok doyup yiyememiştik. O tava barbunları ayıklayıp sirkelemiştim. Yıllar evvel Gökçen Adar'ın kitabında okuyup, aklıma yazmış, ama hiç fırsatını bulamamıştım. Kısmet Midilli'yeymiş.

İşte o turşumsu balıklar ve diğer malzemeyi bir arada düşününce, akla hemen Salade Niçoise geliyor. Geliyor ama, ne de olsa tam aynı şey değil, o zaman sonuç "Salade Eftalou".

Patatesler, pancarlar ve fasulyeler haşlandı. Taze fesleğen, rendelenmiş ladotyri, limonun -bir de kokulu ki- hem kabuğu hem suyu, tuz-karabiber, sarımsak, bolca zeytinyağı ve cevizle taneli/iri/kaba bir sos. O da sebzelerin üstüne.

Fem çıralık yaptı, cevizleri kırdı, sarımsakları rendeledi, sofrayı kurdu. Her şeyi bir araya getirdik, gölgedeki soframıza oturduk. Hayat güzel, keyfimiz yerinde. Daha n'olsun?

Evet, daha ne olsun? Hayata şükür, anneme şükür, keyfini çıkarabilmeye şükür, tüm bunların kıymetini bilebilmeye şükür. ●

Salamurada mı saklasak rafta mı olgunlaştırsak?

Oğul Türkkan

@ogulturkkan

Türkiye gibi sıcak ülkelerde peynir yapıp olgunlaştırmak zor iştir. Hele de ortam sıcaklığı 10 derecenin üzerindeyse. Peynir olgunlaşırken serin, rutubeti kontrollü ortam ister. Bu nedenle Türk peynirlerinden gravyer Kars civarından veya kaşar Kuzey Trakya bölgesinden çıkar. Peki sıcak bölgelerde peynir yapılamaz mı? Yapılır elbet ama peynir yapıldıktan sonra ya salamurada yani tuzlu suda bekletilerek ya da tuzla karıştırılıp tulumlara basılarak yer altında olgunlaştırılır. Anlayacağınız peyniri koruyan tuz olur. Bizim de Mihaliç, Ezine, İzmir teneke tulum gibi birçok peynirimiz salamurada, Konya küflü, İzmir tulumu, Erzincan tulum, Karaman Divle Obruk gibi birçok peynirimiz deri tulumlarda olgunlaşır. Bu olgunlaşma nadiren birkaç yıl boyunca, genellikle aylarca sürer.

Susurluk'taki o tost

Yıllar önce Türk peynirleri kültürüm beyaz peynir ve kaşarın ötesine gitmezken Susurluk'ta bir gece yolculuk molasında bir tost, bir ayran istedim. Tostaki peynire bayıldım. Kaşar kadar aromatik olmayan, şahane sünen, beyaz renkli, küçük küçük hava boşlukları olan bu peyniri merak ettiğimde Mihaliç peyniri olduğunu öğrendim. Hemen bir parça satın aldım. Evde peyniri tekrar denedim ve baktım ki şap gibi. Öyle kestim, böyle tattım olmadı. Sonunda tostta iyi oluyorsa makarnada da olur deyip peyniri ince ince rendeledim. Ortaya şahane bir lezzet çıktı.

Mihaliç peyniri geçmişte çiğ Kıvırcık koyun sütünden yapılırmış. Bugün koyun, inek ve keçi sütü karıştırılarak yapılıyor. Sıkıntı şu ki süt oranları belli değil. Her parti birbirinden farklı oranda sütten yapılırken aklıma Vedat Milor'un videosunda, karışık sütten yapılan bir peynir için mandıracının toplamı yüzde 100'ü aşan rakamlar sallaması geliyor. Demek ki bizde peynirde ne hayvan ırkı ne de hangi sütten peynirin yapılacağı belli.

Mihaliç peyniri yapımında süt kesilip telemesi ve peynir altı suyu ayrıldıktan sonra telemesi sıcak suda sünmeye başlayıncaya kadar yoğruluyor. Marketten aldıklarımız birkaç ay salamurada olgunlaşmış Mihaliç peynirleri. Balıkesir civarında 18 ay olgunlaşmışını bulmak mümkün. Peynir telemesi sıcak suda sündürüldükten sonra kelleler halinde tuzlu suda olgunlaştırılıyor. Bu süt ve tuz tadan peynir olgunlaştıkça bitter, hafif fındığımsı bir lezzet geliştiriyor. Üretim özelliği yönünden hiç benzemese de makarnaya katıldığında parmesan peynirlerinden Parmigiano Reggiano veya Grana Padano gibi bir lezzet kazandırıyor.

Bizde oranlar muğlak

Bu peynirlerin hangi ırkın inek sütünden, sağıldıktan ne kadar süre sonra peynire dönüştürüleceği, ne kadar olgunlaştırılacağına (Parmigiano için en az 12 ay, Grana Padano için en az 9 ay) kadar coğrafi işaret kuralları katı ve nettir. Mihaliç peynirinin de yıllanmışının tuzlu yoğun tadı yemeğe benzer bir özellik katıyor. Peynirden gelen tuzlu tada ek olarak Japonların 1900'lerin başlarında bulduğu beş temel tattan biri olan umami lezzeti de yıllanmış örneklerde seçilebiliyor. Mihaliç peynirini tereyağlı erişteden bolonez soslu spagettiye kadar birçok makarna ile denedim ve harika sonuç aldım.

Mihaliç peyniri Manyas kelle peyniri ismi ile coğrafi işaret aldı. Coğrafi işaret kuralları hala muğlak Batılı peynirlere göre. Mesela oranları ve ırkları belli olmayan inek ve koyun sütünden yapılacak olması, en az 3 ay olgunlaşması gerektiği gibi. Hal böyle olunca da peynirde istikrar yakalanamıyor. Keşke bu güzel peynirin adı Manyas kelle değil de Mihaliç olarak kalmış olsa ve üzerine biraz daha eğilip coğrafi işaret kuralları netleştirilse ve dünyada parmesanların kazandığı şöhret kadar olmasa da ulusal bir şöhret kazanabilse... ●

Yepyeni bir Divan Bodrum

Memet Özer ile Yemek Konuşalım

memetzr@gmail.com

Maromi by Divan çok şık, gerçek bir Japon restoranı.

Kuruçeşme ve Divan Fuaye açılışları ile birlikte grupta yaşanan hızlı değişimden bahsetmiştim. Divan Grubu özellikle son iki yıldır gençleşiyor ve modernleşiyor. Semahat Arsel'in liderliğinde, grubun genel müdürü sevgili Murat Tomruk'un çabalarının etkisi Divan Bodrum'da da net görülüyor. Otel zaten benim için özel bir mekandı. Yenilenen odaları, modern bir anlayışla açılan restoranlarıyla başka bir hale bürünmüş. İlki otelin bahçe kısmında yer alan Maromi by Divan, diğeri ise deniz tarafındaki Lokanta by Divan. Ayrıca taze içecekler ve sağlıklı atıştırmalıklar servis edilen Divan Fit çok tercih edilen bir alternatif olarak yerini alıyor.

Maromi by Divan

Sade ve çok şık dekore edilmiş gerçek bir Japon lokantası. Mutfağın başında ülkemizin ilk ve en iyi Japon şeflerinden biri olan Kenji Kume var. Önden yaklaşık 30 kiloluk bütün bir tuna balığından gözümüzün önünde sashimi hazırladı şef. Daha sonra nefis istiridyeler ile devam ettik. Baharatlı miso çorbası, lezzetlerin dengesi ile tam bir Japon mutfağının klasik başlangıçlarından biri olarak yerini aldı. Üç çeşit balıkla hazırlanan carpaccio çok özenli, sade, basit ama taze ve lezzetliydi. Ördekli gyoza ise gerek kaplaması gerekse de iç dolgusuyla benim için gecenin başyapıtıydı. Tatlı olarak gelen mango ve matcha moci ise adeta damakta patladı.

Lokanta by Divan

Divan'ın executive şefi Giancarlo Gottardo ve şef Adnan Öztürk, hem lezzet hem de görsel olarak mükemmel tabaklar sunuyorlar. Restoran hemen plajın bitişiğinde ve muhteşem Türkbükü manzarasına sahip. Loş ama güzel bir ışıklandırma ile birlikte nefis bir akşam geçirmeniz mümkün. Öncelikle akşam yemeği menüsünden bahsetmek istiyorum. Baştan gelen soğuk avokado ve salatalık çorbası tam bir yaz tabağı. Başka şeyler denemek zorunda olmasaydım ikinci tabağı da söylerdim. Ardından gelen kiraz domates salatası ve tulum peyniri mus, iyi tasarlanmış ve dengeli. Rigatoni ise gerçekten çok özel bir tabak. Muhteşem bir şekilde hazırlanmış domates sos ve patlıcanların uyumu, makarna ile birleşince ortaya mükemmel bir sonuç çıkmış. Gecenin en iyi tabağıydı.

Ana yemek olarak gelen tavada levrek, sebze güveç ve safranlı şarap sos ise bir o kadar güzeldi. Tatlı olarak Sicilya usulü puding denedim. Bu sıcaklar için ideal ve hafif bir tatlı. Buranın öğle ve plaj menüsünden bahsetmezsek olmaz. Divan klasikleri olan tabakların yanı sıra fırın mamulleri de neredeyse mükemmel. Özellikle pide ve lahmacun mutlaka denenmeli. Yediğim lahmacun, belki de bölgedeki en iyilerden. Keza döner için de aynı şeyi söyleyebilirim. Hem gramaj olarak, hem de lezzet olarak. Zengin salata ve burger çeşitleri de çok özenli hazırlanmış.

Sahil barında her akşamüstü DJ performası da var. Lezzetli kokteyller eşliğinde vakit geçirmeniz mümkün. Ayrıca perşembe akşamları -ki dışarıdan da rezervasyon yaptırabilirsiniz- canlı müzik geceleri düzenliyorlar. ●

Valerie Dayan
@valeriedayan

Dev kadife fiyonklar, sime bulanmış yüzler, natürelliğin kutlanması... Temmuz ayına renk ve heyecan katan couture şovları, sonbahar saç ve makyaj trendlerinin habercisi

Couture güzelliği geri döndü

VALENTINO'NUN DRAMATİK HALLERİ

Valentino kreatif direktörü Pierpaolo Piccoli'nin Pat McGrath'e emanet ettiği makyaj görünümleri Eise, markanın yaratıcı, dramatik ve trend belirleyici tavrını bir kez daha destekledi. İki modelin yüz ve boyun bölgesini komple sime bulayan McGrath norm ve limitlere meydan okuyuşunu gösterdi. Peki bu biz fanilerin Valentino modelleri gibi yüzümüzü sime bulayıp gezebileceği anlamına mı geliyor? Bana göre, evet. Bu tür defile makyajları yaygınlaşıp alternatif olmayan, ana akım markalar tarafından tercih edildikçe, dış dünyaya aldırış etmeden bireyselliğin kutlanması günlük hayatın bir parçası oluyor. Bu da güncel moda dünyasının yadsınamaz iyi taraflarından biri.

Bu esnada, doğal halleri benimsenen diğer modellerde ise sıradan bir natürel makyaj yerine, kaşların kapatıcı veya renk açıcı ile geri plana atıldığı, minimal ve modern görünümler vardı.

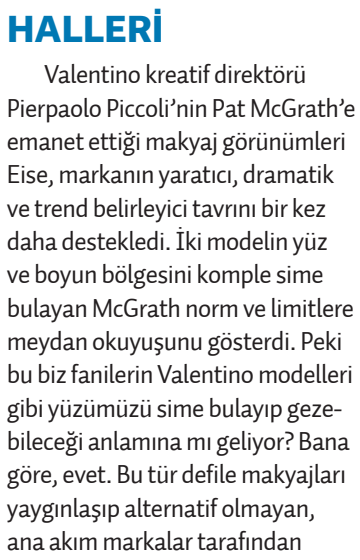

CHANEL'İN FİYONKLARI VE DOĞAL DALGALARI

Doğal saç dokusu ile dengelenen makyajın birlikteliği her daim favorim. Özellikle davetlerde gözlerimiz yapılı saçlara alışkın olsa da, Chanel Haute Couture defilesi, hafif dokunulmuş kendi halinde saçların doğal şıklığının parizyen kanıtı. Şovun detaylı ve inanılmaz bir işçiliğe sahip tasarımlarına eşlik eden güzellik görünümleri sakin, Fransız ve tüm çabasızlığı ile "chic." Saç tasarımcısı James Pecis "yataktan kalkmış" gibinin bir adım ötesinde fakat kendi dokusunu sahiplenen saçların bazılarına dev, siyah kadife fiyonklar kondurdu; kimi modeller ise kocaman şapkalar taktı. Kopya çekmesi en kolay ve makul defile saç aksesuarı fiyonklar için ise en yakın tuhafiyeciye uğramanız yeterli.

DIOR'UN KENDİ HALİNDE SAÇLARI

Neredeyse Chanel'in çabasız güzelliğine meydan okuyan Christian Dior Couture şovunda modellerin bazıları podyumda bilerek bırakılan elektriklenmiş saç telleri ile yürüdü. Couture şıklığı ile mükemmel tezat içerisinde, ortadan ayrık ve ensede gelişigüzel toplanmış salaş saçlar, güzellik sektörünün en önemli isimlerinden biri olan Guido Palau'ya ait. Saçlara uyum sağlayan yumuşaklıkta makyaj görünümü ise Dior Beauty kreatif direktörü Peter Philips'ten. Makyaj artisti mat fondöten, nude tonlarında bir far, şeffaf dudak nemlendiricisi ve yanaklarda ise allık yerine hafif nemli bitişe sahip bir ruj kullandı.

SCHIAPARELLI'NİN PORTAKAL DUDAKLARI

Modaya sürreal yaklaşımı ile couture haftasının takip etmesi en zevkli modaevi Schiaparelli bir kez daha bekleneni verdi. Yakalarından çiçekler fışkıran elbiseler, göğüse kadar uzanan dev küpeler, Stephen Jones tasarımı birbirinden yaratıcı şapkalar ve daha nice unutulmaz fikirlere eşlik eden ana makyaj öğesi capcanlı, mat turuncu dudaklar, en az tasarımlar kadar heyecan verici bir detay. Pat McGrath'in siyah, buğulu gözler ile eşleştirdiği portakal dudakları denemek için sonbaharı beklemeye hiç gerek yok; harika bir yaz aksesuarı olabilir. Turuncu ruj uygularken ise ten rengiyle uyumuna dikkat etmeli, nitekim uyumsuz bir ton dişleri olduğundan sarı gösterebilir.

Keskin siyah eyeliner akımı, Balenciaga defilesinde tam gaz devam etti.

FENDI'NİN TRANSPARAN METALİKLERİ

Evet, maksimalizmi sevenler için Valentino'nun silme simli yüzleri heyecan verici bir fikir. Fendi ise minimal ışıltı tercih edenlere bir başka harika öneri ile karşımızda. Modellerin göz kapaklarına neredeyse tamamlanmamış gibi görünen ışıltılı gümüş bir dokunuş yapan Peter Philips, cildin geri kalanını yalın bıraktı, kirpiklere maskara dahi uygulamadı. Son zamanlarda satın aldığım en kullanışlı makyaj ürünleri arasında olan solar flare renginde Byredo Color Stick gibi ışıltılı bir stick far ile bu görünümü yalnızca birkaç saniyede elde edebilirsiniz.

ARMANI PRIVÉ'NİN PUANTİYE GÖZLERİ

Euphoria dizisi ile özdeşleşen taşlı göz makyajında Armani dokunuşu nasıl olur? Uzun yıllardır Giorgio Armani makyaj koleksiyonunun kreatif direktörü olan Linda Cantello, renkli yerine siyah taşları buğulu göz makyajı ile bir araya getirerek ortaya feminen, seksi ve biraz da gotik bir görünüm çıkardı. Armani güzelliğinin alametifarikası olan pürüzsüz ten makyajı, her zamanki gibi abartısız ve hafif ışıltılıydı. Dudaklarda ise hafif nemli açık mürdüm tonlarında bir ruj kullanıldı. ●

Fendi'nin transparan gümüş göz kapakları, minimal parıltı denemek isteyenlere ilham oluyor.

Adalar'da lavanta günleri

Evimizin mimarı Pinarchitects binamızın inşaatı bitip de taşındığımız ilk aylarda bizi İbrahim Özbunar ile tanıştırdı. Ağahan ödüllerine aday gösterildiğimiz evimizi mükemmel fotoğraflayan İbrahim beş yıl aradan sonra başka bir çekim için tekrar geldi. Bahçemizdeki kayda değer "serpilip yeşermeyi" fark edince konu konuyu açtı, eşinin annesi Eva Kent'in İstanbul'un göz bebeği Adalar'da yaptığı "bitki özlü" birtakım harika projeleri dinleme fırsatım oldu. Benim de eski eşimin annesi bir Alman ve yıllardır Burgazada'da yaşıyor, o ve ölmeden önce kocası Burgazada'nın koylarında günübirlikçilerin arkasından sürekli çöp toplar, kedilere, köpeklere, martılara kol kanat gerer, zulüm gören atlara sarılıp severlerdi. Eva da Adalar'a hücum edip toplayıp satmak için kendi evlerinin bahçesindeki mimoza ağacını dahi hunharca doğrayanlara karşı bir koruma kalkanı oluşturmuş, nitekim mart ayında Adalar Müzesi ile birlikte Mimoza Festivali'ne dönüşecek etkinlikler gerçekleştirmişler.

Eva'ya Adalar'ın sembolü harika mimozaları kurtarmak yetmemiş, bir de lavanta hayali kurmuş. Rica ettim, Aslı Öymen bir bülten yolladı.

"30-40 sene önce Almanya'dan tatil için geldiğimiz Büyükada'dan aklımda kalan çam iğneleri üzerine takılmış, mis gibi kokan yasemin çiçekleri... O çiçeklerin kokusunu hiç unutmadım. Şimdi her köşe başında ucuz plastik çiçeklerden saç bantları satılıyor. Ne yazık ki Adalar'a ait hiçbir özgün hatıralık kalmadı. Avrupa'da gezerken her ülkeye, her şehre özgün hediyelikler bulabilirsiniz. Neden bu plastik taçlar yerine mis kokulu lavantalı ürünler üretilmesin dedim ve konuyu Adalar Mimoza İnisiyatifi'nden arkadaşım Işıl Sayın'a açtım. Hemen harekete geçtik. İlk iş, bahçelerinde lavanta olanlardan fide desteği sağladık. İSMEK'e birlikte atölyeler oluşturduk. Adalı kadınlara, sağlıksız ve zevksiz plastikleri satacağınıza gelin lavanta yapmayı öğrenin ve bunu satın dedik. Böylece Adalı kadınlara yeni ve güzel bir gelir fırsatı yaratmaya başladık. Projenin sürdürülebilir olması için adada lavanta tarlalarına ihtiyaç var. Bunun için birkaç yere lavanta ektik ve lavantalar yetişmeye başladı bile."

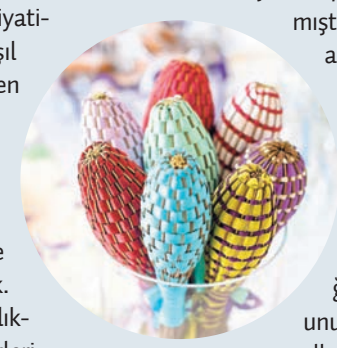

Kalpler, keseler... Bu etkinlikte her şey lavanta kokuyor.

Tarihleri not alın

En nihayet bu lavantalı fikirler Adalar Müzesi, Adalar Mimoza İnisiyatifi ortaklığı ve Adalar Belediyesi ile İBB Adalar Koordinatörlüğü işbirliğiyle 19-24 Temmuz tarihleri arasında Büyükada ve Heybeliada'da düzenlenecek Lavanta Günleri'ne dönüşmüş.

Gönüllü kişi ve kuruluşların inisiyatifiyle hayata geçen Lavanta Günleri, tarihte çiçekçiliği, çiçek şenlikleri, seracılığı, bostanları ile anılan Adalar'ın doğal, kültürel ve tarihi mirasına saygı duruşu niteliğini taşıyor ve çocuk olsun, yetişkin olsun beş gün boyunca herkese göre atölye, söyleşi, gezi, konser, sunumlar olacakmış. Adalı kadınların lavantalardan ürettiği katma değeri yüksek hediyelik eşyalardan kazanılacak gelir ise yine Adalı kadınlara aktarılarak hem istihdam hem gelir sağlanacakmış.

Sevdiğimiz ve takdir ettiğimiz bir diğer kıymetli mimar dostumuz Hasan Çalışlar'ın eşi Melis Seyhun Çalışlar ise Adalar Müzesi adına organizasyon komitesinde yer alıyor ve şöyle diyor:

"Adalar'da bir zamanlar çiçek bahçeleri, tarlaları ve seraları vardı. Adaların karanfilleri meşhurdu. Adanın caddeleri ve meydanları adaya has çiçeklerle rengarenk donanmış faytonların, çiçekten kolyeler takmış hanımefendi ve beyefendilerin geçişine tanık olurdu. Önce bostanlar, sonra gül bahçeleri, ardından da tarlalar ve seralar yok oldu. Uzun bir suskunluk döneminden sonra kaybettiklerimizi yeniden hatırlıyoruz. Adalı kadınların el emeği, şimdi katma değeri yüksek hediyeliklere, ürünlere dönüşüyor. 6-7 Mart 2022'de düzenlediğimiz MimoFest (Adalar Mimoza Festivali) ile cesaret verici ilk adımı attık. Lavanta Günleri'nde çok daha güçlü bir şekilde sahada olacağız."

Bir başka lavanta şenliği de Muğla-Menteşe'nin Yeniköy Mahallesi'nde düzenleniyor. Emekli olduktan sonra köyüne yerleşen mahalle muhtarı Nevike Öçalan'ın anlatımına göre 27 dönümlük arazinin 5 dönümüne dikilen lavantalar, Muğla Büyükşehir Belediyesi'nin katkılarıyla atıl bir köyü renklendirmiş. Her güzelliğin önünde gelin-damat fotoğrafının bir sektör oluşturduğu son yıllarda atıl bir alanda yeni bir "lavanta çiçekli fon" yaratılmış.

Acaba geride ne kalacak?

Betonlaşma ve karavan furyası başlamadan, yani 3 yıl önce karavanla gittiğimiz Salda Gölü'nde herkesin girdiği yakada değil de tam karşısında güneşin batışının izlenebildiği yerde konaklama şansımız olmuştu. Akşam tam gün batımına karşı oturup ayaklarımızı uzatmıştık ki bir de ne görelim; akın akın gelin-damat ve fotoğrafçılar geliyor. Çok eğlendik izlerken ama sonrası tam bir rezalet, ortalık çöplüğe döndü, sağa sola dağılmış konfetiler, teki unutulmuş adeta Sindirella topuklu ayakkabılar, rujlar, uyduruk çatapat kalıntıları, neler neler. Fotoğrafçı da demiyor ki ertesi gün başka bir çifti çekmeye geleceğim, bari temiz bırakalım. Ertesi gün başka bir köşeyi pisletmeye devam. Bazıları arkalarını toplu-yor ama bir tanesi gözden kaçsa onca gelin-damattan sonra bir çöp deryası birikiyor.

Umarım Adalar da, tarlalar da tüm aktiviteler sonunda birçok tuvaletin duvarına asılmış "Bulduğunuz gibi bırakınız" temennisine uygun şekilde bırakılır. Lavanta bahane, yüksek katma değer, toplumu bilinçlendirme, kaynak sağlayarak istihdam, kültür, tarih ve çevre bilinci oluşturmak şahane. Adalar'daki atölyelere ve gezilere sınırlı katılım olacağından rezervasyon yaptırmayı unutmayın. İstanbul'da olsam koşa koşa giderdim, şimdilik uzaktan izleyip kendi bahçemdeki lavantalarla yetineceğim. Hep söylüyorum, toprak ve gıda sağlığını, doğada ortak yaşamın kapsayıcı, sağduyulu sürdürülebilirliğini kadınlar iyileştirecek! Teşekkürler Eva, Melis, Işın, Muhtar Hanım ve emeği geçen, işbirliği yapan tüm kişi, kuruluş ve kurumlar. Ve tabii adı projelerde geçmese de sessizce sadece kendi çöpünü değil şuursuzların da çerini çöpünü toplayan, kurda kuşa kanat geren tüm insanlar... ●

YER MAVİ, GÖK MAVİ

Yalıkavak Tilkicik Koyu’nda, masmavi sahili,
doğayla iç içe mimarisi ve dostluklarıyla keyfinize keyif katacak bir yaşam.

bodrumbodrum
KIYI EVLERİ

Sınırlı sayıda, maviyle iç içe bir yaşam sunan Bodrum Bodrum Kıyı Evleri ile ilgili bilgi almak için; 0212 906 2222

Dirmil Mahallesi Tilkicik Koyu Balyek Caddesi No:3 Yalıkavak - Bodrum/Muğla
Whatsapp Hattı: +90 212 906 2222 bodrumbodrumevleri
bodrumbodrum.com.tr

BİLGİLİ

OKSİJEN 38 CMYK